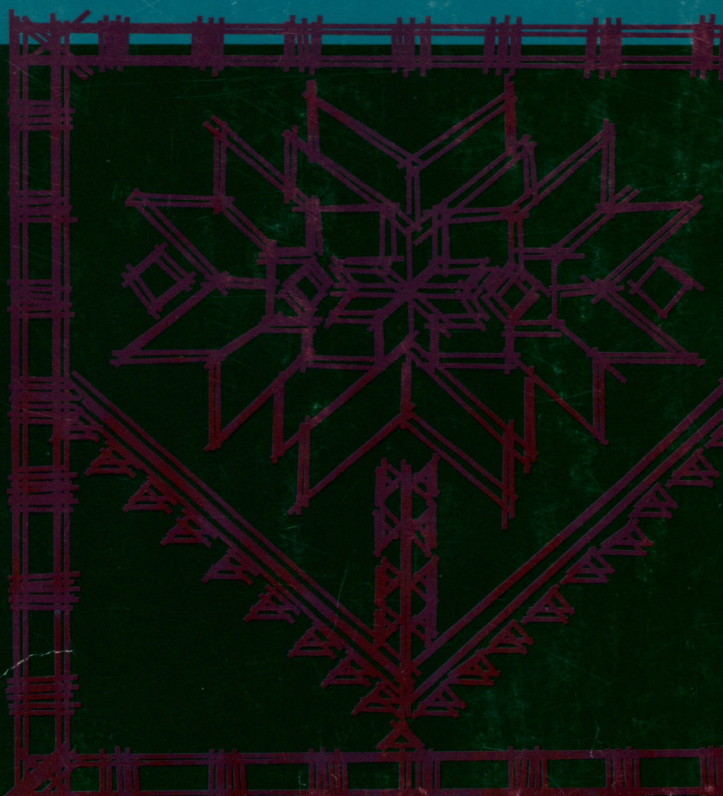

Nijolė
MARCINKEVIČIENĖ

P A V A R Ė N I S

Nijolė
MARCINKEVIČIENĖ

P A V A R Ė N I S

L I E T U V O S
L I A U D I E S
K U L T Ū R O S
C E N T R A S

V I L N I U S
1 9 9 8

UDK 39[474.5]
Ma 418

© Nijolė Marcinkevičienė, 1998

© Lietuvos liaudies kultūros centras

ISBN 9986-529-17-4

TURINYS

<i>Nijolė Marcinkevičienė. Pratarmė</i>	• 7
<i>Bronius Saulėnas. Pavarėnio kaimo gyvenimo iškarpa</i>	• 9
Pavarėnio kaimo atsiradimo istorija	• 9
Ekonominis kaimo gyvenimas ir papročiai	• 10
Ūkio darbai	• 12
Kultūrinis gyvenimas	• 15
Tautinis susipratimas	• 16
Vietovės ir jų pavadinimai	• 17
<i>Gyventojai, buitės, kaimo aplinka, darbai, valgiai, drabužiai</i>	
Apie pirmuosius kaimo gyventojus	• 18
Gyventojų pavardės, pravardės, šeimos sudėtis	• 20
Dabartiniai Pavarėnio gyventojai	• 29
Pavarėnio kaimo planas (1926-1936 m. laikotarpis)	• 30
Pirkia	• 31
Apsirengimas	• 34
Apavas	• 38
Maistas	• 39
Gyvulių priežiūra	• 48
Ganymas	• 53
Ubagai	• 58
Čigonai	• 60
Žydai	• 61
<i>Talkos, jaunimo pasilinksminimai, bendravimas</i>	
Plunksnų plėšymo talkos	• 62
Linų mynimo, kopūstų truginimo talkos	• 62
Rugiapjūtė	• 63
Jaunimo bendravimas, pasilinksminimai	• 66
Gegužinės pamaldos	• 70
Mokykla	• 70
Pykčiai	• 71
Apie akmenį "Marcynukų"	• 72

TRADICINIS KALENDORIUS

Andriejaus diena	• 73
Adventas	• 75
Kūčios	• 76

Kalėdos •	86
Kalėduškos •	87
Kalėdojimas •	88
Pusiaužiemis (Grabnyčios) •	89
Agotos diena •	90
Užgavėnės •	91
Pusiaugavėnis •	93
Motiejaus diena •	94
Kazimiero diena •	94
Keturiasdešimties kankinių diena •	95
Juozapo diena •	95
Blovieščius •	95
Melagio diena •	97
Jurginės •	98
Morkus •	99
Gavėnia •	101
Verbų sekmadienis •	101
Didžioji savaitė •	103
Kiaušinių dažymas •	105
Velykų sekmadienis •	106
Lalaunykai •	111
Atvelykis •	116
Sekminės •	116
Devintinės •	117
Dešimtinės •	119
Joninės •	120
Petro ir Povilo diena •	123
Septyni broliai miegantieji •	124
Lauryno diena •	124
Žolinė •	124
Žolinė - Naujienų dainos •	125
Visų šventųjų diena •	126

ŠEIMOS PAPROČIAI

Gimtuvės •	127
Palankynos. Krikštynos •	133
Vaikas auga •	136
Pasakojimas apie vaikus •	146

Svotų laukimas, svotavimas • 149
Vestuvės • 151
Mirtis ir laidotuvės • 170
Tretynos • 184

TIKĖJIMAI

Laumės ir piktosios dvasios • 185
Liaudies medicina • 186
Oro spėjimai • 200
Agrariniai tikėjimai • 200
Medžiotojų tikėjimai • 203
Įvairūs tikėjimai • 204
Sapnai • 206

TAUTOSAKA

Vaizdingi pasakymai • 207
Mįslės • 209
Dainos • 210
Gėriau alutį, saldų midutį • 210
Motula mano, širdela mano • 211
Šių nedelių per nedelių • 212
Pavasario dieneį sėjau žalių rūtelį • 213
Motula mano, širdela mano • 215
Buvo anyta labai negera • 216
Davė Dievas dalių • 217
Tai verkė motulė, tai bėdavojo • 219
Ainu per kiemelį • 220
Motinėla tu mano širdela mano • 221
Vai sniegci lija • 222
Už girelės už žalios • 223
Parveža martelį, pardundzina • 226
Aik šynai motula • 227
Ko sėdi sesute, ko neverki • 228
Sėdziu po langeliu, žiūriu per langelį • 229
Sunku žaliai giriai be raibos gegulės • 231
Statyčiau tiltelį per Nemunėlį • 232
Gailiai verkė mergužėlė • 233
Vai mergela, balta lelijėla • 235

Muzika graina, jaunimas šoka • 236
Siuntė mani motinėlė šalcinėlin vandenėlio • 236
Važiavau dieną, važiavau naktį • 238
Pucinėli šermukšnėli ko pakrypai an šalalės • 239
Mani bernelis tai nemylėjo • 241
Oi dalia dalia dalelė mano • 243
Motula mano, širdela mano • 244
Vaikštinėjo tėvelis pabarėmis parugėmis • 245
Bepiga gerc ulioc • 246
Oi an tilto ant tiltelio • 247
Liepė man, liepė man tėvulis ženycis • 248
Oi an dvarelio, an dzidzio • 250
Pasakysiu mergužėlės, ca jum naujas paskalėlas • 251
Atjojo trys ponaičiai, visi trys jaunikaičiai • 252

PASAKOS

Garbūzas • 254
Pasaka apie Burlokų • 254
Raganos duktė • 255
Pasaka apie kvailų brolių • 256
Nykštukas • 257
Apė kitokių mergų • 258
Pinigai - žmogžudžiai • 259
Veršukas • 260
Karaliūnas ir skraidancis jo arkliukas • 261
Juozukas • 262
Mandra Levonija • 263
Kap vienas brolis durnesnių ieškojo • 264
Vagis • 265
Vilko pirkelė • 266
Bandelė • 268
Nykštukas • 270
Durnius su drelėm • 272
Mergaitė iš sciklinio grabo • 273
Denyvi broliai juodvarniai ir jų sesutė • 274
Kap vaikas pas velnių tarnavo • 276
Du broliai • 278
Nuotraukos apie Pavarėnio kaimą, jo žmones • 280
Pateikėjai • 291

Kai į Lietuvos liaudies kultūros centro Liaudies kūrybos archyvą (LKL) pakliuvo dabar Kanadoje gyvenančio Broniaus Saulėno rankraštis, pavadintas "Pavarėnio kaimo gyvenimo iškarpa", kilo sumanymas plačiau pasidomėti beveik išnykusio kaimo istorija, papročiais. Rankraščio autorius aprašo 1919-1937 metų Pavarėnio kaimą, įsikūrusį tuometiniame Varėnos valsčiuje, Alytaus apskrityje. Rankraštyje pasakojama apie sodybų išdėstymą, vietas, gyventojus, ekonominį, kultūrinį gyvenimą, verslus, amatus. Aprašymas nuoseklus, detalus, tačiau medžiaga apibendrinta neįsigilinant į papročių specifiką, pateikta gana mažai buitinių detalių. Norėdama papildyti turimą medžiagą autentiškais prisiminimais apie buitį, šventes, tikėjimus, tautosaką, ne kartą lankiausi šiame kaime ir kalbėjausi su seniausiais, geriausiai senus laikus (XX a. pirmuosius dešimtmečius) atsimenančiais žmonėmis.

Bronius Saulėnas (gimęs 1919 metais Pavarėnyje) - gabus, darbščių ūkininkų antrasis sūnus. 1936 metais jis pradėjo mokytis Alytaus gimnazijoje ir jau pirmaisiais metais įsijungė į tautosakos rinkimo būrelį veiklą. Tautosaką rinko ir dar viena pavarėniškė Marytė Saulėnaitė, taip pat Alytaus gimnazijos moksleivė. 1937 metais šie gimnazistai savo kaime užrašė nemažai medžiagos apie papročius, taip pat tautosakos, tikėjimų. Ši medžiaga saugoma Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštyne (LTR), dalį jos panaudojome šiam leidiniui.

Broniaus Saulėno medžiagą pateikiame leidinio pradžioje kaip apibendrintą kaimo pristatymą, toliau ją detalizuojuame autentišką, tik užrašytą medžiagą. Suprantama, dėl pasirinktos leidinio struktūros, skirtingų laikmečių ypatumų leidinio kalba, jo dalykinė vertė nevienodos kokybės. Leidinyje persipina tarmiškumas, jo "duobės", literatūrinė pasakojimų kalba ir autentiški, visus šiuos kalbinius sluoksnius jungiantys prisiminimai; norėta kuo išsamiau parodyti šio kaimo žmonių tarmę, jos spalvą. Beveik atsisakyta redagavimo. 1937 metais užrašyta medžiaga irgi pateikiama kaip rasta, "žodis žodin".

Įdomu, kad palyginus Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto rankraštyne išsaugotą medžiagą su paskutiniaisiais užrašymais, paaiškėja, kad dalis tikėjimų, švenčių, darbo, laidotuvių papročių, burtų, pasakų gerai prisimenama ir dabar. Tačiau likę pavarėniškiai jau beveik nebedainuoja, retokai besusieina, todėl dainų prisimenama vis mažiau. Aprašant šio amžiaus ketvirtojo dešimtmečio Pavarėnio gyventojus pasinaudota Broniaus Saulėno medžiaga. Kad labiau atsispindėtų anuomet gyvenusių žmonių charakterių ypatybės,

keistenybės, įdėta apie juos ir dabartinių pavarėniškių komentary. Leidinyje pateiktas ir autentiškas pasakojimas apie pavarėniškių pirkį. Jis atspindi tipiską vargingo valstiečio būstą. Kasdieninis šio kaimo maistas, jų pavadinimai būdingi visos Dzūkijos gruntiniams kaimams. Įdomesnių detalių užtikta pasakojimuose apie gyvulių priežiūrą, liaudiškąją veterinariją, kai kurie jos receptai sėkmingai taikomi ir šiandien. Iš pasakojimų apie ubagus, čigonus, žydus atrinkti tie, kurie atspindi pagrindines šio kaimo moralines nuostatas "kitokių" žmonių atžvilgiu.

Tradicinės kalendorinės šventės turi panašią eigą, papročius kaip ir visoje Pietų Lietuvoje, tačiau kai kurie jų akcentai būdingi tik šiam kraštui, o gal net kaimui. Pavyzdžiui, pusiaugavėnio valgis "čigonai". Tik šio kaimo pateikėjai pasakoja apie Dzūkijai nebūdingus švenčių personažus Kalėdų senelį ir Velykę. Pavarėnio žmonės ilgai paisė nerašytos taisyklės - lalauninkams neduoti dovanų, jei saulė dar nenusileidus arba jau užtekėjus. Tačiau advento, gavėnio laikotarpio papročiai jau prisimenami tik kaip pasninkas. Nei 1937 metų, nei paskutinėse ekspedicijose neužrašyta jokių šio laikotarpio papročių, tautosakos.

Atrenkant pasakojimus apie šeimos tradicijas daugiau dėmesio skirta papročiams, tikėjimams, susijusiems su vaikais. Besilaukiančios motinos, vaiko saugos tikėjimai ir nūnai prisimenami, perduodami šio krašto jauniems žmonėms. Pasakojimai rodo, kad šio kaimo apylinkėse buvę daug žinių, kerėtojų, todėl pateikiamos liaudies medicinos taikymo gyvenime tradicijos. Dalis jų gyvos ir šiandien. Ilgai šiame krašte buvo laikomasi žmogaus marinimo, laidojimo papročių. Visos vyresnės moterys paprastai yra geros raudotojos. Iš įvairių užrašytų tikėjimų įdomiausi pasirodė medžiotojų prietarai. Gaila, kad gyvų pateikėjų-medžiotojų jau neužtikta. Mėgstamos šiame krašte buvę stebuklinės pasakos. Į šį leidinį sudėta pilnesni pasakų variantai.

Būsiu patenkinta, jei leidinyje pateiktoji medžiaga pasitarnaus Dzūkijos ir visos Lietuvos tradicinės kultūros tyrinėjimams.

Nijolė MARCINKEVIČIENĖ

PAVARĖNIO KAIMO GYVENIMO IŠKARPA

Mano aprašymas apie kaimą, jo žmones vien iš prisiminimų. Gyvi prisiminimai 1924-1937 metų laikotarpiu; iki tada, kai kaimas buvo išdalintas į vienkiemius. Nuo 1937 metų rečiau sutinkami kaimo žmonės, nes nuo šių metų prasidėjo skirstymasis į vienkiemius, į sodybas, išmėtytas po visus kaimo laukus. Vienkiemių sistema taupė valstiečio laiką. Nereikėjo 1-2 kilometrų eiti į laukus, toli vežti mišką, parvežti į kluoną javus, bendrai ganyti galvijus, t.y. juos nuvesti ir vėl parvesti atgal į tvartus. Išnykus šniūrams, pagerėjo žemės ūkio padargų naudojimas. Žemės ūkio mašinos Pavarėnio kaime nebuvo naudojamos nei prieš išsiskirstymą, nei po išsiskirstymo. Nebuvo jų ir visoje apylinkėje. Nebuvo net daugiavagių ar dvivagių plūgų.

Pavarėnio kaimo žmonėms išsiskirsčius į vienkiemius atsiskleidė nepaprastas jų darbštumas. Per 2-3 metus jie šalia nuolatinių darbų sugebėjo persikelti visus pastatus į naują vietą. Apsitvėrė sodybas, išsikasė šulinius, užsivedė sodus, nusitiesė kelius. Jau 1939 metais visi buvo įsikūrę ir pradėję ramų, bet nuobodoką gyvenimą. Rečiau susitikdavo, mažiau bendraudavo. Sumažėjo velykinių lalaunykių, rečiau atvažiuodavo žydas skarulninkas, nereikėjo samdyti skerdžiaus, tartis dėl šienapjūtės, kelių taisymo ir pan. Vienkiemystė sugriovė daug kaimo bendravimo tradicijų, senųjų papročių. Visa, kas mano parašyta, atspindi laikus, kai kaimas vargo ir džiaugėsi vienoje ūlyčioje.

PAVARĖNIO KAIMO ATSIRADIMO ISTORIJA

Kada pirmasis gyventojas apsigyveno šioje vietovėje ir pavadino kaimą Pavarėniu nežinoma. Spėjama, kad XVIII šimtmetyje įsikūrė pirmasis gyventojas, turintis pavardę Saulėnas, antroji pavardė Juonys. Kitos pavardės atsirado vyrams atėjus į žentus, t.y. vedant Saulėnaites, greičiausiai iš tos šeimos, kur nebūdavo sūnų, nes paprastai dukterys ištėkėdavo kitur, o sūnūs pasilikdavo tėviškėje. Dukterims buvo išmokamas pasogas pinigais, gyvuliais ar kitomis vertybėmis. Pagal Marytės Saulėnaitės iš seniausios gyventojos Saulėnienės (Adomienės) užrašytą pasakojimą pirmasis Saulėnas atsikėlė iš Žemaitijos ir buvęs nusigyvenęs bajoras. Pradžioje apsigyveno Pamusių dvare, bajorų Rasakackų prieglobstyje. Atsidūrė šiose vietose bėgdamas nuo siautusio maro (greičiausiai nuo to paties, kur siautė Rytprūsijoje). Sakoma, kad atsikėlęs iš Žemaičių žemės Saulėnas buvęs aukštas, mėlynakis ir labai stiprus. Jis

Pamusių dvaro ponui buvo pirmas tarnas ir medžioklės bendrininkas. Vienos medžioklės metu meška užpuolusi poną ir vos jo nesudraskiusi. Stipruolis Saulėnas ištraukęs poną iš meškos nagų. Pastarasis atsilygindamas davė Saulėnui 7 valakus miškais apaugusios žemės. Nuo to laiko Saulėnas pradėjo ūkininkauti; ariamą žemę plėtė kirsdamas miškus. Iš kur Pavarėnio vardas atsirado – nežinoma. Gal būt nuo Varėnės upės vardo, nors šis kaimas buvo gana atokiai (2 km) nuo šios upės, tiksliai šio kaimo pievos buvo šalia upės.

Ekonominis kaimo gyvenimas ir papročiai

1935 m. kaimas dar nebuvo išskirstytas į vienkiemius. Jame buvo 24 sodybos, sustatytos abipus kelio ūlyčios, bet daugiau jų buvo šiaurinėje ūlyčios pusėje, užtat gyvenamasis plotas buvo pietinėje pusėje. Gyvenamieji namai statyti daugiausia galu (šonu) į ūlyčią. Namą sudarė: pirkia, priemenė, kamara.

Pirkia naudojama darbui, miegui, maisto gaminimui. Pirkioje (papečkyje) buvo laikomos ir vištos. Jos čia ir lesinamos, dėdavo kiaušinius, perėdavo.

Šeimą vidutiniškai sudarė tėvai ir 2-4 vaikai. Moteris motina ruošė maistą visai šeimai. Iš ryto, pusryčiams (abiedai) verdama dvi sriubos: rūgšti ir prėskas. Kartais (sekmadieniais ir ketvirtadieniais) išverdama mėsos. Moteris šeria kiaušes, vištas, melžia karves. Daroma sūriai, mušamas sviestas, o jeigu sūrj, sviestą, kiaušinius parduoda, pinigai jai priklausė. Be kasdieninių darbų ir vaikų priežiūros, daug laiko moterys praleisdavo paruošdamos linus, verpdamos, ausdamos drobes ir kitus audeklus. Be to, plėšydavo plunksnas, kedendavo ir verpdavo vilnas išėiginiams rūbams – tai bovelniniai audiniai.

Guldavo apie 22.00-23.00 val., keldavosi pirmiems gaidžiams giedant. Žiemos metu moterų darbas trobos viduje, o vasarą laukuose: bulbes sodindavo, linus raudavo, klodavo, mindavo. Linų sėklas numušdavo su kultuve. Taip pat rugius, miežius ir avižas pjaudavo pjautuvu. Šie javai rankomis (pjautuvais) pjauti iki 1933-1936 m. Rudenį moterys kasdavo bulves, nuimdavo daržus: morkas, sėtinius (kručkus), ropes, burokėlius, aguonas, svogūnus, česnakus. Lauko darbai tęsdavosi maždaug iki Visų Šventųjų lapkričio pirmosios.

Vyrų darbai dažniausiai vykdavo lauke. Karvių, arklių, avių šėrimas, malkų ruošimas, padargų tvarkymas. Žiemą vyrų darbas kūlimas. Viduje vyrai skobė klumpes, pynė vyžas, darė grėblius ir kitus ūkio įrankius. Pavasarį ir vasarą

mėždavo, ardavo, akėdavo, sėdavo, šienaudavo, pjaudavo javus, juos suveždavo. Jodavo naktigonė su arkliais. Retkarčiais važiuodavo į turgus parduoti žemės ūkio produktus. Žiemos vakarais vyrai kartais susimesdavo pakortuoti daugiausia savaitgaliais ir sekmadieniais. Moterys susieidavo linų verpt, megzt. Tai ir buvo savotiškos pramogos. Šeimos ir giminių susitikimai būdavo 2-3 kartus į metus. Į miestus išvažiuodavo labai retai.

Pavarėnio gyventojai buvo labai sėslūs. Suaugę merginos tekėdavo tankiausiai į gretimus kaimus, o vyrai vesdavo merginas iš kitų kaimų. Šeimos, kur nebūdavo berniukų, prisiimdavo žentus, kurie privalėjo atsinešti pasogą. Taip Pavarėnyje šalia Saulėnų atsirado kitos pavardės. Pavarėniškiai nevažiavo ir į užsienius. Į Ameriką buvo išplaukę Jonas Saulėnas, Motiejus Verseckas ir Katrė Saulėnaitė, kurią pasikvietė (maždaug 1902-1905 m.) brolis. Ji čia ir mirė apie 1950 metus. Jos sūnūs tarnavo Amerikos armijoje, kariavo antrajame pasauliniame kare. Vienas žuvo, o kitas sugrįžęs neilgai pagyveno, numirė dar anksčiau motinos.

Jonas Saulėnas ir Verseckas Motiejus (Macka) sugrįžo atgal. Nesidžiaugė ir negyrė amerikoniško gyvenimo. Į kitus kaimus išėjo žentuose Saulėnas Pranas, Saulėnas Jonas ir Saulėnas Jonas, Felikso, išėjo gyventi į Gaidukonių kaimą pas gimines.

Visi kiti vyrai, likę kaime, dalinosi žemę lygiomis su broliais. Atsirado mažžemių, turinčių tiksliai 1/6 valako ar dar mažiau (6-7 ha).

Kaime buvo siuvėjas (kriaučius) Saulėnas Jonas. Kumeliaguldžiai Motiejus ir Jonas Verseckai. Tai nebuvo jų pagrindinis darbas. Visi jie ūkininkavo. Žmonių pajamos buvo menkos – už grūdus, retkarčiais parduodavo kokių gyvulių, lašinių... Moterys parduodavo sviestą, sūrį, kiaušinius, vieną kitą vištą, linų pluoštą. Gal ir surinkdavo 30-50 litų, kuriuos išleisdavo suknelėms, skarelėms, apavui ir pan.

Ūkininkas, valdantis 1/3 valako (vidutinis kaimo ūkininkas turėjo 12-15 ha), turėjo vieną arklį, 1-2 karves, 4-6 kiaules, 4-6 avis, 10-15 vištų. Rugių prikuldavo 30-40 centnerių, avižų ir miežių maždaug 6-10 centnerių, žirnių 2-3 centnerius, linų sėmenų 1 centnerį ir gaudavo 20-30 kg pluošto. Lyšių (lešiukų) prikuldavo 1-2 centnerius, grikių 2-3 centnerius, šieno parveždavo 6-8 vežimus. Gautas derlius išmaitindavo šeimą; dalį parduodavo. Parduodavo 10-15 centnerių javų po 6-8 Lt, vieną ar dvi avis po 10-15 Lt. Parduodavo teliuką, paršiuką, dvi paltis lašinių (30-40 kg).

Bendros ūkio pajamos 1935 m. buvo 300-500 litų. Iš šių pinigų sumokėdavo mokesčius valstybei, ūkio reikalamis nusipirkdavo padargus:

vežimą, plūgą, akėčias, vinių, stiklų ir kt. medžiagas. Iš to, kas likdavo (jei likdavo), nusipirkdavo medžiagos drabužiams, batus už 2-3 litus, degtinės, 1-2 kg cukraus, 30-50 kg druskos ir pan. Vertėsi sunkiai, bet į skolas neklimpdavo. Kaimo istorijoje buvo vienos varžytinės su antstoliu, ir kaimo žmonės to labai bijojo.

Ištekančiai merginai broliai išmokėdavo jos dalį pinigais ir natūra, maždaug 300-500 litų vertės. Duodavo karvę, kiaulę ir porą šimtų pinigais. Kaime prasigyvent buvo beveik neįmanoma. Į mokslus iš kaimo prasimušė tik du jaunuoliai Bronius Saulėnas ir Marytė Saulėnaitė. Abu jie baigė Alytaus gimnaziją. Bronius Saulėnas įsigijo agronomo specialybę, o Marytė Saulėnaitė mokytojos.

Ūkio darbai

Žemė buvo laikoma šventa, maitintoja. Žmogus, kuris turėjo nors ir mažą sklypelį žemės, buvo laikomas tikru kaimo gyventoju. Kampininkai, turėję tik daržus, buvo vertinami daug žemiau negu ūkininkas, kad ir turintis tik 6 ha žemės. Ūkininkaujama buvo kaip ir prie caro. Vyravo trilaukė sistema. 1/3 žemės palietkas rugių; 1/3 palietkas vasarojaus (bulvės, miežiai, avižos, žirniai, grikliai, linai, lešiukai) ir 1/3 - pūdymas. Jis, nuėmus vasarojų, buvo paskirtas tik gyvulių ganymui. Kas treji metai valstietis leisdavo žemei pailsėti, taip ją paruošdamas žiemkenčių rugių sėjai. Tik 2/3 žemės naudojama pasėliams, o 1/3 paliekama gyvulių ganymui, nekultivuojama. Ganyklos buvo labai prastos, ir gyvulius priganyt pūdyme buvo neįmanoma. Kiekvienas ūkininkas versdavosi kaip išmanydamas, kad tik iššertų turimus gyvulius. Buvo bendra ganykla dirvonas ir pelkė, vadinama viganu. Viganu buvo gamosios kiaulės, o balų žolė buvo šienaujama ir nešama į namus arkliams ir karvėms šerti. Tokią žolę gyvuliai ėdė labai nemielai. Kaimas turėjo ir bendrą pievą, kurias vadino Lanka ir Delnyku. Lanka buvo užliejama, ir čia užaugdavo gera žolė, vadinama moragu. Delnyke augo tiktai viksvos ir šenikas. Tai buvo liūliuojanti pieva, Varėnės upės slėnis. Delnyke nušienautą žolę, dar žalią, džiovinti išnešdavo į sausumą. Tai buvo pats sunkiausias ūkininkų darbas, nes žalia žolė sunki, ją susidėjus į rezgines (50-70 kg) reikėjo nešti į krantą, o tai 400-600 metrų nuotolis. Eiti reikėdavo liulančia velėna. Senesnieji prisimindavo, kad anksčiau Delnyką šienaudavo visas kaimas bendrai. Vėliau šios pievos buvo irgi rėžiais (šniūrais) išdalintos, ir kiekvienas ūkininkas šienaudavo savo ruožą. Dažniausiai ūkininkai

susitardavo ir pievų šienauti eidavo kartu, t.y. vieną dieną.

Gyvulių ūkis irgi buvo primityviai tvarkomas. Karvės prastos veislės. Duodavo tik 5-7 litrus pieno per dieną pačiu geriausiu vasaros laiku. Kiaulės irgi buvo senos veislės, lėtai augdavo. Pjaudavo 2-3 metų meitėlius, kai buvo manoma, kad jau pakankamai stori lašiniai. Avys irgi buvo prastos: menka vilna, mažos. Geriausiai buvo rūpinamasi arkliais, nes jais apdirbdavo laukus, išvažiuodavo į turgų ir bažnyčią. Arkliams buvo skiriamas geriausias pašaras: šienas moragas, o kartais ir avižų duodavo. Tuo tarpu karvėms pameddavo tik truputį prasto šieno arba pamaišyto su avižiniais ar miežiniais šiaudais tokiu santykiu 1 dalis šieno, 3 dalys šiaudų. Duodavo karvėms ir šiečkos (akselio) šiaudinės. Bet kartais pritrūkdavo ir šiaudų, reikėjo lupti stogus ir jais šerti gyvulius. Būdavo pavasarių, kad karvė vos pasikeldavo išeiti į ganyklą, būdavo likę tik skūra ir kaulai.

Penimės kiaulės gaudavo geresnį pašarą, kitos tik pelus arba arklių mėšlą, pamaišytą su bulbėmis. Žiemtekės būdavo labai kūdos. Paskerdę kiaulę, nuraudavo šerius, už juos gaudavo iš žydo silkų, adatų, o kartais ir skarelę. Kartais nupjaudavo ir arklių uodegas, už jas mainais iš žydų irgi gaudavo prekių.

Šalia auginamų javų ir gyvulių kiekviena šeima turėdavo daržą. Augindavo svogūnus, morkas, kopūstus, burokėlius, aguonas, česnakus. Pomidorų dar neaugino. Mažai augino ir agurkų, dažniausiai juos pirkdavo kapomis, mokėdavo nuo 50 ct iki 1 Lt. Agurkus užraugdavo ir iškart suvalgydavo. Kopūstai ir burokėliai buvo rauginami žiemai. Juos valgė su bulvėmis, naudojo rūgščioms sriuboms. Sodų buvo labai mažai. Iš 24 ūkininkų tik tai 6-7 ūkininkai turėjo sodus. Vaisiai buvo menkos kokybės. Didesnė pusė sukirmijusi nukrisdavo, likusieji sunaudojami tuoj pat, nes buvo visiškai netinkami laikymui. Kartais moterys, supjaustę obuolius, padžiovindavo, bet labai retai. Uogienių irgi nevirdavo, nes cukrus buvo per brangus, o, be to, soduose nebūdavo jokių uogų, nebent mėlynių, bruknių ar spalgenų prisirinkdavo. Retkarčiais uogas padžiovindavo, bet didesnę dalį sunaudodavo tuoj pat. Pavarėniškai mėgo grybauti. Dalį grybų parduodavo.

Bitynas kaime buvo tik vienas, ir tame vos 2-3 šeimos senoviniuose rąstiniuose aviliuose tebuvo. Medaus iškopdavo labai mažai. Jis buvo labai brangus ir dažniausiai naudojamas ne kaip maistas, o kaip vaistas.

Kaime buvo 3-4 medžiotojai brakonieriai, medžioklinius šautuvus jie laikydavo nelegaliai, šratus ir paraką patys gamindavosi.

Pavarėnio kaime buvo tik 2-3 samdomi žmonės. Ne kasmet ir samdydavo, dažnai ūkininkai išsiversdavo savo šeimos pajėgomis. Tarnaudami

pas ūkininkus bernai ir mergos gaudavo maždaug 120-200 Lt už metus, taip pat darbinius rūbus, vietą pernaktuoti ir maistą. Jų ateitis buvo labai neaiški. Jie su baimė laukė senatvės. Visa laimė, jei bernas apsivesdavo ūkininkaitę, o merga ištekėdavo už ūkininko sūnaus, kitaip tik terba ir ubagavimas prieš akis. Ūkininkas, pasamdęs berną, jo neišnaudojo, nes ir pačio pajamos buvo labai menkos, o rūpesčių turėdavo daugiau. Ūkininko gyvenimo geroji pusė buvo ta, kad jis jautėsi daug saugesnis dėl senatvės ir vaikų. Žemė ir kitas turtas, įgytas per kartų kartas, persiduodavo ateinančiai kartai.

Namuose negamindavo nei degtinės, nei vyno. Alkoholio sunaudodavo labai mažai 1-2 litrus suaugęs vyras. Savo reikalams augino tabaką. Kaime rūkė tik vyrai, maždaug 50-60 % suaugusių vyrų.

Žmonių sveikata buvo nebloga, išsigimimų nepasitaikydavo. Protiškai atsilikę buvo du (gimę apie 1914-1918 metus). Jie buvo ramaus būdo, nepavojingi.

Kaimo gyventojų vidutinis amžius buvo 50-60 metų, vaikų mirtingumas didelis 20-25 % mirdavo nesulaukę dviejų metų. Sanitarinis lygis gana žemas. Kaime nebuvo išviečių, nors ir buvo išleistas įstatymas, kad ūkiai turėtų lauko išvietes.

Gydoma buvo užkerėjimu, užkalbėjimu raganų gydymas. Kartais naudodavo kumelių pieną prieš tymus (jedrą), žmogaus šlapumą nuo koklišaus, burokėlių pelėsius nuo negyjančių žaizdų. Dedervines, rožes, karpas užkalbėdavo. Dantų negydė laukdavo, kol patys išpuls. Akinių irgi niekas neturėjo.

Kiekviena šeima gyveno savo uždarytą gyvenimą. Bendrai sueidavo per vestuves ir laidotuves. Tokiomis progomis eidavo ir kviesti, ir nekviesti. Kaimo vyrai susirinkdavo pasamdyt skerdžių ir sumokėt žemės mokesčius. Vaikai, kartais ir suaugę, susirinkdavo žaisti ribulį tai ir visas bendras kaimo gyvenimas. Teismų ir barnių labai mažai pasitaikydavo. Kaip ir kiekviename kaime, buvo autoritetingesnis asmuo, kurio žodžio klausoma. Kartais toks žmogus ėjo ir teisėjo pareigas, jei kaime pasitaikydavo vagystė, apgavystė, neištikimybė. Tokiu atveju susirinkdavo vyresni vyrai ir nutardavo, kaip nubausti prasikaltusį tankiausiai fizine bausme.

Kultūrinis gyvenimas

Geriausioj ir didžiausioj kaimo pirkioj (jei ten būdavo jaunimo)

ruošdavo vakaruškas. Į šias vakaruškas ateidavo vaikinai ir iš kitų kaimų. Pasitaikydavo bernų apsistumdymų ir apsimušimų, dažniausiai dėl merginų, ir šiaip kultūrinis gyvenimas gana primityvus. Daugiau kaip pusė kaimo gyventojų buvo beraščiai. Knygos ir laikraščiai buvo labai retas svečias. Į kaimą ateidavo 2-5 laikraščiai. Maža biblioteka buvo pradžios mokykloj; 150-200 knygų ir vaikų žurnalų. Šia bibliotekėle daugiausia naudojosi vaikai. Populiari knygelė buvo "Karalienės Mikaldos pranašystės". Kalendorius turėjo 4-6 ūkininkai iš 24-rių. Jokių paskaitų nebūdavo. Vienas kitas kaimietis save laikė tautininku, bet patys nelabai suprato, kas tai per partija. Šaulių nebuvo. Vėliau 3-4 vaikai buvo jaunaisiais ūkininkais. Kaimo žmonėms buvo įdomu, kas dedasi pasaulyje, bet nuo jo įvykių jie buvo visiškai atskirti. Nebuvo nė vieno radijo. Kunigas ir mokytojas mažai ką begelbėjo.

Keturiems kaimams (apie 400-500 gyventojų) buvo viena pradžios mokykla.

1927-1929 metais dirbo vienas mokytojas, vėliau 2. Mokykloje buvo 4 skyriai, 60-70 mokinių.

1929 metais buvo pradėta statyti nauja mokykla Kirklių kaimo laukuose. Pradžioje buvo nutarta ją pavadinti Kirklių mokykla, kadangi stovėjo šio kaimo žemėje. Tuo metu (1929-1931 metais) vaikų komiteto pirmininku buvo Jonas Saulėnas (Juozaikos Janka) iš Pavarėnio kaimo, ir viename iš posėdžių jo iniciatyva, mokyklos vedėjui Skučui pritarus, mokykla buvo pavadinta "Pavarėnio Pradžios mokykla" (dviejų kompleksų), vėliau trečias kompleksas buvo atidarytas privačiame Bobriškių kaimo name.

Galimas daiktas, kad Pavarėnio pradžios mokykla taip vadinama todėl, kad taip buvo vadinama ir apylinkė, ir paštas. Nuo 1929 metais vaikai, sulaukę 7 metų amžiaus, turėjo lankyti mokyklą ir baigti keturis skyrius, bet to griežtai nesilaikydavo.

1936-1939 metais kaime jau buvo daug daugiau raštingų žmonių, bet spauda vis dar buvo retas svečias. Retkarčiais atvažiuodavo "Kinematografas", bet rodydavo tikrai religinio turinio filmus, dažniausiai Kristaus gyvenimą. Toliau tęsti mokslus buvo daug norinčių, bet neužtekdavo finansų, ir daugelis tenkinosi keturiais skyriais.

Kaimas buvo religingas, nors bažnyčių sekmadieniais retai lankydavo. Būtinai į bažnyčią eidavo per atlaidus, Velykas, Kalėdas. Prieš Kalėdas parapijos klebonas su vargomistra atvažiuodavo į kaimą paimt bažnytinę duoklę auką. Žmonės ją tankiausiai atiduodavo grūdais. Kunigas tikrindavo vaikus, ar moka poterių, ir palikdavo velykinės išpažinties korteles, kurias reikėdavo atiduot

einant velykinės išpažinties. Velykų pirmos dienos rytą veždavo į bažnyčią pašventinti maistą. Dalį maisto atiduodavo ubagams.

Kūčioms gamindavo 12 valgių, nes buvę 12 apaštalų. Ant stalo dėdavo šieno, nes Jėzus Kristus gimė ant šieno. Pavasarį, švento Morkaus dieną, žmonės eidavo į laukus melstis prašydami apsaugoti nuo nelaimių, duoti gerą derlių. Sergančiam žmogui parveždavo kunigą su "Švenčiausiu" paskutiniam patepimui. Į laidotuves kunigo nekviesdavo. Šventas giesmes prie mirusiojo giedodavo kaimo žmonės. Po dviejų dienų mirusįjį palaidodavo kaimo kapinaitėse.

Nors žmonės bažnyčią retai lankė dėl nuotolio (10 km), bet sekmadieniais meldavosi namuose, o kas mokėjo skaityti, skaitydavo kantičkas mišias. Vakarais irgi visa šeima poteriaudavo, prieš valgį persižegnodavo. Einant pro dirbantį buvo sakoma: "Padėk, Dieve", o įėjus į pirkį sakydavo: "Garbė Jėzui Kristui", atsakydavo - "Per amžių amžius". Kaimo žmonės per daug nesigilindavo į religiją, bet kunigo žodžiais tikėjo. Tankiai buvo pabrėžiama: "Taip kunigas sakė". Tikėjo, kad yra Dangus, Pekla. Tikėjo šventaisiais, velniais ir šėtonais bei kitomis piktosiomis dvasiomis.

Gegužės mėnesio vakarais buvo gegužinės pamaldos (majauka), pavasarinėmis gėlėmis buvo papuošiamas Marijos paveikslas: purienomis (vištagėlėmis), ievomis, alyvomis (bezais). Giedodavo ir meldavosi bendrai vienam vadovaujant. Šias pamaldas mėgo ir jaunimas. Kartais ir pokštų iškrėsdavo.

Kaime buvo likę ir priešrikščioniškų laikų tikėjimų. Labai gerbė ugnį, vandenį, žaibą ir kitus gamtos reiškinius.

Tautinis susipratimas

Kaimo gyvenime tautiškumas nebuvo akcentuojamas. Žinoma, didžiudavosi, kad sulaukė lietuviškos valdžios, lietuviško "vaisko". Kitataučių nediskriminuodavo, kartais ir labai pagarbiai su jais elgėsi. Šlėktos, žydai, čigonai buvo tarsi neatskiriama bendruomenės dalis. Čigonai vasarą retkarčiais apsistodavo vigane – bendrose kaimo ganyklose. Čigonai ateidavo mainyti arklių, būdavo, kad ir pavogdavo arklius. Čigonų moterys vertėsi iš būrimo, išmaldų. Jos irgi dažnai iš kaimiečių ką nors pavogdavo, ypač po jų pabuvimo dingdavo vištos. Čigonai – mėsos mėgėjai. Žydai – skarulninkai buvo nuolatiniai kaimo lankytojai. Jie buvo laukiami. Žydai – skarulninkai surinkdavo kiaulių šerius, skudurus,

ypatingai vilnonius, supirkdavo arba mainydavo į muilą, adatas ir pan. Pasnyke atveždavo silkų. Tankiai šie žydėliai ir nakvodavo pas ūkininkus. Ūkininkai jiems leisdavo pasiruošti maistą ir, apsivyniojus rankas virvutėmis, melstis. Juos visi mielai priimdavo, normaliai reagavo į jų papročius, maldų kitoniškumą. Žydai beveik visada atsilygindavo, palikdami šeimininkei gabaliuką kvepiančio muilo ar kitą mažmožį. Kaime visi kalbėjo tik lietuviškai. Net ir tie, kurie buvo užaugę Rusijos carų viešpatavimo laikais, nemokėjo rusų kalbos. Dzūkais savęs irgi nevadino. Atsiradus "Perlojos Respublikai" ir jai atsiskyrus nuo Lietuvos, Pavarėnyje atsirado tam tikras sujudimas. Vyrai politikuodavo. Nepritarė atsiskyrimui nuo Lietuvos, jokių būdų nepritarė ir prisidėjimui prie Lenkijos. Nors ir didžiudavosi savo lietuviška valdžia, užėjus krizei, pasunkėjus gyvenimui, senesni kaimo ūkininkai retkarčiais paminėdavo, kad "prie caro buvo geriau".

Kaime tautiškumo nieks nepaskatindavo, lietuviška inteligentija laikėsi atokiau nuo kaimo gyvenimo. Mokytojai į kaimo gyvenimą mažai įsijungdavo. Nuo 1930 metų - Vytauto Didžiojo metų tautinis susipratimas buvo šiek tiek pajudintas, bet tik prabėgom, paviršutiniškai.

Apie 1930 metus buvo įsteigtas tautininkų būrelis, kuriam priklausė keletas kaimo vyrų. Visame kaime buvo tik vienas savanoris kūrėjas. Tai Andrius Saulėnas. Kaimiečiai mažai orientavosi vidaus ir užsienio politikoje. Visas direktyvas gaudavo iš savo parapijos kunigo, kuris visuomet propaguodavo krikščionių demokratų partiją ir smarkiai puldavo "cicilikus" socialistus, o ypač "eretikus", bedievius komunistus.

Vietovės ir jų pavadinimai

Vietovės pagal žemės sudėtį: Žvirgždelė- žvyniuota žemė. Moliadugnis molėta žemė. Raistas ir Raistelis - maži vandens telkiniai. Skersiniai šniūrai (rėžiai) eina kita nei įprasta kryptimi. Buvo du didesni kalnai kaubriai: Vyčiakalnis ir Juočiakalnis. Vardų kilmė nežinoma. Geležinė valka joje buvo vėžlių, šiose vietovėse vėžliai vadinami geležinėmis varlėmis. Grūšelinis - kadaise šiame lauke augo kriaušė. Kryželis -ėjo keliai, kurie kryžiavosi, ir šioje kryžkelėje buvo pastatytas kryželis. Viganas - bendros ganyklos. Barščinės pavadinimo kilmė nežinoma. Degimai kadaise sudegusio miško vieta. Užubalis - už balos. Bala Cigonka - ten kažkada nuskendo čigonė. Baronas - toje vietoje vaidenosi.

Kaime buvo du apvalūs akmenys, kurie turėjo vardus: "Marcynas" ir "Marcynukas". Tai buvo apvaliai nudailinti akmenys. Mažesnisys maždaug

50centimetrų skersmens, 30-40 centimetrų aukščio. "Marcynukas" svėrė maždaug 70-80 kg. Kitas didesnis akmuo svėręs apie 100-120 kg. Mažesnj akmenį kaimo bernai, vyrai kilnodavo, ir tas, kas pakeldavo, būdavo laikomas stipruoliu, ypač jei jį pakeldavo virš galvos. Tai padaryti būdavo sunku, nes akmuo buvo apvalus ir slidus. Pasakoja, kad ūkininkas Tomas Saulėnas, nenorėdamas, kad vyrai vaikščiotų į jo kiemą kilnoti akmens, nuvežė "Marcynuką" prie Merkio ir įmetė į vandenį. Naktimis šiam ūkininkui sapnuodavosi paskandintas akmuo. Sapne prašydavo: "Išimk mane iš vandens, nes aš dūstu". Negalėdamas apsikęsti nuolatinių sapnų, Tomas Saulėnas vėl nuvažiavo prie Merkio ir ištraukė "Marcynuką". Parvežęs padėjo į tą pačią vietą, kur akmuo stovėjęs anksčiau. Iki šių dienų šis akmuo guli prie seno svirno, tiktai kaimo stipruoliai jo nekiloja. Kur dingio didesnis akmuo "Marcynas" - nežinoma.

Bronius SAULĖNAS

APIE PIRMUOSIUS ŠIO KAIMO GYVENTOJUS

Prie Varėnės upės, Pamusio kaiman, buvo Rasakackų dvaras. Prieš daugelį metų pas senų šitų dvarinykų Rasakackų, savo namelin gyveno jo tarnas Saulėnas. Jis buvo labai geras sodinukas ir bitinukas... Kap ty buvo, kad šito Saulėno sudegė namelis, tai Rasakackas jam davė 6 valakus žemės. Saulėnas išsikirto miškus ir pradėj dirbc žemj. Atsirado Pavarėnio kaimas, nu, dar cik viena pirkia. Saulėnas turėjo penkis sūnus. Nežinau, koku būdu šiton vieton atsirado Juonys. Jie su Saulėnu pasdalino žemj, ir abiem išėjo po 3 valakus. Šitas pirmas Saulėnas buvo labai tokis čiudnas. Mano mama kap ca atekėjo, tai jai anyta pasakodavo. Sako, kap jau Saulėnienė verda abiedų, tai dziedas Saulėnas pac mėsų puodan deda. Jau kap susėda valgyc, tai vėl jis traukia mėsų iš bliūdo ir dalina visiem savo penkiem sūnum. Katrj labiau myli, tam duoda kaulų su mėsų, katro nemyli, tai tam cik kaulų numeta. Mamos anyta sako, aš ištraukiu tų kaulų iš puodo ir metu dziedu po nosiu: "Gaužk pac šitus kaulus, o ne sūnum kap šunim mėcyk"... Tuom rozu pas Saulėnus ir bičių daug buvo. Medų irgi dziedas dalino. Sako, katro sūnaus vaikų geriau myli, tam pakiša medaus, o kiciem nei pauoscyc nedavė. Sunku buvo visiem vienon pirkion gyvenc. Paskiau pasdalino. Vienam sūnu Lukošiu davė 2/3 dalis žemės. Jis turėjo tris sūnus: Jonų, Pranų ir Mikų. Kitas sūnus Krisius turėjo cik mergaites,

išajo iš pavardės, priėmė Antanevičių žantuosna.

Nu, o mano dziedukas buvo Tomas. Jis turėjo du sūnus: Jonų ir Juozų. Juozas - neturėjo vaikų, jo žemė liko Jono šeimai. Traco sūnaus, Saulėno Juozo, buvo du sūnai: Jokūbas ir Juozas. Šitas tracas sūnus Juozas adavė savo žemį sūnum ir kartu su jais gyveno. Kap Juozas (tėvas) mirė, sūnai valakų pasdalino per pusei. Dar vienas sūnus Adomas turėjo keturis sūnus ir vieną dukterį. Jau ty išsidalino žemį. Adomo vienų sūnų rusų caro kareiviai pagovė ir surakinį adavė rekrūtuose. O tadui buvo galima ir pakeisc kareivius. Tėvas Adomas labai mylėjo sūnų, katrį pagovė ir adavė caru, tai jis insisodzino ratuose kitų sūnų (katro nemylėjo) ir nuvežs sukeitė. Visi sūnai apsiženino ir gyveno. O tas, katris tėvu buvo negeras, atarnavo caro kariuomenėn 25 metus. Tadu, kap jį palaido, tai jis nuvejo pas savo viršinykų ir sako: "Pasakyk, kap man dar parsirasc namo. Kų aš valgysiu?" Viršinykas sako: "Nuspirk paršelj ir aikit abudu. Kų jis išiks, tų suvalgysi, kų tu išiksi, jis suės". Jis tep ir padarė. Iki namų ajo du metus, kol parsiklausė. Parsiklausė, žemės jam nēr, ciem likusiem sūnum padalyta. Jis ajo per visus brolius, ir jam kožnas nuo savy davė. Jis apsiženino ir turėjo dukterį. Kap jis pamirė, tai broliai tų žemį atsiėmė. Duktė liko be nieko. Ištekėjo už biedno, cik kap Rasakausko dvarų porceliavo, tai jam kap senam darbinyku dvaro, davė 9 hektarus žemės. Bet jau valdžia davė, ne ponas.

Kap ca atsikėlė Juonys, tai jis turėjo 3 valakus žemės, bet jis nebuvo geras ūkinykas, iš jo pusė žemės atėmė, tai tų žemį Saulėnas atpirko. Ne mūs šakos Saulėnas, bet kitas. Skaitės - negiminės, bet kap mūs tėvukas labai giminingas, tai mes kūmavomės. Kalbėjo, kad šitas Saulėnas mūs pirmo Saulėno kokia tai giminė. Nu, tai jis turėjo 1,5 valako. Jį padalino in tris dalis. An vienos pusės priėmė žantų Tarasevičių, o jau sūnum davė po pusė valako. O dar pusantro valako liko Juoniu.

1923 metais Rasakackų dvaro žemį valdžia išporceliavo. Ir mum davė 3 ha žemės. O katri buvo ordinarščikai, dirbo pas Rasakackų, tai valdžia jiems davė 9 ha žemės. Dvarinyku liko prie dvaro 100 ha ir Gudžių kaime 50 ar 100 ha. Dvarinykas Rasakackas turėjo vaikų, bet gal nebuvo sūnaus, ba prisėmė žantų Kumpj. Kumpis turėjo du vaikus, kap užajo ruskis, tai Kumpienė su vaikais pabėgo Lenkijon, o Kumpis išvažiau Kaunan ir apsiliko. Jau kap kolūkis buvo, tai jis buvo užvažiavys pažiūrėc... Ponai Rasakackai pastatė ir Bobriškių koplyčių, po tuoj koplyčiu jieį kavojos. Kap ramontau koplyčių, tai rado daug grabų, buvo dar ir tuščių... (4)

GYVENTOJŲ PAVARDĖS, PRAVARDĖS, ŠEIMOS SUDĖTIS

1. SAULĖNAS JONAS - Adomienės Janka. Žemės turėjo 8 ha. Pirmoji žmona jam pagimdė dukrą, o su antrąja susilaukė trijų sūnų: Juozo, Vlado, Alfonso. Pirmoji žmona buvo labai darbšti. Paliko prikrovusi kelis kuparus viso ko gero. Su pirmąja žmona Urša visko turėjo, o su antrąja labai linksmai gyveno. Dažnai iš Daugų grįždavo abu dainuodami. Linksmumas išgaravo po keleto metų, kai Uršos sukrauti turtai buvo praulioti (7).

2. SAULĖNAS JONAS - Tamaškucis. Tamaškuciu vadinamas, nes tėvas buvo vardu Tomas Tamošius. Jo šeima keturių asmenų. Kai buvo nevedęs pasižymėjo "šumnumu". Tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Beraštis. Mėgdavo iš bernų, sulaukusių maždaug aštuoniolikos metų, išreikalauti "buteliuką". Kaime buvo priimta, kad įsijungiant į bernų būrį reikėjo pavaišinti vyresnius. Nepavaišinęs galėjai gauti "į snukį", galėjo išvyti iš kaimo vakaruškų. Turėjo berną, Cicinu vadinamą. Buvo geras muzikantas (smuikininkas). (7)

Šitas bernas Cicinas (jį tep vadzino užtai, kad jis nigdi su smuiku nesiskyrė, buvo geras skripkorus) buvo kokis tai įdomesnis. Jo ir likimas netokis kaip visų. Daškonių kaimi buvo labai negraži merga - nei šiokia, nei tokia. Jieį turėjo nemažai žemės, ir tėvai labai norėjo jų ištekyc. Tai kaip šitas Cicinas su muzika nuvejo Daškonyse, tai šitos mergos giminės sugalvojo jį apženyc. Jis gal dar aštuoniolikos metų neturėjo, buvo sirata. Mergai jau buvo 30 metų. Jį nugirdė, suguldė su mergu, paskiau, sako, tu su juoj pergulėjai, turi imc šliūbų. Po šliūbo jis neįo su juoj gulc, tai vėl giminės jį nugirdė ir inmetė kluonan. Ty ir mergų uždarė. Būktai jis permiegojįs su juoj ir pabėgo per skylį kluono stogi. Tai mergai gimė mergaitė. Ale Cicinas jų vengė kaip velnias kryžiaus. Pragyveno visų gyvenimų vienas, tarnaudamas.

Vienųkart jis ganė Tamaškucio karves, ir mes ty su seserim pasmaišėm. Cicinas sako: "Mergaitės, jei jūs perdzien ganysit mano karves, tai aš jumi parodzysiu vilkį ir vilkų". Mes labai norim pamacyc, ale, sakom, avelės bijosis. Sako, avelas suvarykit vidurin karvių, tarpu karvių įom bus ramu. Mes tep ir padarėm. Ir dar laukiam, kad jis parodžis vilkį su vilku. Cicinas užlipo an kalnėlio, žiūrom -maunas kelnes. Kelnes nusmovė, užpakalį išvertė va jumi, mergaitės, vilkė, tadu acisukė o ca vilkas... Mes ty ir verkėm iš piktumo, kad jis mus tep apšukojo. Ir turėjom perdzien jo karves ganyc. (10)

3. SAULĖNAS GABRAS - Vienaakis (Jugasios Gabras). Žmona-Jugasia. Viena jo akis dėl nežinomos priežasties buvo pabalus. Ramaus būdo,

darbštus. Turėdamas ir mažai žemės išsiversdavo neblogai. Šeima trijų asmenų. (7)

Jo žmona buvo iš Vergakiemio. Ilgai neturėjo vaikų. Tik vienuolikuose metuose susilaukė mergaitės. Jų vienų ir turėjo. Jis pirmas pamirė. Jo žmona prisėmė žantų Andrijauskų. Jieį susilaukė trijų sūnų, ale neilgai gyveno šita duktė. Kap ji pamirė, tai Andrijauskas paėmė kitų žmonių, pasistatė Pamusin namų mūrinį ir gyvena. (10)

4. ANTANEVIČIUS GABRAS - Žentukas. Taip vadinamas, kad atėjo pas Saulėnus į žentus. Jo tėvai gyveno tame pačiame kaime, tik kitam gale. Darbštumu nepasižymėjo, bet buvo draugiškas. Nuoširdžiai išsipasakoti mėgėjas. Ypatingai iškalbus būdavo naktigonėse. Vieną kartą yra pasakęs, kad nors prieš mirtį norėtų vieną kartą per visą gyvenimą gerai pavalgyt. Svajojo, kad geriausia būtų prisivalgyti blynų iš kvietinių miltų, pakankamai pasidažant į riebalus. Beraštis. Mėgdavo imtynes, žvejybą. Šeima keturių asmenų. (7)

Jis turėjo dvi dukteris. Izabelį ir Stasių. Jis buvo visadu prasuokįs, smagus. Visus užjausdavo. Labai mėgo kalbėt apė žvejybą, jis žinojo, kur daugiausia žuvų, kur gerausia kimba... (10)

5. SAULĖNAS VINCA - Vincukas. Tamaškos Vinca. Tarnavo Lietuvos kariuomenėj. Darbštus. Turėjo pusę valako žemės, bet gyveno vidutiniškai. Šeima penkių asmenų. (7)

6. TARASEVIČIUS ANDRIUS - Andriukas. Jų tėvas buvo atėjęs į žentus pas Saulėnus. Buvo darbštus. Pradžioje gyveno su broliu Tamošiumi, vėliau atskirai. Beraštis. Šeima trijų asmenų. (7)

7. TARASEVIČIUS TAMOŠIUS - Tamošiukas. Ramaus būdo, vedė būdamas vyresnio amžiaus, tarnavo Lietuvos kariuomenėj. Beraštis. Turėjo sūnų. (7)

Geri žmonės, nespykdavom. Cik vienų kartų išganiau jam visų kampų rugių. Užmigus buvau. Išsigandau. Kas dar man bus? Visi rugiai gražinckai nuėsta. Tai aš pasėmiau kibirų vandenio ir palaistiau tų vietų, kad atžalos graicau ataugt. Tamaškuco buvo ciej rugiai. Atsivedė jis laukan mano mamų ir sako: "Ona,žūrėk. Kų ji išganė, tai išganė, bet kiek primyžo rugiuosa..." O jau aš teisinuos: "Oi, čia palėjau, kad graicau ataugt." Nu, tai tadui mama sako: "Žinai, Tamošiau, nesipykim, nesbarkim. Vaikas nekaltas. Atmatuok šitų plotelį, kur

nuganė. Kap užaugo rugiai, tai kiek aš nog tokio plotelio pripjaušiu, tau ciek pėdų aduosiu." Nu, jieį tep graįiai sustarė ir pasbaigė mano bėda... (10)

8. SAULĖNIENĖ URŠA - Našlė Uršelė. Jos mirusio vyro brolis "Baldišius" (taip jį kaime vadino) 1925 m. parvažiavo iš Amerikos ir Pavarėny pastatė labai graųų namą. Dvieų galų su gonkelėm ir padlaga (medinėm grindim). Šis namas buvo graįiausias visam kaime ir vienintelis namas su grindimis. "Baldišius" atvažiavo su nuosava mašina ir pats vairavo. Tai kaime atrodė kaip stebuklas. Kurį laiką pasisvečiavęs ir išleidęs atsiveųtus pinigus, sugrįžo į Ameriką. Našlė turėjo 2 vaikus. Duktė jauna būdama mirė. (7)

Dukra mirė devyniolikos metų. Labai graįiai audė, giedojo, šokėja buvo. Bajaviausia merga kaiman. Ji apsirgo plaucų uždegimu, daktarų nebuvo ir sudegino. Ir Uršelė labai gerai audė. Užmes akį, kokis raštas bebūt - jį jau žino. Divonus, abrusus, paklodes suringdzinėjo ir kiciem, kas cik paprašydavo. Gabi ir labai gera moteris buvo. Vėžiu mirė. Jos sūnus 1919 m. gimimo, gyvena Kaišiadorių rajoni. (10)

9. SAULĖNAS JOKŪBAS. Jo žmoną vadino "Jokūbucio Urša". Našlė. Jokūbucis mirė greičiausiai nuo širdies infarkto, nes ištrūkus arkliui labai jį ilgai vijosi ir "patrūko". Greitai po šio vijimosi mirė be daktaro ir ligoninės. Sako, jis prieš mirtį matęs Jėzų, Mariją, angelus. Jėzus ateidavęs jo "spaviedoti". Šeima keturių asmenų. (7)

Jokūbucis buvo žmogus tamsus, nemokytas. Į baųnyčią neidavo, su žmonėmis bendraudavo mažai. Gyveno labai vargingai, mažame namelyje. Jis turėjo dvi dukteris ir žmonai dažnai priekaištaudavo, kad jam gimdo tik dukras: "Vai tu, kala, cik kaliūtes sugebi pagimdyc..." 1926 m. susirgo. Kai pradėjo silpti, jam parveųė kunigą. Jokūbucis, pamatęs kunigą, išvadino jį plūstamais žodžiais ir išvijo. Kunigo laukt susirinkę žmonės persigando. Kalbėjo, kad jį velnias apsėdįs. Neprisiėmė nei kunigo, nei Švenčiausio. Po kokio pusvalandžio jis šaukia savo žmoną: "Urša, Urša". Jis niekad jos vardu nevadino. Tik kala ir kala. Pribėgo. Sako: "Urša, ką aš padariau, Jėzus pas mani buvo atajįs, o aš jį išsivijau". Pradėjo verkt. Tada Urša su juo kalbėjo poterius, pagiedojo... Po kiek laiko jis vėl pasikvietė Uršą, pasakė: "Per savaitį laiko pats Jėzus Kristus ateis mani spaviedoc". Ir taip buvo. Vakare visus išsivarydavo, ir kažką ilgai kalbėdavo. Ir mano mama pas juos ne kartą buvo užbėgusi, girdėjo, kai jis su kažkuo kalbėdavo. Po savaitės sako: "Va, Urša, aš rytoj mirsiu po pietų. Tu man dovanok, aš buvau apsėstas ir jau man buvo paruošta vieta pas Judošių. Švenčiausia Marija

mani pasgailejo, išprašė, kad pats Jėzus Kristus mani spaviedotų. Aš kad kiek anam sviety ir pakentėsiu, bet nebūsiu visai prakeiktas". Kitą dieną, tuo laiku, kaip ir sakė, numirė verkdamas ir atsiprašinėdamas už skriaudas. Mano mama šitą atsitikimą dažnai atsimindavo. Sakė, kad tai didžiausias stebuklas. (2)

Jokūbas buvo labai greitas. Jis retai kur važiuodavo. Būdavo, vis sako: "Aš graicau pėscas nuveisiu". Jis ir Vilniun pėscas nuvei. Paskėlė saulai netekėjus, nuvejo Vilniun ir tų pacų nakcj, gal tracų valandų nakcies, grįžo namo. Parajo pėškom, bet kojos jau buvo išcinj. Visi sakydavo: "Ir tu kap Jokūbas rytį išaisi in Vilnių, o nakcu grįši... (10)

Buvo Pavarėnio kaimi žancinė Uršos Anelkaitė. Žancinė dėl to, kad pas jų in namus turėjo ateic vyras. Gyveno cik su motku, labai vargingai, apsilaidj gal buvo..., bet žemės nemažai turėjo. Netvarkingos; ton pacion pirkion ir paršelis, ir avelė gulėjo... Prišnerkšta. Vienų vakarų atlakia pas Saulėnus (pas Juozaikų) Anelkutė ir susjaudinus rėkia: "Vai, sesulės jūs mano, vai jūs mani parėdzykit, vai jūs man inpinkit stangelių... Vai, kad jūs žinotut, atvažiavo labai gražus bernas..." Mes, sako, jau puolėm rankc, katri bliuskutj atnešėm, katri andarokų... Šukuojam, pinam... O ji vėl rėkia: "Tai jau tu, Maryte, tai jau tu, Jadvygute, būsit dručkelės, jau tu, Juozulia, būsi vyriausias mano brolalis. O jau tu, cetula, būsi svocia..." Visus suskaičiavo, visus suprašė. Sako, mes jau jų nuprausėm, aprangėm ir išlaidom: "Lėk tu graicau, svotai laukia". Ir mum įdomu, kas gi ty pas tų Uršų daros. Mes per tvorų perlipom ir paknupstom in langų, per kiemų, o gi ty cyku, spakaina - nei arklio, nei svotų. Priainam prie langelio. Anelkutė mūs parėdzyta sėdzi an uslano ir kad jau verkia, kad jau verkia: "Vai tai tu, motula, kalta, kad pas mus tokis mėšlynas. Šitokis bernelis pas mus buvo atvažiavjs, pac Daugirdzynas iš Sarapyniškių. Ir dar, va, jis pabėgo, kų man, nebagėlai, darycie, kur man pasdėcie..." Buvo tep: svotai inejo pirkion, pažiūrėjo netvarka dzidzausia, mergos nėra ir pro duris, tai jau nedo ir ta žemė, ir viskas... O jau ji, nebagė, ir suprašė visų. (2)

10. SAULĖNAS JUOZAS - Juozaika. Ramaus būdo, labai darbštus. Vaikų neturėjo. Gyveno tik su žmona. Sužeistą krentančio medžio nuvežė į ligoninę, bet ten ir mirė neatgavęs sąmonės. Našlė gyveno viena. (7)

Tai mano tėvo brolis. Gyveno cik su žmonu, vaikų neturėjo. Jis sau buvo pasiskyrjs mani ir brolj, kur Kanadon, o tėvam Juozų ir Marytj paliko. Jis, būdavo, žiemų atneša dzykucių obolių ir duoda man išsirinkc, kur gražiausius. Aš visadu išsirenku, kur mažiausius. Tai sako: "Vaikeli, kokia tu durnelė, aš tau nešu gražiausius, o tu išsirenki prascausius". Kad man gražiau mažukai. Jo žmonai mirus jų žemė liko mumi. Turėjom puslavakj, tai pasdarė valakas. (10)

11. SAULĖNAS JONAS - Juozaikos Janka. Todėl taip vadinamas, kad vyresnysis brolis buvo vardu Juozas (Juozaika). 1900 metais išvažiavo į Ameriką. Po penkių metų sugrįžo atgal į Lietuvą, vedė 1909 metais. Pirmo pasaulinio karo metais tarnavo Rusijos caro kariuomenėje. Išbuvo 4 metus. Austro-Vengrijoje buvo patekęs į nelaisvę. Darbštus ūkininkas, vienas iš labiausiai apsišvietusių kaimo žmonių, pamaldus, geras giesmininkas. Be jo neapseidavo nė vienos kaimo laidotuvės. Turėjo keturis vaikus. Du sūnus ir dvi dukteris. (7) [Tai Broniaus Saulėno tėvas. N.M.]

Buvo kari, mama viena užsiaugino sūnų Juozukų. Grįžo iš karo labai nuskurdįs, apiplyšjęs. Pas mus buvo tokia kamara, o prie tos kamaros akmuo. Mama išėjo ko tai laukan, žiūro, kad jis sėdži an to akmenio. Apsikabino, paverkė abudu, o jau sūnus Juozukas sakis: "Tai jau dar ir aš būsiu kap visi. Mani tėvulis apgins..." Po to dar gimė Bronius, Marytė ir aš (Jadvyga). Labai geras buvo. Aš likau šešių metų, kap tėvulis mirė, dar žodžiais verkiau. Kluonan mani brolis nešioja an rankų. Išnešė, žiūrau - prie kluonienos stovi grabas padarytas, tai aš ir užverkiau:

Tai ir padarė

Mano tėvuliu

Naujų namelių...

Tai kap šiandien atsimenu. Broliai labai geri buvo, aš kap ir nejautiau, kad neturiu tėvulio. Jie man viską pirkdavo, jie ir šokiuose mūs nepalikdavo. "Nu, sesės, ar turėsit su kuo pareic?" Nu, tai jei yr kam palydėc, tai lydzi, jei ne su broliais. Nuveinam su broliais ir pareinam su broliais. (10).

Juozaikos Janka buvo labai gerbiamas, dzidelį autoritetų ūlyčion turėjo. Pasakojo, kad seniau viso Pavarėnio gaspadoriai koku tai būdu Dargužiuose turėjo pievas. Ty labai daug gyvatių buvo... Nu, kap ateina čėsas šienauc, tai visi vyrai prisdeda kašalas maisto ir išaina in pievas. Kokių savaitį ir gyvena Dargužių pievose. Neatsimenu, katram ty iš vyrų dingo sūris. Aina pietuic, kad sūrio nėra. Vai bėdelė! Boba dzidzausj sūrj indėjo ir pradzingo. Visi ginas, niekas nematė, nežino... Juozaikos Janka kap buvo vyžom apsiavjs, tai dar jis vynioja autakojj, vynioja ir vienu rozu kad užrėks: "Vyrai, stverkit ir laikykit autakojj, laikykit, laikykit visi. Ar cik nor visi laikot?" "Visi, visi" rėkia. "Ar ir tas, kur sūrj pavogė, laiko?" "Laikau, dėde, laikau..." (2)

Aš jum papasakosiu apė savo brolj Bronij, katris nori knygy apė Pavarėnj išlaisc. Saulėnas Bronius. Jis gimė 1919 m. Pirmas išvažiavo toliau mokycis iš viso Pavarėnio jaunimo. Baigė Alytaus gimnazijų ir išaj karinykuose Kaunan. Kap užai ruskiai 1940 metais, Bronius jau buvo trecian kursan, jiem jau

buvo duota balci dziržai ir baltos piršcinės. Ruskiai tuos vyresnius karininkus areštavo, o Bronių ir kitus būsimus karininkus parvežė Varėnos lageriuose ir už grotų laikė. Mama su broliu Juozu jam nunešdavo valgyc. Laisdavo trupucį pašnekėc ir nuvaro mamų nuo dratų. Trecių rozų nunešė jam pavalgyc, ale jo jau nerado.

1941 metais, kap vokečiai puolė ruskj, tai brolj ir kitus apginklavo, ir politrukai jiem liepė kariauc prieš vokečius. Prie Valkininkų vokečiai ruskius atkirto. Buvusius lietuvius karininkus (nu, dar cik mokės jie an karininko) grąžino lagerin kartu su rusų politrukais. Lietuvius atrinko ir sako: arba aikit namo, arba frontan vokečių pusėn. Bronius parejo namo, nej in vokečius, mama labai jo prašė, kad neit. Tai tadu vienus metus Bronius mokytojavo Gaidukonyse, bet jam nelabai paciko. Jis išėjo Dotnuvon mokycis an agranomo. Tai ty pasmokino du metus, an trecių metų vėl sugrįžo ruskis. Jam raikėjo nuo ruskių traukcis su vokečiais. Pasiekė Berlynų. Berlyni juos ruskiai subombardavo. Jiej tris paras prabuvo griuvėsiuose. Paskiau tuos gruvėsius atkasė. Sako, pajudzinau vieny kojų yra, pajudzinau antrų yra. Tadu rankas. Pajudzinau vieny yra, pajudzinau antrų yra, ieškau dar vienos rankos nėra. Tai aš tep gailiai verkiau, kad aš jau invalidas, kad man dar vienos rankos trūksta. Bet jau kap mani iškėlė, kap aš inkvėpiau gryo oro, man užajo, kad gi cik dzvi rankos pas žmogų...

Mūs tėvo sesuo buvo Amerikon, ir jis turėjo jos antrašų. Raikėjo rinkcis: arba važuoc Amerikon, arba Lietuvon. O kap cik buvo gauta iš Lietuvos žinia, kad Lietuvon net ir akmenys nog ugnies sudegj. Pasrinko Amerikų.

Varganai pradzon gyveno, nei darbo neturėjo, kalbos nemoka. Išvažiavo Kanadon. Ty susciko lietuvaity pažjstamų, katroj irgi Dotnuvon mokės an agronomės. Apsiženijo ir liko Kanadon gyvenc. Du vaikus turi. Sūnus apsiženinjs škotj. Ak, kokia lipni, in visus šneki. Duktė ištekėjus už italo. Norėjo labai lietuvio, ale... Vaikai moka gerai lietuviškai. Norėjo mokyc ir anūkus lietuviškai, bet žentas pasakė - jei mokini lietuviškai, tai raikia ir itališkai. (4).

12. SAULĖNAS LUKOŠIUS - Lukošiusukas. Ramaus būdo, darbštus. Abu su žmona buvo beraščiai. Turėjo keturias dukteris, vėliau vyriausiai dukrai prisiėmė žentą. (7)

13. SAULĖNAS MIKAS - Kraučiuuko Mikas. Taip vadinamas, nes brolis Jonas buvo kraučius. Pirmas iš kaimo pašauktas į Lietuvos kariuomenę. Turėjo septynis vaikus. (7)

14. SAULĖNAS JONAS - Kraučiuikas. Buvo geriausias siuvėjas visoje apylinkėje. Buvo apsiskaitęs. Skaitė laikraščius, kaimynams sekmadieniais skaitydavo "Visų šventųjų gyvenimus". Dalyvavo pirmajame pasauliniame kare, dirbo sanitaru prie daktaro Jono Šliūpo. Turėjo septynis vaikus. (7)

Mano tėtis dirbo sanitaru prie daktaro Jono Šliūpo. Ir fronte buvo. Susirgo mano mama. Gumbas ir gumbas. Baisūs pilvo skausmai. Matos, kad jau baigias moteriškė. Tai tėvelis sako: "Nu, palauk, boba, aš tavi nuvešiu in savo daktarų". Iki Alytaus vežė arkliu, o iš Alytaus autobusu Kaunan. Žinau, kad prieš tai pardavė karvį. Kaunas dar buvo tokis miestas, kad išlipį iš autobuso pirmų suciktų paklausė, kur gyvena daktaras Jonas Šliūpas, ir jiems parodė, nuvedė net prie namo. Jis savo name turėjo ligoninę. Jis išoperavo mamą ir dar tris dienas palaikė savo namuose. Šliūpas labai džiaugė, kad jo sanitaras jį prisiminė, labai labai mamai padėjo. Parsivežė jau sveiką moterišką. Gandas apie tai toli paėjo. Išgirdo ir Skendelis (labai turtingas žmogus), gražiausiais žodžiais prašo tėvelio: "Vežk ir manį pas savo daktarų". Jis sirgo džiovu. Tėvelis ir su juo važiavo Kaunan. Tai buvo visoj apylinkėj du atvejai, kai kreipėsi į tikrus gydytojus, važiavo net Kaunan. Taip tai žolėm gydė, o jei sunkus ligonis, tai kunigėlį kvietė... (2)

15. ANTANEVIČIENĖ MARIUKA. Buvusi Saulėnaitė. Jos vyras atėjęs į žentus. Našlė. Turėjo du sūnus, Joną ir Gabrą. Dukterį Viktę. Jonas buvo protiškai atsilikęs ir visi jį vadino "Dariumi", nes labai draugavo su Vaitkevičiumi, kurį visi vadina "Girėnu". Juos taip pravardžiavo, kad buvo neatskiriami draugai. (7)

16. VAITKEVIČIENĖ-KULČIENĖ. Buvusi Saulėnaitė. Gyveno su sūnumi ir dukra. Sūnus buvo protiškai nesveikas, vadinamas "Girėnu". (7)

17. SAULĖNAS GABRAS Austrelis. Pirmojo pasaulinio karo metu tarnavo caro armijoje ir buvo patekęs į Austro-Vengriją, paimtas į nelaisvę. Grįžęs buvo vadinamas Austreliu. Turėjo keturis vaikus. (7)

18. PLONADŪMIS SALVA. Jo tėvas buvo atėjęs į žentus pas Saulėnus. Beraštis, kampininkas. Turėjo tik daržą. Augino keturis vaikus. Anelka, Marytė, Ona, Jonas. Gliebavietėn turėjo 1,5 ha. (7)

Geras žmogus, nor buvo beraščis, bet mėgo ataic pas brolių, kad tas paskaicyt jam laikraščį. Susisuka iš laikraščio papirosų, sėdži ir rūko... Kap išeidzinėj į vienkiemį, tai prie mūsų laukų liko jo grūšia. Labai ty skanios grūšios augo. Mano brolis sako: "Tu šitų grūšių palik mumi. Ir tu galėsi ataic nusiskinc, ir

mes nusiskinsim. Mes tau už šitų grūšių vežimų malkos atvešim". Ne. "Mano grūšia ir aš jų laikysiuos, arba man užmokėkit". Nepaliko. O rudenį ataina ir krato grūšias, nor mes ir užmokėjom. Nesiklausia. Tai brolis sako: "Dėdė tai dėdė, bet lipk iš grūšios, ba mes pirkom šitų grūšių..." (10)

Plonadūmis turėjo paskiau žamės. Davė ponas Rasakackas, bet buvo labai negražus. Pats labai negražus, o pacos ieškojo kuo gražesnės. Nu, ir Žilinėliuose pamatė labai jau gražių. Susieškojo svotus, nuvažiavo in jų. Mergos tėvai atvažiavo an peržiūrų. Negražus tai negražus, ale žemės daug, vienas - nereikės niekam pasogos duoc. Ir tėvai išvarė tų mergų už jo. Išklėlė veseilių, atvežė nuotekų, susirinko jaunimas..., o jo namas buvo labai supuvęs, tai bernai iš pažamės vieny rūstų išlupo, sako, matos nuotekos kojos, svecų kojos... O nuoteka kad verkia, kad verkia.

Nesugyveno. Nemylėjo ji jo. Ateina kartų jis in mano brolių ir sako: "Susiedėli, žinai gi kokis ženoto gyvenimas, prasciau šunio. Jau kap tu ženysies, tai neimk gražios, ba jau gyvenimo nemacysi. Sako, parajau arįs, pavargįs, alkanas. Pakišo po nosim kruopų čiut pražilytų ir valgyk, o jau paucienė kvepia an visos pirkios. Nesmato. Užlipu an pirkios, randu dzidzausj molinj bliūdų paucienės. Pakulų kuodeliais apdėta. Tai kad aš būtau pavalgįs, ale aš tų bliūdų in žemį iš piktumo. Patekėjo toj paucienė... Susnervinįs, nevalgįs nuvejau vėl arc. Nu, žinai, susiedėli, kap ženoto gyvenimas? Ainam miego, norėtau dar apsikabyc. Kiek aš apsikabinu, ciek ji ym ym ym... Tai aš, susiedėli, nuvejau, vadelaite atsinešiau, susvilgiau vandenin, tai kap cik ji ym, tai aš jai vadelaitem, kap cik ji ym tai aš jai vadelaitem... Jau paskiau nesispardė..." Nesugyveno. Dar vokečių laikais buvo tokis Kundrotas policijon, tai Plonadūmio paci pasiskundė, kad jų muša. Jis labai už moteris. Kap atvažavo, bizūnu kap atėdė... Daugiau jie nesmušė, bet po to bizūno neilgai gyveno, po metų numirė. Ji liko viena su dzviem mergaitėm ir sūneliu. Sūnus žuvo. Tep gyvenimas ir nuvej, o jau graži buvo labai. (10)

19. VERSECKAS MOTIEJUS - Maika. Taip vadino, nes buvo kurį laiką Amerikoje. Jo žmoną visi vadino Maikuvienė. Jo tėvas buvo atėjęs į Pavarėnį kaip žentas. Vedęs Juonytę. Turėjo du sūnus - Petrą ir Džioną (Jonas). Džionu vadino, nes buvo gimęs Amerikoje ir turėjo Amerikos pilietybę. Ją prarado po tarnavimo Lietuvos kariuomenėje. Tėvai buvo darbštūs ūkininkai. Turėjo pusvalakį žemės. Šią žemę sūnūs pasidalijo po ketvirtį (čvertukę) valako. Abu jo sūnūs irgi tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Kumeliaguldzys (eržilų kastruotojas). (7)

20. VERSECKAS JONAS - Janka. Darbštus ūkininkas. Turėjo šešis vaikus. Gegužės mėnesį jų namuose būdavo "majaukos" (gegužinės pamaldos). Kumeliaguldžys. (7)

Verseckas Janka Maikos brolis. Jie gyveno- namas su namu. Labai nesutarė marcos. Barės ir barės. Atsimenu, Maikos žmona nešė kiaulėm jovalų, o Jankos žmona jų tyko, užsipuolė visokiais žodžiais, tai ji nieko nelaukus tų visų kiaulių jovalų išpylė an jos galvos. Apylė ir dar dejuoja: vai tu, gyvate, tai kuoj aš dar kiaulas šarsiu, visų jovalų išpyliau an tavo galvos... Mes vaikai dar buvom, tai mumi labai juokinga. Liko kiaulės nešartos, ale apylė Maikienį jovalu. (10)

21. JUONYS MOTIEJUS - Macka. Didžiausias ūkininkas Pavarėnio kaime 3/4 valako žemės, turėjo penkis vaikus, kartu gyveno ir sesuo. Vėliau ji ištekėjo į Gaidukonių kaimą ir buvo nužudyta dėl žemės. Motiejus (Macka) buvo įtartas kaip prisidėjęs prie sesers nužudymo, nes pasamdė Skendelį iš Aleksandravos, kad ją nušautų. Buvo nuteistas 10 metų, o Skendeliui priteisė 8 metus sunkiųjų darbų kalėjimo. Sesuo buvo ištekėjus už Gaidžio, kuris skerdžiavo ir labai gražiai grojo skerdžiaus triūba. Turėjo labai gerą triubą; kai užtriūbindavo, tai girdėdavosi už 3 kilometrų. Tai buvo darbštus žmogus. Jo jauniausias sūnus Adolfas turėjo harmoniką ir grodavo vestuvėse, vakaruškose. (7)

22. SAULĖNAS JUOZAS - Jokūbuco Juozas. Jo motiną visi vadino Jokūbiene. Trijų asmenų šeima. (7)

Jiej buvo du vaikai - Tapilia ir Juozas. Tapilia ištekėjo Perlojon. Per jos veseilių, mes, vaikai, ir verkėm, ir juokėmės. Jos vyras Jonas buvo labai gražus, ale ji visciek žodžiais labai verkė. Verkė ir verkė. Tai dar ženykas klausė ir klausė, ir sako: "Tapilia, jei tu nenori už mani aic, tai aš kinkuos arklį ir važiuoju atgal..." Ji tadui užverkė:

Vai, Jonulia, aisiu,

Vai, Jonulia, aisiu,

Daugiau neverksiu...

Nusvežė jų Perlojon, tai ir ty kap artistė vaidino, vaidino... Nebuvo gyvenimo. Vyras išai kariuomenėn, paliko jų su vaikelio. Vaikelis mirė... Ji kur tai prapuolė ir prapuolė... (10)

Pas mus kaimi sakydavo: "Ėmė ir nutrailino kap Tapyłka". Po šliūbo nuvažiuoja Tapyłka vyro tėviškėn, tai dar jau jų anyta gražiai pascinka, pecj glosto ir sako: "Vai, martela, vai, tu mano dukrala, kokis gražus tavo žiponaicis..." Tapilia: "Taigi paskolino tavoruška, ne mano". Anyta pasmetė, nu,

jau nuvelka našutkaitį ir sakis: "Vai, martela, vai, tu mano dukrala, kokia graži tavo suknelaitė..." "Ale, motula, šitų pasiskolinau iš puseserės, kur Dauguose gyvena..." Dzevuliau, anyta nusisukė ir daugiau marcos parėdų negyrė. (2)

23. SAULĖNAS FELIKSAS - Peliksukas. Nesisukė su žmonomis. Dvi mirė, vedė trečiąją. Iš viso turėjo penkis vaikus. Jo brolis Andrius išėjo savanorių į Lietuvos kariuomenę jai tik kuriantis 1918-1919 m. Gavo iš valstybės žemės, bet ją pardavė ir išsikėlė gyventi kitur. Feliksas Pavarėnyje gyveno visą laiką. Felikso sūnus Jonas irgi tarnavo Lietuvos kariuomenėje 1939 m., o 1944 m. savisaugos daliniuose. 1944 m. pavasarį žuvo prie Ašmenos. (7)

24. SAULĖNAS JONAS Anulės Janka. Šeimoje augo keturi vaikai. Saulėnas Jonas ir jo žmona beraščiai. (7)

DABARTINIAI PAVARĖNIO GYVENTOJAI:

1. Bakšienė Zenė, g. 1942 m. Neseniai pasistatė namą, kur stovėjo maža jos tėvų trobelė.

2. Korkutis Alfonsas, g. 1924 m.

3. Korkutienė Marytė, g. 1923 m.

4. Mickevičius Vladas, g. 1922 m.

5. Mickevičienė Ona, g. 1923 m. Buvo išvežti į Sibirą iš Rudnios. Iš ten į Pavarėnį buvo atkelti jų namai. Grįžę iš tremties apsigyveno savo namuose, bet ne savo žemėje.

6. Saulėnas Juozas, g. 1950 m.

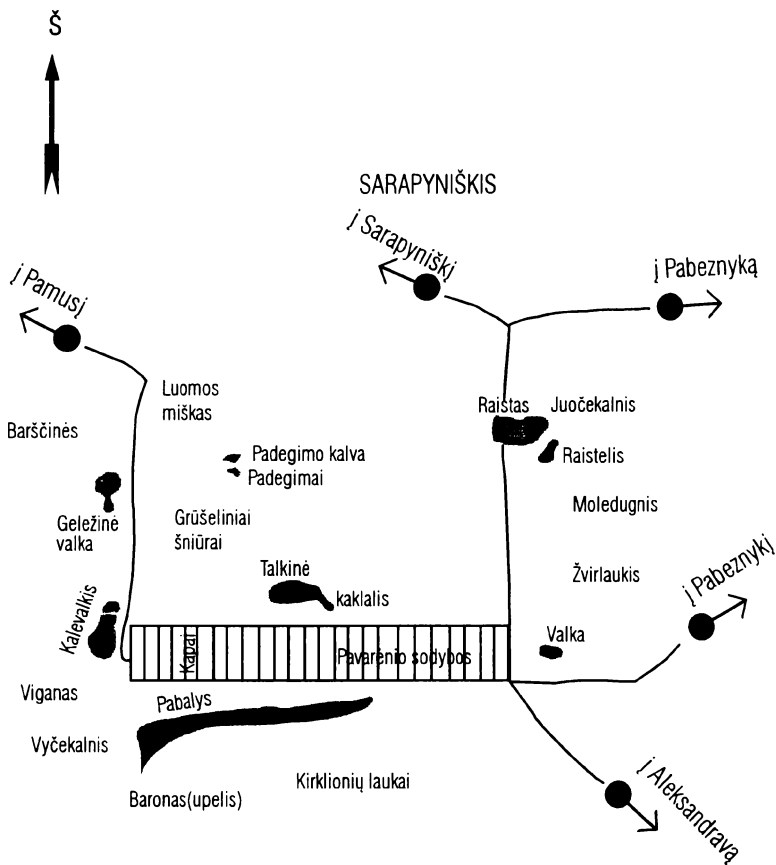
7. Tarasevičienė Bronė, g. 1930 m.

8. Tarasevičius Alfonsas, g. 1919 m.

9. Tarasevičienė Jadvyga, g. 1935 m.

10. Tarasevičiūtė Antosė, g. 1922 m.

PAVARĖNIO KAIMO PLANAS (1926-1936 m. laikotarpis)

PIRKIA

Nigdi nededa statomon trobon epušinio rūsto, kad netrenkt perkūnas. Epušinio negalima dèc nei tvartų statanc, nei kluonų. Vis dèl perkūno.

Negalima jokian budinkan dèc ir perkūno trenkto medzo, kad netrenkt, nesudegyt, kap griaudzia. Sako, net kūryc negalima malku medzio, nutrenkto perkūno. Tarasevičius Alfonsas pasakojo, kad jis atnešè glėbj tokių malkų pečiu pakūryc, tai motka išsivijo. Tadu jis tuoj malku pakūrè pircj. Tais paciais metais perkūnas sudegino pircj. (4)

Negalima namo statyt ažuolinio, nes gyvenant tokiam name galvą skaudès. LTR 1310 (189); (13).

Naujas namas statyt reikia pradèt utarnykan (antradienį) arba četvergan (ketvirtadienį), tai bus sausas namas. LTR 1310 (192); (13)

Statanc naujų namų sųspon raikia indèc pinigų, kad namai būt turtingi.

Jei stacydami trobų budaunycai nenulipj nog sienos nusmyža, tai bus šlapia pirkia. Raikia ne nog viršaus, bet būtinai nulipc nusmyžc.

Kap naujam namu važiuoja samanų kamšymu, tai pirmus pilnus kašikus prirauna ir, nunešus kur toliau, raikia išpylc. Tai tuose namuose nebus blakių ir blusų. Pirmi kašikai išpilci, tadu rauni samanas ir veži namo...

Jau kap pirkia pastacyta ir ruošias gyvenc, tai pirmų nakcj raikia inlaisc katj ar šunj, kad permiegotų prieš žmonių suvejimų. Tai tos ligos, katros skirtos šitam nami gyvenanciem žmonèm, puls an šunio arba an katès. Tadu, sako, žmonès neserga.

Kap anksciau, tai pavasarį parsinešdavo lazdy ir prikaišiodavo po visų budinky stogais. Šitos lazdelės saugo nuo perkūnijos, ba Marija su Jėzum kap ajo, tai kap užai lietus, griausmas, jieį po riešuto krūmu kavojos. Raikia prikaišioc, tai netrenks griausmas. (4)

Prieš karų pirkios buvo šiaudais dengtos. Kas daugiau žemės turėjo, daugiau rugių sėjo, tai jau geriau stogų apdengia. Sako: "Po lopetu apdengė stogų". Ca raikėjo daug ir gerų šaudų. Visi šiaudai turi būt iškracyci, vienas in vieny. Paima šaudus už varpų ir gerai pakrato, liekci cik stambūs, ilgi šaudai. Miški aina priskirsc pušalaitių. Jos turi būt ilgos, plonos, liaunos. Kur storesnė pušalaitė, tai aptašo, apskuta. Tep prisdaro prieraikščių. Kap dengia, tai deda lentelį (lopetų) ir ailį šiaudų, ir prieraikščiais pririša net in krekvų. Vėl deda lopetų ir ailį šiaudų... Varpų nesmato, cik šaudų kotai. Labai gražiai atrodo, kap bitių korys. Kap "po lopetu" apdengia stogų, tai šitokis stogas laiko 30 metų. Darbo

daug, ale yra in ky pažiūrėc... (10)

Aš gerai atsimenu, kap mes pasistatėm savo namelį, išėjį an kolionijų. Tėvulis jau labai sirgo, mes, būdavo, marškų palei jo laškų numetam, tai jis nog laškos nušliaužia, insistveria in tų marškų rankom. Mes marškų tįsiam, o jis šliaužia insistvėrįs. Nušliaužia iki vežimo, tai tadu mes jį pastatom, ir jis vienu ranku laikos už leitario, o kitu kinko. Inkeliam jį ratuose ir nusvežam. Jis sėdzi ir komanduoja, o mes šep tep suslibdėm tų namelį. Mūs pirkia buvo dastacyta in tvartų. Ineini per duris, tai aciduri prieminukėn. Prieminukėn inėjai – viena siena tvarto, o kita pirkios. Ton prieminukėn buvo duobė iškasta bulbėm. Tų duobj kap kasė, tai buvo molio. Tų molį pylė pirkion aslai, kad mamai neraikėt nešioc molio. Išmušėm aslų. Prieminėn duobj dangstė lentom. Prieminaitėn dar stovėjo girnės ir mamos kuparas. An sienos buvo pakarta šėpelė, kad būt pasdėc kas iš maisto... Gali, an tos duobės buvo padarytas suolas. Ty stovėjo viedrai, dziečkos, kašikai... Dar nedzidelė lancynukė palei duris buvo pakarta. Pirkaitė buvo visai nedzidelė. Palei sienų stovėjo dzvi laškos. Medzinės, kojos aslon inkastos, lantos sukalto, šaudų po šonais padėta ir viskas. Pirmon laškon, palei langų gulėj tėvulis ir dar kokį vaikų mažesnį pasguldzydavo. Toliau motulės laškelė... Tėvulis pamokė, tai nog balkio nulaidom lantų ir prikalėm prieg sienos. An tos lantos bliūdus suvožiam, žiemų kap šalcis, tai ty duonelį sudedam. Vasarų duonelį prieminėn išnešam. Kamaros neturėjom. Ineini pirkion, tai kampi, daug vietos užimdamas, stovėjo pečius. Palei pečių meškutį (pečelį) buvom pastatį. Mus tėvulis pamokino, o mes su broliu sumūravojom. Meškutė be sienelės. Meškutės vienas galas prisglaudįs prieg pečiaus. Cėglas dėjom aplinkui, o vidurin padarėm liuktus. Cėglas stacias vidurin sustatėm. Malkų sukišam, užkuriam, tai ugnė puola vienam kampan ir apeina aplinkui tas stacias cėglas, ir aina kaminan. Aidama aplinkui ugnė šildo visų meškutį. An viršaus meškutės buvo uždėta plyta, an šitos plytos virėm ir kiaulėm, ir sau. Paskiau acirado kuknelės plyta su šildomu sieneli. Ryti pakūrina motulė dzidelį pečių dėl šilumos. O jau kap vasara, tai cik meškutį pakūrina.

Toliau nog pečiaus stovėjo dzidelis stalas, o aplinkui platūs suolai, o priekin uslanas. Uslanas nešiojamas, su kojelėm, o suolai an inkastų žemėn kulbių sukalci. Palei kulbį po suolu susedam savo klumpes, vyžas...

Papečkys dzidelis buvo, ty skrynelė stovėjo, tai ty tėvulio kukelis, apcengos, oblalis, dziržo galas buvo sudėta...

Pirkaitėn nebuvo nei šėpos, nei kuparo. Drabužius senesnius papečėn susedam, o kitus an šatros sukariam. An sienos ir cvekų buvo prikalta

sukabinimu. Kur geresnį apsirengimų (palitų ar kailinukus) an pirmos užnešdžinėjom.

Kap vaikai buvom, tai visadu gulėjom an pečiaus. Penki sutilpom. Dzidelis pečius, dar rugių visadu buvo maišas padžiautas, kad išdžiūt duonelai malc. Maišas ilgas, platus, visi norėjom pasdėc galvų an maišo. Rugiai inšilj, galvų pasdedzi, graitai užmiegi. . . Paduška buvo, o gal ir ne. Tankiausiai po galvu pasmeci ir užsikloji tų rūbelj, katrj nusrangiai aidamas gulc. . . Būna, kad dedzi galvų ir an gryo pečio, cėglių.

Kas ir laškose gulėjo, navet ir pas bagotus, užsiklojimas buvo menkesni kailiniai. Čeračkos priaudzia, čeračku apvelka tuos kailinius ir užsikloja. Cik kas, skaitės, gerai gyvena galėjo koldrų užsiklojimu pasisiūc. Prisaudzia iš pakulaitių marškų. Vienų marškų deda apacion, kitų an viršaus. An apacinės marškos prideda menkų pakulų, jas sudzigsniuoja, kad neišbyrėt. Ba kap jos menkos, tai sukrist vienon vieton, gumulais. Tadu uždeda viršucinį marškų ir kraštais visų apsiuva. Užvalkalų jokių nebuvo. Ir jau patenkyci, kad turi šitų koldrų. O kas neturi, tai guli apsilvilkj kailiniais. O dar buvo, kad ir kailinių neturėjo. Kojas vienu koku skarmalu užsiklojo, vidurj koku kitu skarmalu ir tep gulėjo.

Po šonais irgi nebuvo baltų paklodių, iš pakulaitių marškų išaudė ir voliojies.

Pasižibinom balanų, paskiau prie Smetonos buvo žibalo, tai lempas žibinom, o karo metais raikėjo vėl grįžc prieg balanų. (5)

Dar prožaktorių nešojas, o pirma kur aini, ar kamaron, ar kur, tai balanų užsidegi ir aini. Ir verpė prie balanų. Dėl verpimo pakaria tokį kryžiokų. To kryžioko vienų galų pakiša po balkiu, o kitas kryžioko galas būna inskeltas, tai ty balanų inkiša. An pečio visadu būna pridėta dziūvimu balanų...

Kap kuria ugnį, tai motulė visadu peržegnoja, aš ir dar visadu peržegnoju. Maldelės nigdi nesakė, bet mokė, kad negalima su ugni bet kap, raikia ugnį gerbc. Pasakojo, kad vienas žmogus nemylėjo ugnelės, nežegnojo ir vaikam davė žaisc. Suvejo vienųkart dzviejų pirkių ugnelės ir šneka. Viena sako: "Aš jau savo gaspadorių degsiu, ba visai mani nemyli, negerbia, vaikam aduoda. . . Jį uždegsiu ir išaisiu. . ." O kita ugnelė sako: "Palauk, mano gaspadoriaus dar pas tavo gaspadorių ratai stovi, tai tegu nor ratus parsivež. Jau mani labai šėnavoja, nigdi degancos an mėšlyno neišmeta". Nu, tai mumi tep pasakoja ir intikina, kad reikia mylėc ugnelį, jų peržegnoc, tadu ugnelė nieko blogo nedaris. Jei nežegnosi, spjaudzysi, mėcysi, tai ji iš pečiaus išaina ir po kampus vaikščioja. Tu jau jos neužliesi, vaikščios, kol uždegš pirkių.

Sako, kad jei kas an ugnies myža, tai tam nagus nuvaro. (4) K a p

kuria pečių, tai motulė sako Agotos maldelį. Pirmiausia peržegnoja ir tadų sako: "Vardan Tėvo, Sūnaus, Šventos dvasės. Agota šventa, ateik ir tu cenai". O jau vakari, kap baigia kūryc, sako: "Gulkis, ugnele. Vardan Tėvo, Sūnaus, Šventos Dvasės. Agota šventa, ateik ir tu cenai". Ir dar aš kuriu pečių, tai peržegnoju. Kap einam miegoc, tai mama sako: "Vaikai, persižegnokit ir patalų peržegnokit". Tai ir patalų peržegnojam - ir mes, ir mama. (5)

APSIRENGIMAS

Apsirengimo buvo nedaug, rengės namų darbo drabužiais.

SARAČKA. Dabar sakytumėm, kad tai lietpaltis. Ausdavo pakulinį audinį. Pakulinis buvo laikomas prastu audiniu. Pakulas dažydavo ėglių uogom, svogūnų lukštais. Paskiau pirkdavo jau kvorbos. Saračkai skirtą audinį pamargindavo. Dažniausiai margindavo juodus siūlus su raudonais, juodus su mėlynais. Raudonus su pilku, pilkus su mėlynu. Tai buvo tamsių spalvų deriniai. Pasiūdavo tokį laisvoką apsiaustą. Su kalnieriūmi. Ilgas. Tai prastas, kasdienis drabužis. Juo rengdavosi anksti pavasarį, vėlai rudenį. Juo rengdavosi ganant gyvulius piemenukai, arkliajaniai. Nešiojo ir artojai, eidami arti laukų...

Saračką siuvo iš čeraškinės medžiagos (prastų pakulų). Iš tokios pat medžiagos siūdavo berniukams kelnes, o mergaitėms iš čeraškinės medžiagos siuvo sijonukus andarokus. Pasiūdavo ir čeraškinę suknelę. Čeraškinė suknelė, kelnės buvo kasdieninis kaimo vaikų drabužis.

SAGUTĖ. Tai buvo drabužis, skirtas šaltam orui. Sagutę jau siūdavo iš vilnonio audeklo: vilnų metmenys, vilnų ataudos. Išaudę audeklą sagutei, veždavo jį į Daugus suvelt. Po suvėlimo jis pasidarydavo tankus, šiltas, gražus kaip pirktinis. Žmonės sakydavo: "Tankus, gražus, net slidus". Parvežę suveltą, siūdavo sagutes. Tai drabužis, panašus į dabartinį palatą. Tai daugiausia tamsokų spalvų drabužis. Sagutes kartais puošdavo; apykaklę, apačią - juoda vilnone medžiaga. Tai jau buvo laikoma gražesniu drabužiu, išėjimui.

ŽIEMINĖS SAGUTĖS. Tai jau prastesnis drabužis, skirtas darganotiems, žieminiams orams. Ją siūdavo plačią ir nešiodavo ant kailinių. Žieminę sagutę nedažė, ją audė iš pilkų ir juodų avių vilnos.

ŠVARKAI, KELNĖS. Jeigu švarkai, kelnės skirtos ne kasdieniniams, "sutriniem" darbams, tai jiems audė milalį. Stengė vilnų ploniau suverpt, tankiau suaust. Prieš audimą siūlus dažydavo tamsiomis spalvomis čia pat, namuose. Audinį nešdavo į Daugus velti, parsinešdavo milalį. Iš milalio siuvė švarkus ir

vyras, ir moteris sako, pasisiuvo žiponų, žiponaicį... Milalis būna dažytas tokiom neryškiom spalvom: rusvom į rudumą, pilkumą. Buvo madinga tamsiai mėlyni švarkai su jaustais raudonais dryželiais. Ausdavo klėtkom, bet, kai gerai suveldavo, gaudavosi bendra, sunkiai nusakoma spalva. Nunešta velti medžiaga sutrumpėja ir susiaurėja, nes nuneštą audinį šutindavo karštu vandeniu ir "leisdavo" tarp moglių. Mogliai - tai besisukantys ratai, tarp kurių dedama medžiaga. Medžiaga susitraukia, pasidaro lygi.

AILUTĖ. Kelnės ir švarkas. Mano laikais bernai ailutei jau medžiagą pirkto krautuvėse, nors dar pasitaikydavo ailutės ir iš naminės medžiagos. Aš jau mokytojavau, tai atsimenu - brolis nešiojo ailutį iš mamos austos medžiagos. Ir buvo labai graži. Mergaičių ailutė marškinukai ir sijonėlis.

MARŠKINIAI. Marškinius moterys ir vyrai dažniausiai nešiojo drobinus. Ilgai dar laikėsi ir pakuliniai marškiniai. Pakulos irgi nevienodos. Marškiniam naudojo geresnes pakulas. Tie vadinamieji čeračkiniai drabužiai iš pačių prasčiausių pakulų audžiami. Kai šukuoja linus, tai pirmiausia naudoja medinius šepečius, o paskiau dar šukuoja metaliniu šepečiu, tai iššukuoja palyginus gražias pakulas, ir šitas pakulas kaip galima ploniau suverpę, tankiau suaude, siuvo kasdieninius marškinius ir moterims, ir vyrams. Juos gerai išbalindavo, bet tai būdavo vistiek pakulinis rūbas. O jau drobiniai gerai; lygiai išausti, gerai išbalinti buvo malonūs nešiojimui. Pakulinius balindavo taip, kaip ir drobę. Iš pakulinio netgi siūdavo mergaitėms sukneles, viso kaimo mergaitės nešiojom pašukines sukneles. Suknelinio pakulinio audinio nebalindavo, jos būdavo žalios spalvos, nešiojom vasarą. Nuo ilgo skalbimo išbaldavo ir pakula.

Vyriškiems marškiniams ausdavo rankoves atskirai. Metmenims naudojo "bovelną". Tai pirktiniai, balti siūlai. Atausdavo balintais linais. Taip ir sakydavo: audžiam rankoves. Šitas audinys būdavo iš karto baltas. "Bovelna" šitą audinį ir vadino. Marškinius vyrams siuva iš lino, rankoves iš "bovelnos", o kalnierių ir mankietus iš perkelio. Buvo marškiniai "su krūtine". Krūtines prisiūva atskirai iš perkelio. Tai jau buvo labai gražūs, išeiginiai marškiniai bažnyčiai, vestuvėms, šventėms.

Drobinus marškinius siuvo be kalnieriaus su vienu guzikučiu po kaklu. Kasdieninius pašukinius, drobinus marškinius mokėjo siūti ir siuvė savo vyrams kiekviena kaimo moteris. Siuvimas labai paprastas. Drobė sulenkta, skylė galvai, įstato rankoves ir viskas. Išėigai pasiūti marškinius sudėtingiau. Tėvelis buvo siuvėjas, tai jam dažnai atnešdavo pasiūti marškinius. Savo vyrams kasdieninius marškinius (nors tėvelis buvo siuvėjas) siuvo pati mama.

Kaime buvo 2 ar 3 siuamosios mašinos. Vėliau, kai "užėjo" kalnierių

mada, moterys dažnai tėveliui užnešdavo marškinius, kad kalnierių "apvarinėtų" ir gražiau prisiūtų.

Mano jaunystės laikais atsirado atkočius pirktinė medžiaga. Tankiai, lygiai suausta, bet dar nešiojo ir balintos drobės marškinius.

Balindavo siūlus marškiniams taip. Visos moterys turėjo cabarkus. Tai indas, panašus į duonkubilį, tik su rankenom iš kraštų, kad būtų galima perkišti lazda dėl patogumo dviems nešti cabarką. Cabarkų skersmuo nuo 0,8 iki 1 m. Jie buvo dideli. Vieni cabarkai buvo skirti karvėm šiečkai (akseliui) maišyti, kiti laikomi atskirai balinimui. Kiekviena šeima turėjo 2-3 cabarkus balinimui. Balinimui moterys rinkdavo gražesnius pelenus. Mama vis sakydavo tėveliui: "Parvežk beržinių malkų". Kurį laiką beržinėmis malkomis kūrendavo krosnį, pelenus susemdavo, persijodavo, kad nebūtų nė mažiausio angliuko. Užverda vandenį ir dar verdančiu vandeniu užpila beržinius pelenus. Sudeda į cabarką siūlų tolkas (matkus) ir užpila šituo pelenų šarmu. Parą siūlai mirksta, tada nešasi prie kūdros, kuri ir vadinosi Tolkinė, traukia iš cabarko tolkas, deda ant lentų, atkulia, tada merkia į vandenį, išteliuskuoja, tada vėl ant lentų, vėl kulia kultuvėm. Taip kartoja keturis, penkis, o kartais ir šešis kartus. Siūlai turėjo išbalti taip, kaip pirktinė "bovelna". Jeigu siūlai neturėjo skaistaus baltumo, sakydavo, kad išėjo blogas šarmas.

SIJONAI. Apie 1930 metus mūsų kaime "buvo mada" klostyti sijonai. Juos siūdavo iš naminės vilnonės medžiagos. Šitiems sijonams vilną reikėjo labai plonai suverpti. Siūlus dažydavo juodai, o ataudimui pirkdavo dažniausiai mėlyną "bovelną". Sakydavo "austa an bovelnos". Taigi, metmenys būdavo juodos, o atausdavo tamsiai mėlyna ar ruda, o kartais ir juoda "bovelna". Išaudus siūdavo kvolduotus sijonus. Kiekvieną kvoldą su adata prilaiiko. Tai kvoldziniai andarokai. Tokiam andarokui reikėjo trisdešimties adatų. Susagsčius kvoldus ant stalo tiesia minkštesnę maršką, pakulinę antklodę, kuria užtiesdavo lovą šiokią dieną. Ją irgi marška vadino. Tada tiesia andaroką, ant jo - švarų plonos drobės gabalą. Ant jos uždėdavo dar vieną storą maršką ir traukdavo iš pečiaus kepalus duonos, ir kraudavo ant andaroko. Sukraudavo kokius 5 didelius kepalus. Taip suslėgę laikydavo, kol duona atšaldavo. Taip gerai tie kvoldai susislėgdavo, kad laikydavos kol suplyšta. Jau kaip suplysuoti.

Pirmą kvolduotą andaroką Pavarėnio kaime turėjo Tamaškucio Katria. Ji buvo jau sena merga, bet visi ją laikė slauna už tai, kad tėvai turėjo žemės, buvo turtingi. Kai Katria pasisiuvo kvolduotą andaroką, visos mergos iš paskutinio stengėsi įsigyti panašų sijoną.

Visam kaime nebuvo prosa. Jį įsigijo tik mano tėvelis, nes siuvėjui jis

buvo būtinas. Kiti nieko neprosydavo. Marškinius vyrų kočiodavo, o sijonų, kelnių niekas ir niekuo nelygino.

NAŽUTKA. Švarkas. Buvo žieminė ir vasarinė našutka. Jos buvo pasiūtos iš storesnės vilnonės medžiagos. Tai viršutinis darbužis.

SKEPATAITĖ. Kiek atsimenu, moterys ant galvos nešiojo skepataites. Vasarą nešiojo pirklines perkelines skepataites, o žiemą pirklines vilnones. Nesakydavo "vilnonės skepetos", o tiesiog vilnonukė. Užsirišau vilnonukį, nusipirkau vilnonukį. Spalvotas, gėlėtas vilnonukes giminės siųsdavo iš Amerikos, vilnonukių buvo ir žydų kromuose.

Dideles skaras dzidzulas skepatas audė. Gerai atsimenu, kai mama buvo "užmetus stovus" vilnonei dzidelai skepatai. Staklės buvo siauros, tai skepata buvo susiūta iš dviejų dalių. Susiūt reikėjo labai gražiai, kad siūlė mažai matytųsi. Veždavo susiūtą skarą sumogliuoti. Skara buvo grynios vilnos, ryškiom klėtkom. Kai aš paaugau, skarų jau neaudė, jas veždavo iš Lenkijos, t. y. iš tos pačios Lietuvos, tik lenkų okupuotos. Dažniausiai į šitą dalį Lietuvos važiuodavo kokių nors darbų dirbt ir kartu grįždami parsiveždavo ką nors nusipirkę. Dažniausiai tai būdavo šitos skaros. Pervežti jų per sieną neleisdavo, reikėjo slėpti po sėdynėmis ir kur tik įmanoma. . . Gal todėl moterys jas taip vertino. (2)

PRIJUOSTĖS. Tai moteriai privalomas drabužis. Apie namus jaunesnės moterys pabūdavo kartais ir be prijuosčių, bet išeit į žmonis, į bažnyčią negalima jokių būdu. Prijuostes siūdavo iš tamsios medžiagos, tai juodos, tamsiai mėlynos, burokinės, rudos spalvos. Tamsias prijuostes išsiuvinėdavo ryškiais siūlais. Siuvinėdavo ornamentėlių, gėles. Siūdavosi ir baltas prijuostes su vadinamais aptais. Kasdieninės prijuostės buvo margos, klėtkuotos iš namie austos medžiagos. (2)

BUKEŠAS. Kap mes buvom dar vaikai, tai mumi labai tarnavo tėvulio bukešas. Viršus ruda segutė su kapišonu, o apačia kailiniais pamušta. Vadzino bukešu. Mes juo ir rangėmės, kap šalta, juoj ir užsiklodzinėjom.

Vyram kelnes, kap kadu ir marškinius, siuvo pašukinius, tai trečiąkart šukuoci linai. O iš antrų čeračkų audė. Vyrai kelnes, žiponus siuvės. Kas turėjo avelių, tai vilnonius audė; vilnu meta ir vilnu ataudzia. Ir šalikus vilnonius audė. Vilnu meta ir vilnu ataudzia - milas. Ca jau gerai. Mes daugiausia pusėgijus audėm. Pusėgijai tep linais meta, o vilnu ataudzia. Kvarbu linus juodai apdažo, o baltu vilnu ataudzia. Pusėgijis gaunas pilkas. Mūs abiem bernaiciam Saulėnas Jonas iš pusėgijų pasiuvė koscimus. Gal buvo po aštuoniolika metų. Su tais koscimais ajo Pivašiūnuose an atlaido.

DRYŽUKAI. Moteros ir marškinius, ir sijonus auscinius nešiojo. An

valakno ataudzia vilnu - dryžukais vadzino. Sakė: "Pasisiuvau dryžukų, išsiaudzau dryžukų..." Plonesniu siūlu apmeta, plonesniu ataudzia. Audė ir klėtkutėm. Klėtkelė juoda, pilka, tai inmeta kitokio (kokio raudono) juostelį. Ir egluti suveria...

BALAKONAS. Tokis žiponas. Laisvesnis, šokiųdien užsimesc an viršaus. Iš naminio audeklo, tamsių spalvų.

Jau paaugus buvau, kap man pirmąkart nupirko perkelio. Suknelaitį pasiuvė. Tokis juodas su raudonom rožytėm. Tėvulis nusvežė in Pabeznykj, in savo giminj. Kokia aš patenkyta, kokia aš pasrėdius, o tep tai išaudzia, liktinukai koki... ir pasiūna suknelas.

Vaikai po pirkių ilgai vaikščiojo cik su marškiniiais, apsišlapinj, basi. Jei cik škarpietkutes motulė numezga. O jau kap aš paūgėjau, tai išsimokinau vyželius megzc su aulukais. Iš vilnionių siūlų, su krūkeliu. Pančekaites ilgas numezginėjau.

ŠVEDĖS. Švedes vėlai pradėjom megsc, iš avių vilnos. (5)

Kap audzi divonus, abrusus ar drobį ir užaina kokia kaimynė, pagiria audzimų, tai tankiai taikės, kad po jos išėjimo nesaudzia, nor kų tu nori daryk. Jau nēr audzimo. Tai raikia greitai acisėsc nuogu užpakaliu an išaustos medžiagos, tadui praina akių pabojimas ir vėl gali ausc. Mūs motulė buvo įsitikinus. Cik užėj kokia moteriškė, pagyrė, tai ji ir liepia: "Sėskis graicau an medžiagos ir patrink užpakaliu grynu". (4)

Kitų moterų akių paboja ir audeklas; maišos, mezgas. Audeklų, kur stovan, raikia parūkyc. Paskusc kažergocio, samcio koto, indedzi kereciažolių ir perlaidzi dūmu. Sėdzies ausc - vėl kap niekur nieko. (6)

APAVAS

VYŽOS. Vyžas pynė iš karnų. Vyžas dažnas vyras mokėjo pinti. Pynė ir iš šermukšnio žievės. Ją lupdavo tada, kai ji pabrinkus, atšokus. Žievę dar pamirkydavo. Vyžus pindavo didelius, kad galėtų apsiauti su vilnone kojine. Tik su vilnone kojine vyžų nieks nenešiojo. Ant vilnionių kojinių dar vyniojo autakojus. Autakojų plotis ir ilgis panašus kaip austinių rankšluosčių. Juos darydavo iš panešiotų drobinių, bet dar dažniau pašukinių marškinių. Kitokius autakojus, daug plonesnės drobės arba labai išnešiotą pašukinio, nešiojo auliniuose batuose čebatuose. Mano laikais jaunesni vyrai jau turėjo čebatus. Čebatiniai autakojai labai plonukai, jais labai glausčiai vyniojo pėdas ir blauzdas.

KLUMPĖS. Tai pagrindinis apavas. Klumpės ne visi gerai išskobdavo. Klumpės buvo smagios ir nelabai smagios. Žiemą ir į mokyklą ėjom su klumpėmis. Kaime iš "žalio" jaunimo batus (čeverykus) turėjo tik Juonio Malvinka. Tai buvo batai su auliukais. Jie skaitėsi kaimo bagotyriai.

Kai buvau pirmam skyriui, tai tėvai per Kalėdas pažadėjo mane vežtis į Varėną. Neturėjau kuo apsiaut. Ėjau pas Juonio Malviną, kad paskolintų. Paskolino. Trečiam mokyklos skyriui besimokant Varėnoje vyko didelė sporto šventė. Ją suorganizavo mokytojas Ryliškis. Į ją rinkosi viso valsčiaus mokiniai. Atrinko sportiškesnius ir mokė specialių pratimų. Tėvelis mane nuvežė į Varėną, bet šventėje negalėjau dalyvaut, nes neturėjau kuo apsiaut. Senojoje Varėnoje gyveno žydas Volpenskis ir turėjo didelę krautuvę. Tėvelis užėjo pas jį, mane už rankos vedamas, ir sako: "Va, mano mergaitė atvažiavo į Sporto šventę, bet negali dalyvaut, nes basa. Neturi kuo apsiauti, ponas Volpenski". "Ko tu, Saulėnas, rūpinies. Tu žmogus teisingas, duosiu tavo mergaitei liuks batelius." Jis mane apavė sandaliukais. Tai aš dar tokių buvau nemačius gražių. Kas per džiaugsmas! Tėvelis prižadėjo atvežti centnerį rugių, nes pinigų neturėjo. Kai aš į tą sporto šventę atėjau su šitais sandaliukais, tai mane apstojo visi vaikai, berniukai vis taikės užmint ant kojos. Buvo labai poniškas apavas. O kai parvažiavau į Pavarėnį, tai pažiūrėt mano apavo sulėkė viso kaimo vaikai... Antrus batukus man nupirko, kai vežė į Alytaus gimnaziją. O taip: žiemą klumpės, vasarą, pavasarį, rudenį klumpės. (2)

MAISTAS

PUSRYČIAI-ABIEDA. Kasdieniniai pusryčiai dvi sriubos. Dažniausiai bacviniai, t.y. raudonų burokėlių sriuba. Jei ne bacviniai, tai pirma sriuba kopūstai. Vasara, kai užauga kopūstai, virė iš šviežių kopūstų, o žiemą iš raugintų. Bacviniai verdami ne su mėsa. Jie baltyti. Įmeta į vandenį bulvių, burokėlių smulkintų ir, kai išverda, užbalina pienu arba dažniausiai grietine. Kopūstų sriuba skanesnė, jei verda kaulas arba prameta taukais iš taukinės.

Antra sriuba kruopos. Bet kokios kruopos. Jas balto. Baltinta sriuba – prėscis.

Prie bacvinių ir kopūstų sriubos turėjo būti ir keptų bulvių. Kašiką bulvių atneša ir papila pečių ant pado. Kai iškempa, tai net gruzda. Būna labai skanios. Lupyną pirštais nutrauki. Kąsnis bulvės, šaukštas bacvinių... (2)

LYŠIŲ BLYNAI. Juos abiedai kepė. Pamerkiam. Kap gerai išmirksta,

tadui vandenį nupilam ir dedam terlėn. Tadu paimam kirvakocį ir tuos lyšius gerai pagrūdame. Grūdame ilgai, iš visos sylos, ale visciek gerai nesusgrūda; vieny sutrini, o kitas tai ir liekci pusiau cielas. Tadu petelnių patepi ir dedzi šitus sugrūstus lyšius. Jiej susima tep, kap raikia. Buvo labai skanu šiciej blynai. Be nieko valgėm. cik petelnių tauku patrynė, kad petelnia nedegt, ir kepėm. (5)

Kopūstų žiemos netenki, tai lauki ruškynių. Vasarų ruškyniai - pagrindas. Labai virė lapienį iš kručkų lapų. Šucina. Jei turi, tai indeda mėsos gabalukų, o jei ne, tai spirgia. Lapienės nebalcina, o ruškynių viralų balcina grietini. Su keptom bulbėm valgo. O jei pakepa bulbinių bandų an kopūsto lapų, cisiai an pado tai jau labai gera abieda.

Abiedai tankiausiai kopūstai. Kap pasnykas, tai verda kopūstus su gribšiu. Grikinį košį, milcinį verda. Užspirgo ar su pienu valgo. Žirnius sumala ir iškepa žirninius blynus. Žirnius šucina ir sausai. Juos valgo su saldi. Šucytus žirnius valgo su kopūstais. Šaukštas žirnių, šaukštas kopūstų...

Večeirai bulbių košė, labiausiai tai grūdo tas bulbes, katros anksci nukirstos amaro. Užspirgo arba valgo su rūgštum pienu. (6)

Sekmadienį abiedai kepdavo blynus. Blynus kepa ir bulvinius, ir miežinius, ir grikinius. Grikinius blynus (iš grikinių miltų) dažniausiai kepdavo krosnyje. Skauradą tik patrindavo tauku (taukus laikė taukinė je). Kepa po krosnies liepsna. Iš apačios žarijų pastumia, deda skauradą ant žarijų, o iš viršaus malkinė ugnis. Iš viršaus liepsna, apačioj žarijos, ir grikiniai blynai moment iškepdavo. Blynus kepa didelius, an visos skaurados. Mažiukų blynų niekas nežinojo. Mūs šeimai reikėjo 10, 15 blynų. Didelį krūvą prikepa. Bulvinius ir miežinius blynus; įkepa ir kai krosnis baigia kurentis.

Jei sekmadienis arba yra svečių, arba rugiapjūtė, ar taip kokie sunkūs darbai, tai blynus valgo su tvaragu arba spirgais. Lašinius paspirgina ant ugnies, iš skaurados supila moliniam dubenėly, blyną laužiam ir dažom. Vadino - riebulai su spirgucais. Blynų sau laužai ir kyšt dubenėlin. Blynų susuki rankoj ir, kai dažai riebaluose, užkabini ir spirgi. Skanumas. Tvaragas - varškę gerai išsuka ir užpila saldžiu pienu arba grietinėlės dar įpila... Išmaišo.

BANDOS. Tai storesnis, bulvinis blynas. Bulves nulupa, sutarkuoja, nusunkia. Įdeda druskos ir viskas. Bandas kepa ant kopūstlapio. Kopūstlapį ant ližės pakloja, sudeda nusunktus brazdus ir pašauna į krosnį. Jeigu norėdavo bandas palaikyti pietums, tai dažnai jas sutepdavo sviestu arba taukais, supjaustydavo nedideliais gabaliukais, sudėdavo į dubenį, užvoždavo kitu dubeniu ir deda į dar karštą krosnį. Jos sušusdavo ir būdavo labai skanios.

Bandas dar ir kitaip uždarydavo kanapių pienu. Piestoj ar terlėj

kanapes su grūstuvėliu grūda, kol gaunasi kanapių pienas. Pasidaro balta. Tada kanapieniu užpila bandas ir vėl stumia į krosnį. Su kanapėm bandos man nebuvo skanu. Kai sueina moterys, merginos mint linų, tai jau būtinai vaišindavo bandom. supiltom kanapių pienu.

Kai kulia linus, tai susirenka kokį 15 kaimo moterų. Tai vėlgi kepa bandas, bet jas jau sutepa ne sviestu, ne taukais ir ne kanapių pienu. o bičių medumi. Man tokios bandos būdavo ypatingai skanu. Kad ir paprasčiausia sausa, sutarkuota bulvė, bet, sutepta medum, įgauna ypatingą skonį. Ji visa permirksta medum, pasidaro sultinga ir truputuką salsteri. Bandos su medum – tai ypatingas patiekalas. Nežinau jokio kito atvejo, tik linų kūlimo talkas, kad duotų meduotų bandų.

GRIKINĖ KOŠĖ. Dažnas patiekalas. Tai paprasčiausia košė vanduo ir grikiniai miltai. Šlakelis pieno paskanina. O grikinių kruopų košė buvo delikatesas. Ją būtinai kepdavo Visų Šventų dieną ir per Užgavėnes. Kepa, nes deda į puodą ar šukę ir stumia į krosnį.

Ją valgėm ir su saldžiu vandeniu. Šaukštas grikių, šaukštas saldinto vandens.

SALDIENIS. Kaip ir kvietinis pyragas, bet tik iš grikinių miltų. Įpila nedaug ir ruginių miltų. Pamaišymui. Daro taip. Ruginius miltus vandeny paverda, jie įgauna salsvą skonį ir tada šitoj ruginių miltų masėj įmaišo grikinius miltus. Gerai išmaišo, daro pyrago kepalą formą ir kepa krosnyje. Bet dar dažniau kepa ne ant pado, bet puode. Gražiai iškyla. Iškelia duonos raugas, mielių niekas neturėjo ir nedėjo. Mielės dėjo tik velykiniame ir kalėdiniame pyraguose.

GRIKINĖ BABKA. Gerų grikinių miltų ir gerai prispirginta turėjo būti babka. Babkai tešlą įmaišo piene, o jei dar įmuša kiaušinį, tai labai gerai. Bet dažniausiai maišo vienam piene. Reikia grikinius miltus tam piene gerai išplakt. Maišo labai ilgai, tada geriau iškyla. Grikinėm babkom buvo specialios šukės. Į jas tešlą supila ir kepa. Iškyla gražiai. Grikinė babka labai skani, jei truputuką salsteri arba būna gerai prispirginta. Pilna babka spirgų.

SVILBIKAI. Išverda bulves arba verda be lupenų. Išvirtas bulves gerai sugrūda, tada dar deda kvietinių miltų, gerai išmaišo ir rankomis daro delno dydžio plokščias bandutes. Šitos bandutės dažniausiai kepamos jau iškūrentoje krosnyje, bet kartais kepdavo skauradoje ant ugnies. Į skauradą reikia įdėti taukų. Tai didelės plokščios bandukės. Jas valgo karštas. Jas, kaip ir blynus, dažo į riebalus. Į dažinį dar įdeda ir šaukštą rūgščios grietinės. Tai buvo šventos dienos valgis. Svilbikus dažniausiai kepdavo labai didelėj blėkoj. Tokiose blėkose džiovindavo grūdus, kuriuos reikėjo vėliau girtomis malti. Blėka buvo maždaug

1,20 m ilgio ir 60, 70 cm pločio, t.y. tokio pločio, kaip krosnies anga. (2)

JUKA. Kap kiaulį paskerdza, tai kraują gražiai nulaidzia ir verda jukų. Pirmiausia kraują kepina. Indeda duonelės minkšcimo. Kraujas pasdaro krušnus, susima kleckucais. Tadu verda viralų. Jei rūgštis trūksta, tai šiton jukon dar inpila duoninės giros. Gira tai duonos plutos; padzovytas vandenin sumerki ir laikai, pakol inrūgsta... Valgo su bulbėm ir su duoneli... (6)

PYRAGAS. Tai didelės šventės valgis. Pirmiausia ištrina su cukrum mieles, atskiedžia trupučiu pieno. Į dubenį persijuoja maždaug trečdalį kepimui skirtų miltų. Į juos supila išleistas mieles, pašildytą pieną. Viskas gerai išmaišoma ir uždengus pastatoma kur šilčiau, kad pakiltų. Kai iškyla, įdedama truputis druskos, cukraus, ištirpinti riebalai ir minkoma, kad tešla neliptų prie rankų. Tada tešla vėl uždengiama kokia nors palyte ir pastatoma arčiau krosnies, kad jai būtų šilta. Po geros valandos deda į puodą ir stumia į krosnį. Dėjo tešlą ir į šukes. Šukėm vadinama dėl to, kad jos padarytos iš senų puodų, kuriuos pas mus vadino čiugūnais. Tokie pūsti puodai. Juose virdavo kiaulėms bulbaites. Čiugūnai arba suduždavo, arba suskildavo. Juos apdaužydavo ir likdavo šukės. Daugiausia šukėse kepė griekines babkas, bet būna kad ir pyragą...

BULVINĖS DEŠROS. Sutarkuoja bulves, pasūdo, kartais įpila kokią saują kruopų ar miltų. Šitą pusskystę bulvinę tarkę pila į kiaulines žarnas. Galus siūlu lininiu suriša, kad neištekėtų. Blėkų gerai ištepa taukais. Ir įdeda taukų. Bulvinės dešros "mėgsta" riebalą.

KRAUJINĖS DEŠROS. Į kiaulės kraują pila griekinių miltų arba griekinių kruopų. Gerai išmaišo ir supila į kiaulės žarnas. Tinka storosios žarnos. Irgi deda į blėką, įdeda taukų... (2)

PAUCIENĖ. Kiaušinius sumuša kokių 6 ar 7. Su šaukštu suplaka, suplaka gerai, dar inpila saujų miltų ar krakmolo ir pieno puodelį. Sumaišo - ir skauradon ar blėkutėn. Instumia pečiųun. Paucienį dar ir praspirgo. Lašinukus smulkiai supjausto, paspirgina ir supila išplaktuose kiaušiniuose, vison šiton masėn. Paucienė būna geltona, gražiai pakilus. Kvepia visa pirkia.

STACIOKĖ. Tai vėlgi plakci kiaušiniai. Bet jau nededa nei miltų, nei pieno pila. Vieni kiaušiniai. Sakom - prikepė staciokės. Geras valgis. Paucienę ir staciokį stumia kepc pečiųun. O kiaušinieneį kepa an ugnies. Kiaušinieneį kepė an lašinių ir cik svecu. (10)

PAUCIENĖ IŠ KREKENŲ. Tai pirmas karvės pienas vadinamas krekenomis. Jis tirštas, geltonas. Į krekenas įpila truputį kvietinių miltų, gerai išmaišo, praspirgo ir kepa paucienį. Kepa krosnyje. Krekenų duodavo geros karvės. Tokį krekenų nunešdavo kaimynams. Reikėjo duoti, kad

karvė duotų daug ir gero pieno. Prastos karvės krekenų kaimynams nenešė.

GARMUTĖ. Garmutę labai mėgo vaikai. Vandens pasaldina ir pritrupina duonos. Dažniausiai trupindavo sudžiūvusios duonos plutelių. Plutukės atmirksta, apsalsta. Saldėm sacharinu. Semiam šaukštu. Būdavo, šaukiu: "Veronika, aikšy garmutės pasdariau..." (2)

ŽIRNIAI. Ypatingai gavėnioj dažnai virdavo žirnius. Žirnius ilgai paverda, nusunkia, dar palaiko, kad vanduo nugaruotų, apsausėtų. Verčia į dubenį, o į kitą dubenį pila pasaldintą vandenį. Vanduo nevirintas. Duoda žalią vandenį, pasaldintą sacharinu. Cukraus buvo tik paslėpto mamos spintoj, jį ištraukdavo tik ligos atveju... Mes turėjom bičių. Kai tėvelis būdavo geram ūpe, atnešdavo šaukštą medaus. Išmaišo vandenį. Saldu nebuvo, bet vistiek labai skanu. Kabini šaukštą žirnių ir semi šaukštą vandens.

ŽIRNINIAI BLYNAI. Žirnius sumala, immaišo žirninius miltus vandenį ir kepa blynus. Tauku pasitrini arba be nieko suvalgai. Jie sotūs, skanūs.

PIETŪS. Sako, aiam pietų, pietujc. Per pietus tie patys atšildyti bacviniai ir tos pačios kruopos, jeigu jų liko. Jei neliko, tai dar per pietus įpildavo pieno rūgštaus, bet jokių bulvių, nieko nevirdavo. Tik sekmadienį ar darbymetį iškepdavo bandų ir išvirdavo gabaliuką mėsos. Bandas ir mėsą laikydavo iki pietų krosnyje. Jos gerai pašusdavo, ir pietums ištraukdavo šiltą ir skanų maistą.

VAKARIENĖ VEČEIRA. Večeirai dažniausiai rūgštus pienas su virtom bulvėm. Gavėnioj beveik kiekvieną vakarą valgydavom bulves su rugine salde, žaliais raugintais kopūstais. Labai retai tėvulis parveždavo iš miestelio silkės. Virdavo dar ir buzą. Į verdantį vandenį pila vienokius ar kitokius miltus ir maišo. Sakom - kvietinė, ruginė, grikinė buza. Arba padarydavo miltinius kukulaičius ir virdavo vandenį. Tai beveik kaip buza kukulaičiai. Mano laikais kviečių dar nesėjo, tai kvietiniai miltai buvo retenybė. Patiekalai iš jų skanėstas.

Večeirai virdavo bulvienę. Sakydavo - bulbienė. Tai vanduo ir bulvės. Užbalina pienu. Dar sakydavo: "Virsim bulbą su skystimu". Jei bulvės verdamos cielos, tai vadina bulbos. Šucysim bulbas. Jei bulvių sriuba, tai vis sako - virsim bulbas. Dar sakydavo: prablysk saujali miltų. Tai reiškia, kad į bulves ir vandenį įmaišo saujelę miežinių miltų, kad virtų bulbų sriuba nebūtų tokia skysta. Rudenį, kai užaugdavo pupelės (šabalbonai), tai įberdavo porą saujų pupelių. Į šitą bulbienę dėdavo ir iš anksto užmerktų žirnių.

LYŠIAI. LYŠIŲ SRIUBA. Irgi vakarienės valgis. Pas mus daug sėdavo lyšių. Jie išaugdavo panašūs į grikius. Nurauti juos reikėjo rankomis, nukuldavo kultuvais. Tai maži, suploti žirniukai. Sriubą iš lyšių baltindavo pienu, įmesdavo verdant ir keletą pjaustytų bulvių. Vadinamuosius lyšius virdavo tomis dienomis,

kai valgyt reikėjo su nieku. Tai advento, gavėnios laikas.

GRECIAI. Greciai, kaip ir lyšiai, turi žirnių skonį, tik mažesni. Juos virė kaip ir lyšius. Sakydavo, kad greciai labai maistingi. Sako, išviriau gričių pasrėbc. (2)

Vakari tankiausiai verda bulbos. Tep tai bulbas su pienu valgė, o kap pieno nėra, tai su saldi. Dar su bulbėm valgėm "gaidzo jukų". Kap bulbės išverda, tai jas nusunkia bliūdan ir nusunktan nog bulbių skysciman pripjausto svogūno. indeda pipiro, lauro lapelių – "gaidzo juka". Valgėm su tom paciom bulbėm. (5)

Atšildyta varškė – darycinis. Pieno per gavėnią nevalgydavo nei mama, nei tėvas. Tik vaikam vakare bulbienę ar buzą užbaltydavo. O pieną rinkdavo kubilaicin, kuris stovėjo kamaroj. Sakydavo, atnešk iš kubilaicio. Pieną gerai atšildo, išrūgas nupila, o pieną verčia į kubilaicį. Ir stovi sau šaltai. Velykom atneša, tai šitas pienas būna susiėmęs dideliais gabalais. Bliūde sukrečia ir užpila saldum pienu. Kai jau baigiam viską valgyt, tada atneša pyragą ir darycinį. Jį dar vadino tvaragu. Tokiais gumulais susiėmęs stovi. Tai mes, vaikai, labiausiai to tvarago laukdavom. Labai skanu su velykiniu pyragu. (2)

ŠUCMILCIAI. Pirmiausia avižas pamerkia. Kap gerai išmirksta, deda blėkon ir stumia šiltan pečiun, kad išdžiūt. Tadui atšoka avižų lukštai. Išdžiovina, tadui per girtas perlaidžia. Lukštai nubyra. Kiek lienka. juos išniokoja, išsijoja, kad nebūt jokių dulkių. ir tadu vėl mala. Užpila vandens ir maišo, maišo... Gaunas tokia košė šucmilčiai. Juos valgo su aguonų pienu. Aguonų pienu pasdaro, atskirai užsrabia. Man tai buvo neskanu.

Iš minkštesnių šucmilčių verda kisielių. Atskiestuose šucmilčiuose inmeta plutelį duonos, parūgina. Palaiko dzienu, kol išrūgsta. Paskiau užpila verdanciu vandeniu ir verda kisielių.

Kepa ir blynus nuo šucmilčių. Kap daro kisielių, tai vandenį nuo parūgusio kisieliaus jau nupila ir į inplaką pikliavotų miltų. Gerai paplakus kepa blynus. Vadzina – kisieliaus piene maišyti blynai. Biskį rūgštera ir išakėja labai gražiai. Man tai skanu buvo. (4)

AVIŽINIS KISIELIUS. Avižinius miltus užraugia. Užšutina karštu, virintu vandeniu. Įmeta duonos plutelę ir palieka vienai parai pastovėti. Paskui nusunkia, kad neliktų avižinių lukštų, deda ant ugnies ir verda. Padedą vėsiau, kad sustingtų. Jis būdavo rūgštokas. Valgė su saldintu vandeniu. Į vieną dubenį supiltas avižų kisielių, o į kitą, mažesnį, dubenį – saldintas vanduo. Visa š eima valgė iš vieno dubenio. Vaikui maždaug iki 10 metų įpildavo ir atskirai, kad jo neapvalgytų.

POLIAUKA. Vanduo, kuriame virė žuvis, vadinamas poliauka. Vanduo

užverda, tai įdeda supjaustytą žuvį. Jei žuvys smulkios, tai sudeda cielas. Kai baigia virt, įpjausto svogūno, įmeta pipirą, lauro lapelį. O dar anksčiau, kai tų lauro lapelių nebuvo, tai lyg mėtos lapelį dėl kvapo įmesdavo. (2)

BULVINIAI ŠLIŽIKAI. Išucina bulbes su lupynu. Praaušus nulupa tų lupynukų. Nulupus gerai sugrūda kočėlu. Šiton košen įpila trupucų kokių nor miltų. Gerai išmaišo, padaro kleckus ir stumia pečiun. Tadui padaro iš sėmenų aliejų. Valgo su aliejum. Mano mamos sesers vyras labai darė šitus šližikus. Jis daug pridarydo. Mes parsivežam jų namo, suvilgom sėmenų aliejun ir pašuntam karštan pečiun.

SŪRYMAS. Įdeda puodan su vandeniu avies mėsos. Paverda. Tadui įdeda kopūstų. Kap viskas išverda, vandenį nupila, mėsų išima ir drabnai supjausto. Supjauscytą deda atgal puodan. Tadui pripjausto gerai svogūnų (kelias galvelas), prideda lapelių, pipirų ir vėl stumia pečiun karštan. Pašunta gerai ir gaunas valgis sūrymas. Tai skaitės talkų maistas. Tėp šitų valgį duoda per pietus. Cik savo šeimynai tokio valgio nedarė. (4)

KANAPIŲ PIENAS. Jį prie pasnyko taikė. Sugrūda kirvakocu terlėn kanapes. Raikia macnai grūsc. Ažnet košėlė tokia ciršta gaunas. Tadui deda tokian drobiniam maišelin ir spaudza. Sunkias tokis kanapių pienas, jis baltesnis už miešimų (aguonų pienų). Atsimenu, kad šitų pienų valgė su bulbinėm bandom. Jas keptė tokias nelabai storas, an kopūsto lapų. Dažo. (9)

Kap linus mina keliosa moteros suvejį, tai buvo mada duoc pietum aguonų su bandom. Aguonų pritrina, užšucina karštu vandeniu, babkų pečių prikepa. Kas bagotesnis, tai smetonos su bandom valgyt pridaro. Ča jau labai gerai skaitės. Mes biednesni buvom... Atsimenu, kap mes mynėm paskucinį rozų linus (jau tadu vienaličnykai buvo baigci), tai mes, vaikai, darėm papietuic moterom. Motulė mynė su moterom pas susiedų, mes pirties neturėjom. Tėvulis sėdži laškon ir komanduoja (tėvulis dzvidešimt metų laškon prabuvo, jam buvo sąnariai), o mes, vaikai, ruošiam. Mes buvom papjovę vištų, tai virėm viščiųienų su ropuciais.

ROPUCIAI. Ropucius darė iš kručkų. Juos aplupa, išverda. Verda ne cik kručkus, ale ir kručkinius. Tadusudeda niekocukėn, išplauna šakočių, kur kiauclėm bulbas grūda, ir juom sugrūda kručkus. Sudeda uzbonan, dar apacion duonelės padeda, kad geriau inrūgt, ir paliekci pastovėc kelias dienas. Vanduo kap užverda, tadusudeda ropucus ir verda. Prastų dzieny ropucus verda su nieku. Prasbalcini pienu ar smetonu, bulbų priskepi. Su bulbom keptom labai skanu. Man labai gardu ropuciai su avinčienu...

Tai, kap sakiau, šitai talkai (mynimo linų) bernaicai prišucino ropucų su

viščienu, tėvulis pamokino. Buvom ir bandų prikepį. Prikepėm, perlaužėm, drobinėn palon susukėm, tadu dar kokian rūban insuki ir padedam an pečio. Ir tos bandos minkštos, karštos. Parėjo mynį, tai tą ropucį, bandas aguonose dažo... (5)

DUONA. Kap pakepa duonų, tai palieka raugo, tos pacios tešlos. Gražiai užlygina ir pastato kur šonan. Kap jau maišo duonų naujai, tai užvirina vandenį, jį pastato atvėsc. Raikia, kad būtų vanduo vos drungnas, jį pasūdo ir ton dzieškon, kur paliktas raugas, supila. Ir tuoj išlaidžia rūgštį. Tadui pila miltų, užmaišo skystai, užstato an pečio šiltai. Padaro raščinį, kap sakydavo. Ir toj raščinė pakyla pernack. Anryt žiūro – jei raščinė paskėlė, tai perminko, vėl šiltai užkloja ir palienka kilc. Kap iškyla, tai žiūro, ar gana rūgšcies. Gana, tai kuria pečių. Kol išsikūrina, tai bakanėlius padaro.

Vienų bakanų mamytė, būdavo, labiau pataiko, padailina ir ant jo kryžių inspaudžia, kryžių padaro. Tadų peržegnoja bakanų ir pečių peržegnoja. Bakanų su kryžium pečiųon šauna paskiausia, tai paskiau bakanų su kryžium pirmiausia ištraukia iš pečiaus. Jį pacį pirmų padeda an stalo.

Mum, vaikam, padaro pagrandukų. Tai mažas bakanukas iš paskucinės tešlos. Ir an pagranduko padaro kryžiukų, ir apė tą kryžiukų dar kų nor pamargina. Pamargina, kad pagrandukas būtų šventesnis ir skanesnis. (10)

Per savo gyvenimų visokios duonos prisėjo valgyc. Duonų kepė su ruginiais pelais ir su linų sėmenų pelais, ir su ridzikais. Ale nigdi an duonos neseikė sakyc, kad negardzi. Ca nuodėmė. Ba visokia duonelė gardzi. Valgai ir melsk Dzeivo, kad nor tokios turėtai lig valiai. Duona daugiausia atlaikė. (6)

Duonų motulė kas nedėlių kepė. Dzieškelė an kuknelės užklota stovi ir stovi. Visadu taikė, kad šviežios duonos būtų, kap lašinius karia. Kap kiaulį papjauna, tai buvo tokios neilgos niekocios, tai ty palcis lašinių sudeda, druskų užpila ir ty įsisūrėja. Tadų kepa duonelį, kad būtų valgyc su šviežiais lašiniaus. Kožnam iš niekocios atpjauna lašinių po kūsnelį ir duonos riekelį, ir tadų palcis pakaria... O mes, sakom: dzvi šviežienos – lašiniai ir duonelė. Tai nėr geriau.

Jei duonos nor gurinukas nupuolė, tai paimi jų, pabuciuoji ir suvalgai. An stalo būdavo duonos bakanas, tai jau vaiko nigdi nepasodzis an stalo... Ca duonelė. Duonelė buvo kap Švenčiausias. Negalima, kad vaikai sėdėt su šiknom an stalo, ca dedas duonelė...

Kad būtų papai dzideli, tai raikia mergaitėm valgyc duonų iš bakano, prieš pašovimų pečiųon. Kap mama daro bakanų, tai aš pribėgu, užkabinu pirštu ir burnon, ir lakiu. Būdavo, mama baras, ale vis ciek kabinau ir gatava. (5)

Daranc duonelės bakanus raikia pasdėc bliūdėlj su vandeniu ir vis rankas pasvilgyc. Jau kap duonų an ližės pašaua pečiun, tai raikia, kad moteros tuoj vandeniu veidų nuspraust. Sako, bus balta duonelė.

Sako, raikia valgyc supelijusių duonų, tai gerai plaukc mokėsi. Jei sudziūvusių duonų valgysi dužas būsi. Ca buvo tokia mergaitė neduža, tai kad jai prisdėt sylos, tai ji padziūvusių duonų vis laužė ir valgė. Beveik visų cielų bakanų pardzien suvalgė. Kap cik nenumirė. Toj duona, kur nukrenta nog stalo, labai gerai nuo kartėlio - neėda. (4)

Pastaikydavo, kad miltus užpila per karštu vandeniu ar kas ty pasdaro, kad rūgščios nesgauna. Sako, duona užšuto dzieškon. Dzieška sugedo. Niekam cikūs bus duona. Tadu, sako, raikia šitų dziečkų padėc an pirkios slanksco apverstų, inkišč peilj dugnan ir pilc an peilio vandenj... Grįžta normali raugo rūgštis. Sako, užšunta, raikia kokių rodų daryc.

Ištraukus iškeptų duonų nebuvo mados palikc tuščių pečių. Duonų cik ištraukė, tai staigiai malkos pridėj, pridėj, pečadangtj uždengė ir spakaina. Po duonai tuščių pečių laikysi, tai gyvuliai bus bergždzi. Gaspadoriu bėda bergždžia karvė ar avis... Kalbėjo, kad jau kap mergai pavelina motka duonų užminkyc, tai kap pirmų rozų užminkai, tai tų vandenj, kur rankas vilgė, raikia neišpilc bet kur, o nunešc prie ūlyčios vartėlių ir išpilc tarpuvartėn... Gerų dalių tarpu bernų turės, ves vakarėliuose bernai šokc.

Mergaitėm liepia raščynų nog ližės valgyc, tai papai gerai augš. Tai jau mergos, kiek ūgterėjj, gramdo ližj, matai, papai gražūs bus. (4)

Kap minko duonų, kad būt langviau, tep nelipt rankos, pasdėda bliūdėlj su vandeniu ir vis pasvilgo rankas. Moteros sakydavo, kad tuoj vandeniu raikia apsiprausc akis. Akim labai gerai šitas vanduo, akių nesopa.

Varažino ir pagal duonų. Ištraukia bakanų ir žiūri, ar bakano pluta nesutrūkinėjus. Būna, kad bakanas tep kap atsiskiria. Jei atsiskiria toj pusė, kur in duris, tai iš namų raikės išnešc nebaščikų. Jei toj pusė, kur in stalų, tai, sako, bus namuose veselia. Kap jauna moteris vis taikos suvalgyc bakano prariekimų, tai, sako, jos pirmas vaikas bus bernaicis.

Dzieškos nigdi neplovė, ir dar taikė, kad užsilikt raščyno (rascyno), tai kap minko naujų duonų, šitų raščynų suminko, kad būt gerasnė duonos rūgščis. Prastom gaspadinėm raščyno nenorėj skolyc, kad nesugadcyt duonos rūgščies, sako, išneš rūgščj.

Paskucinį mažukų bakanukų vadzino pagrاندuku. Vaikai juos labai mylėjo. Laukia pagrандuku kap dzidžiausio skanėsto. O ciej, katriej priaidzinėj prie jaunimo, šito pagrандuku bijojo valgyc, sako, jauniman gali būt apskaicytas

paskuciniu. Neturėsi jauniman dalios. O jau seniam gerai ir šitas paskucinis bakanaicis... Ir vaikam gerai. (6)

GYVULIŲ PRIEŽIŪRA

Kai dar kaime gyvenom, mūsų gyvulių ūkis nebuvo didelis. Dvi karvės ir kelios kiaulės. Kiaulės buvo nemažos, bet kad būt labai riebios, tai nebuvo. Ir tos kiaulės nuslakioja. Jos gi negulėjo tvarte, o buvo paleistos, jos turėjo pačios vasarą pasižoliot. Kiaulėm mes, vaikai, ir daržuose žoliam. Balanda, žliūgė pagrindinės žolės kiaulėm. Pripeši. Taip ir daržai apsiravėdavo. Dar kokį buroko, kručko lapą nulaūži. Neleido labai laužyt. ... bet kai vaikas, tai slapta ir daugiau palauži. Truputį bulvienojo šakelių palaužai. Paskui šiečkarniu (akseline) perleidi žolę, lapus, miltais užbarstai, vandeniū užpylei, privertei loviuose ir ėda, net ausys lapsi. Du didelius kašikus kiekvieną dieną reikėjo grūste prigrūsti žolės... (2)

Gyvulių prieš karų nemažai laikė, ale pašarc nelabai ir buvo kuoj. Karves, avis, kiaulas ganė..., to priėdzimo ne kažin kas... Gyvuliai ir žamė - dzidziausias turtas. Jei javas neužaugo, gyvulys išgaišo, tai jauca žmogu visus metus... Prižūrėjo gyvulius kap mokėjo, gydė nog akių pabojimo, šucino žolas panašiai kap ir žmonėm... Nog viduriavimo pelynų, kap paršaliū, tai kmynų ar tep kū... Palei vieškelį augo tokia aukšta žolė, jos geltoni kvietkai kap kupkelaicai. Kap vadinom, nežinau. Vis sakė, žolė su šaknim raudonom gyslom. Kap paauga, tai moteros (siuntė ir vaikus) aina su kašikais pavieškelin rauc šitos žolės. Jos šaknys nemažos, su tokiom raudonom gyslom. Buvo kalba, kad šita šaknis raikia duoc kiaulėm, kad būt sveikos. Žmonės šitų žolį rinko nog raudonukės. Sutrupini šitas šaknis ir supili kiauilių lovin su ėdalū... (4)

Pas mus gyvatų ratai taikės sucikc, bet ty, palei miškus, kur buvį kaimai, tai buva kalba, kad gerai gyvatį sušucyc ir sušarc kiaulėm. Būna, kad kiaulė neėda, užskursta, tai, sako, gerai gyvatį iššucyc, išmaišyc kiauilių ėdalan ir sušarc. Kiaulė atkus bematanc. Gyvatė išvaro gyvuliū nudų. Kap gyvulį išdumia, tai šucino morkų sėklas ir girdė.

Paisė ir razniausių zababonų... Ne kožnų laido in tvartų teluko ar paršalio pažūrėc... Sako: "Jo akys negeros, gali paboc gyvulys". Sako, jei nusperki paršų ir nori, kad jis nebėgiot, nesblaškyt po tvartų ar kiemų, tai pirmiausia parsinešus raikia jam kojas aplauc. Nelakios. Karvį gerausia užtraukc nedėlion, tadū ir teliuosis nedėlion. Gal kad nedėlion daugiau yra česo jų prižūrėc...

Matai, kad gyvulys pabojo akių, tai reikia paimc sauų druskos, apnešc aplinkui gyvulį, tadų tų druskų atopakaliu ranku mesc in ugnį ir sakyc: „Kieno akių pabojo, tam nuodėguls dancysna, o druska akysna.“ (6)

Nog blogų akių karvei an kaklo rišo vyriškų drobinų kelnų kalnierių, kap kas rišo ir nunešiotu andaroko juosmenį. Tadų gali būc spakainas.

Jau kap paršinga kiaulė, tai labai žiūrėjo, kad kas jai nepasdaryt, kad neišsibarscyt. Sako, reikia tokiai kiaulai paimc iš prapiescio grūdų ir aduoc tai kiaulai. Tu turi būc šiton pusėn slankscio per slankscį reikia paduoc. (4)

Gal ir prauda, kad gyvuliai akių paboja. Gal žmogus ir nekaltas, kad jo akys tokios. Aš girdėjau tep nog savo mamos: jei vaikų maitini ir jau atjunkei, o jis verkia, nerimsta, ir tu pasgailėjai, ir vėl duosi papo, tai tadų to vaiko akių ir bos. Jis nekaltas. Pas mus buvo pirkion avis atsivedus tris arukus, ir vienas paršukas rozu buvo. Šalta, tai mes jį atnešėm pirkion ir paguldėm palei avelį. Užaj žmogus ir nusdzyvino: "Ajai, ajai keturis arukus atsivedė". "Ne, - sako motulė, trys". Ty gi kecvirtas paršukas gulėjo. Cik tas žmogus išajo, kad tas mūs paršiukas kap pradėjo kvaituliu sukcis. Vė, ir gatavas. Pradėj visų daryc nog akių, ale jau nemačino, išgaišo paršukas. Kap paboja gyvulys (ir vaikui cinka), tai rūkina puodkelį, skujinės atlaužia, seno rėco atlaužia ir tų kiaušinių lukštų, kur vištukai išperėci. Sudeda blėkutėn, uždega ir rūko. Tų blėkutį reikia paimc atgalu ranku (nog savy) ir tris rozus apnešc aplink gyvulį. Tep parūkina.

Jei dar mažas katris gyvulaicis akių paboja ir suserga, tai jį reikia tris kartus atbulų pertjsc per pavalkus. Daug kas tep darė. (8)

Pastaiko, kad gyvulys pabōja akių, nu, va kas svecimas pagyrė ir matai, kad gyvulys glemba, pradeda nykc akyse... Sukas kap pasiutj... Tai jau cā, žinok, pabojo akių. Gerausias vaistas: insipylc viedran vandenio, pasimc kitų viedrų ar bliūdų ir, nusnešus pircin tų viedrų vandenio, trisroz perpylc per krosnies akmenis. Šituom vandeniū reikia nuprausc karvėm akis. Labai mačina nog pabojimo.

Kad vilkai vasarų nenešiotų gyvulių, tai valganc nigdi negalima minėc vilko. Šitų tai jau draudė. Nog utėlių (būna, kad gyvuliai užaina utėlėm) reikia šucyc tabako kamblis ir tuoj vandeniū nuprausc gyvuliai. Kamblių reikia daug pridėc, vandenį ataušyc ir prausc. (6)

Sodziun be karvės neišgyvensi. Kalbėjo, kad iš karvės gali pienų atimc kokios tai bobos, kad karvės akių labai boja. Moteros visadu turėjo pasdzovinį kerėcažolės. Jos pastjsi an žemės, daug lapukų, - dramni, bliedni žiedeliai. Patvoriais auga. Kap karvės pienas pagenda, tai ima kerėcažolės. Reikia daryc šitep: paimc molinius uzbonus, kur laiko pienų, inmesc kelis akmenukus (tuos

akmenukus deda karštus, iš ugnies), indėc tadui kerėczolės župsnukų, ir kelis lašus inčila vandenio, ir garuoja. Tep uzbonus išucina ir tadui gali pylc pienų. Sako, šitep pataiso pienų.

Kap karvėm pienas mažėja, tai sako, kad rupūžės išžinda. Ale rupūžių užmušc negalima. Jas kap naudoja vaistam, tai gyvas sudziovina. Puodžių dvari tarnavo žmogus iš Pavarėnio. Plonadūmis Salva. Jį ponas pravarė nuo savi už rupūžį. Šitas ponas buvo prasmanjys draugauc su rupūži. Užsiaugino sodi rupūžį. Sako, ponas cik išaina sodan, sušvilpia ir atropoja šita rupūžė. Ponas sėdzi, valgo ir rupūžei duoda. Labai mylėjo ponas jį. Vienųroz, kap cik ponas išvažiavo, šitas tarnas Salva prisgerino, prisišaukė pono rupūžį ir užmušė su lazdu. Labai inširdo Puodžių ponas ir prasvarė Salvų su dzidzausiu piktumu... Nigdi rupūžės nemuša. Nekliudo.

Kap telukas paboja akių, tai raikia jam akis šluoscyc andaroko padalkais, rūko ir kerėcažoli... Vienais metais mes Dauguose nuspirkom telukų už 7 litus. Jam galan laškos atatvėrėm, ir jis ty stovėjo. Ir kap cik už kokių kelių dienų atvažiavo mano žmogaus sesuo iš Vergakiemio. An jos žmonės kalbėjo, kad joj turi negerų akį. Sėdzi ji an lovos, telukas gali lovos atatvertas. Tai joj ir bajina: "Tai, Mikulia, kokį gražų telukų nuspirkai, o mes tai šiųmet neturim teluko". Kap ji išvažiavo, tai mes dar ėsc an dugnelio jam padavėm. Paėdė, tai kap atsigulė, galvų ištaisė ir gatava. Atajo moteros, sako: "Mikulia, darykit kokių rodų. Mikulia, pjauk telukų, jam šaltas dūkas aina iš gerklės." Ma žmogus užsispyrė ir viskas: "Jei akys pjaus, ma ranka nepjaus". Anryt gatavas. Papjovė akys.

Kad neišsibarscyt, tai raguočiam pamaišo šienan medetkų.

Tarpušvincin nog Kalėdų iki Trijų Karalių sunkių darbų nedarbo. Sako, dirbsi, tai tavo gyvuliai gims kalieki. Dar iki šito karo tom dienom ir vakarais bijojo prasdėc darbų, navet neaudė; gyvuliai nesveiki gema. (6)

Turėjau karvį. Labai zbradni buvo, zauratas (in veršius) kap užaina, tai ji aina an žmogaus. Negaliu susvaldzc. Pardaviau. Kaimynka atėjo, sako: "Pirkit mano karvaitį, pirmaveršė..." Pamelžiau, nieko, stovi..., bet speniuose karpų tai nemacytas daiktas. Du speniai buvo sutraukci karpų, o po pilvu an skūros buvo kap babka. Tvartan pasmelžiau, o kap išlaidau laukan, tai, kol pamelžiu, liekcų šlapia... Nesduoda. Viso pieno negali išmelžc, tai govės tešmenio uždegimas.

Veterinorių kvietiaus, nemačino. Tadu kaimynka pamokino. Raikia acto, riebulų ir sodos. Actu tešmenį, spenius nuvalai, tadu tais riebulais su sodu ištepi. Auga toki karveliai (žolė), iš jų bėga geltonas pienas. Prsirinkau tų karvelių ir

puodelin sutryniau kukeliu. Kap ainu melžc, tai nešuos visus tuos "instrumentus". Pirmiau suvilgau tom žolēm, tadu pamelžu, ištepu riebulais su sodu ir vėl ištepu karveliais. Karpas gydiau, kur moteros serga an rūbų. Paprašiau sesers mergaitį ir ploviau. Ir, Dievu dėku, išnyko visos karpas. O tep būt ir nusbakladzinus.

Savo karvį rišau raudonu raikščiu, kad nepabot akių. Iš raudono skarulio padariau pancį ir an ragų užrišau.

Arklių labai paisė. Kap perka ar maino, tai keliesia apžiūro, kad kalieka nebūt. Kap turi molikuotų (baltą su rudu) arklį, tai labai raikia žiūrėc. Sako, jei molikuotas arklys išgaišo, tai tam gaspadoriu gaiš iki septinto arklio. Ale tų molikuotų neciek daug ir buvo. Patvariausiu laikė gniedų (kaštoninį) arklį. Sako, geras gniedas arklys. (5)

Kap arklys neišsišlapina, tai ajo pas tokių moteriškį Zaborskienį. Ji padaro tris gumulukus, ir raikia juos visus tris inkišč arkliu ar kumelai myžaklin. Joį niekam nesakė, iš ko ciej gumulukai padaryci. Tai ca vienas tokis atsirado, kad tuos gumulukus išdraskė ir išaiškino. Iškirpta iš kūšio plaukų, su duona suminkyta ir vandeniu užslydzina. Raikia dėc myžaklin.

Pirmas vaistas, jei arklys ar kumelė neišsimyža, indėc myžaklin utėlį. Visi tep darė, ir labai mačina. Dėl šitos bėdos (neišsišlapina) raikia padėc arkliu po pilvu šilto vandens ir tų vandenį pilscinėc...

Jei gyvulį vedanc parduoc jis išsišiks, tai žinok, kad jį parduosi, o jei ne, tai gali nei nevesc neparduosi.

Jei važiuoji in turgų ir važiuodamas nog kalno arklys prunkščia, tai jau nieko neparduosi ir nieko gero nenupirksi. Menkas bus turgus. Jei aidamas kalnan arklys prunkščia, tai parduosi, pasiseks turgus.

Kap aini in Sarapyniškes (ir dabar), tai karvēm, katros prižištos palei kelių, palei ausį skurlukas raudonuoja. Sako, jei aina žmogus keliu, tai jis pirmiausia in skurlukų pasižiūro ir cik tadu in karvį. Paboja cik pirmų akių. Su skurluku, sako, akių neboja. (4)

Nebuvo namų, kad nebūt katės, šunio. Buvo tokia kalba, kad negalima gaspadoriu nei katės, nei šunio mušc, spardzyc. Žinau tokių pasakų. Pirmia rugiai ir kici javai augo tep: varpa nuo žemės iki viršaus. Šiaudo nebuvo, cik varpos. Iki juosmenies. Bet atsitiko tep, kad viena gaspadinė kepė ruginius blynus ir palei jų buvo mažukas vaikas. Ėmė tas vaikas ir apsišiko. Gaspadinė nieko nelaukus stvėrė blynų ir apšluostė vaiku šiknų. Užsirūstino Dievas ir padarė tep, kad nei vienos ir mažiausios varpelės neliko, vienas kotas... Tad pradėjo šuva gailiai kaukc, katė miaukc, kad Dievas dovanot šitų prasižengimų... Susmylejo Dievas ir davė ciek, kiek jieį apžioja, tep, kap yra dar – an ilgo koto auga viena varpelė. Ir už tai dėkui

šuniui ir katei. Kad ne jieį, be duonos sėdėtum... (5)

Būna, kad šuva išlakia iš kiemo ir negrįžta ilgiausiai. Tep šunio neprisišauksi. Raikia jį šaukc vardu inkišus galvų kaminan. Kur bebūt šuva, kad ir ko toliausiai, išgirsta ir parlakia. Cik per kaminų šauk. (4)

Ir paukščiai kaimo žmogu dzidzelė pamačis. Vištas augino daugiausia. Vandens arci nebuvo, žysys ir ancys nebuvo paplitį. Užsilaidzia vieny kitų. Vištos atbūna. Taikė vištukus aplaisc subaton ar seradon, tadui daugiau bus vištukių, gaidukų mažiau. Pirma buvo madon vištos su kuodais, tai, jei nori tokių turėc, tuos kiaušinius, katruos neši aplaisc, nešk kepurėn. Kap kas tuos kiaušinius dar ir palaiko kelias dzienas kepurėn. Vėlgi dėl vištukių, tai kap dedzi kiaušinius po vištu dėl perėjimo, raikia juos atnešc ir dēc iš prijuostės. Kitos moteros prieš saulį pažiūro ir jauca, ar vyriškas, ar kokis ty kiaušinis... (4)

Sakoma, kad gaidys devintuosna metuosna sudeda kiaušinį, o iš jo išsiperi velniukas. LTR 1310 (327); (16)

Vosilkos iššutinama vandenį, ir supilamas skystimas gyvuliam nog kraujo myžimo. LTR 1310 (115); (13)

Kad gyvulys neišsimestų, tai pakepus duoną reikia gražiai raščyna išskusc iš dzieškos, paskum padēc dziešką ant slenksčio apvožtą, ant dugno padēc tą raščyną ir pašaukus gyvulį sušerc. LTR 1310 (119); (13)

Likę grūdai prapiesty reikia išimc ir sušerc karvei nog išsimetimo. LTR 1310 (120); (17)

Jei karves užpuola utelės, tai reikia karves išprausc arklio myžalais. LTR 1310 (145); (17)

Jei gyvulys gema trečioį kvadroį, tai nepatartina tas gyvulys augint, nes juom vis tas pat, nesusinaudosi. LTR 1310 (215); (17)

Jei gimusio teluko yra aštuoni ir balti dantys, tai jis reikia palikt veislei, nes gerai seksis. LTR 1310 (216); (17)

Jei gimusio teluko dantys yra apaugę raudonomis mėsomis, tai jo laikyt negalima. LTR 1310 (217); (17)

Jei paršas lovin myža, tai jį vilkas neš. LTR 1310 (218); (17)

Kad nepabotų gyvuliai akių, juos reikia rūkyt levendreku arba senu rėčiu, ar iš keturių kampų pripešus samanų jomis rūkyc. LTR 1310 (220); (17)

Jei gyvulį pjauna pelės (tokia liga), tai raikia jį mušc bato aulu. LTR 1187 (149); (13)

Jei karvį išdumia, tai reikia inlaisc jai gerklėn karosas: inpilt butelin vandens, inleist in jį karosas ir paskum su tuom vandeniu supilt į gerklę kartu ir karosas. LTR 1310 (63); (11)

Jei karvė neišsičycsina, tai reikalinga švencytų kopūstų galva jai duot suėsc. LTR 1310 (65); (11)

GANYMAS

Kap dar nebuvom išsiskirstij an sklypų, gyvenom ūlyčion, tai gyvulius ganėm su skerdzum. Visas kaimas apsamdzydavo skerdzų. Kasdien iš gena skerdzus ir du piemenys. Jei gaspadorius turi dzvi karves, tai dzvi dienas laidzi savo piemenį, jei tris, tai tris, jei vienų karvį, tai vienų dieną. Skerdzus ryti ankscausiai atsikelia, išeina galan kaimo ir užtriūbina. Labai gražiai triūbino. Triūba tokia kap orkestro, cik neišsukyta, galas praplatėjjs. Labai gražiai triūbino skerdzus Jonycis Jonas iš Druskienių kaimo. Geras žmogus buvo, bet nelaimingas. Jį žmona pametė. Turėjo du vaikus. Neturėjo jis kur gyvenc, tai išajo skerdzauc ir kieno ailia ganyc, tai pas tų ir nakvojo, to gaspatoriaus buvo ir valgis. Pavarėnin buvo tokia tarnaitė, tai su juoj paskiau gyveno. Jo vaikai jį mylėjo, vis ateina Pavarėnin aplankyc. Mūs tėvas jį labai užjautė, jam, būdavo, tai duonos daugiau atpjaus, tai mėsos kysnelį pakiš... Kap jau jam duoda duonos, tai stengė visos nesuvalgyc. Kas lienka, tai sudzovina, ir kap ateina jo vaikai, jiems aduodzinėjo. Ar kas spigucį dzidesnį duoda, tai pasdeda ir kožnų savaitį aduoda maistų vaikam. Jo sugyventinė Užubradėn turėj pirkaitį, ty jos brolis nesveikas gyveno. Ji tarnavo Pavarėnin, tai ca ir buvo, o kap žiemų, tai abudu su skerdzum aina Užubradėn. (4)

Skerdzus ca iš Užubradės tarnavo, turėjo gelažinį triūbų. Gražiai triūbina. Kap gena namo, jam jau para, tai vėl triūbina. Ryti gaspadorius ar gaspadinė išlaidza iš kiemo, ir skerdzus priima kiekvienų. Vakari triūbina, kad kožnas savo karvį paimt. Karvės buvo papratį, tai vartus cik atkelia ir aina kieman. Jos žinojo savo kiemų. Už telyčių piemenį raikėjo laisc pusė dienos, jei dzvi telyčios - ganė vienų dieną. Pusė dienos raikėjo ganyc ir už avis. (8)

Kap ataina ruduo, Zadušnų dieną visas kaimas sunešdavo mūs pirkion skerdzaus uždarbį. Sunešdavo jau ty nog karvės. Grūdų, kiek suderėta, daugiausia 1 pūdas (16 kg) nuo karvės. Bezmėnų pakabina ir kožnas atnešjs pasveria. Šviežiai pakepa kepalų duonos. Kas dzidesnį, kas mažesnį, bet kožnas kiemas kepa. Nu, jau kas avių turi, tas būtinai atnešc turi avies šlaunelį. Katriej užpakalinį neša, tai gerai, o kap katras pirmagalinį, tai ty cik kaulai. Kap viskų surenka, sudeda vežiman visų uždarbį, ir jau iš katro nor kiemo gaspadorius veža Užubradėn. Daug surenka, buvo 25 pirkios... (4) Skerdžių Pavarėnin dažniausiai

parsiveždavo iš Užubradės. Jo pavardė Gaidys. Gyveno ir valgė pas šeimininkus tiek dienų, kiek turi karvių. Skerdžius patriūbina, ir mes, piemenys, varomės karves an Vigano, gali kaimo, už kapinių. Ten buvo ir balų, ir sausesnių vietų. Tai buvo niekieno žemė, vieta, kur suvaromos viso kaimo karvės. O kai kaimas nupjaudavo rugius, tai karves varydavomės "in kryželį", ten irgi buvo laisvas plotas. Tada geni karves an Moliadugnio, in Lankelį...

Motulė, tėvulis vasaros metu norėjo, kad geriau būtų priganytos karvės, kad daugiau pieno duotų. Anksti ryti keldavo piemengalį, vaiką kokių 7 ar 8 metų, kad vestųsi an ežių... Uždeda an ragų virvę - ir vedies karvę per ežias. Tarp rugių, tarp vasarojaus buvo ežios priaugę žolės, kurios niekas nešienavo. Kai pas mus buvo dvi karvės, tai, būdavo, veduos vieną karvę prieky, kitą už nugaros. Karvės buvo taip įpratusios, kad ežiom prasivedžioji 3, 4 valandas ir nenuganai, nenuklysta į vasarą ar kitus javus, bulves... Jas sujungdavom raikštėm. Raikštė ilga. Vieną karvę pritvirtini prie vieno galo raikštės, kitą prie kito, o pati eini per vidurį ir laikai už raikštės... Gerai, kad karvės ramios, o jei pasiutesnės, tai gali piemengalį ir perpus perplėšt, užtampyt... Dauguma Pavarėnio mažžemių baigiant žemės reformą gavo iš Pamusės dvaro žemės vadinamose Barščynėse. Tai tokie laukai kiek toliau nuo kaimo. Dauguma pavarėniškių Barščynėse turėjo po 3-4 ha žemės. Tai prieš ginimą į ganyklas mes ir vesdavomės karves į Barščynes paganyt ant ežių. Ganėm tik ant savo ežios. Va, čia buvo mūsų rėžiai, o gretimais dėdės Miko rėžiai, o per vidurį bendra ežia, priaugus žolės. Dėdė Mikas turėjo sūnų, tai jie varė karves į bendrą ganyklą, kur ten bernai ganys an ežių... Tai man buvo gerai, drąsiai galėjau vesti savo karves per visą ežią. O jau toliau su mūsų lauku ribojos Versecko laukas, tai, būdavo, Veronika, jau ir rėkia: pusė ežios nuganyk, o in kalnų palik mumi. Tie, kurie turėjo pievų Barščynėse, ten ir ganydavo karves iki pietų, o popiet varydavo į bendrą ganyklą...

Sakydavo: "Ryti ganysim". Šitokį ganymą praktikavo tik per didelius karščius, dažniausiai liepos mėnesį. Tai ankstyvas ganymas, dar prieš saulės patekėjimą, o pargindavo 10 valandą ryto. Sakydavo: "Saulė išpiet, raikia varyc galvijus an Vigano". Tai čia jau vakarinis išginimas. Praėjus karščiams vėl genama visai dienai. Piemenukai, kai ganydavom, tai vis žiūrėdavom, ar karvės išsipūtę. Jei pilvai išpūsti, tai jau smagu, reiškia, karvės gerai priganytos. Atsimenu, kai mane dar piemenaitę Jankos Bronius apgavo. Veduos aš savo karves iš Barščynių, o savo tarpuvarty stovi Bronius ir žiūri į mano karves. Paskiau sako: "Ar priganei karves?" "Nežinau", - sakau. "Pačiupinėk ragus, jei kieci, tai priganytos". Aš jau rankų keliu pačiupinėc... Taigi, galvoju, aš durnelė. Karvės ragas taigi visadu kietas. Piemenėliams skerdžius sakydavo: "Varai gyvulius iš lauko

negalima nieko kramstot, valgyt ką nors. Sako: gyvuliai nigdi nepriėda". Dar buvo tokis tikėjimas, kad jei varomi namo gyvuliai dar nasruose nešas žolės, tai jie pranašauja šaltą ir ilgą žiemą. Sako: "Nasruose žolė tai jau lengvos žiemos nelauk". (2)

Karves visas rozu ganė ir kap išėjom an sklypų. Tokis ganymas buvo smagus. Kožnas iš savo kiemo vedėm karves net in vieškelį. Suvedam, palaukiam vienas kito ir grįžtam palikj karves, sau pasišnekėdami. Vakari vėl visi ainam pasimc karvių su raikštelėm. Jei dar karvių neatginj, tai susėdam an vejės... Visi suveina. karves parvaro piemenys, tai tadui kožnas savo karvei raikštelas an ragų ir vedamės in savo sklypų. Jau raikėjo karves parsivedzinėc, sunku jom susgaudzyt, kap pakriko žmonės an sklypų. Ganė jau be skerdzo, savo piemenai. Kap išajom an sklypų, tai vadzinomės vienaličnykais. Kiek tep paganj pradėjo kožnas savo karves ganyc atskirai. Kas savo ganė jau 1938 metais. Karvių nerišom, kap dabar, o ganėm. Vaikai kiek paaugj, tai ir varo juos ganyc. Jei nėra vaikų, tai seniai pasvarinėja arba raikštukj pasiėmj vedzojas kur pakelėm. Rišč karvių nebuvo kur: tai balukė, tai krūmas, tai laukas užsėtas... Piemenaicam nelengvas darbas, beveik iki žiemos gano basi, gerai, jei kadu gananc an rugienos (o rugienos dzidelės buvo, raikėjo ir pabėgioc) iš storos dažkos čiunkutes pasiuva. Ale kiek jos laiko? Kartų per rugiapjūtį mes mamai mačinom pėdus nešioc, o brolj dar visai mažiukų prikalbinom karves an lauko paganyc. Tai jis vis dagys iki mūs ir klausia: "Kadu man pargyc, kadu man pargyc..." Sako: "Adolpulia, kap bus dangun žvaigždukės, tadui ir pargyk". Tai jis vis žiūrėjo ir žiūrėjo, kadu dangun žvaigždukė švies. Girdzim – jau rėkia: "Žvaigždukė, žvaigždukė..." Basi po rugienas. Kraujai aina iš tų kojaitių, pašinių privaryta rugienos. Tai, būdavo, išsiimdžinėjam vienas kitam. Bet buvo ir smagumų. Suvejimas. Suveinam, gaudom akmenukus, šokynes užsirėžiam... (8)

Vargas piemenėliam ir lietus. Kur tu pasislėpsi, kai karves prižiūrėt reikia? Pamato piemenys, kad debesis kyla, tai vis dainuodavo tokią dainušką:

*Debesėli, pro šalį, pro šalį,
Nešk gudo paršelį, paršelį,
Gudzienės avytį, avytį,-
Gudo pautai suvytį, suvytį...*

Kartais atrodo, kad debesis ir nuslenka į Gudų šalį.

Maži vaikai atskirai kiaules išgindavom. Nuo Vigano karves ir avis varydavo toliau. Nugena kur geresnė žolė, už balų. Čia prieky buvo vadinamieji dirvonai. Čia mes, vaikai, susivarydavom savo kiaules. Varomės iš ryto, po pietų vėl atgenam ant šitų Vigano dirvonų. Čia buvo gražūs kalneliai,

pakalnėj geltonas smėliukas. Šitam smėlyje darydavom pečiukus. Berniukai labai mokėjo gerai padaryt. Iškasa tokią kaip olą, kraštus suploja gražiai, sulygina. Išveda ir kaminą. Kaminą išsukdavo iš uosio, žievinis kaminas... Užkuria ugnį, dūmas rūksta, smagumas neišpasakytas. Jeigu kuriam pavyksta lašinių atsinešt, tai kepamės skuradaj ar ant pagaliuko užsimovę. O taip pagrindinis kiauleganių valgis - cukraus gabaliukas ir duonos riekė. Skorotėn insiriši. Turėjom ir tarbelas, bet jas užsidėdavom, kaip karves ganėm, o kiaulių ganyt su terbu neisi. Skarukėn susirišam, Viganan vienon krūvelėj susidedam. Čia numetam ir savo saračkas. (2)

Man vyresnė sesuo pasakojo, sako, sustarėm, kad an rytojaus atsinešim skuradų, lašinių ir po kiaušinį kožnas vienas. Tep ir padarėm. Suspjauستėm lašinius, užsikūrėm ugnį. Lašiniai spirga. Mes kiekvienas savo kiaušinį pliaukšt sudaužom... Kvepia. Buvo tokia Jenevičiaus Zebelka. Ji, nebagė, biedna buvo. Jiem kiaušinį turėc jau laimė... Motka jai kiaušinio nedavė, tai ji iš po vištos pasėmė pas savo bobulį kiaušinį. Tas kiaušinis buvo užvestas. Sako, mes jau visi savo kiaušinius indaužėm. kepa. Atlakė Zebelka su savo kiaušiniu ir tų kiaušinį sulaido an pabaigos skuradon. Ir nuvejo su kraujais... Ir po kiauleganių baliaus. Kilo vaina. Mes jų ir barėm, ir mušėm. Nog to ji visai neturėjo žaidimo. Niekas jos neprisėmė. Sako: "Tu mumi vištukų atnešei, tu mūs kiaušinių pagadzinai..." Vieną kartą prastročino ir viskas. Pas vaikus jei gerai, tai gerai, jei ne - tau nedovanos. (10)

Susvarę kiaules, jei jos dar rankioja žolytę, tai mes susėdę su akmenukais žaisdavom. Mokėjom tris žaidimus su akmenukais. Tai žaidimas su penkiais akmenukais, su septyniais ir akmenukų stumdymas mėtant. Žaidėm "Šokynį". Berniukai dirvone peiliais išrėždavo šokynes. Dabar tai sakytų: "Žaidžiam klases". Šokinėjam mėtydami akmenukus arba spardydami akmenuką. Pavarai akmenuką, kad jis pačiuožit per liniją, jei sustoja ant linijos, tai, sako, tu jau "kliuvai". Eidavom po krūmus "kavonijų". Ten tankūs krūmai augo, labai gerai pasislėpt. Labai mėgdavom lipt ant Vyčiakalnio. Vyčiakalnis, mūsų akimis žiūrint, didelis kalnas tarp balų. Žmonės pasakoja, kad ten netoli ežeras buvęs, o aplinkui šį kalną upelis tekėjo... Gal ten seniau lietuviai ugnis kūrendavo? Kalbėjo, kryžiuočiai čia atplaukdavo Merkiu, o toliau Varėnės upe atplaukdavo iki mūsų krašto... Ten rasdavo visokių šukių, plytgalių visokių. Mes mėgdavom pasiraust, palakstyt aplink Vyčiakalnį.

Kiaules ganyt nesunku. Kai karšta, tai sulenda baloj ir guli. Kai išlenda iš balos, tai labai reikėjo žiūrėt. Netoli buvo Jankos Anulės daržas, tai tik užsigręši jau darže. Vieną kartą gerai gavom su lazda. Mes sau akmenukus keturiose

mėtom ir nepamatėm, kai kiaulės daržuosna. Tai Anulė, nieko nesakydama, prisėlino... "Vai tu, galvažudy".... ir sutaisė visom per kuprą su lazda. Būna, kad kiaulės, kiek paknaisioję, pajutę, kad maža žolės, apsisuka ir lekia namo. O jas sulaikyt beveik nejmanoma... Tai prasideda tokis alasas, tokis šaukimas.

Užia žia žia žia. Užia žia žia. Šitaip reikėjo šaukti, kai nori, kad kiaulės bėgtų namo. Tai buvo ženklas, kad kiaulės laisvos, gali lėkt namo. O kai kiaulėm moterys duoda ęst, tai šaukia kū kiut, kū kiut, kū kiut... O kai mums, piemenams, atsibosta ganyt kiaules, tai užžiuiuojam ir kiaulės bėga namo. Kiaulės savo kiemus kuo geriausiai atsirenka. Kiekvienas kiemas laikydavo po 5-6 kiaules. Tai kai puola bėgt namo, tai ir vartai užsikemša. Tai kiaulės parlekia, kai dar saulė nesileidžia, tadu gaunam bart nuo mamų. Mes, bijodamos barnių, seilėm išsitepam veidą, dar smėliu pasitrinam ir pareinam atseit užsiverkę, nuvargę norėdamos kiaules sulaikyt. Rėkiam dar iš tolo, kad kiaulės pasiuto. Kartais mama ir pasigaili: "Nu, kū darysi, vaikelia, gal dar parausiu, pamesu žolės, tuščia jų, parlėkė, tai parlėkė..." O kartais ir atgal liepdavo Viganan varytis... Atsibosta. (2)

Pirma ganė ir arklius. Pavasarį, vasarų po darbų bernai, vyrai, paaugį bernaicai joja su arkliais nalcigonėn. Vieni miegci, kici arklius pilnioja, laužų kūrina. Žinai, kaip vieni vyrai, o dar nakcu, tai visokių šposų prismslina. Vienųkart bernai buvo padarį tokį šposų, kad beveik iki teismo priašo, apsirgo... Va ca, kap upė Varėnė aina, krūmai, ty buvo mūs pievos. Vyrai dzieny dirba su arkliais, o vakari nešas senikus - ir nalcigonė. Tuojroz netoli vietos, kur ganė arklius, buvo apsistojį kareiviai, tai moteros jiem nešdavo parduoc smetonų, pienu, bulkeliu prikepį ar obolių... Tai šici nalcigoniai sugalvojo moteras pagųzdzyc. Saulėnas Juozas (mes jį vadzinom Jurkšėlynu) turėjo prisiūstų iš Amerikos palitų su raudonu pamušalu ir kepelįšų tepgi su raudonu pamušalu. Tai šici arkliagianiai liepė Jurkšėlynu (jis dar buvo jaunas) atjoc ganyt su amerikoniškais rūbais. Gaidukonyse buvo išprotėjis žmogus, ir jį buvo matį vaikščiojanc po šitas vietas. Jis gal ir nieko nedarė, ale moteros, vaikai jo bijojo... Nu, tai dar mano brolis. Juonių bernai susmsilino moteras pagųzdzyc. Jiej suskūrė ugnelį an tako, kur moterys ajo nog tų kareivių, susrišo vantas, išsivertė tų palitų an kitos pusės, susrinko pas ugnį ir šokinėja aplinkui tų ugnelį. Dar moteros, mergos grįžta nog kareivių, nepažįsta, kas ca pas ugnį. Tas su raudonu palitu aina in jas: "Ar palikot man pienelio, ar palikot man smetonėlės?" Tos persigando, mislino, durnelis iš Gaidukonių, pradėjo bėgc. Dabėgo in arkliagianius..., ciej pradėjo sakyc: "Durnelis, durnelis", šoko an arklių ir per upį (jiej tep buvo sustarį), tos moteros persigandį paskui juos, supuolė vandenin... Jiej pajojėjo ir grįžo, o moteros parlėkė be dūko namo persigandį baisiausiai. Viena kap persigando, apsirgo

baisiausiai, ir apkurtus buvo. Kap cik atgydė. Bernai užsitaino: "Durnelis, durnelis." O ty ne durnelis, o susiedas buvo. (4)

UBAGAI

Mūs kaimi sakydavo, kad ubagas šventas žmogus. Jį globoja pats Jėzus Kristus. Jo darbas kalbėc poterius. Vaikus mokė jų nebijoc, o juos gerbc. Sakė: "Kų turi, tų jam paduok, tuščiom ubago neišlaisk." Ir niekad neišlaido nedavus. Jei turi duonos, tai duonos atpjauna, jei lašinio turi, tai irgi spirguco nepagaili. Kas pastaiko po ranka, to paduoda. (2)

Sakydavo, ne ubagai, bet žebrokai. Kap savas buvo žebrokas Šiur. Jis kurį laikų gyveno Ameriki ir buvo pasgavjs žodžį "šiur". Tai jį visi ir vadzino: Šiur ir Šiur... Jis giminių neturėjo jokių. Iš Amerikos grįžo kap stovi, nieko neparsivežė. Jis jokios lūšnelės neturėjo. Žmonės buvo sustarj, kad žiemų kožnas Šiur palaikytų po savaitį. Tep jis ir ajo per pirkias. Tep kap prievolė buvo. Žmonės tų savaitį jį migdė, valgydzino, prausė... Pircj pakūrina, ba nesmagu priimc, kap kadu labai nešvarus ateina. Mes, kap pircj turėjom, visadu jam pakūrinam, savo vyrų rūbais perrengiam... Savaitį pabūna pas mus ir sako: "Tai norėtau dar pas jus pabūc, ale kų padarysi. Mano tokia dalia, raikia aic toliau..." Tai šitus jo žodzus gerai atsimenu.

Pavarėnin buvo tokia Tapilia, irgi nelabai bagota buvo. Malkų jai vis trūko, pirkion pas jų šalta, tai žiemų ji visadu pas mus dzienagojo. Iš ryto ratelį atsineša, atsisėda netoli pečiaus ir verpia. Namo aina cik sutemus. Mūs pirkion buvo dzidelis pečius. An pečiaus, ty, kur galima užkopc, visadu uždėdavom malkom, kad apdzūt, graicau užsikurt. Nu, ir tas Šiur visų savaitį pragulėj an pečiaus, o Tapilia labai užsinorėjo tepgi pasišildzyc užlipus an pečiaus. Kap šitas Šiur savo reikalu išėj an kiemo, tai jį visų pečių malku uždėjo ir sako - dar tau jau neinijs. Tegu aina kitur, jau pasvoliojo visų savaitį... Ateina Šiur iš kiemo - kad jau pečius užimtas, malkom užkrautas. Pažiūrėj, pažiūrėj ir sako: "Ploniau sudėta malka graicau išdžiūt, bet aš padarysiu, kad ir man vietos būt". Ir vėl sudėj, sudėj malkų tep, kap buvo, užsirito an pečiaus ir dar savaitį prabuvo. Žebrokai kap savi buvo.

Ir tep praaidavo daug žebroky. Ateina, prisėda palei duris ir poteriauna. Tai paprašai, kad už mirusius sukalbėt ar už sveikatų. Ubagam rūbų, maisto paaukodavo. Atsakyc negalima. Išaina tep - kap Dzievo siųstas prašytojas. (10)

Buvo tokia bobutė Adomienė, katra priimdė vaikus. Jų ir vadzino

"bobutė". Jos nevadzino žabroki, bet senatvėn joj ajo per pirkias. Sanatvėn apako. Ji insižadėjo Pivašiūnuose Mergelai Marijai, kad aplink altorių apeis klupsciais. Joj akla, viena nenuveis. Sustarė su moterom, joj nusprašė, kad moteros iš tyko ait, o jau ji su lazdeli iš paskos. Jų galėjo ir su ratais nuvežc, ale jį buvo insižadėjus, kad nuveis pėsca. Anryt apejo klupsca aplink altorių ir praragėjo. Parajo paci, matė kelių. Vaikų daug turėjo, bet sunkiai gyveno, vargo labai, bet matė iki smercies. Mirė 90 metų. Ajo po mėnesį per vaikus. Ir pas svecimus pabūdavo. Žiemų jų paimdavo ir mūs mama. Mes linų daug sėdavom. Jai duodavo verpc pacų blogiausių pakulų ir ji suverpdavo maišam. Tep visųžiem ir aina per žmones, o pavasarį, vasarų kap nedarbinga niekam neraikalinga... Tadu jau vaikai priglaudžia... Vargo. (4)

Viena žebrokę atėjo pas mus, kap nieko nebuvo namuose, cik mes su seserim. Labai lietus lijo, užajo sušlapus. Atsisėdo ir sako: "Vaikeli, tavo motulė labai gera, kadu užainu, tadui man duoda, jei turi, marškelį duok man apsisupc nog lietaus". Nu, daviau marškelį. Mani pagyrė, kad gera mergaitė, supratlyva. Sako: "Vaikeli, neturiu ir skarytės bažnyčion nuveic, tai gal ir skarytį duotai?" Nu, o mamos buvo tep inprasta - cies lovų šatra buvo, an katros (sekmadienį būtinai persirangia kitais rūbais) švaresni rūbai (sijonas, bliuskutė, skara) karojo. Nu, aš nuėmiau skarų, adaviau. Mama gera, ir aš būsiu gera. Sako: "Vaikeli, gal ir bliuskutį duotai." Aš nuėmiau ir bliuskutį. Sako: "Vaikeli, ir sijono neturiu." Tai aš nuėmiau ir sijonų. Aprangiau, kuoj cik paprašė. Insidėjo terbon ir išajo dėkodama. Nu, parėjo mama, sako, kas nuvertė rūbus? Sako, va, nēr nieko: nei skepetos, nieko... Sakau, žebrokei adaviau. Sakė, kad tu labai gera ir aš labai gera... Nei mušė, nei barė labai. (4)

Mūs tėvulis mokino: "Vaikai, kap pamacysit, kad eina per ūlyčių žebrokai (ciej dzieduliai, bobulės), padėkit jiem." Kap kaimi buvom, tai visų kiaulės palaistos, būriai lakiojo po kiemus, po laukus. Sako: "Jeigu užpuola dziedulį ar bobulį kiaulės, tai pravykit. Dziedulį insiveskit pirkion, paneškite jiem kašikucį ar tarbelį, kad neacimt kiaulės..." Mūs tėvulis kap sirgo, tai per dienas laškon, ir pamatė jis per langų, kad aklas dziedukas inejo balon. Pašalį buvo, ladas, o tas dziedukas vis laužias gilyn. Tėvulis sako: "Vaikai, bėkit, išveskit Adolpų, ba prigers parvirtįs". Bernaicai nubėgo, rėkia: "Adolpai, mes ca, aikši va ca, aikši..." Apsisuko dziedukas ir išėjo iš balos. Bernaiciai parsivedė jį namo, nuavė jam kojas ir pasodzino an papečkio. Sausai perrengtas sėdzi dziedulis ir gieda gaidzo balsu, paskiau - teluko, avytės, paukštukų. Jis tep mokėjo, kad neatskirtai. Mes, vaikai, virstam iš juoko. Ir an mūs tėvulio sako: "Ot, Gabrulia, aš nematau, tu kojų neturi. Tai kad tu sėstai an mano pecų ir už ausų mani kieravotai,

ir aitum abudu per sviety". Jis labai šposinykas buvo. (5)

ČIGONAI

Cigonų žmonės nemylėjo. Juos laikė ultojais. Kalbėjo, kad cigonai gali arkli nujodzyc. Ir keiscis su cigonu arkliais nebuvo vjeros. Cigonas teisybės nesakys. Cigonkos, jei kur po kojom pastaikys višta, tai nei mirkterc nespėsi, kap ji atsidurs tarbon. Nu, bet visokių ir cigonų buvo...

Cigonka inejo pirkion, tai būtinai turi ar lašinių, ar duonos paduoc. Jei neduosi, tai jos gali užkeikc. Nesves gyvuliai, gali apsirgc. Užkeikimo žmonės bijojo. Jau gerau kų paduoc. O jeigu dar namuose yra nėsčia, tai būtinai turi duoc; jei neduosi – pelėm užlais ar užkeiks, kad vaikas netokis, kap raikia, gims. Vaikus mokė: "Užsidarykit, kap vieni būnat, ir nepriimkit cigonų. Nu, jai nespėjot, ineina pirkion, tai visciek kų nor paduokit."

Kartų atvažiavo Pavarėnin cigonas su cigonku ir užai in mūs pirkų. Nu, ir tėvulio prašo: "Ponulia, duok lašinių." Lašinių ir gana. Tėvulis sako: "Lašinių tai turiu ir duosiu, bet kad gauc, tai raikia uždirbc." "Ponuli, – sako, – mes mokam ir dirbc. Galim užsidirbc, cik kų mes turim daryc?" Sako: "Pas mani yra pjautuvai, imkit pjautuvus ir pjaukit rugius. Aš nog jūs nenusuksiu. Kiek užsipjausit, ciek užmokėsiu." Pavalgė, persižegnojo, už tų pjautuvų ir nuvej laukan. Pjovė lig pietų. Pietus mama gerus pagamino. Blynų bulvinių prikepė, kopūstų su mėsu privirė. Pavalgė apsilaižydami. Pavalgė ir sako: "Ponulia, kiek duosi, ciek bus gana. Gardzi duona gaspadoriaus, bet ir išdykoja." Ir popiet nejo laukan. Cigonas žemės darbų nedirbs.

O kita cigonka buvo, tai ji skaitės lietuvė. Buvo merga iš mūs kaimo ir insimylėjo cigonų. Tėvai labai nenorėjo laisc, ale jų kap kas apžolino niekas neatkalbėjo. Apsiženino. Išėj gyvenc pas cigonus. Pas cigonus kap pas cigonus, ca gyvenė, tai aik po kaimus kalėdoc. Ir jei jau išajai, tai tuščiom negrįžk. Nepirinkai – bizūnas. Sako, ji nieko neprašydavo. Ineis pirkion, atsisės palei duris ir sėdzi. Nepersigalėj savi dėl kalėdojimo. Neprašo. Mūs tėvas jai daugiausia ir duodavo. Tep ji vargo 5 metus. Ir visgi prikalbino cigonų gyvenc normaliau. Cigonas pasdavė. Nuspirko prie Alytaus nedzidelį pirkelį ir pradėj ūkinykauc. Tas cigonas navet nagingas buvo. Kap mūs Bronių mokino Alytun ir raikėjo nuvežc su arkliu, tai užvažiuodavo pas tų cigonų. Kas sugenda, tai jis viskų pataiso. Tai matai, sako, kap žmona iš jo padarė gaspadorų. (10)

Sako, cigono priedermė vogc. Niekas labai ir nesdzyvino. Buvo kalba,

kad cigono vogimas jam nenuodėmė, užtai kap Jėzų Kristų vedė an Galgotos kalno kalc an kryžiaus, vienas cigonas prisėlinįs cvekę pavogįs. Jėzus Kristus, vienu cveku prikalts, mažiau sopulio patyrė. Nog to česo cigonu vogc nenuodėmė. (4)

ŽYDAI

Žydus Pavarėnio kaimas gerai pažinojo. Tuos, katriej važinėjo prisdėjį smulkių prekių, supirkinėjo ryzus ir šerius. Jiej buvo kap savi. Saulėnų Marytį kap išlaido Alytun gimnazijon, taigi ji dar visai vaikas buvo. Sako, tep pasilgstu Pavarėnio, savo šeimos, kad, atrodo, širdis sprogs. Namu ir viskas. Kartų, sako, stoviu liūdna po langu ir matau, kad žydo Mendelio arklys stovi, ogi va ir pac Mendelis su koku tai alytiškiu kalbas. Kap aš šokau bėgc pas tų Mendelį. Pribėgau, apsikabinau ir pabucavau žydelį Mendelį. Tep buvau savo krašto pasilgus, kad Mendelis man pasrodė kap dzidžiausias giminė. Tai šitas Mendelis ir jos tėvu, kap atvažavįs buvo Pavarėnin, ir visiems pasakojo, kap jį, senų žydų. Saulėnaitė pabucavo. Bus labai mokytas ir labai geras žmogus, sakė žydas. Ilgai jis šitų kartojo.

Apie žydus Pavarėny niekas nieko blogo nekalbėdavo, bet prieš Velykas, Didžiojo savaitėj sakydavo: "Nelakiok po kaimų, ba prieš Velykas žydai vaikus an macų pjauna. Išvarvina kraujų ir in macus primaišo". Tokie pasakojimai buvo. Minėdavo, kad Vilniuje ar Kaune radę kataliką vaikėlį spintoj pakabintą už kojų, o iš jo varva kraujas į bliūdą. Pritemsta, tai stengėmės sėdėt namuose, kad kartais koks žydas nepasimaišytų... "Savų" žydų, Mendelio ir kitų, kurie važinėjo po kaimus, visai nebijojom. Jis kaip tik prieš Velykas būdavo labai geras - palikdavo daugiau muilo, silkų... Bijojom kažkokių žydų, kurie gyvena kažin kur, barzdoti...

Buvo toks posakis, kad žydai saulės nemato, jiems cik šviesu ir viskas. Jiej nežino, kas ta saulė. Jei žydai neparagautų katalikų kraujo, jiej apakt. Jei kas paklausia, kiek dar valandų, tai dažnas atsako: "Kiba tu žydas, negali pažiūrėt, kur dangun saulė". (2)

TALKOS

PLUNKSNŲ PLĖŠYMO TALKOS. Ilgai laikės mada suveic plunksnų

plėšyc. Kap darbai apsidirbj, nakcys ilgesnės, tai jau mergos ir kalbamės, pas ką plunksnas aisim plėšyc. Laukiam talkų. Vienų šeštadienį talka pas vienų mergų būna, kitų - pas kitų, tep ir ailioja, kol visas plunksnas suplėšom. Prispilam paduškų. Mergai garbė kuo daugiau, kuo dzidesnių, kuo minkštesnių paduškų prisdaryc... Vyresnių, jau moterų talkos buvo atskirai. Kap katras ir mergas paprašo, bet tankiau mergos atskirai rinkos. Plunksnas plėšom ir giedam. Garsiai neužtrauksi, ale parenkam kur ramesnes dainas. Pirma jei susrenki, tai ir giedzi... Bernai ar šiton pirkion, ar kur gretimais laukia, kadu mergos baigs plėšyc plunksnas. Jieį tuoj pribūna. Duoda ir valgyc. Valgom vėlai jau. Šunta jau valgi iš brazdy... Bulvinių blynų, miežinės kovos priverda. Bernai valgyc neina. Po visko ateina, būna armonika. Viskų pakraulina ir šokam. Šokam beveik in dzieny. (10)

Prie plunksnų plėšymo duoda keptų bulkių, išverda žolynų arbatos. O jei jau scipriau, tai grikinės, kruopinės košės priverda. (4)

LINŲ MYNIMO, KOPŪSTŲ TRUPINIMO TALKOS. Mynė pircyse. Kaimi buvo kelios pircys. Visos praverca minanc. Moterų darbas. Vėl ailioja viena pas kitų. Mina, kol jau viso kaimo linus baigia. Pircį prikūrina tas, pas katrij mina, apdzauna linus, o paskiau mina. Suveina nuo ryto. Mintuvus sustato prieminėn. Mina ir gieda. Ot, ty kokį šposų pasako, bet kad būt kas daugiau, tai ne. Bernai nesmaišo.

Mynimo talkas mylėjo dėl gardaus valgymo, nor tep darbas sunkus. Valgyc duoda daug ir net kelis rozus. Bandų prikepa. Valgom su smetonu, su tvaragu. Atneša ir bliūdų riebalų. Kovos miežinės užsigerc. Kitų rozų grikinės babkos atneša, priverda grikinės košės. Atneša viską uždangstį ir deda pircin, palei pečių, kad neatauš. Baigi sruogų, ir susėdam visos, pavalgom ir vėl už mintuvų... Ale muzikų tai nebuvo. (8)

Linų minc aynam labai anksci, nevalgį. Nu, biskį pamynėjam atneša bandų su riebalais. Pietam duoda avies mėsos. Vadzino sūrymu. Avies mėsų paverda, drabnai sutrupina, prideda kopūstų. Kap išverda, vandenį nupila, prideda svogūnų, lapelių, pipirų ir vėl stumia pečių. Per mynimo talkas labai ciko šitas sūrymas. Jis nebuvo labai sūrus, tik taip vadzino.

Kopūstų trupyc irgi suskviečia. Kaimynkos lėkė viena pas kitų. Rudenį, apė Visus Šventus, trupino kopūstus. Ciko prie pilno mėnulio trupyc. Vienų vakarų pas vienų sutrupino, kitų vakarų pas kitų. Nu suaiga. Suveina trupyc mergos, baigianc ir bernai atslenka. Moteriškom tai ir valgyc ko paduoda. Bernai sėdzi ir laukia. Užvalgo, tai atsiveda muzikantų Juonį. Kur mergos, ty ir bernai. Po trupinimo dar pašoka kiek ir pakrinka. Ca nedzidelė talka, nedzidelis

suvejimas...

Rugius kirto, šienavo, bulbas kasė kas sau, be talkų. Jei trūksta jėgos, tai samdo žmogų... (4)

Kas turi daug bulbų prisisodzinį, tai paskvieca kokių moterų iš pašalies, kad pamačyt. Bulbas pirma vėlai kasė. Būna, kad ir iki Visų Šventų neužbaigia. Gali užšalc an lauko... Tai jau daro talkų. Nemokėjo pinigais, valgyt ko skaniau padaro... Cik kap, atsimenu, bulbas kasėm pasamdžytos pas vienų žmogų, nu, ir pabaigėm. Šeiminykė sako: "Sėskitės visos an žemės, gali ežios. Paimkit kaplius kožna savo ir meskit atopakaliu ranku per galvų. Varykit. Katros toliausiai nuveis, tai toj apsiženys iki kito bulviakasio. Toj pirma ištekės, o katros arci, tai toj ir liks netekėjus." Tadu kasėm pas Raročių. Jis Saulėnas, bet jį tep vadzino. (5)

RUGIAPJŪTĖ

Kap jau pažūro, kad rugio grūdas iš varpos graitai išlakia, o patrynus rankom - kietas. Jau, sako, laikas rugius pjaut. Pjaudavom rankom (pjautuvais), dalgės buvo nemada. Apie šventų Onų jau būna nupjauta visi rugiai. Daugiausia pradeda pjaut nuo liepos 10 dienos ir nevėliau kaip liepos 16. Rugius visadu pjovėm dzvi savaites. Jei vasara sausa, tai Onai rugių an lauko nelieki. Pastaikė kelios liecingos vasaros, tai ir po šventai Onai dar kap kas pjovė. Bet ca jau tep ratai būna. Pjauna cik šokiom dzienom. Sekmadienį niekas nei pjovė, nei vežė, sausi, lis sulis, bet jau sekmadienis yr šventa. Piršto nepajudžino. Kap buvom neišsiskirstį an sklypų, turėjom 27 ha žemės, tai rugių labai daug sėjo. Darbas nelangvas. Imi po saujalį, o kiek raikia saujalių, kol pėdų padarai? Pripjaudavom 100 kapų, kapon 60 pėdų, tai cik ryšių kiek raikia padaryc. Mendelis - 10 pėdų. O paskui dar pjovėm kviecius, miežius, avižas, ir viskų su pjautuvais... Samdė pjovėjas. O 1937 m. govėm (kap išajom an kolionijų) 15 ha geros žemės. Man buvo 15 metų, o seseriai 12. Pjovėm jau cik pacos.

Kap nuveini pjaut, tai pirmiausia nupjauni dzvi ar tris saujas, gražiai suriši ir paguldai galulaukėn. Kap ainam namo, parsinešam. Vadzinom "gaspadorium". Kampan pastato. Kap baigia vežc rugius, tai tų "gaspadorių" deda an viršaus. Jau gaspadorius saugoja. Sako, pelės rugių neėda.

Prie mano atminties tep nebuvo, bet mama pasakojo, kad, kap baigia pjaut rugius, paliekci kampelį nenupjautų. Tų plotelį visos moteros labai gražiai išravėja. Ravėja ne su grynom rankom, bet rankų insuka prijuostė ir per tų prijuostį išravėja. Sudainuoja pabaigtuvių dainų "Jievarų". Sugieda ir

tadu tų kelmelj nupjauna, nupina iš tų varpų vainikų ir parneša gaspadoriu uždėc an galvos. Gaspadorius būna paruošjs pavalgyc ir išgerc. Nu, jei pjauna cik savo šeima, tai cik pavalgo, pasėdzi ir viskas. Kap būna samdzytų pjovėjų, tai būna dažynkos kap raikia. (4)

Kap mes samdėm pjovėjas iš Daškinių, tai jos buvo labai daininykės, dainavo rugiapjūtės dainas ir dar šitėp darė prieš baigianc pjauc rugius, prieš dažynkas: palieka barelj nenupjautų, padainuoja "Jievarų", tadu kuo gražiausiai nupjauna varpas. Cik varpas, ražiena lieka kuo dzidziausia. Padaro vieny pėdukų cik iš varpų. Neša tų pėdukų ir dainuoja "Linko jievaras". Inteikia gaspadoriu. Pastato gaspadorius kampi, kad kitais metais derlius būtų vienos varpos ir nebūtų šiaudy. Surištas kap pėdas. Tad kap pradeda rugius vežc kluonan, tų pėdukų deda pirmiausia. Vadzino "gaspatoriaus pėdukas". (10)

Pirmas tris saujas nupjauna, gražiai sulygina ir padaro gražų pėdukų. Jį vadzino "dzieduku". Kap kas sako: "Gaspadorių paguldiau galan lauko". Parsineša ir deda pakūčion. Prastovi "dziedas" visų rugiapjūtį, jau kap parveža pirmų vežimų, neša kluonan ir galinian kampan gražiai pastato. "Dziedukų" gražiai padaro ir gražiai laiko visų rugiapjūtį, kad rugius gražiai, tvarkingai nupjaut ir suvežt, kad koki lietai, vėjai rugiam neškadzyt. Sako: "Dziedukas" gražiai rugius parves namo".

Visų jaunystį (ir ištekėjus) ilgai su pjautuvu pjovėm. Gražiai nuspjauna, varpų nei vienos an lauko nelienka, ale rugiapjūtės pabaigon vidurj labai insiskauda ir užpjauna rankas. Iščysta kap paduškaitės. Raikia žliugj dēc, gyvų varlį riša. Sako, vogtų pupų viralo kompresai nuima sopulj. Dėl vidurio sopėjimo, sako, be rankų raikia žemuogės žiedų su burnu nuskind ir suvalgyc. Aš nedariau, jaunos mergos, girdėjos, kad tep daro. (6)

Rugiapjūtei turi langvesnius rūbus. Tai daugiausia marškiniai ilgom rankovėm. Vienmarškiniai pjauna. Kampininkų vaikas buvau. Rugiapjūtė - sunkus darbas, reikėtų geriau pavalgyt, ale nebuvo iš ko. Motulė spirginaicj išverda, kap kadu ir žalio insidedzi ir aini laukan. Pieno visadu nešėmės. Rūgštaus daugiausia. Pienas atsakydavo. Kindziukų motulė prikėmša, ale per šienapjūtį vyrai iš sidalina ir nelieki. Ryti atsikeli, uzbonan kruopų insipili ir nešies. Papjaunam kiek, tadui tų kruopų užvalgom. Jei su samdzynykais pjauna rugius, tai tadui tyčia dzidelj puodų kruopų priverda, o tadui užbalcina, prispili dzidelj uzbony šitų kruopų ir valgom su duonu. Vakari pareini, dūšių pirštan parsineši (nėra sunkesnio darbo), o valgyc kų tau ty gerai padarys? Bulbių košj sugrūda, pavalgai su rūgštum pienu... (6)

Per rugiapjūtį, kap savo sklypi pjauni, tai nusrengi ir lieki cik su

marškiniais. Visciek karšta, apilsci, tai sakai: "Vai, motula, pailsau, labai karšta". Tadu motulė sako: "Kap aš išeidavau su savo motuli pjauc, kap aš nuilstu, lėcinu, tai ji sako, pjauk, Amilkula, pjauk. Aš pašauksiu Klebočių, bus lengviau. Motula, kokis ty Klebočius? Nugi kokis, palauk pašauksiu. Ir šaukia: "Klebočiau, klibukš, klibukš, klibukš..." Rugiai sukruta, vėjalis tep kap judžina tuos rugius. Jiej buvo dzideli, lubinuosna pasėji, tai priauga dziduliai, žmogaus nemacyc, kap acistoji. Nu, tai tep buvo su tuoj Klebočium, jis paklibina biskj rugius, gaunas tokis kap vėjalis. Nu, tai ar nelangviau? Pjauk, aš jį vėl tuoj pašauksiu. "Klebočiau, klibukš, klibukš, klibukš..."

Pjaunam su motuli, saulė laidžias, ji bėga namo apsižiūrėc, o aš pjaunu, kolai macyc. Broliai ateina pėdus nešioc. Stato. Sustato kelias kapas. Po dešim pėdų mendelis. Pastato vienų pėdų, tadu aplinkui ketris, tarp tų keturių vėl ketris. Užbaigia an viršaus uždeda "kepurį". Pastato pėdų an žemės, aplaužė, aplaužė, per vidurį padarė kap skylį, tadu paėmė, užvožė an mendelio. Varpos in žemj karo... O avižas kap pjovėm ar kviecius, tai po 5 pėdus statėm; keturi iš šonų ir vienų uždedam. Grikių gubelas statėm; po du pėdukus pastatom šniūraliu, šniūraliu... (5)

Pjautuvu kap pjovėm, tai supjaudavo rankas, sucydavo baisiausiai. Nu, tai mama vakari prirauna žlūgės, puodan prikemša ir užstato an ugnės, kad išust. Išunta, tadui karštas ima, deda an rankų, drobi apriša ir ainam gulc, bet tep neužmigtai. Labai sopa, kap užpjauna rankas. Paskiau jau moterys tep insitarė, kad reikia pagauc gyva varlė. Jau kap pjauni ir pamatai gyvų varlį, raikia jų pagauc, uždėc an tos vietos, kur sopa. Aidamos pjauc nešėmės minkštus skurulukus apsišluoscyc dulkėm, prakaitu. Tai, kap varlį pagauni, uždedzi an sopulio, tuoj skurluku apvynioji. Toj varlė būna, kol nugaišta. Kartų aš pjoviau, sesuo ir brolio žmona. Jos pamatė varlį. Ma ranka baisiausia. "Ar dėsi, Mariut? Mes pagausim." Nu, ir jos tų varlį gauda, o aš sėdzu an pėdo ir laukiu. Ale drebu visa, kap atneš ir riš varlį. Žiūrau, jau pasgavo varlį. Aš nog kalno ir paslaidau namo. Jos vycis, o aš bėgu, kiek galiu. Inlėkiau pirkion, duris užspyriau. Nu, tep man ir nepririšo tos varlės. Kitos rišos. (4)

Mergos taikos, kad paskucinis pėdas būt pilnas. Jei liekci šmotelis rugių, nu, mažai, kad tokio pėdo jau nedarysi, tai toj merga, katrai tenka pjauc šitas šmotelis, jau lienka nepatenkyta. Matai, kitos pasjuokia, kad vaikų gali turėc liko nepilnas pėdas.

Grįžtam iš rugių, jau temstanc, pjautuvų prieminėn nenešam, paliekcim laukan, prieg pirkios sukabinj. Katroj netyčia insineša, tai motka bara, kad rydzienai paršauksi liety. Bus lietaus an rytojaus. (6)

Buvo girdēt, kad kitur jau dalgiais kirto rugius. Mum dar nelaido. Sako, sutaršyta pēdai, varpų daug an lauko pjauk su pjautuvais. Jau kap Bronius pradėjo aic gimnazijon. tai pradėjo grįžs atostogų pjauc dalgi. Jis labai gražiai pjovė. Apžiūrėjo, apžiūrėjo, kad jau gražūs, lygūs pēdai ir varpas galima surinkc, tadu jau laido su dalgi. Tai buvo koki 1937 metai. (10)

JAUNIMO BENDRAVIMAS, PASILINKSMINIMAI

Šventom dzienom visadu būna suvejimai jaunimo. Vadzinom vakaruškos. Bernai jau iš anksto tarias, kur darys vakaruškas. Parenka, kur pirkia dzidesnė, kur šeiminykai sukalbamesni, kur yra daugiau jaunimo. Daugiausia pas mus ir šoko. Kur aisim? Nugi pas Saulėnų. Pirmiausia ataina bernai, atsiveda muzikantų. Mano tėvas labai geras buvo, mylėjo jaunimų. Mes augom keturiese. Aš dar beveik vaikas buvau, brolis lopšin gulėjo ir pirkia nedzidelė buvo, o jaunimų in mus labai traukė. Mes, būdavo, dar večeirojam, o jaunimas baladojas apie duris. Ateina ir jau pamiklinį liežuvį kalba: "Saulėnas geras žmogus, jis mus insilais. Mes žinom, kad neišvarys..." Tai kap jau tėvulis nelais? Nu, tadui suveina viso kaimo jaunimas ir šoka in dzienai. Ir ne cik savo kaimo, po kiek laiko iš visų kraštų susrenka bernai. Mada buvo pundzyc mergas saldainiais. An rydzienės mes paskeliam ir ainam rinkc saldainių poperukų. Vaikam gi ir poperukai tadui buvo dzidelė zobova. Bernai visadu mergom saldainių atnešdžinėjo. Tai jau randam poperukų prieminėn ir visur. (8)

Šventom dienom, į pavakarę, apsižiūrėję gyvulius, jaunimas rinkdavosi į vieną kokį kiemą pašokt. Prieš einant tėvulis prisakydavo nelaukt, kad švis, pareikit dar prieš pirmus gaidžius. Bet dažniausiai iš šokių grįždavom, kai pradeda švist. Anelė (sesuo) jau buvo merga, o aš dar pusmergė, bet ir mane kartu siunčia kaip prievaizdą. Tai tėvulis sakys: "Marytė miego užsimanys, tai kad aitai namo". Anelė gudri; paprašydavo kokio berno, kad mani išvest pašokc kokį kartų. Pašokdina kartų, tai sėdziu išvertus akis, gal dar kas išsives pašokt. Taip ir užsibūdavam ilgai. Šito tėvas nedovanodavo. Anei pastaranku atskaitydavo kupron. Porą kartų jų mušė. An sienos greitam pakinkymui karojo pastarankos (kur pakelia arkliam ienas). Jos visą laiką prie durų kabojo pirkion, kad būt patogu paimt einant kinkyt... Jei vaikai prasikalto, tai baudė tom pastarankom, užkerta per pečius. Kai Anelę muša, aš stoju gint. Man labai baisu tas mušimas buvo. Mušė mus retai.

Jaunimas mūsų kaime nesikeikė, nesimušė ir negėrė. Kalėdom,

Velykom iš gėrimų tik giros padarydavo. Duoninės giros ir viskas. Degtinės, vyno turėt namuose nebuvo net mados. Per krikštynas pastatydavo du butelaičius arielkos, du četvertukus. Per veseilių ant stalo pastatydavo kokius tris puslitrus. Gėrė visi iš vieno stikliuko. "Sveikas", "An sveikatos" - ir eina stikliukas per visus.

Apie 1938-1939 metus jaunimas buvo porą kartų susimušęs. Ne mūsų kaime, o gretimam Kirklionyse. Per šokius už mergas susimušė. Sukruvino, sumušė visai nekaltą. Šumnesnis koks tai bernas užpūtė lempų ir pradėjo talžakotis. Paskui dėl šitų muštynių buvo teismas, kelis bernus nuteisė porai metų kalėjimo.

Vasarą šokam ten, kur didelis, lygus kiemas, o rudenį, žiemą einam pas tuos, kieno pirkia didesnė arba priemenė lygiu aslu, erdvi. Pas Verseckų Maikų buvo didelė pirkia ir grindys sudėtos. Tai jau labai smagu šokti. O kai kieme ruošdavo vakaruškas, tai rinkomės pas Juonį arba Anulės Jankų. Pas juos lygūs, dideli kiemai. Mano laikais kaime visada būdavo 2 muzikantai. Du Juonukai, Jonas ir Adolpas. Jie labai gražiai griežė. Kaip kadu pasiprašydavo ir "armonikų". Pavarėny buvo senbernis, kurio pavardės neatsimenu. Visi jį vadino Cicinu. Jis griežė smuiku. Kai jis užgrodavo, tai jau taisyk kojas. Jis be dviejų valandų vieno šokio nebaigdavo. Cincinas užgrojo, tai jau bernas, vesdamas mergų šokt, sakydavo: "Mergela, taisyk kojas". Kai jis griežia smuiku, tai, atrodo, nieko nemato, nieko negirdi. Jis Pavarėnyje gyveno pas gimines, jiems dirbo. Jaunimas eidavo jo prašyt, kad pagrotų vakaruškose. Dažniausiai sutikdavo. Bet šėip vakaruškose dažniau grojo armonika. Pabeznyky labai garsus buvo muzikantas Zalieckas. Jei nebūna Pabeznyky šokių, tai Pavarėnio bernai eidavo prašyt Zaliecko, kad pagrotų.

Nebuvo mados atsilygint muzikantams. Jei kokios giros šeimininkas atnešdavo atsigert... Per vestuves ir tai, kai grodavo "aplink stalų", vyrai leisdavo kepurę per rankas. Įmesdavo 50, 20 cnt., o šokiuose niekas niekada nemokėjo muzikantams.

Jei piemuo ar pusbernis sugalvoja bernaut, tai tikri bernai klausia: "Ar kilojai Marcynukų?" Marcynukų pakeli ir paneši metrą ar daugiau cikras bernas. Nekiloję, nepakėlę nedrįsdavo suaugusios merginos vest šokti. Ateidavo ir paaugliai, jų neišvarydavo, bet sėdėk kampe ir tylėk. Nesmaišyk po kojom. Jei ten kokią piemenaitę išsitįsė pašokt, tai tik nuošaliau, kad ne an akių ir ne po kojom. Mergom paprasčiau; kuri geriau, gražiau nuaugus, kaip sakydavo, bajevesnė, tai, žiūrėk, 14, 15 metų šoka su bernais kaip reikia. Senos mergos, Juonio Anelka, Lukošio Katria, Juonio Malvinka, Versecko Veronika, širsta, kai jaunesnes šokina. Sako, piemenių priajo, tai mūs, nastaješčų mergų, neveda šokc. Ir pašnekėdavo

apie tokias, ir apšnekėdavo.

Mergai buvo didžiausia sarmata, jei ji nemokėjo verpc, ausc ir šokc. Buvo tokia Antanavičienė, ji neprimatė, tai nemokėjo nei verpc, nei ausc. Jos užtai dukterys negražiai nešiojo. Jei ant jos užpykstame, tai sakom: "Aik tu, grynašikne, žentukiūte". Atseit tu neturi savo išaustų marškinių. Ji būdavo suknelę užsimetus ant gryno kūno, be marškinių.

Tėvelis ir mama sakydavo: "Jei merga ateina šokiuosna ir jų veda šokt, nesvarbu ar piemengalys, ar paskutinis bernas, tai merga neturi teisės atsisakyt šokt. Jei nuėjai į šokius, tai kad skirtumo tarp bernų nedarytai, nosies nerieštai. Jadvyga pasakojo, kad ji kartą atsisakė šokt, tai brolis ją paėmė už rankos, pasvedėjo ir liepė eit namo. Sako, tris sekmadienius neisi į šokius, jei nemoki elgtis su bernais. Buvo sakoma, kad jei merga atsisako eit šokt su bernu, tai tas galėjo jai padaryt sarmatų. Būdavo tokių mandrų mergų, kurios pavaidina, kad nenori šokt su atseit prastesniu už ją bernu, tai kitas bernas, vyresnis, ją išsivesdavo, apsukdavo ratą ir palikdavo vieną vidury pirkios. Tai labai didelė sarmata, bet taip yra atsitikę ne vienai mandrai mergai.

Mergos į kito kaimo šokius neidavo. Nebent kitam kaime būdavo giminių ir jos mergą užprašydavo. Kai kuriam nors kaime būdavo viešas vakaras (vaidinimas), tai eidavo ir bernai, ir mergos. Bernai nupirkdavo bilietus už 20 cnt. O į paprastus šokius svetimam kaime eidavo tik bernai. Pavarėnio kaimas garsėjo gražiom mergom, užtai mūs kaimo vakaruškose dažni svečiai buvo Pabeznykio, Pamusio, Vėžionių kaimų bernai. Vėžionių bernai garsėjo savo mandrumu. Jei išgirdai, kad vakarėlin ateis Vėžionių bernai, tai mergos susikužda, kuo rengsis, kaip rengsis..., labai ruošias vakarėliui. Būna patenkintos. Vieši vakarėliai buvo rengiami dažniausiai per Velykas, Kalėdas. Pavarėnio mokykloj dirbo jauni mokytojai, tai jie organizuodavo vaikų ir jaunimo vaidinimus. Vieši vakarai vykdavo mokykloj. Vaidinimas kaime buvo didelis įvykis. Kai aš buvau Pavarėnio mokyklos IV skyriuj, tai mes pastatėm vaidinimą "Gėlėse". Mergaitės buvo aprengtos gėlėmis. Žinau, buvo aguona, lelija, rožė, varpeliai. Aš buvau rožė. Iš traukto spalvoto popieriaus pasisiuvom drabužius. Siuvom visą savaitę. Ant galvų buvom pasidarę karūnas, vaizduojančias gėlių žiedlapius... Kai atidarė scenos uždangą, tai kaimo moterys: "Vai, Džievuliau mano, kap gražu, kap dangus". Viešas vakaras – didžiausia pramoga.

Po vaidinimo būdavo šokiai. Seniai išeina, o jaunimas lieka pasišokt. Tokie šokiai buvo laikomi "labai gerais", sueidavo jaunimas iš kelių kaimų... Buvo kviečiami geri muzikantai. (2)

Mergas laiko jau subrendusiomis, jei jas pradeda vėsc šokc. Jauniklės

atejį kampan pastovi, o kartais insidrašina viena su kitu pašokc. Jei nastajaščas bernas mergiščių išvedė rozų kitų, jau tavi pripažino, jau tu merga. Mergos buvo priverstos būc kap raikia, jokio berno neatstumc, nepadaryc pletkų. Sako, išvedė pletkus, raikia išmesc iš šokių. Tankiai pastaikė, kad šokiuose bernai priaina prie mergos ir paprašo išaic, palydzi iki durų. Merga neturi teisės ateic in šokius, kol jai nedovanoja, kol neišsiaiškina. (5)

Net ir tais baisiais laikais po karo jaunimas darė vakarėlius. Neišlaiko nei tėvai, nei motkų ašaros. Atsimenu, per Velykas Pavarėnio mokyklon buvo viešas vakarėlis. Tadui vaidinom "Našlaitį". Partizanai kap sužinojo, tai perspėjo jaunimų: "Neikit vakarėlin, susrinksit ir šoksit, tai atejį išranksim grynai ir grynus priversim šokc". Kas ty jauniem galvon, žinom, kad juokavoja. Kap Velykos be vakarėlio, o ca dar ir vaidinimas, suveis iš kitų kaimų... Jau mes, vadzinami artistai, persirangėm pagal rolį, pradėjom vaidyc, kad cik tir tir tir... Pirmiausia lempų peršovė, tamsu. Visi sugulė an grindų. Itribiteliai apsupo mokyklų ir šaudo, kur papuola. Jiems kas tai pranešė, kad ateis partizanai viešan vakaran. O partizanai tuoj momentu valgė ir išgerdzinėj ty vienon pirkion visai netoli mokyklos. Jau užbaigdzinėj, ruošės aic vaidinimo žiūrėc... Laimė, kad neatej. O rusai su padegamom kulkom kap pradėjo... Jaunimas atsitokėjo, pradėjo per langus šokinėc. Lebeliūno nušovė arklį, karvį... Laimė, kad žmonių nekliudė. Tam viešam vakarėlin tadui buvau aš su seserim ir brolis su žmona. Brolio buvo mergaitė palikta pas mūs mamų, tai jis su žmonu parlėkė namo, o mes su seserim dar likom. Sesuo sako: "Aikim ir mes namo". "Ne,- sakau,- po visų baisumų šokim, dar pats smagumas..." Tai buvo noras šokc Ir šokom iki aušros. Itribiteliai irgi šoko... Pareinam auštanc. Stovi mama prie vartų: "Tai, vaikai, jūs visai sąžinės neturit, prastovėjau, praverkiau visų nakcj..." Ale jaunas nesupranci. Už vakarėlius viskų aduotai.

Antrų dzienų Velykų aš vėl kalbinu seserį aic in vakarėlį. Sesuo nėjo, tai aš apsirangiau ir in Daugirdų an vakarėlio. Sarapyniškėn. Jaunimo daug priažo, smagu, sau šokam... Ateina tokis Mamartulis. Visi jį melagiu laikė, nu, pagerdzinėj po trupucį. Sako: "Brač, aikit, ba pas mani partizanai atėjį. Pikci. Jieį vargsta, o jūs šokat." Mano draugaitė išsigando, kalbina mani namo. Aš nei negalvoju. Sakau: "Meluoja - neklausyk Mamartulio. Šokim". Ne. Joį nuvej, o aš likau. Praajo kelios minutės, atsidaro durys ir inaina partizanai. Nu, stoc! Bernai stoja vienon pirkios pusėn, mergos kiton pusėn. Sustojom. Nu, dar klaupc visiems ir poterauc. Mamartulis irgi stovi, bet jis nebijo, ca jo pažįstami. Sako: "Brač, kad aš ražančių palikau namo". Visi pradėjo juokcis iš to Mamartulio. Pasjuokė, pasjuokė... "Nu, kelkitės. Sugrok, muzikantai, polkų, ir mes norim

šokc". Kap insišokom su partizanais iki saulėtekio.(10)

GEGUŽINĖS PAMALDOS. Jaunimu smagu ir kap ateina mojus (gegužė). Ruošia gegužinės pamaldas. Ruošė dažniausia Kirklionyse pas Zagorskų. Kiekvienų vakarų suringdzinėjo abiejų kaimų jaunimas.

Per gegužinės pamaldas labai gražiai meldzias. Litanijų atgieda, tadu "Šventa Marija" gieda. Būna parėdzytas altorėlis, iškelia gražiausių paveikslų, mergos gėlių visokiausių prineša, žvakės dega. Gražu kap bažnyčion. Žvakės dzvi dega. Giedoc pradeda pirmiausia šeiminykas Zagorskas, tadu visas jaunimas insijungia. Gegužinės pas Zagorskų rangė už tai, kad jo pirkia nauja, graži buvo, turėjo labai gražų paveikslų. Jis labai gerai užvedzinėjo litanijų...

Saulė nuslaido ir ainam in gegužinės pamaldas. Pasmeldzam, pagiedam. Atsimenu, kap buvo rusų partizanai, tai, kap mes meldėmės, jie pradėj šaudyc Sarapyniškėn, ca viskas girdėc... ale sesuo mano visciek litanijų kalba. O tokia Verseckienė iš Pavarėnio vieton kad kalbėt litanijų: "Ojei, jau iš palimiotų tarkia. Dzievuliau, parnešk tu mani namo, aš daugiau neisiu poterauc..." Mumi ir juokas... Po pamaldų jaunimas padainuojam, pajuokavojam ir pašokam. Pareinam kokiom trimi ir dar vėliau. Mažai kadu ir miegi, vėl darban. (10)

Jaunimas labai laukė kino. Buvo tokis Gardziulis. Jis graicausia Varėnon gyvenon. Turėjo tokį medzinį čemodanėlį, tai su juoj ir vaikščiojo po kaimus. Dzidesnėn pirkion susrenki, paklotį an sienos pakari... Vaizdas yra garso nėra. Aj necik jaunimas. Susrenka ir seniai, ir vaikai. Pilna, pilna pirkia. Gardziulis rodo kinų ir aiškina, kas, kur, ką. Tep tai nelabai suprastai. Jis necingė; aiškyc. Cyku, visi klauson, žiūron net išsižioj. Retai Gardziulis pasrodzydavo su savo čemodanėliu... Po kino seniai iškrinka, aptarinėja, kap kas suprato... Jaunimas dar pasbūriuoja, pakalba. Vėl proga sueic. Prie mani buvo trys kinai.(10)

MOKYKLA

Mūs mokykla - kap kokis Pavarėnio ir Kirklionių kultūrinis centras. Mokytojai daugiausia buvo jauni, tai organizavo vaidinimus, buvo bibliotekelė, tai vaikai ėmė knygas, būdavo, parnešam ir tėvam... Kap aš ajau mokyklon, tai buvo laikas, kap Vilnius buvo lenkų užgrobtas. Mokytoju dirbo Skučas (vardo

neatsimenu), tai jis buvo tep mus išmokys, kad kiekvienų rytų in klasj mergaitė ineša Lietuvos vėliavų. Iš vėliavos šonų aina po bernaicj. Ineinam su vėliavu in klasj ir sakom: "Pavergtas mūsų Vilnius", o visa klasė atsistojus choru: "Mes vistiek pavergtų Vilnių išvaduosim". Taip kiekvienų rytų. Vėliavų nešam visi iš eilės. Labai norėjom, kad gračiau ateit diena, kap reiks nešt vėliavų. Nešəm po savaitj. Keitės ir berniukai, kad nei vienam nebūt užsigavimo...

Vaikai aukodavo. Buvo dėžutė su užrašu „Vilniaus pavergtiems vaikams". Tai kiekvienas vaikas stengės koku tai būdu gaut 50 centų ar litų, kad paaukot. Tuos pinigus Skučas išima ir siunca Vilniun. Visi stengėmės aukoc. Skučas buvo ir mokyklos jaunųjų ūkininkų būrelio vadovas. Labai daug Pavarėnio mokyklon buvo jaunųjų ūkininkų, šitas mokytojas labai mokėjo patraukc. Turėjom ir pirminykj, ir sekretorių. Jauniems ūkininkams buvo prie mokyklos paskirta žemės. Auginom visokias daržoves. Daugiausia bulves, agurkus, pomidorus. Kiekvienų rudenj geriausi jaunieji ūkininkai važiuodavom Senon Varėnon parodon. Veždavom, kų užauginj. Ton parodon geriausius premijuodavo. Vienais metais aš užauginau labai didelį pamidorų krūmų, tokio aukščio, kap aš pati. O jau an krūmo obolių, obolių... Sesuo du nusiskynė ir suvalgė, tai aš labai verkiau. Sakau, ir neiškentei, besarmate... Tuos likusius pamidorus nusvežiau Varėnon. Jie tokie gražūs, raudoni. Juos tuoj papirko. Ir dar premijų goviau, penkis litus. Tai iš karto užėjau krautuvėn ir nusipirkau gelsvo krepdašino -medžiagos bliuskutei... Skučas buvo pažadėjjs visus jaunuosius ūkininkus nuvežt j išvaduotą Vilnių. Mes tos dienos laukėm kap stebuklo. Sužinojom, kad Vilnius išvaduotas, tai jau visi buvom nusteikj važiuoc, jau viskų aptarj... Tų naktj prieš mūs išvažiavimų Skučų areštavo ir išvežė... Ir mes visi iškrikom. Labai pergyvenom dėl savo mokytojo.(10)

PYKČIAI

Kaimynam, kap ir kožnam sodzun, tenka ir susbarc. Dėl vištos, dėl paršų. Apsimėto žodzu, kitu, pravejo nedėlia, kita, jau ir sustaikė.

Dzidžiausias neprielankumas būna, kap kaimynai baras, baras ir vis neišsibara, tai an galo sako: "Nunešu drobį bažnyčion, paciesiu palei altorių, kad tavi tep Džievas ištaisyt, kap aš ištaisiau šitų drobį."

Būna, kad nujauca, katris pavogė kokį tai daiktų, tai nuneša ir bažnyčion an altoriaus išciesia drobį ar divonų. Paciesia ir sako: "Kad jis išsiciest kap šitas audeklas."

Pas mus Bobriškėn dar ne tep seniai kunigas rado ca kieno divonų.

Išciestas jam nežinanc. Jis per pamoksų pasakė: "Kas atnešė šitų divonų, tai ataikit ir pasiimkit. Aš nežinau, dėl ko jūs jį aukojot. Ar jūs jį aukojot dėl Džievo, ar dėl tep ko. Pasiimkit, o jei ne, tai aš jį išmesiu mėšlynan. Aš turiu žinoc. ar jūs aukojat dėl gero, ar dėl pikto." (4)

Kai pavagia vagis audeklus, tai kad jis neilgai gyventų, reikia turėt kartu austo audeklo gabalą likusį. Reikalinga nunešt tą gabalą ant kapinių ir užkast, tai, kai audeklas supus, ir tas vagis mirs. LTR 1310 (56); (11)

Visokių sodziun buvo moterų. Vienos, jei kas netep, tai nuvej ir pasakė: "Janka ar ty Gabrai, išsivaryk ar ty kiaulas, ar karves iš mano kiemo". Pasakė ir pamiršo. Kitos už menkniekį špygom bados. Ca jau negerai. Po špygų negraitai suveis... Matiau, kap už daržus ar ty už gyvulius dzvi bobos už plaukų rovės. To dar negana. Užvertė andarokus, išvertė užpakalius viena kitai ir ploja: "Va tau, va tau, va tau..." Ca jau pac baisiausias susbarimas. (5)

APIE AKMENĮ "MARCYNUKŲ"

Palei upį Merkį, netoli Akmenio bažnyčios, gulėjo labai apvalus akmuo. Jis turėjo kokių tai traukų. Visi aplinkiniai bernai, kap aina per šventes in Akmenio bažnyčių, pirmiausia renkas pas šitų akmenį sveikatos pastikrų. Kiloja šitų akmenį, žiūro, kiek pas kų sveikatos. Ir an peco užsidėję nešiojo akmenį, kiek katris paneš... Nenuveina, būdavo, bernai ir an mišių... pratyso tų akmenį. Vienų kart, kitykart tep... Užpyko kunigas, kų mišias pralaisdzinėja, ir paprašė mūs dzieduko Saulėno, katris buvo iš penkių brolių, kad tų akmenį inmest Merkin, kad jis po akim nesmaišyt, bernų nekusyt... Dziedukas paklausė kunigo ir instūmė akmenį Merkin. Sulaukė vakaro, atsigula. Nespėjo akių užmerkt - sapnuoja. Akmuo jam sako: "Tu mani inmetei Merkin, tu mani ir ištrauk. Mani neišimsi apaksi." Paskėlįs šitas Saulėnas sėdo vežiman ir atgal pas Akmenio bažnyčios kunigų... Papasakojo, kų sapnavo, ir klausia: "Kų man dabar daryc?" "Nu, raikia traukc atgal. Važiuk namo, atsivežk gerų maišų, virves ir trauksim." Atsivežė maišų, virves. Mokėjo gerai nardzyc. Panėrė, inricino tų akmenį maišan, virvėm aprišo ir ištraukė. Kunigas sako: "Tu jį išsikėlei, tu jį ir vežkis." Inkėlė vežiman ir parsivežė Pavarėnin. Paguldė jį pas mūs senų pirkių. Visi tų akmenį vadzino "Marcynuku". Nog to laiko, kap jį dziedukas parsivežė, visų aplinkinių kaimų bernai, sulaukį 18, 19, kitas gal ir 17 metų, rinkos prie "Marcynuko". Susrenka ir kelia "Marcynukų". Jei pakelia, tai tadui vyresni bernai jį inšvencina bernuose. Jokion knygon nerašo, cik liepia tam, katris jau pakėlė, atsinešc butelaicį degtinės, išgera, tų bernų pakiloja - ura, ura, ura... Ir jau skaitos inšvencytas. Nu,

jis lienka bernu. Jei to akmenio nepakelia aik namo, tu dar ne bernas. Dėl ko jis buvo invardžytas "Marcynu", tai aš nepasakysiu. Gal kokis sciprus žmogus buvo Marcyno vardu... Mūs brolis Juozas "Marcynukų" užsidėdavo an pecų ir atnešdavo net pirkion, ca numeta an aslos. Ir vėl neša senon vieton. Nu, Pavarėnin buvo du toki vyrai, kad tep toli "Marcynukų" nunešt. Tas akmuo svėrė 58 ar 68 kilogramus. Jis labai apvalus, jo nēr kap suimc... Jis atvežtas iš Akmenio dar ne prie mano atmintes. Šitų akmenį kilodavo ir kilodavo. Paskiau išajo toj mada, žmonės pakriko. Buvo netoli "Marcynuko" dar vienas akmuo - "Bautrus". Jo nekilnojo. Stovėjo ilgai palei svirnų. Kap skirstės an sklypų, kas tai pavogė "Bautrų", gal padmuraukai, ar slankscu panaudojo? "Marcynukas" pas mus ilgai buvo. Ir šiais laikais jei kas užeidavo, tai dėl juoko pamėgino pakelc, tikrino, kiek sciprus... Stovėjo iki užpernai. Parvažiavo brolis iš Kanados, sako, seni išmirs, jauni nežinos akmenio istorijos ir dar sunaudos kam nor... Paprašė tokio vyruko, nuvežė pradžion kaimo ir iškalė raides "Pavarėnis". Stovi ty, kap mūs kaimas prasdeda.

Pirma akmenys augo, nu, tep kap auga medžiai, krūmai, tep augo ir akmenys. Vienųkart ajo Panelė Marija ir nusmušė kojų in akmenį. Tadu ji ir pasakė: "Kad jūs daugiau neaugtut..." Ir nuo to laiko neauga. (4)

ANDRIEJAUS DIENA

Andriejus būna prieš adventų. Paprasta dziena. Apsitvarkom apie namus ir po abiedai kur susrenka, būdavo, mergos. Dzienagoja, tai nusbosta, ima burc visap... Kas gi įdomiausia? Ar mergos ištėkės, ar ne, - spėjo. Neša malkų. Stvera pagalius ir pameta pas pečių. Skaičiuoja, ar pora, ar lyčnas. Sodzino vyšnias, žiūro, ar pražydės Kalėdom. Strikolius kabino. Skaičiuoja, ar porų apkabino. Jei porų būsi su poru. Per šventą Andriejų, žinau, kad būrė su kanapėm. Aš tai nebūriau. Jau buvau Varėnon atejus, tai matiau, kap tokia bobukė ligoninėn būrės per Andriejų. Atsisėdo nakcu laškon, apsibėrė apė savi kanapėm ir atsigulė. Klausėm, kam ji barsto tas kanapes. Sako, ca būrimas. Matai, norėjo kų susapnuoc. Sena sena bobukė. (10)

Mergos Andriejun, kap ir Kūcon, šunų ajo klausyc iš katros pusės loja, ty nutėkėsi. Andriejaus vakarų mergos dar ir tep darė - aidamos gulc prispila bliūdėlį vandenio ir pastumia po lovą. Tadu ima zerkolaicį ir rankšluoscj. Šitus daiktus pasdeda po galvu. Tadu susapnuoja, kad ateina bernas (tavo būsimas vyras), nusprausia ir tavo rankšluosčiu nusišluosto. Tai jau jis tavo. (8)

Aidavom Andriejaus vakarų iš trijų darželių rūtų parsinešc. Aini, kad jau niekas nemacyt, rūtos turi būc pavogtos iš svecimo darželio. Iš kiekvieno darželio po šakutį nusiskini, parsineši, savo skarytėn rūteles suriši ir padedi po padušku. Raikia, kad skarytė būt nerišėta. Arba rūtos dedas naujon drobėn. Jau kap parsineši rūtas ir jau ainanc nieko negali kalbēc. Su niekuoj negalima nei žodeliu persimesc. Negalima nei valgyc, nei gerc. Susdedi kuo graiciau viskų po galvu ir turi migc. Buvo tokia merga Jasinevičiūtė, tai mes per vieny Andriejų su juoj abidzvi pasvogėm rūtų ir sugulėm atskiruose kambariuose. Aš jau ir užmigdzinėju, o buvo tokis bernas Zigmas, tai jis tų Jasinevičiūtį pradėjo juokyc, kalbyc visaip. Jis žinoj, kad ji parsinešė rūtas. Ko cik nedarė, toj cyli kap akmuo ir viskas. Negali prakalbyc, tai sumislino, sako: "A, tai tu labai nori ištekēc, už tai negaliu tavi nei prakalbyc, nei prajuokyc, už tai tu su manim nekalbi. Tau graiciau ištekēc rūpi. . ." Žinai, mergai prispazyc, kad jau nori graiciau apsiženyc ne onaris, tai anoj ir sako, - visai nenoriu. Pradėjo juokcis abudu. . . , prakalbino. Nei viena ir nesusapnavom. Sumaišė Zigmas. (10)

Per Andriejų aina nuskync vyšnių. Nuskina tris rykštukes ir įmerkia butelin su vandeniu. Jei Kūčios dzienon pražydės, tai tais metais apsiženysi. o jei bumburukai nesiskleis, nepražydės dar iki kitų Kūčių mergausi. Vieniųkart (aš tai ne, aš ne burtinykė, bet sesuva ir kita mergaitė) pas mus dzienavojo, nuvejo vyšnių pasvogc. Pas mus tadui kap rozas vienas bernas mačino kūlc, tai jis mato, kad aš neinu, ir sako: "Aš, Maria, ainu ir tau parnešiu. " Ir parnešė. Sako, jų šakelės gal ir nepražydės, jos mažiukės ir skynė nuo apacios. o aš tau pasiekiau nog viršūnės, tavo tai jau Kūčion pražydės. Gal būt ir pražydėjį, insodzinau aš šakelas butelin ir jau jos brinko, ale darėm Kalėdom alų, raikėjo butelių, tai aš išėmiau savo šakeles iš to butelio tep ir nesulaukus Kūčios. (4)

Prieš šventų Andriejų aidamos gulc mergos nusneša abrūsų, puodelį su vandeniu, zerkolų. Atgaliu ranku prausias ir prašo: "Dzievuli tėvuli, kad aš pamacytau savo bernų". Tai ir pamato. (6)

Andriejus atveda advento pasnykų. Per šventų Andriejų gali visap burc, cinka visoki varažbitai. Per adventų turi apsiramyc, tai mergos prieš adventų ir suveina, kad nor pabaikavoc krūvon, o kitos, namo pareij, ir ščyrai būrė. Sutemus eina po trejus darželius rūtų. Atsisėdi lovon ir sukalbi trejus poterius, bet tokius, koki tau pamačlyviausi. Tadu rūtų padedzi po galvu ir sapnuoji bernų. Acisėdzi lovon jau nusrangus, papoteravus ir viskų, tadui tas kanapes, katras turi saujoj, apė savi apsisėji, apsisėji. Tadu reikia gerai pamislyc, ką norėtai susapnuoc. Jokių žodžių sakyc neraikia, bet pamislyc kap raikia. Jei susapnavai tų, apė kurį pamislinai, tai tas ir bus vyras. (6)

An Andriejaus merkliau vyšnios šakelj sudzūvo visai, apjuodo ir viskas.
Aš ir neištekejau. (9)

ADVENTAS

Prieš šventų Andriejų moteros, pasguldį terpu kojų, avelas kerpa. Buvo pasakymas, kad iki advento reikia avelas nukirpti. Sako, reikia suspėti nukirpti avis, ba jas laumės kirps. Šito tai jau žiūrėjo. (4)

Mano vaikystėj ir jaunystėj labai griežtai laikėsi advento draudimų. Adventas juodas pasnykas. Net ir vaikam pieno nedavė. Su pienu jei tik sekma dienį užvalgydavo. Jei karvė neužtrukus ir duoda pieno, tai jo maistui nenaudojo – šildė ir raugino. Turėjom tokį kaip duonkubiliuką nemažą, jį ir laikėm advento pienui. Jis buvo medinis, todėl pienas ne taip greitai perrūgsta. Darė taip: kai pienas surūgsta, jį deda ant papečio ir šildo. Tada išrūgas nusunkia, o pieną neša šaltai, į kamara, ir pila į šitą duonkubiliuką. Iš viršaus drobine palute uždengia, ir stovi iki Kalėdų, ir niekas jam nepasidaro. Per gavėnią taip pieną išlaikydavo ir iki Velykų. Vaikai (maždaug iki 10 metų) dar gaudavo šiek tiek pieno, o jei jau vaikas eina išpažinties, advente pieno negauna. Pieną valgo tik sekma dienį. Sekma dienį į barščius įmesdavo gabaliuką mėsos. Šiokiom dienom iš ryto virdavo barščius su džiovintais grybais ir kruopas užsisrėbt. Kartais išverda kokios košės. Dažniausiai grikinės. Ją valgėm su saldintu vandeniu. Pietums vėl traukia iš pečiaus tuos pačius barščius, kartais lieka ir kruopų srėbalo arba košės. Vakariene per adventą tai bulvės su salde. Saldę darė iš ruginių miltų; jos turėjom per visą adventą. Silkė – ne dažnas valgis. Kartais vakarienei tenka tik bulvių, druskos, svogūno. Bulves valgėm ir su žaliais raugintais kopūstais, burokų rasalu. Maistas nebuvo įvairus.

Per adventą niekas nešokdavo, nedainuodavo. Vakaris moteris verpdavo ir giedodavo šventas giesmes. "Karunką" giedodavo. Mano mamos mėgstama advento giesmė buvo "Kas nori Marijai tarnaut". Pas mus pavakaret su rateliais ateidavo kaimynės moteris, vyresnės sesers draugės. Susėsdavo, tai mama vis užvesdavo šitą giesmę. Tokiais vakarais mėgdavo pasakoti visokius nutikimus, pasakas.

Advente meldėsi daugiau negu kitomis dienomis. Mes, vaikai, pabundam, tai mama kuria pečių ir kalba poterių. Vakare, prieš miegą, mama suklupdydavo visus vaikus, kad kalbėtų poterių. Sekma dieniais kinkydavo arklius į roges ir važiuodavo į bažnyčią anksti iš ryto. Jei labai šalta ar šiaip neišeina eit į bažnyčią, tai tėvulis pasiimdavo "kantičkas" ir susėdę visi

pagiedodavom šventas giesmes. Kad advente draustų kokius nors darbus dirbt neatsimenu. (2)

Per adventų gieda "Kryžiaus kelius". Buvo tokis posakis, kad adventan negalima avių kirpc. Sako, reikia avis nukirpc prieš adventų, jei kirpsi adventi, tai vilnų neturėsi, tavo avis kirps laumės.

Per adventų daugiau meldės, giedojo šventas giesmes, ale surūgi nesėdėjo. Adventas ne adventas, o jaunimas vakarėlių kad ir nedarė, bet krū von visciek rinkos. Mergos suveina vienon pirkion verpc, tai, žiūrėk, ir bernai acitjsia. Kų jieį darys? Mergas kirkina arba kepures in sienų mēto. Pirma sienom palei duris būdavo inkaltas cveikas, vadinamas "vagis", kepurei paskabyc. Tai kožnas savo kepurį ir mēto. Skaičiuoja, katro kepurė daugiau rozų užsikabys. (6)

Bernai mētė savo kepures in duris. Už kazirkos paima kepurį, užsigrįžta ir atopalios meta in duris. Jei pataikė, tai jau dzaugias. Aina, kas daugiau pataikis. Tokis bernų lošimas. (10)

Kad nebūtų miežiuose, avižose kūlių, negalima advente jų kulk ir an mėšlyno pylc suodzy. (6)

KŪČIOS

Kūčių diena – pats juodžiausias pasnykas. Tai pasnykas visiems, net ir mažiausiems vaikams. Mama sakydavo: "Vaikeli, pakentėk. Šitųdžien nei pieno šlakelio turėc burnon negalima". Net mažiukams vaikams, kurie per žinduką gērė, pieno neduodavo. Išverda ramunėlių ir pripila buteliuką. Žindino tik vandenėliu. Jau kaip vaikas labai užsimano valgyti, tai duonelės pakramto, įdeda į šaukštelį ir vaikui į burnytę įdeda. . . Moterys dažnai visą dieną nieko nevalgo. Bet anksti ryte išvirdavo vandenį žuvį (poliauką) ir pašutindavo bulvių. Vyrai nebūdavo nevalgę, pasrėbdavo šitos poliaukos, nes vyrai važiuodavo į mišką malkų, dar ir pakapodavo malkų. . . Šitos poliaukos su šaltom bulvėm pasrėbdavo ir per pietus. Nuo pietų baigta, moterys vijo vyrus iš pirkios laukit Kūčių.

Dar advente merginos prisipirkdavom balto ir spalvoto popieriaus. Labai mėgom vadinamą "trauktą" popierių. Kūčioj jau iš ryto sėsdavom karpyt ant popieriaus visokius ornamentus, daryt popierinius kvietkus, kad papuošt lentynėles, šventus paveikslus. Pas mus pirkioj vienam gale buvo sudėtos grindys. Atsimenu, Kūčioj grindis iššveisdavom iki baltumo, ir, kad jos greičiau išdžiūtų ir jų neprivaikščiūtų, prašydavom vyrų atnešti ruginių šiaudų, ir juos ištiesdavo per visas grindis. Kai buvom vaikai, tai mes labai mėgom ant jų šiaudų

miegot. Ryte pasikeliam, Kalėdų pirmą dieną, tada skubina tuos šiaudus nuimt ir išnešt. Krėsti ruginiai šiaudai, atrodydavo, dar labiau nušveisdavo grindų lentas, suteikdavo Kalėdų rytui tokį specifinį kvapą. Kalėdoms grindys būdavo ypatingai baltos.

Merginų darbas-perklot lovas. Kalėdoms ištraukdavom gražiausius savo rankdarbius. Užvalkalai su "stavkom", paklodės vėlgi mezginiuotos, divonai nauji, gražiausiais raštais. Tėvų lovą, kuri stovėjo virtuvėj, netoliese pečiaus, irgi "perrengdavom", šventadieniu divonu užtiesdavom, bet jau ji nebuvo tokia graži. Užtai ir per šventes vyresni mėgdavo ant jos nusnaust, pasėdiniuoti...

Vyrai dar prieš Kūčias eidavo į Pabeznykio kaimą susigaut žuvies. Tam ežere anksčiau būdavo daug žuvies, tai jos kiekvienas galėjo pasigaut, o jei ne, tai Pabeznyky galima buvo jos pigiai nusipirkt. Kas turėjo giminių, gyvenančių prie ežero, tai jie ir veltui atnešdavo žuvų. Pabeznyke gyveno mamos brolis, tai prieš Kūčias (o dažnai ir Kūčių dieną) tėvelis eidavo parsinešt iš dėdės žuvies. Pavarėny buvo paprotys, kad ko turi daug, tai pasidalink su kitais. Ypatingai tai buvo taikoma Kūčių dienai. Gale kaimo gyveno kelios kampininkų šeimos, jie savo žemės neturėjo, tik daržus. Tą vietą vadino "Kaukazu". Tas kaimo galas turėjo tokį pavadinimą. Visi sakydavo: "Ainu an "Kaukazo". Vienas gyventojas iš "Kaukazo" buvo Saulėnas, kitas Plonadūmis, vedęs Saulėnaitę, Antanavičius ir Zagaropis. Nežinau, ar čia jo pavardė, ar pravardė. Zagaropis ilgai neturėjo vaikų, o kai sulaukė, tai abu pamirė. Atsimenu, kad vieną nuvežė ant kapinyno pakavot, o parvažiaavę rado ir antrą numirusį. Tada tą pačią duobę atkasė ir kitą vaikėlį pakavojo. Jie turėjo po mažą rėželį žemės (gal po 30 arų), o kai Pamusio pono žemę dalino Smetonos laikais, tai ir jiems teko žemės po 9 ha. Bet nelabai prasigyveno, vargo ir toliau... Tai, atsimenu, kai tėvelis parnešdavo Kūčioms žuvies, mama pridėdavo dubenėlį ir liepia nunešt "an Kaukazo". "Nubėk ir nunešk Antanavičienei žuvų..."

Iš šitos žuvies dar iš ryto virdavo poliauką. Vanduo užverda, įdedam sutvarkytą žuvį, įmesdavo pipiro, mėtos lapelį dėl kvapo. Kas likdavo nuo abiedos, atšildydavo Kūčių vakarienei. To skystimo būdavo nedaug, bet visi suvalgydavom ir vakare nors po porą šaukštų. Žuvis mūsų šeimoj ant Kūčių stalo būdavo tik virta, t.y. išimdavom iš tos poliaukos.

Silkes kepdavom su miltais, aliejuje. Silkę ir aliejų nusipirkdavom iš anksto. Kepa taip: į vandenį deda kvietinius miltus ir gerai išplaka. Gaunasi skystoka tešla, tokia kaip kvietiniams blyneliams. Tada į skauradą supilam aliejų, sudedam nemažais gabalais supjaustytas silkes ir, kai jos šiek tiek apkempa, pilama kvietinė tešla. Aš ir dabar taip kepu silkę, mano vaikai sako, kad skanesnės

silkės kaip mano nėra ragavę. Ją gražiai apvarto, ji ir skani, ir gražiai atrodo. Kepama su visom ašakom. Valgydami išsirenkam ašakas.

Kūčiom virdavo ir žirnius. Juos išverda sausai. Supila moliniam inde, ir valgai šaukštu, su saldintu vandeniu. Kartais taip pat sausai išvirdavo pupų (fasolių). Bet jų ne visada ir turėjo, ir ne visi jas mėgo.

Neapsiėjo nė vienos Kūčios be avižinio kisieliaus. Avižinius miltus užraugdavo. Jie rūgdavo apie parą, tada nusunkia, kad neliktų avižinių lukštų, ir užverda maišant. Palieka šaltai, kad sustingtų. Valgė su saldintu vandeniu. Netoliese gyveno mano pusbroliai, jie turėjo daugiau žemės, buvo turtingesni, tai pasisėdavo savo kviečių. Jie vis pasakodavo, kad Kūčioms pečių šunta tuos kviečius ir ataušintus valgo su saldintu vandeniu. Ant mūsų Kūčių stalo kviečių niekada nebuvo, neatsimenu, kad ir grucę virtume.

Virdavo ir raudoną kisielių. Būtinai iš spanguolių. Už kluonų buvo bala Tolkinė, tai kiekvieną rudenį pasirinkdavom 3-4 litrus spanguolių. Kai pašąla, gruodas, tada važiuodavom su arkliu toliau, į didesnes balas spanguoliaut. Kūčiom visada išlaikydavom celių spanguolių. Kisielius gaunasi gražiai rausvas, tirštas.

Švento vakaro valgis ir kepti džiovinti baravykai. Juos dar dieną pamerkdavo ir išmirkusius pakepdavo aliejuje. Prieš kepant juos reikia susmulkinti. Įpjausto svogūno, dar įdeda kokio nors prieskonio. Šitiems grybams darydavo blyninę kvietinių miltų tešlą. Šitą tešlą išpildavo į skauradą ant kepinamų grybų. Reikia tuos grybus vartyti, kad neprisviltų. Tai vartydavo drąsiai, iš šitos tešlos išeidavo tokia tamsiai marga košė. Kur grybas, kur košė. Būdavo labai skanu. Aš ir dabar, kai ruošiu Kūčias, nors miltais pabarstau kepamus grybus... Bulvių Kūčioms pas mus nevirė, nebuvo mados, bet obuolių ant Kūčių stalo turėjo būti. Jei daug obuolių nėra, tai nors vieną supjausto, kad kiekvienam tektų po skiltelę. Sako, reikia suvalgyti nors kiek obuolių, kitaip votys užpuls. Ne pas visus sodeliai būdavo, bet tie, kurie turėjo, pasidalindavo su kaimynais kad ir paskutiniu obuoliu. Kūčių dieną, jei jau atėjo, tai kiek turi, tiek ir duosi, pasidalinsi. Atsakyti negalima. (2)

Kalbėjo, kad kūcion necinka aic pas kaimynų kokio daikto pasiskolyc. ūcion nenorėjo skolyc, sako, gali papulc paskolyc žmogu, katris tau linki pikto, gali papulc, kad raganius atėjo pasiskolyc, tadui tavo ūkin tais metais niekas nesiseks. Užbėgs šitųdžien kokia moteriškė tavo pirkion, tai dzaukis - gyvuliai ves ar ty telyčaitį, ar ty avytį... Vyras svecimas pirkion gyvuliai ves vyriškos rūšies... nu, ty veršaičį. Priklauso nuo to, kas užeis... (6)

Kūcion dar daro rasalų. Parūgina brokėlius, tų skyscimų nog brokėlių

supila puodan. deda an ugnies. Inmeta dzovytų grybų ir pila kruopų. Kūčių rasalas. Jį galima valgyti ir per adventų. Bet jau Kūcion, sako, reikia vėl rasalas. (8)

Būtinai kepti kleckus. Biednesni keptavo grikinius kleckus. Sumala grikius su girnom, išminko vandenį su visais lukštais ir kepa. Nemažos tokios bandukės. Juokdavomės, kad pilvas sukietės. Žmonės juokdavos, kad po Kūčios nuo tokių kleckų tai vienam, tai kitam būdavo sukietėję pilvai kokias dvi savaites. Turėdavo žmogeliai vargo.

Mes keptavom ir grikinius, ir kvietinius, ruginius kleckus. Kaime visi turėjo dideles skardas blėkes. Jos būdavo tokio dydžio, kad kaip tik įstyt į krosnį, o krosnys būdavo didelės, iš karto tilpdavo 5 didžiausi kepalai duonos. Šitoj blėkėj džiovino rugius ir grikius. Po to ją išvalydavo, sausai padėdavo, o Kūčioj keptavo kleckus. Ją pabarstydavo miltais ir dėdavo kleckus. Ta skarda vos ne metro ilgio. Kleckų gaudavosi daug. Tai buvo didžiausias skanumynas. Kleckus pečiun moterys keptavo vėlai, prieš einant į pirtį. Parėję iš pirties juos traukia iš krosnies. Jie būna dar karšti ir minkšti.

Aguonų pieną padarydavo anksčiau. Aguonas užmerkia, kai jos pabrinksta, nuvarvina ir deda terlėj. Tai buvo juodo degimo indas graublėtu dugnu. Trynė su kirvakočiu. Kai gerai sutrina, tai deda į bliūdą ir užpila virintu vandeniu, pasaldo. Paskiau į šitą aguonų pieną merkia kleckus.

Kiek valgių sudėta ant stalo, neskaičiavom. nebuvo mados. Bet visi stengėsi, kad kuo daugiau būtų valgių. Kūčių vakaras, tai didelė šventė. (2)

Susėda visi prie stalo. Tėvas pirmas galustalėn atsisėda, tadui vaikai aplinkui stalų. Motulė arcau pečiaus, ji paskucinė acisėda... Turėjom madų dairycis an savo šešėlio. Katro šešėlis gaunas tep kaip be kaklo, tai jau nelabai gerai, gali neišgyventi iki kitų Kūčių.

Kap aš dar pas tėvus gyvenau, savo bobutės dūminėn pirkaitėn, tai ir Kūcion daug an stalo nebuvo. Visadu buvo miežinių kruopų (grucės) prišusta, priverda avižinio kisieliaus ir silkių. (6)

Mūs motulė dar Kūčios rytų priverda rasalo (kopūstų skysciman užvirus indeda dzovytų grybų ir kruopų) ir šunta grucį. Šito užvalgo iš ryto ir paliekci vakarų, o kleckelius kepa in vakarų. (9)

Būtinai eidavom į pirtį. Kaime buvo trys pirtys. Vyrai eina pirmi, o moterys po jų. Grįžta jau temstant, nors stengiasi ilgai neužsibūti; pečių kepa kleckai, reikia ruošti stalą. Kai pareina vyrai iš pirties, būtinai įėję pirkioj pasako: "Dėkui už šilumą." Moterys atsako: "Į sveikatą." Moterys taip pat dėkoja parėję. Parėję moterys traukia kleckus, merkia miešiman, pašildo poliauką. Kisieliai jau

atšalę, galima dėt valgius ant stalo.

Mus, vaikus, tėvelis siųsdavo atnešt šieno, bet ant stalo šieną klodavo pats. Mums su seseria tai pats maloniausias darbas. Mes j kluoną lekiam pasišokėdamos, patenkintos. Tėvelis šieną išskleidavo per visą stalą, gražiai jį išlygina, ištaiso. Šieną atnešdavome baltam drobiniam maišelyje, tai kiek to šieno likdavo (o gal jo ir specialiai palikdavo?) maišelyje, padėdavo po stalą. Šienas prastovėdavo po stalą iki ryto, o tada visą šieną surenka nuo stalo, kiekvieną šapelį nuo grindų su pirščiukais pakeldavom, sudėdavom į šitą maišelį ir nešdavom gyvuliukams. Tai nebuvo specialus maišas, bet ir ne bulvinis. (2)

Tota po pircies, jau sutemus, kap apšarci gyvuliai, atsineša glėbį šieno. Deda an stalo. Storai to šieno priklėja, o dar glėbelį šieno padeda ir po stalą. Pernak tas šienas guli pastalėn. Ryti, kap ima šienų nuo stalo, ir iš postalės rozu išneša gyvuliam. Po stalą deda šienų ir sako: "Turės kur dūšios pasilsės." (9)

Kai šienas išskleistas, mama atsineša drobinę staltiesę ir užtiesia ant šieno. Taip staltiesę tiesdavo tik tada, kai namuose yra didelis svečias ar kunigėlis atvažiuoja. Tada pirmiausia sudeda šaukštus. Kur kas sėdės, ten deda ir jo šaukštą. Bobutė (tėvelio mama) buvo neseniai mirusi, tai toj vietoj, kur jinai sėdėdavo, mama padėjo šaukštą. Gale stalo, jau pačioj garbingiausioj vietoj. Ten niekas nesėdavo, ta vieta buvo tuščia. Gražiausioj lėkštelėj atneša plotkelas, tada neša poliauką, žuvį, silkę, baravykus, paskiausia kleckelius. Pradedam valgymą nuo plotkelių. Paprastai kalėdodamas kunigas palieka tiek plotkelių, kiek yra šeimos narių. Pačią pirmą plotkelę imdavo tėvelis ir duodavo visiems nuo jos atsilažt. Žinoma, prieš tai persižegnodavom ir sukalbėdavom poterius. (2)

An šieno balta marška ir an tos marškos deda plotkelį. Tadui jau visi valgiai an stalo... Atsistojį persižegnojam ir būtinai sukalbam "Aniuolas Džievo", ir tadui laužom plotkelį. (9)

Plotkelė vaikams irgi labai skanus ir įdomus daiktas. Laužiam ją su didele pagarba. Visos plotkelės nesuvalgom, gabaliuką pasiliekam pasidėję toj vietoj, kur sėdėjom. Po plotkelės suvalgom po porą šaukštų poliaukos, valgom žuvį, silkę. Paskiausiai lieka spanguolinis kisielius ir kleckeliai. Valgom viską, kas yra ant stalo, bet visko nesuvalgom. Kiekvieno valgio turi likti. Nuo stalo nieko nenuimdavo. Sakydavo, ateis naktį čia gyvenusių ir mirusių žmonių dūšėlės. Gal užeis ir tų dūšios, kurie neturi savo vietos. Tikėjo, kad nelaimingos dūšėlės naktį klaidžioja be vietos. Visi sumiega, o mes, vaikai, stengiamės ilgai neužmigti, gal pamatysim ar išgirsim ateinančią dūšelę.

Pavalgę pirmiausia ką darėm, tai traukėm šieną iš po staltiesės. Pirmiausia traukia tėvelis, mama..., visi traukiam. Vieni kitiems rodom, kas ką

ištraukė. O traukiam nežiūrėdami. Kas ilgą ištraukia ilgai gyvens, o kas trumpuką, tai trumpai gyvens. Atsimenu, broliukas septynių metų ištraukė trumpą šiauduką. Labai verkė ištraukęs: bijojo, kad numirs. (2)

Kiek atsimenu, ciek traukėm Kūcion šienų iš po marškos. Pagrabalioji jau pirštais, galvoji, kad cik ilgesnį ištraukus. Labai norėjos, kad ir kici ilgų ištraukt. Pagal šiaudų gyvenimų spėjo... Kap dar pas motulį buvau, tai moteros šienų traukia dėl linų. Sako, ilgų ištraukiau ilgi linai augo... Vyrai tai gyvenimų spėjo...

Jei Kūčių valgydamas atsirūgai, tai sulauksi ir kitos Kūcios.

Kų valgė. tų an stalo paliko. Atais dūšios pavalgyc. Kožnas savo šaukštų užverca. Ir plotkelės raikia palikc dūšiom. Atsikėlęs aini, žiūrai, ar nebuvo atejj, ar valgyta, ar nepritrūpyta, nepribarscyta... (6)

Sakydavo, kad Kūčių naktį ateina Dievulis ir pavalgo. Kūčių vakarų niekuomet nuo stalo maisto nenuima, kad Dievulis rastų ko pavalgyc. Mano vyriausias brolis Kūčių vakarų buvo pas dėdį, kap mes vadinom, Juozaikų. Ir visko liko an stalo: kleckų, kisielio, žuvų, silkų. Brolis sako: "Dėde, nuimkim viskų nuo stalo". "Ne, atais būtinai Dievulis ir pavalgys." Kap ankscau pas stalų buvo suolas, čiuzinys šiaudzinis pamestas, ir ty paguldė broį. Sako, miegojau, miegojau, nubudau. apsidairiau per langų, jau vėlu, o Dievulio dar nebūta, viskas kap likj, tep ir stovi. Galvoju, nevalgyta., tai nevalgyta, aš suvalgysiu. Viskų, kas skaniau, suvalgiau ir užmigau. Paskeliu iš ryto, dėdė sako: "Ale būta Dievulio, ataita." "Aha, dėde, aš matiau. Jau kap skaniai valgė, tai valgė..." Kalėdų rytų žiūro, ar kieno šaukštas neapvirtjs. Jei apvirto, tai tas, kieno šitas šaukštas, kitų Kūčių nesulauks. (10)

Atsimenu, vieną kartą paklausiau: "Tėvulia, tu gi kituose namuose gyvenai, tai kurgi parais tavo tėvulis ir motulė per Kūcias." O jis sako: "Nuveis visur. Parais pas Mikų, pasėdės ir atais pas mus." Už tai klausiu, kad visadu dėjo šaukštų mirusiems bobulai ir dzieduliui. Tai tėvelio tėvai. Mama atitekėjus iš kito kaimo, tai apie jos tėvus nebuvo kalbos. Tie šaukštai dūšiom buvo šalia tėvelio padėti. Tėvelis sėdėjo krikštasuolėj prie bakano duonos. Mama sėdėjo kitam gale stalo. (2)

Buvo tokios kalbos, kad pavalgius Kūčių labai krecia šalcis. Visi drebina. Marija, kap gimdė Betliejun Kūdikelį Jėzų, jai buvo labai šalta, ji drebėjo nuo šalcio. Pavalgo seniai kūčių ir lipa an pečiaus sušilc. Dar pakalba... Sako, buvo senas bernas. Nakcu barškina, barškina tuščias viedras. Mislina, išaisiu, atsigersiu pas šulnį ir rozu pažiūrėsiu gyvulius, užėjęs tvartan... Pasems jis vandenio, paslanks gerc juodas vanduo. Išpylė tą viedrų, traukia kitų

vėl juodas... Inkišo pirštų, palaižė, vajai, cikras vynas Atsigėrė, kiek širdzis geidė, ir dar pilnų kubilų kamarėlėn pripylė. Aina jis dar in tvartų, jau iš toli girdzi, kad kap kas balbatuoja. Pažino per plyšį- gyvuliai poterauna... Suskvietė ryti kaimynus vyno gerc - ogi grynas vanduo... Kubilas vandenio. Vai tu, durniau! (6)

Kūcion gyvuliai kalba. Vienas gaspadorius išėjįs dvyliktų valandų išgirdo, kap du arkliai tarpusavin kalbas. Vienas sako: "Ko tu tokis markatnas, galvų nulaidįs, neėdzi?" Kitas sako: "Man gaila mūs gaspatoriaus, raikės jį rytoj an kapinių vežc." Kap kartas tep ir buvo. Tas ūkinukas ryti ir pamirė. (9)

Gyvuliai Kūcion paskalba. Klausytis gali tik gaspadorius savo gyvulių. Jei kas pašalinis išgirs numirs.

Mergos, bernai per Kūčias būrėsi savo ateitį. Bernai mažiau, bet nebuvo tokios merginos, kuri nenorėtų žinot, kada ištekęs ir ar iš viso ištekęs.

Sesuo, pavalgius Kūčią, pirmiausia lėkdavo apsikabint tvorą. Apkabina abiem rankom ir po to skaičiuoja, kiek tvoros statinių apkabino. Pora - tai iki kitų Kūčių ištekęs. Atliekamas - dar metus mergaus. (2)

Bronius (mano brolis) tep darė. Kūčių cik pavalgei, niekam nieko nesakyk, nieko nekalbėk, o bėk in malkinį, grėbk glėbį malkos, mesk prie durų ir skaičiuok. Bus prie porai pagalių - jau apsižėnysi. Jei lyčnas neapsižėnysi. (10)

Mes vienon Kūcion kap prinešėm malkų... Pas mus tarnavo bernas, du broliai buvo namuose ir sesuva. Tai penkiese. Triskart bėgom in malkos rietuvį, apimam ir nešam pirkion. Atnešį metam ir skaičiuojam savo glėbį: pora, nepora, pora... Jeigu pora, gerai apsižėnysi. Ir vėl kitų nešam... Po triskart iš savo malkinės nešėm. Kol nešiojom, tai mama an pečio sėdėjo ir nieko mumi nesakė... Kap suskaičiavom, tadui sako: "Davai, vaikeliai, atgal". Nulipo, kelis pagalius insimetė pečiųun, o dar atgal neškit..."

Kap pavakarienauni, raikia nieko nesišaukc, in niekų nešnekėc ir basa, kad sniego ir daugiausia, bėk ty, kur kiaulė svilyta, atsistok ir paklausyk. Iš katros pusės šunys los, iš tos svotai atvažiuos. Ale basa. (4)

Jei paskerdza prieš Kalėdas penimį, tai ton vieton, kur svilė, atsistojus raikia paklausyc, iš kur šunys loja, iš kur vėjas puca. Jei šunys iš tos pusės ir vėjas puca iš tos pacos pusės, tai ty nutekėsi. (9)

Pavalgę lėkdavom klausyt po kaimynų langais. Antrų langų daugumoį pirkų nebūdavo, tai viskas gerai girdis. Klausai, ar kas neištars žodžio "išėik" arba panašiai. Sako, "išvaro mergų", t.y. toks žodis, nulementis mergos išėjimą iš namų, reiškia išteėjimą. Jei išgirsta "sėdėk", tai mergos kaip pikšmu leikia prie kito lango, kad ką nors geriau išgirstų. Vienais metais ir juoko buvo. Išėjom klausyt po langais visa kompanija, trys mergos ir mes gal kokie penki vaikai.

Nuėjom po Versecko langais. Jie labai vėlai Kūčią valgė. Užuolaidų nebuvo, tai mes aiškiausiai matom, kai Verseckienė traukia iš pečiaus pyragus, kuriuos kepė Kalėdoms. Sako: "Vai tu, Jonuli, pažiūrėk, kad jau gražiai iškilį šici mano pyragai..." O jos vyras toks didelis, aukštas, nerangus: "Matau, matau..." Taigi mums juokas. Verseckas sako: "Tai jau vaikagaijai po langais..." Jis už kažergos ir per duris. Kaip mes lėkėm. O ten, netoli šulinio, stovėjo lovys, kur gyvulius girdo, tai aš kaip kritau per tą lovį, klumpės nulėkė, o aš basa per sniegą parlėkiau namo. (2)

Aina po svecimais langais klausyc. Dziaugės, jei išgirsta iš kieno pirkios šunį vejanc. Nuklausysi, kad šunį iš pirkios veja, tai išaisi apsiženysi. (6)

Dėl ištekJimo, ar ty bernai dėl apsiženinimo, tai tep būrėm. Kap cik mama tjsia iš pečio kleckus, tai mes stveriam po saujų nežiūrėdami, kiek papuls saujon, ir an slanksco sudedam. Šaukiam tadu iš kiemo šunį. Jei šuva visus kleckus surenka, tai apsiženysi, jei peršoka, tai liksi neženota. Cik iš pečio ištraukus reikia šitų daryc. (4)

Kap prikepa kleckų, tai kožnas paimi kleckų ir dedzi an slenksco. Tadui veji laukan šunį. Kieno kleckų bėgdamas šuva paima, tai tas apsiženys. Kadu cik mūs brolis Bronius varažina, tadu jo šuva ir paima kleckų. Paskui išėjo paslaptis. Sako, kad jūs nekytros, o aš an savo klecko uždedu dar spirgucį. Šuniu kvepia, ir jis niekieno daugiau klecko neima, cik mano. (10)

Darė ir šitep: sudeda an slankco kleckus ir kožnam duoda mergos vardų. Kaimo mergų vardus, nu, ca Ona, ca Marė... visas sudėlioja ir tadu šaukia šunį. Katros kleckų šuva pirmiausia grėbs, tai toj merga iš kaimo pirmiausia išteKės. Šunį veja adarį duris. Jei adarai ir šuva išlakia, tai išteKėsi, o jei neklauso ir atsigula po stalu, tai dar iki kitų Kūčių neišteKėsi. Šildė alavų ir pylė vandenin. Bernai mylėj šitų varažbitų. Sušildo alavų ir pila vandenin. Alavas tep išlieja kokias tai pastacijas. Jei padabna in girliandas išteKės merga, jei lopšalis gali merga vaikų susgauc, o kap žvakė ar karstas tais metais pamirsi. Išaina tep kap šautuvas, tai jau bernu - kariuomenė. (6)

Kai aš dar vaikas buvau, tai žinojau, kad mano vyresnė sesuo su savo drauge eidavo burt į kamarą. Mes irgi norėjom pasižiūrėt, bet mūs, vaikų, neįleido. Užsidega dvi žvakes, ir per vidurį pasideda veidrodėlj, ir žiūri, ką pamatys. Turi pamatyti savo berną. Vieną kartą, atsimenu, atlėkė sesuo Anelė išsigandusi iš kamaros ir papasakojo, kad veidrodyje pamačius pažįstamą berną iš Maskaukos. Jis kartais ją pašokdindavo- Macka Česnulevičius. Jinai jo labai nenorėjo, bet praėjo pora metų ir išteKėjo už Mackos. Būna, kad tam veidrody ir savo mirtį pamato karstą. (2)

Buvo tokia mada. Kūcion, kap jau nusprausia moteros, išeina, tai mergai, dar grynai, raikia acistoc užpakaliu durysna in priepirtį ir paslankus pažiūrėc krosnies skylėn, tai pamacysi savo bernų ton krosnin. Žilinciškėn tep buvo. Viena merga, katra norėj pamacyc savo bernų, tai ji užpakalį iškišo per slankscį in priepirtį ir žiūro paslankus krosnin. O jau bernai prisklausė šitų patarlių, ir vienas tokis artistas užlipo an pircies ir laukė, kadu ty mergos burs. Jis turėjo pasėmjs pincinį rapnykų (nupintas iš karnų ar iš odos, aštresnis už botagų), tai toj merga iškišo užpakalį ir paslankus žiūro krosnin, tai jis nuo viršaus tuoj rapnyku... Tai, sakė, iki kauli visų šlaunį perkirto. Matai, gryna buvo... (4)

Vienais metais su kaimynkos mergaiti Kūcių vakarų vištas lasinom. Grūdų pripilam krūvukėсна ir palaidi vištas iš popecio, žiūrom, katros pirma sulas, tai toj ištekęs. Katros višta krūvelės nekludzys, tai toj neištekės. Tai mes tep su Juonienės dukterim padarėm. Broliai, jau bernai, už stalo sėdzi ir stebi. Prilasė iš tos margaitės krūvelės, išdraskė ir dar ton vieton pridarė... Tai jau ciej broliai virsta negyvi iš juoko...

Paskum klumpes niokojam niekocion sudėjį. Katros išpuls, tai toj apsiženys. (5)

Visų adventų mergai raikia rinkc pagalaicus. Šluoji pirkų ir randzi pagalaicį aslon - paimk ir pasdėk. Sako, renka šipuliukus iš mėšlų. Kūcių vakarų raikia juos sudėc krūvelėn prieminėn an aslos ir uždegc. Jei ateis pirkion bernas, kol ugnis kūrinas, tai tais metais apsiženysi... , jau kiton Kūcion neraikės burc. (6)

Jei višta jauniklė adventi sudeda kiaušinį, tai jį raikia pasdėc slaptai ir laikyc iki Kūcios. Kūcion (raikia užvirc vandenio, kad vanduo virt) tų kiaušinį sugurini ir išpili verdancan vandenin. Jei lopšys pasdarysi vaikų mergu, o jei kap girlianda apsiženysi. O jei kiaušinis suslaja akruglai, kamolukan, tai nei vaiko, nei veseilios. Be nieko. (4)

Viena merga ir tep padarė. Atsisėda prie stalo, persižegnoja, supoterauna, plotkelį insideda burnon, tadu jį greitai išima iš burnos ir raikia su tuoj plotkeli rankon bėgc, kur stovi girknos, ir tuoj ranku, kur plotkelė , pasukc girknas tris kartus ir pažiūrėc prapiescin. Pamacysi savo bernų. O toj merga pamatė ne bernų, o velnių. Persigando ir pamirė. Mama pasakojo, kad tep padarė Žilinciškėn. (4)

Insideda burnon plotkelės ir lipa an pirkios. Raikia užlipus pažiūrėc tan kampi, kur stalias, in tų kamy, kur abrozai. Gali savo bernų užragėc. Kalba, kad ir pamato. Aš tai tep nesbūriau... , ale kalbų visokių būna... (6)

Mergina dėdavo auksinį žiedą po galva. Pasiima mamos šliūbauną žiedą ir gula. Sakė, kad galima susapnuot šulinį ir berną, kuris nori iš to šulinio

žirgą pagirdyti. Tai jau reiškia, kad iki kitų Kūčių išteksi. Jei prie šulinio nieks neatjoja, tai tais metais liksi netekėjusi. (2)

Sėdžinc prieg Kūčių stalo raikia insidėc burnon plotkelj, nuveic prieminėn ir propiescin pasdėc zerkolj, ir apsukc trisroz gernas. Apsukus pažiūrėc zerkolan. Pamatai savo bernų. (6)

Kūčių vakarų reikia pripylc bliūdas vandenio. An to bliūdo padaryc ciltelj iš šiaudų ir pastacyc po lovą, ton vieton, kur galva. Vienais metais aš tep padariau. Ir sapnuoju, kad ateina bernas, tas, su katruo norėjau daugiau šokc. Mes abudu tan vandenin maudomės, sapnuoju, kad ateina ir Adolpas (mano vyras) ir traukia mani iš to vandenio. Traukia, traukia ir ištraukė. Nubudau tuomkart. Su Adolpu ir apsiženinau. (10)

Dar ir tep darė. Sako, jei nori, kad gerai šoktai, kad tavi bernai vestų šokc, tai raikia Kūcion, po valgymo, nulėkc vienai kluonan, nusrangc an grendzymo ir grynai tris kartus aplėkc aplink kluonų, tadui paimc šiaudų kūlį ir su juom kelis rozus apsiskukc kap šokanc. Sako, ves bernai šokc. (6)

Jei Kūčių vakarų sniegci, tai vištos kiaušinius gerai dės ir bitės gerai spiesis. Dar, sako, jei apė Kūčių orai šalci, kasdien pašalj, tai apė šventų Jonų bus sausa ir karšta. (6)

Jei Kūciuose ūkas, tai, sako, karvės duos gerai pieno. (5)

Reikia nepamiršc nuėmus nuo stalo šienų pažiūrėc, ar nėra kokio grūdelio. Kokį grūdų rasi, tai toki javai derės tais metais.

Kap seniau nusunkia kokian puodan žirnius, tai to vandenio nesiskubina išpylc. Sako, gerai šitan vandenin vilgyc šiaudus ir, nubėgus basam, aprišc skiepelius ir paaugusias obelis. Dėl derliaus. (6)

Jei aidama miškan nenori suscickc gyvatės, raikia atsimyc, kurių savaitės dienų Kūcia valgyta. (9)

Prieš Kūčių vakarienę negalima nei vienam suvalgyt klecko, ba vasarą avelės nepareina namo. LTR 1187 (166); (12)

Kad vištos dėty vienon gūžton kiaušinius, tai reikia likusius žirnius nog Kūcios (šutytus) supilt ant žemės tarp rėčio ir diečkos ir vištoms sulesyt. LTR 1187 (168); (12)

Vištos, būna, mėto po visur kiaušinius, negali surankioc. Gerai, jei vištas palasini kokian ratan, nu, ty lankas ar juostų surieci... Sako, vištos kiaušinių nemėto. (4)

KALĖDOS

Vaikams ilgai nesimiega, nes rūpi pasižiūrėt ar nebūta dūšelių. Žiūrim ar semta aguonpienis, ar nėra trupinių... Visi būdavom palikę gabaliuką savo plotkelės, tai atsikėlę kiekvienas labai atidžiai apžiūrim. ar kartais neatsikąsta nors mažas gabaliukas. Kartais atrodo, kad gal ir atsikąsta. Labai norėjom, kad taip būtų. Jeigu atsikąsta geras ženklas. Mama sakydavo, jei tavo atsikando, tai reiškia, kad tu labai geras vaikas.

Tėvai važiuodavo į bažnyčią, į Bernelių mišias. Jei vaiką kurį pasiima, tai jam visi pavydėdavo, o jam būdavo laimingiausios kalėdos. Žiūrėjom ar šaukštai neatvirtę, labai bijojom rasti atvirtusį, bijojom mirti... Tėvelis nuimdavo nuo stalo šieną, mes surinkdavom iki šapelio. Šito šieno negalima šluoti, jį reikia pirštais surinkt ir atiduoti visą gyvuliukams. Padalindavo po lygiai karvėm, avelėm, arkliui. (2)

Šienas nog stalo raikia duoc cik karvėm ir avelėm. Arkliu neraikia duoc. Kap gimė Jėzus Kristus, tai visi gyvuliukai sulėkė ir šildė jį savo dūku, cik arklys kap ėdė, tep ėdė. Jis nešildė Jezusuko, jam Kūčių šieno neraikia duoc. Anksčiau buvo mada kap nuimi šienų, pažiūrėt, ar nėra kokio grūdelio likį an stalo. Jei pastaikooo rasc, tai gerai tas javas derės šitais metais... Nu ar miežis, ar rugio grūdėlis... (6)

Šienų neša visiems gyvuliam. Padalina. Tai visų metų laimė. Kad būt sveiki, augt gerai. (10)

Kap jau valgo žyrnius, kruopas Kūcion, tai kas liekci, tai pirmų Kalėdų dieną raikia sudėt tuos akruglus valgius vienan daiktan ir nunešc paduoc vienon krūvelėn. Tadu vištos dės kiaušinius vienon vieton per vasarą. (10)

Kruopų košį duodži vištom pirmų Kalėdų dien. Kiaulėm kruopų neduosi, jei jom teks nor kruopelė, tai kiauulėm būna krupnas. Šienas cik raguočiam. Arkliu ne. (9)

Per Kalėdas labai skubinas važiuoc bažnyčion ir sugįžc iš Bažnyčios. Vienas kity aplankdzinėjo. Sako, gračiau nuvažiuosi, gračiau sugįrši, tai ir lauko darbus gračiau apsidirbsi. (8)

Kalėdų pirmos dienos rytą nieko negalima daryti, nè mažiausio darbo. Gyvuliams būna suruošta ėdalas, malka į pečių sudėta. Likę namuose kuria krosnį ir pašildo iš vakaro šustus kopūstus su mėsa. Virt negalima, tik pašildyt. Ir pašildyti tik iki virimo, kad puodas per Kalėdas užvirtų, tai šito daryti negalima. Negalima šluot ąslos, kad vištos daržų nekapstyty ir negalima galvos šukuot. Šukuosi galvą Kalėdų pirmą dieną, tai nupliksi. Iš vakaro gerai susipinam, kietai susiveržiam, tai ryte plaukus, tik apglostom. Negalima praustis. Jei vis tik rankos juodos, tai greitai kyšteli į vandenį ir greičiau šluostais. Bet užtai vaikai turėjo teisę

anksti atsikėlę suvalgyti Kūčių kleckus. Jie per naktį būdavo išmirkę miešime, tai tikras skanėstas.

Prie Kalėdų stalo sėdam, kai visi grįžta iš bažnyčios. Pirmiausia valgom šutytus kopūstus su mėsa. Raiko pyragą. Pyragai iš vakaro kepti. Atnešdavo bliūdą tvarogo (varškės). Varškės semk kiek nori per Kalėdas. Būna likę spanguolių kisieliaus. Ilgiau pasėdim visi. Pavalgom, tai tėvelis mums paskaitydavo ką nors iš "Šventųjų gyvenimo", tėvelis mokėjo ir pasakų. Paseka ir pasaką. Apie pietus mes vaikai išsmunkam iš pirkios, nors būdavo sakoma, kad Kalėdų pirmą dieną negalima eit iš namų. Dieve saugok, nieko neskolinink pirmą Kalėdų dieną. Jei paskolinsi, tai to daikto, kurį paskolinai, neturėsi visus metus, turėsi pats tą daiktą skolintis.

Antrą Kalėdų dieną prasideda visos linksmybės. Jau ir valgyt virdavo. Mama iškepavo blynų, virdavo sriubas. Vėl pilną stalą pridėdavo pyrago, mėsos. Duodavo ir dešros, mama specialiai atsidėjusi laikė dešrą Kalėdoms.

Pavalgę kaimynai susieidavo, jaunimas renkas vienoj pirkioj. Per Kalėdas vengė keiktis, blevyzgot. Antroj dienos pusėj parsivesdavo muzikantą ir darydavo šokius. (2)

KALĖDUŠKOS

Daugiausia antrų Kalėdų dienų, in povakarij būdavo Kalėduškos. Jaunimo suvejimas, dar sakyt - balius. Mergos sustaria katri kokį valgį ruoš Kalėduškom. Vienos medų verdam. Medų virėm iš maslionkų. Maslionkas užverdam, tadų šitose maslionkose dedam kviecinus myltus ir maišom, maišom. Indedam nemažai cukraus. Šitas medus baltas būna. Kalėduškom kitos mergos kleckus kepėm. Kap jau Kūčiai, tai kepėm sausainius (mažesnius su nieku kleckucus), o Kalėdom tai kleckai būna beveik vištos kiaušinio dzydzo. Inmuši kiaušinį, inpili smetonos ir užminkai gerasniais myltais. Trecios mergos daro alų. Vandenin dziovintų obolių išverdame, tadų cukraus indedam mielių. Ir tadų kokian indelin supili, kad užsikišt godniai, kad neit dūkas. Ir kokias tris dienas parūginam. Nusnešam pyrago, karkų, dešrukų... Vyrai pirkcinio alaus gauna, arielkos. Išgeriam, tadų visi šokam, dainuojam. Būna muzika. Jei šitėp nepadarom per Kalėdas, tai viską tep pac darom per Naujus metus. Vadzinom „Šeimyninis suvejimas“. Taikėm, kad kiek yra bernų, ciek būt ir mergų. Parenkam. (5)

Pirmą kartą apie Kalėdinę, papuoštą eglutę išgirdau būdama pirmoje klasėje, kai skaitėme K. Anderseno pasaką "Augo girioje maža, žalia eglutė". Tai man buvo naujiena. Ir visiems mokiniams, tai buvo labai įdomu ir negirdėta. O 1936 m., kai mokiausi Alytaus gimnazijoje pamačiau ir papuoštą eglutę.

Parvažiavus į Pavarėnį papasakojau savo šeimai, kad mačiau žaisliukais apkabinėtą eglutę, žvakutes. Bet Pavarėnį vis dar niekas nepuošė. Tik kai aš jau mergina buvau, tai mano jaunesnis brolis ir sesėys maždaug apie 1939 m., pirmą kartą pasipuošė eglutę. Žaislai – šiaudinės žvaigždės, poperiniai lencūgėliai. Ir iš vis Kalėdoms darydavom dideles šiaudines žvaigždes, o vėliau išmokom ir sodus daryti. Pajunkais vadinom. Vaikščiოდavom per šventes iš pirkios į pirkį ir žiūrėjom kurios mergos gražiausias pajunkas...

Atsimenu, kad specialiai Kalėdoms ieškodavom kekinių riešutų. Kai keli riešutai vienoj vietoj, atrodė labai gražu. Visą kekelę išdžiovinam ir kabindavom ant kalėdinės eglutės. Dar pakabina obolių... pirktiniai žaislai negreitai atsirado. (2)

Kalėdų dzieduko tep kap ir nežinojom. Niekas juoj nesrodė, ale kap dar visai maži buvom, tai buvo kalba, kad geriem vaikam dziedukas gali gražių kleckelių atnešć per Kalėdas. Ir būna, kad ryti atsikėlį, randam gražiau padarytų kleckelių. Tarbukėn sudėta. Randzi ty kur miegi. Padėta po galvu. Nu jei jau geras buvai. Jei buvai negeras, tai mažiau, menkesnių kleckų randzi terbelėn. Pirmų Kalėdų dzienų randzi, ryti. Sako, Kalėdų dziedukas padėjo. (4)

Kalėdas, ir iki kolei atsirado kolūkiai, šventėm tris dienas. Trecia diena jau pusiau šventė. Iki pietų, tai nieko nedyrbi, o po pietų tai buvo kad jau kas ir imas kokio darbo. Visciek, sako, dar Kalėdų trecia diena, dar šventa...

Nuo Kalėdų iki Trijų Karalių Tarpušvenčiai. Nešventa, bet vengė verpc, siūc, malkas kapoc, kad gyvuliai gali atvesc susisukusius... Sako, bus teliukas susuktas, jau reiškia gero iš tokio gyvulio nebus. Dzienų, tai dar gali dirbc, o saulai nuslaidus nei kapojo, nei verpė... (6)

KALĖDOJIMAS

Kalėdojo kunigas per Kalėdas. Ineina, peržegnoja. Trobų pašvencina, palaimina draugj ir aina kiton trobon.

Pirma kunigu nieko neduodavo. Vežimas kunigo stovi an ūlyčių, pas vartus, tai išneša kojį gorčių grūdų. Buvo, kad ir nieko neduoda. Jam nėra prievolės duoc. Paskiau, tai jau pradėj su padvadom važinėc...

Randas kokis žmogus, katris sėdzi an valako ar pusvalakio, tai prisima kunigų. Po kalėdojimo pas jį užvažiuoja, tai sodzina užu stalo. Nukraunu stalų. Iškepa kiaušiniénį, deda sūrį, sviesto. Jei turi pasisėjį kviecy, tai gadzina, kad

galėt kunigu bulkų pakepc. O jei ne, tai grikinį babkų pakepa ir gerai.

Iki kolchozų kunigas Pavarėnin atvažiuodavo kalėdoc kiekvienais metais. Kalėdojo nog Kalėdų iki Užgavėnės. Užgavėnės skaitės ne Kalėdavimas. Užaina su vargoninyku kiekvienon pirkion, namus pašvencina, pagieda. Užsaukia bažnyčion po mišių, kad tų ir tų dienų važiuos katran nor kaiman. Kaimas turi duoc dzvi padvadas. Viena padvada važiuoja parsivežč kunigo, kita važiuoja jau kaiman paskui kunigų ir krauna kų kunigu inpila. Vakar kų surinkus nuveža klebonijon. Daugiausia javais duodavo. Būna, kad jvas vienan vežiman netelpa... Maišuose pylė, kiek kas galėjo. Kartu važiuoja ir kaimo bažnycinio komiteto žmonės. Žiūro, kad tvarkingai atpiltų... gražiai kunigų suciktų. Labai ruošias pascikc kunigų; aslas iššluoja, geltonu piesku išbarsto, lovas perkloja švariau, suolai nušveisci... Kunigas vaikų klausia poterų... Labai bijojom, kad susmilyc... Drebam, rankų kunigu buciuojam. Kartais kunigai turi saldainių... Stengemės išzubryc poterus... Bobutė bajino, kad pirma kap kunigas kalėdojo, tai kap užvažiuoja kieman kur yra mergų, jam raikia duoc abrusų arba stuomenį drobės. Būna. Kad mergos ir kavojas, nesrodo kunigu. Vis kasmetai irgi daduosi. Trūkumas būna.

Kaiman jau iš anksto būna sustarj pas kų kunigas su savo palydu sustos papietūjc. Parenka kur žmonės tvarkingesni, pirkia gražesnė. Pagamyc labai stengias. Verda mėsos, kepa bandas. Visadu kaica samavorų... Vienon katron pirkion žmonės nesrinko. Kunigas cik pavalgo ir toliau važiuoja...(8)

PUSIAUŽIEMIS (GRABNYČIOS)

Pusiaužiemis - Grabnyčios, vasario 2 diena. Pusiaužiemin, nu tai skaitos per Grabnyčias, barsukas iš olos išlanda. Jei saulėta diena, tai barsukas pasdairo ir landa atgal dar bus ilga žiema. Jei apsiniaukj, per Grabnyčias, tai barsukas, jau dzidelian migin nescula. nesdaro dzidelio migio, o kų parmata ir gulas - žiema bus trumpa.

Per Grabnyčias meška an kito šono persiverca. Meška iki Grabnyčių vieny lopų žynda, o po Grabnyčiai kity lopų žynda, skaitos pusiaužiemis.

Vasario 2-ų dienų aina bažnyčion žvakų švencyc. Šitų dienų Jėzų išneša iš bažnyčios, nu kap būna per Kalėdos parengtas Jezulis, nu Betliejus, tai jį laiko iki vasario 21 dienos ir išneša. Išneša per Grabnyčias užtai, kad Marija per Grabnyčias nešė bažnyčion paaukoc Jėzų, bet jį ir išsinešė.

Kap bažnyčion žvakes pašvencina, trupucj pašvencinam ir parsinešam

namo. Grabnyčių vienų žvakį padedam atskirai. Jei būna silpnas ligonis, jei cikis, kad mirs, raikia, kad būt po ranku grabnyčinė žvakė. (4)

AGOTOS DIENA

5-ą vasario švencina Agotos duonų. Duonos mažų gabalukų parsinešį, suvalgo. Sako, šventos Agotos duona nog visokių ligų padeda. Tadu šitų švencytų duonų padeda gražiai invyniojį, už šventų paveikslų, kad saugotų namus nog visų nelaimių. Sako, jei kur ugnė, o tu turi Agotos duonos, tai stverk, ir bėk in tų vietų kur dega. Jei matai, kad visur trobos, tai nutaikyk, tokių vietų kur trobų nėra ir su šventu duoneli nuskreipk in tų pusį, kur nėra trobų, in tų pusį pasvers ir vėjas. Jei visur trobos, tai tų duonų mesk vidurin ugnės liepsna ais in viršų. Tų pašvencytų duonų laikai metus ir dar kelis metus, jos macis neišeina... Daug kas Agotos duonų laiko mašinose arba kap važiuoja kelionėsna, tai mažų insisuka gurinukų ir vežas su savim. Sako, padeda. Saugoja nog bėdų Ir kunigas tep šaukia.

Šventos Agotos dzienon švencina ir vandenį. Kici dar bažnyčion pagera šito vandenio. Agotos vanduo nog ligų. Kici pagera parsinešį namo. (8)

Kap būna Agotos šventė, tai visi nusneša tašelėse duonos ir padeda pas altorių. Pašvencina. Būna ir zakristijono papjauscytos duonos lėkštukėn. Ir tų pašvencina. Pašvencytų kiekviena savo vėl insisuka, - tašukėn ir nešas namo. Parnešį persižegnojam, padalinam visai šeimai po gabaliukų, tadui padedam netoli krosnies ar kur an krosnies (būna tokis atsikišimas), kad saugotų namus nog ugnies. Švarian skudurukan inrišam ir padedam palei krosnį, kad saugotų ugnį. Padziovinam. Vyresni mus mokė; jei pamacysit kur gaisrų, tai paimkit tos duonelės ir bėkit. Kap bėgat, nemėscokit in šonus, ba ir ugnis mėscošis in šonus, o visur gi trobos... Bėgc raikia labai lygiai. Bėgi ir žūrai in kurių pusį vėjas puca in tų ir bėgi, išvedzi ugnį nog trobų. Mes buvom insicikinį nemėsciok, užsiimk ratų ir bėk su duoneli. Va gi mūs kaiman degė, tai mumi paaugliam (mes gi graicausi) duoda duonų ir liepia bėgc, sulaikyc ugnį...

Skaitės kap Kirklionys degė, tai mani ir tokių Tarasevičiūtį (mes buvom gal po keturiolika metų) varė bėgc. Raikia labai lygiai bėgc, kiek užimta ugnė. Mesc in tų pusį duoneli kur nėra trobų; jei nori kad ugnė ait in viršų meci vidurin... Padeda, liepsna in viršų aina, neplinta. (4)

Agota globėja ugnės.

Šventos Agotos vandenio kap parsinešam, tai persižegnojam ir

palaistom visas trobas švencytu vandeniu iš oro ir iš vidaus. Vėl gi nuo ugnies.

Šventos Agotos duonos bijo Perkūnas. Pasakojo, kad vienas palei kitų sėdėjo du vyrai ir trankė perkūniją. Vienų užmušė smercin, o kitas liko gyvas ir sveikas. Sako, aš turėjau marškiniuose insisiuvįs šv. Agoros duonos, už tai ir likau. (9)

Ca buvo tokia sena moteriškė Amilia. Būdavo ainu bažnyčion, tai ji užsišaukia ir prašo: "Tu man, vaikeli, apšvencyk visų bandelį. Aš jų valgau ir valgau". Ji nuo visokių ligų gerai. Duonos užvalgom, šventos Agotos vandeniu užsigeriam... Ne cik nog griausmo. (8)

UŽGAVĖNĖS

Tai diena prieš gavėnią. Buvo toks posakis, kad Užgavėnėse reikia valgyt 12 kartų ir riebiai. Kai pjauna kiaulę, tai būtinai nors vieną karką palieka Užgavėnėms. Šią dieną kepa blynus. Kepė ir miltinius, bet dažniausiai tarkinius. Prikepa daug, gerai paspirgo... Per Užgavėnes koks kelias bebūtų, ar rogių, ar ratų - vistiek vyrai kinko arklius ir eina pasvažinėti. Susirenka moterų, prisėda, kiek telpa rogėse, ir važiuoja. A bile kiek pavažiuos dėl linų derėjimo.

Persirengėliai Pavarėnyje nevaikščiojo, bet, atsimenu, kai dar buvau visai maža, tai per Užgavėnes buvo užėję persirengę bernai sako: "Aina Lašininis ir Kanapinis". Lašininis storesnis, veidas burnotesnis. Kūdas bernas aprenktas Kanapiniu, dar vienas buvo "boba", bet kaip apsirėdys... Butelio vis reikalauja.

Užgavėnės - tai jau išgėrimas. Ir vyresni suveina, pasėdi... Anksčiau daug nereikėjo, pusbuteliuką keliese. (2)

Blynų Užgavėnėm nekepė, bet babkų pečiun instumia. O jau Užgavėnių vakarų būtinai verda kruopas ir tose kruopose inmeta dešralį. Kruopų viralas. Dešrelė ir kruopos mūs šeimon kožnas Užgavėnes buvo. Kruopos dešrali kvepia... Dar būna babkos likj, tai gerai vakari pavalgom. (10)

Antradienį mėsos būna ryti, pietum ir vakari, gali valgyt, kas nori. Vakari dar išverda kruopų ar buzytės, kad būt pravaryc mėsai. Užgavėnėse dzieny dirbom, o vakari jau šventėm. Mūs motulė per Užgavėnes nigdi neverpė, bet taiko, kad šitųdien raikt rūbai išplauc. Pirma linus baltėm, beveik jie ir supūsta, paki išsibalcina, tai per Užgavėnes raikia plauc dėl lino baltumo. Užgavėnėse metam (divonus) dėl linų. (5)

Prieš gavėnių, per Užgavėnes moteros viena pas kitų užlakia, tai

pasėdzi, pakalba. Sako, paskieminėjau dėl linų... Dar gerai, jei arklių paskinkys toliau pavažiuos.

Taikys, kad riebiau pavalgys už tai, kad raikės pasnykauc iki nedėlios nei pieno, nei mėsos kūsnelio negausi... Kalbėta, kad jei aidamas javo sėc išsitepsi rankas Užgavėnėse skersto meitelių lašiniais, tai to javo paukščiai nelas. Nejudzina paukščiai.

Pripažįsta 12 kartų valgys. Sūplaukės jau karo kluoni. Sūpaunas ir šitep sako:

Ūčia, ūčia, ūčia

Linai derės!

Mažesniem pakaria pirkion an balkio. (6)

Per Užgavėnės ko toliau važiuosi, tai geriau derės javai. Ir jei supsis aukštai, linai bus labai gražūs, valaknas geras. Jau supomės, kiek katra galim. Su arkliu ko toliau svečiuosna važiuom... Vakari visas jaunimas suveina vienon trobon šokiai smagiausi. Dvylikta valanda suvei, šokiai baigės., ir jų nesulauksi be Velykų. Septynias savaites šokių, dainų nebus... (10)

Per Velykas sūplaukių nedarėm, o Užgavėnių dzienon sūplaukės karo. Kiekvienon pirkion, kur yra vaikų, ty yra ir sūplaukės. Kur pirkia maža, tai korė sūplaukes ir kluonan. Kaiman bernai sukaldavo medzinius stulpus, ir ca suveina jaunimas pasisupc. Cia kap sportas.

Užgavėnėm, va ca, an balos, būna kalvaratas. Dar iš rudenio bernai inkala kuolų ir tadų, kap būna atolaidzis, prisrenka vandenio. Per Užgavėnės vanduo užšąla, ir tas kuolas drūtai stovi. An šito kuolo užmauna vežimo ratų be ašių, pririša ilgų šatrų, in tų šatrų roges. Bernai insuka. Tep insuka, kad roguītės aina kap mašina. Jau kap nulipi nog roguītų, tai kap kas dar paaina svirduliudamas, o kap kas tai ir griūna ca, an lado. Apsuka labai galvų. Jei tu ir nenori supcis, tai bernai tavi užmacys, pagaus, užsodzys an roguītų ir turėsi supcis. Tai prie to kalvarato armydėlis būna iki pusiaunakcio. Suveina viso kaimo bernai, mergos. Jaunesnės moteros ir vyrai ataina... Ankscau labai sutarė žmonės, dar tai ne tep.

Per Užgavėnės raikia pasisupc ir raikia pakieminėc. Būtinai pakieminėc, kad linai geriau augt. Kuo ilgiau pakieminėsi, tuo linai augs dzidesni. Pagal linų...

Nesakytau, kad mes ty kų labiau valgytum. Kų turi, tų valgai, nu, mėsos tai jau išverda, blynų (babkų) pakepa... Mūs kaiman persirangj per Užgavėnės nei. (4)

Užgavėnėm dar būtinai grikinę babką kepdavo. Turėjo šiai dienai būti

grikinių kruopų košė ir babka. Babka būdavo gerai prispirginta, "ant pieno" užmaišyta. Jas kepė juodon šukėn. (2)

Tėvas gerų kumelių turėjo, tai per Užgavėnes jį paskinko ir pravažiuoja kokius du kilometrus, kad arklys būtų geras. Visų šeimų susisodžina. Pirmą vaikščiojo išsivertę kailinius, kepure. Juokavoja įneję pirkion, prašo išgerc...

Mergos kaip buvom, tai supamės ir vis sakom: "Kad linai derėtų, kad linai derėtų". Kanapiniu ir Lašininiu nepersiranginėjo, ale vis kalbėjo, buvo tokios kalbos: "Lašininis su Kanapiniu mušas". (3)

Per Užgavėnes mergos varažino. Vakari sutemus eidavo prie gyvūnų. Nusiskina šakelą, indeda vandenin ir laukia Velykų. Jei iki Velykų gyvūnų šakelės pražydės, tai išteksi, o jei ne, tai dar mergausi metus. Užgavėnėse ir aina trijuose darželiuose rūtų vogc. Parsineši ir pasdedzi po galvą, bet raikia in niekų neacišaukc. Kaip pasdedzi, tai iš karto ir gulc. Tada susapnuosi savo bernų. Per Užgavėnes. (4)

Per Užgavėnes būrė jaunimas. Vienų katrių (ar bernų, ar mergų) palieki pirkion, o kiti išaina. Vienų išrenka iš jaunimo ir pastato palei duris, o tas, katrių pirkion, turi atspėti to žmogaus, kur stovi palei duris, vardą. Bernai raikia apdėti mergos vardą, o mergai berio. Rėkia visi: "Atmyk". Jei atmena, tai sako - tavo pacos ar vyro bus toks vardas.

Dar vienas burtas - šunų veja. Kožnas atskirai veja. Katris pirmu rožu išveja (užrėkia, ir šuva lakia per slankį), tai tas pirmas apsiženys. Būna, kad šuva nelakia per duris, o lakia po stalą. Tas dar neapsiženys.

Mergos šunų klauso: iš katros pusės loja, ton pusėn nutekėsi. (6)

Papelcius. Seradon jau visadu važiuoja in turgų. Nuperka pyrago, silkų. Pasnykauna iki sekmadienio. Būna tokių, kad pasiryžta pasnykauc sausai ir sekmadienį...

Nuvažiavę turgun užaina ir bažnyčion. Kunigas galvų pelanais pabarsto. Ir dar teipos daro. (6)

PUSIAUGAVĖNIS

Pusiaugavėnis pusė gavėnios. Per pusiaugavėnį galima ir mėsos užvalgyt. Sako, kad pusiaugavėnį galima buvo ir vestuves kelt, jei labai reikia. Šitoj dienoj, sako, saulė dangų šokinėja, tai ypatinga diena, užtai ir pasnyko nebūtina laikytis, ir vestuves buvo galima kelt... (2)

Pusiaugavėnį minėjom cik kaip maži buvom. Valgė kitap.

Pusiaugavėniu kepė saldžienį. Jis iš grikių miltų. Pakepa tokį kaip gražų kepalukų duonos. Jis apsaldytas buvo, užtai jį vadzino saldžieniu... Labai gardų saldžienį kepė Lukošienė. Ji mergaitių turėjo, tai mes dar iš ryto sakom: "Šiandien pusiaugavėnis - ašim in Lukošienį saldžio valgyt".

Pusiaugavėniu dar darė iš avių šustamilcį. Avižas pamerkia, pečiūn padziovina, kol lukštai atšoka, per girtas perlaidžia ir jau vien tuos grūdėlius šunta šustamilčiai. Tai jau per pusiaugavėnį vaikai ir vaikščiojom vieni pas kitus. Pas vienus duoda šustamilcių, pas kitus saldžio... Vaikams tai jau gerai. Pusė gavėnios skaitos pralaista... Vaikai peraina vieni pas kitus per visų kaimų. Neatsimenu, kad pusiaugavėnį vadzytų "krikštais". Šitųdien sūpuoklių nedarėm. Supcis nebuvo mados. (4)

Motulė sakydavo: "Vaikai, nūnai pusiaugavėnis, reikia "cigonai" daryc." Tai kokius tu čia "cigonus" darysi? Kepa bandų, pritrina kanapių su svogūnais ir tadų bandų kanapienan suvilgo, šukėn sudeda, užvožia ir pečiūn indeda. Tai skaitės pusiaugavėnio valgis. Džiaugiamės, kad darysim "cigonus". (5)

MOTIEJAUS DIENA

Vasario dvidešimt ketvirtą būna. Mes tai nieko šitų dienų nedarėm. Diena kaip visos. Cik vis, būdavo, sako po lenkiško: "Po Motiejum žiema patiejut". Jau po Motiejaus baigias žiema.

KAZIMIERO DIENA

Kazimieras - tai vieversė. Sako, parskrenda vieversys. (4)

Jei Kazimieran vieversys užgraina, tai atgula.

Parskrenda vieversiai ir pradeda giedoc, tai mama sakydavo: "Dar, vaikeliai, bus šaltas pavasaris. Dar po Kazimieru jieį atguls." Tai reiškė, kad bus visko: ir sniego, ir šalčių. Jei po Kazimiero pradeda giedoc vieversiai, tai tadui bus gerai prasdės pavasaris.

Šventas Kazimieras - Lietuvos globėjas. Mama sakydavo, kad per Kazimierų būtinai reikia aic bažnyčion už tai, kad Kazimieras buvo už Tėvynį.

Pavarėnin mano laikais buvo vienas Kazimieras. Tai per Kazimierų visadu pas jį nuveinam, pasodzinam kėdėn, pakilojam, surišam abrusų. Už tų abrusų Kazys pastato alaus ar vyno. To butelio užtenka visam vakarui. Kazimierus ir

Juozapas labiausiai gerbė. Tai labai garbingi vardai. (10)

KETURIASDEŠIMTIES KANKINIŲ DIENA

Kovo dešimta diena. Kad aitum in bažnyčių ar tep kų čudniau darytum, tai nežinau, ale mama, būdavo, sako: "Žiūrėkim, kokia diena. Jei kovo dešimtų šyla, tai dar 40 dienų šyla. Jei šitų dienų šilta, tai jau žinok, kad ateina pavasaris, kad pavasaris šiais metais bus geras." Pernai dar stebėjau: kap kartas buvo šalta kovo dešimtų. Visi sakė, kad turi atšilt, o aš sakiau, kad (pagal mano mamos žodžius) dar bus ilgai šalta. Tep ir buvo - cik po balandžio penkioliktos atšilo. (4)

JUOZAPO DIENA

Juozapas - kovo devynioliktų. Per Juozapų sako: "Lydeka nerštan, o gervė raistan." Bet kad nebūna tep visadu. (4)

Per Juozapų parskrenda gervės ir pempės. (5)

Iš Juozinių atsimeu tik vardines. Pavarėny labai daug Juozų buvo. Sakydavo: "Surišim Juozų". Jaunimas vardinėm turėjo gražiai išaustą vilnonę juostą, kuria perrišdavo varduvininką. Nesakydavo "pasveikinsim", bet "surišim Jonų ar Juozų". Surišę dar pakilnoja. Kartais juostos neturi, tai merginos nupirkdavo miestelyje spalvotą kaspinę ir juo surišdavo varduvininką. Ne tiek svarbu, kuo suriši, bet svarbu pats surišimas. "Surišinėjom" ir piemenaudami. Jeigu kurio nors piemenio vardo diena, tai "surišam" ir jį. Paprastai nesiduodavo surišt. Reikėjo pagaut, tada vieni laiko, o kiti riša. Piemenukus surišdavom paprasta kanapine virve. Rišdavo varduvininkus ne per petį, kaip dabar, o per liemenį. Juostą jam palieki ir lauki vaišių. Piemenukai pavaišindavo iš savo terbelės nors duona su sūriu. Suaugę pavaišydavo ir kuo stipriau... (2)

BLOVIEŠČIUS

Blovieščius - kovo dvidešimt penkta diena. Dar sakėm - Zviestavonė. Nešventė, cik sakė, kad neseka nieko iš miško neš - gyvatį parvesi. Ir mumi taikės. Buvo višta kvarkšlė, tai motulė jų inmetė prieminės duobės, kad prait kvarkščimas. Girdzim, višta kvarksi kap pjaunama. Užsidegėm balanų - kad

žilvicinė gyvatė jai apsimatojus apė kojų. Motulė inlipo ir tą gyvatį užbambino. Matai, žmogus nešės iš miško verbų per Zviestavones ir man paliko kelias šakelas. Toj diena buvo prieš Verbų sekmadienį. Mes pripažinom, kad žilvicinė gyvatė nog to acirado.

Zviestavonė - busilo šventė. Šitųdien jis turi parskrisc. (5)

Tai nelabai kokia šventė, cik savo neraikia nieko nešc namo iš lauko, o dar labiau iš miško. Sako, tu ne daikty, nu, ty šakelj, žolalj... parneši, o gyvatį. Parnešei ir kur numetei ar pasdėjai, tai ton vieton vasarų rasi gyvatį. Sako, paukščiai net lizdo nekrauna per Zviestavones, kad neparnešt gyvatės. Matai, negalima nieko nešc. Mano brolis tai netikėjo. Sako, aš specialiai du kartus parnešiau po šakų iš miško ir inmetiau duobėn, kur būna iškastos bulbėm pilc. Inmetiau ir vis ajau žūrėc, ar neparvediau gyvatės. Sako, nei karto neradau jokios gyvatės. O Tarasevičienė Bronia insitikinus, kad per Zviestavones parvedzi gyvatį. Ji bajino, kad varės karvį ir paraginimu nuslaužė rykštaitį. Sako, karves pavariau, o rykštaitį ty kur šonan numetiau, o vasarų ton vieton radau gyvatį. Insitikinus. Sakydavo, nieko nenešk Blovieščiun, ba paukščis lizdo nekrauna, neparneša nieko lizdan. (4)

Blovieščiun negalima pirkia šluoc, galva šukuoc, kad vištos daržų nendraskyt.

Raikia jokio daikto iš miško nenešc - randas gyvatė. Vienas žmogus nuslaužė specialiai šakelj ir inmetė duobėn. Nuvejo vasarų pažiūrėc, ogi žiūro - gyvatė ton vieton, kur šakelj pametėjo... Apsisaugoc nog gyvatės gali sukalbėjus "Aniolas Džievo", prieš jų sukryžavoci pagaliukai. Sako, gyvatė gerai duoc gyvuliam nuo nudos, girdėjau, kad gyvatė gerai ir žmonėm gydzytis nog niežų. (9)

Ir žemės Blovieščiun nejudzino. Skaitė, kad paukščių šventė, jau negalima judzyc. Daugiausia sakė - busilo šventė. Busilu pyragų nekepėm, cik vis šitų- dzien giedojom:

Busil, busil, ga ga ga,

Tavo motka ragana.

Nuvažiavo žagary,

Parvažiavo be nagų.

Nuvažiavo maišo

Ir paci pragaišo...

Mama labai bardavo už šitų dainelj. Sako, jei jūs tep dainuosit, tai niekuomet pas mus gandras negyvens ir neatskris. Visciek vienas nuo kito, kap cik pamatom gandrų, tai ir užgiedam...

Bijojom busilo, ba jis parneša gyvatį. (10)

Blovieščių kartais motulė kepė pyragus. Šitųdien laukėm gandro. Pakepam tokias kap bandelas. An kapinių pirmiausia parskrenda busilas, jo ca lizdas. Kap kadaise sakė, kad busilas atneša kielį. (3)

Busilas - geras paukščiš. Kožnas nori, kad jo kieman sukt lizdų. Ir gražu, kap busilas kalena galvų užvertįs, ir tep buvo kalba, kad nigdi netranks perkūnas tan naman, kur busilo lizdas. Ale pirkių daug, o busilas cik vienas. Darė ir tep, kap jau kelia busilo lizdu akėcas, tai raikia, kad kelt dzviese - moteris ir vyriškas... Nu, moteriškė nor panešėja akėcas.

Varažino, kad jei busilas išstumia iš lizdo busilukų, tai ciej metai bus sunkūs ir žmonėm... Sako, Blovieščių gimį mergaitės būna daugiausia tuščios, nu, negali turėc vaikų. Ir jei višta šitųdien sudeda kiaušinį, tai, sako, nieko iš jo nebus, perėc netinkamas. (6)

Jei mergina pamato skrendancį gandrų pirmųkart, tai kitais metais ištėkės. O jei tupincį, tai, išeina, tupėsi (neištėkėsi). Jei aini mokyklon ir pirmųkart pamatai busilą skrendant, tai pereisi kitan skyriun, tupi - tai liksi dar metus tupėc. Jei jau ištėkėjus moteriškė užragės pirmųkart gandrą skrendant, tai tais metais viskų daužys, o jei tupincį ar stovincį kur balon ar tep an žemės, tai puody nedaužys. (4)

MELAGIO DIENA

Balandžio pirma dziena - Aprilis. Paskeli ir galvoji, kų ca pamelavus. Melavom visi vienas kitam, bet labai daug - ne. Vienųkart sumeluoja ir užtenka.

Atsimenu, vienais metais vyras paskėlė ir sako: "Žinau, kad šiandien balandžio pirma, jau man niekas šiais metais nepameluos..." Ne? Nepameluos tai nepameluos... Gal būtau ir nepamelavus, ale ajau iš Pavarėnio per jo draugo kiemų, dar sustojom, pakalbėjau... Ainu ir topc melas. Parajau ir sakau: "Žinai, Adolpai, Zigmas varo samagonų (o buvo netoli Velykos) ir prašė, kad ateitai padėc, pažadėjo, kad per Velykas užpundzys, butelj pastacys. Aš jam sakiau, kad pirma balandžio, kad tu neisi, ale jis labai prašė..." Vyras sako: "Neitau, ale jei jis varo, tai sunku žmogu kilnoc vienam tas bačkas. Kų darysi, raikia aic." Nuveina, kad tas Zigmas nei varo, nei kų. Sako, kap inširdau an tavi, tai nei namo nenorėjau aic.

O mamai irgi sumelavau. Pas mus tarnavo Versecko Jonas. Mes pjovėm šiečkų karvėm. Jonas sako: "Nu, melagio dziena, kap ca sumeluoc?"

Sakau, aš tai sugalvosiu. Jonas lienka pas šiečkarnių, o aš parainu namo. Motulė sako: "Kur Jonas?" "A, - sakau, - tas Jonas.... plovėm šiečkų, tai in ratų lūpų persiskėlė, kraujas bėga..." "Ar labai?" "Nu, kraujas bėga..." Mūs kluonas buvo klonėn, pavasarį vandenio prisrenka kap ažeras. Tai mama basa, per tų vandenį in kluonų, o buvo dar šalta... Nuveina kluonan, kad Jonas šiečkų ramiausiai maišan kemša... "Jonuli, tai ar tau nieko?" "Nieko, nugi melagio diena". Tai nabagė kap parai - kojos nog šalcio pajuodį... "Nu, - jau sako, - cholera, kap imsiu kačergų, tai kap duosiu galvon." "Motula, neširsk, nugi melagio diena." "Nu, tai dovanoju, kad būt paskucinis kartas" (10)

Balandžio pirmų būtinai reikia sumeluoc vienas kitam. Buvo priimta pameluoc.

Dar an šniūrų buvom, toli ty reikia aic in laukus. Balandžio pirmų mano brolis su Bakšiu arė an šniūrų. Bakšys jau būt pagynėjis arc, jau ir mano brolis ajo in pagynų, ale broliu pagedo plūgas - branktas nulūžo. Tai jam raikėjo parjoc namo. Paki parjojo, pastaisė, atjoja an šniūrų - Bakšys jau baigia, o jis dar tų-dzien nebaigs. Tai dar jis sugalvojo; turėjo multensko tabako cigarų. Jis tų cigarų užspaudė, prijojo prie Bakšio ir sako: "Va, palikau ir tau. Labai gardus. Tavo brolis atvažiavo in tavi pakieminėc ir cigarų davė". Bakšys sako: "Vai, brolialia, baigtau arc, ale negražu prieš broli. Kad atvažiavo, tai reikia joc." Jis atsikinkė ir nujojo. Geras kilometras parjoc. Kol parjojo, brolis baigė arc. Tep apgaudzinėc galima cik per Aprilių. (4)

JURGINĖS

Švento Jurgio diena - balandžio dvidešimt trečioji. Jurgis - tai riteris. Jis išgelbėjo karalaitį nuo slibino. Pirma buvo daug šventų paveikslų su švento Jurgio atvaizdu. Jis globoja visus gyvulius. Sako, kad gerai vestųs gyvuliai, reikia švento Jurgio atvaizdų pakabyc tvartan. Gyvulius geriau prižiūri. Atsimenu aš dar, kap jauciais arė. Išeina artojai in laukus, tai baubia... Buvo arklas medzinis, ne plūgas. Jaucų šitųdžien nevarinėjo, neplakė... (6)

Per Jurgį pirmą kartą išleisdavo gyvulius pabėgiot po kiemą. Atsimenu, mama acistodavo ant tvarto slenkščio ir aprūkindavo pirmą kartą išleidžiamus gyvulius Verbų ar Žolinių šventintom žolėm. Šitą dieną gyvulių į laukus dar neginė. Kai kas savo karves pasivarinėdavo po kluonienas, daržus. Dažniausia tik išleisdavo gyvulius pasilakstyt užtai, kad tai švento Jurgio, gyvulių globėjo, diena. Gyvuliai palaksto kiek ir vėl juos varo atgal į tvartą. Tik dėl mados.

Kiaušinių švento Jurgio dienos nedažė, bet visada nešdavo į bažnyčią žalių kiaušinių. (2)

Per šventą Jurgį visi apieravoja, kad gyvuliai sektų. Neša kiaušinius, sviestų, pinigų. (8)

Negalima žemės judzyc. Nešė šventam Jurgiu aukas, dėjo kašikan prie altoriaus. Skaitos, jei šventu Jurgiu paaukoji, tai visus metus seksis gyvuliai.

Atsimenu, per šventą Jurgį važiuojam Dusmenų bažnytkaimin, ty Jurgio atlaidai. Išvažiuojam anksti, dar būna šaltoka, gruodelis... Kaukši kap važiuoji. Po mišių visas jaunimas susrenka mokyklos kieman. Ateina muzikantas. Kokių valandų pagroja, pašoka ir išsiskirsto. Tadui apsistojam Pamusių kaimi, ty irgi jaunimas pasdaro šokius. Pašokam kiek ir važiuojam namo. Kol sugrįžtam, tai jau būna tamsu. Dusmenų parapijon šventa, o Varėnos parapijon nešvenca. Jei išvažiuoji bažnyčion, tai tau šventė, o kas liekci namuose, tai jie nešvenca. Dirba viską apė namus, ir valgyt nieko geriau nedaro. Nešvenca, cik negalima iš miško jokios šakos nešć ir per Jurgį gyvulio mušć negali. Jurgis, visų gyvulių globėjas. Jei sumuši gyvulį, tai per visus metus tau tas gyvulys nesiseks. Stengias jau ko ramiausiai, ko tykiausiai...

Mūs parapijon nebuvo Jurgio atlaidų, tai kap sulaukia sekmadienio, aina bažnyčion ir aukoja pinigų, ir kiaušinių, kad Jurgis globot ir žmones, ir visus gyvulius. Jei neaukosi Jurgiu - neglobos gyvulių... (10)

Nog Jurgio iki nedėlios - terpujurgis. Nešventė, bet sakė, kad terpujurgin negalima žemės judzyc. (9)

MORKUS

Švento Morkaus diena būna pavasarį, balandžio dvidešimt penktą. Atsimenu, kap renkamės šitųdžien prie kryžiaus, tai lyšiai jau būna dželė, tep gražiai žaliuoja, vėjas papucia, tai banguoja... Prie kryžių meldzias, gieda Visų Šventų litanijų dėl derliaus ir žmonių sveikatos. Žemės nejudzina, nei aria, nei su lopetu ar kapliu kasa. Žemei ramybė. Kitus visus darbus dirba. Šventa cik in kolei meldzias, parajai namo -ir po šventės. (6)

Kap švento Morkaus, tai nejudzina žamės. Žamės šventė. Kap aš merga buvau (dar ir ištekęs kurį laiką) apė kryžius aidavo. Atsikelia, tai neužsima šitųdžien jokių darbų; paruošia valgyt. Taiko jau ko geriau pagamyc, kap sekmadienį pavalgo ir renkas, kur jau sutarta, - prie kryžiaus. Pasima maldaknyges. Ir pradėj nuo pirmo kryžiaus aina giedodami prie kito. Pasmeldė

prie kito ir vėl aina toliau... Paskiausia aina an kapų. An kapų sustojį pasmeldžia. An kapų atgieda Visų Šventų litanijų už mirusius ir tadui krinka. Būtinai rinkos visi vyrai, katrij rinkos giedoc prieg numirėlio. Per Morkų raikėjo gražiai giedoc. Visadu giedojo Marijos litanijų, o pagrindinės maldos dėl derliaus. Labai gražiai užvedzinėj Saulėnas Jonas, Bakanavičienės Marytės tėvas. Pirmu buvo "Šalcinio" knygos, tai ty buvo maldos, kad užderyt Džievas javus. Tai tep ir meldės.

Žamės nejudzina, ale, atsimenu, kad papoteravį paraina namo, paskinko arklį ir važiuojam in laukų dobilų sėc, o jau žamės nejudzina - žamės šventė. Tokia jau dziena buvo Morkaus, kad galėjo visko acitikc... Raikėjo labai paisyc šitos dzienos. Atsimenu, vienais metais aš buvau užmetus audzimų ir raikėjo išbalcyc matkus... Motulė sako: "Rankis, aisim in kryžius, šiandien Morkus". "Neisiu,- sakau,- man raikia aic plauc matkų." Tadui visi mani apibarė, ale išajo be mani... Tai aš nuvejau balon, insibridau, išploviau tuos matkus, po kiek laiko žiūrau - mano kojos iki klupscų nuvejo vienom pūslēm. Dzvi savaites baltom kojom pravaikščiojau. Buvo tokia bėda. Per Morkų nejau in kryžius, tai niekas neužjautė. Sako, va tau neic in kryžius. (4)

Per Morkų sėja morkas. Sako, šiton dzienon pasėtos gerai auga. Jų dziena. (10)

Per kryžius eidavo per Morkų ir per kryžiavas dienas. Kryžių mūsų kaime buvo ne vienas. Gale kaimo buvo kryžius -mes jį vadinom "kryželiu". Netoli Aleksandravos buvo kryžius, tai jį vadinom "Šakalio kryželiu", nes tą kryžių pastatė žmonės, kurių pavardė buvo Šakaliai. Dar vienas kryžius stovėjo Saulėno Jono kieme, tai jį vadinom "Juozaikos Jankos kryžius".

Didelė garbė tiems namams, kurių kieme stovi kryžius. Statydavo pagrindiniam kiemo kampe, prie gatvės, prie rūtų darželio. Kryžius - tai namų apsauga. Žmonių iš namų, kur stovi kryžius, galėjai nebijoti. Sakė, kad kryžius statosi geri, pamaldūs žmonės. Gale kaimo buvo kryžkelė, tai buvo ir kryžius. Tai kelio palaiminimas, keleiviui geros kelionės palinkėjimas. Seniai seniai stovėjo kryželis prie Varėnės upės liepto. Vėžionyse prie upės liepto irgi stovėjo kryželis - tai vis dėl laimingos kelionės...

Dažnai prie kryžių būdavo pririštos prijuostėlės. Prijuostėlės siūdavo moterys, kurios norėdavo padėkoti už ką nors arba norėdamos išvengti kokios nors nelaimės, palengvinti savo dalią... Prijuostėlės ant kryžiaus kabino moterys, kurios neturėjo, bet labai norėjo vaikų. Kryžiaus prijuostėlės būdavo labai gražiai pasiūtos. Viršų užlenkdavo, padarydavo užrišimus kaip tikrų prijuosčių, o apačią įvairiai iškarpydavo, panašiai taip, kaip karpydavom popierių laukdami Kalėdų ar Velykų... Kuo gražiau iškarpydavo, tuo geriau... Dažnai kryžiai buvo puošiami ir

gėlių vainikais. Vainiką dėdavo ne ant mūkos, o aplinkui stulpą. Nedideli vainikėliai, daugiausia iš darželio gėlių. Švento Morkaus dienoj prie jų tik meldės. Puošė kryžius kitomis dienomis. (2)

Kryžius gerbė ir Kryžiun – gegužės trečią. Varėnon būna Kryžiaus atlaidai. Nuo Kryžiaus iki nedėlios – tarpukryžius. Nejudzina žemės. Kam ko trūko, tai prašydavo pas Dievų pamačės. Prašai – tai turi ir paaukoc. Aukodavo aukas an kryžiaus. Iškarpo gražiai ar pasiuvinėja prijuostukį. An kryžių būdavo po tris keturias prijuostukes. Jos dažniausiai iš po nakties atsiranda. Tas prijuostukes rišo už tai, ką nori insiteikc. Kryžius daugiausia gerbė trečią gegužio – Atradimas Kryžiaus. (4)

GAVĖNIA

Septynios nedėlios iki Velykų – pasnykas be dainų ir šokių. Valgė ir be mėsos, ir be pieno.

Dar per Užgavėnės motulė padaro saldzienį, kad turėtum ką valgyc Pelanijos dzienon, gavėnion. Grikinius miltus užpila vandeniu ir ilgai ilgai plaka, tadui dziečkon, kur duonų kepa, išminko ir pečiun. Saldzientis kietokas, kap duonos bandelė. Vėl padaro šustamiltų. Juos valgėm kap košį, ir atskirai užstrabia aguonų pienu. Ča jau Pelanijos, gavėnios pradžios, valgis.

Avižinį kisielių surūgina. Dar gavėnion valgėm kisieliaus skysciman užmaišytus blynus. Pikliavotais miltais paplaka paplaka ir kepa... Vadzina: "kisieliaus pieni maišyci blynai." Žirnius, pupas šucydavo. Trečiądienį, penktądienį, šeštądienį nevalgė visai su mėsu. Tai kopūstus su grybais šucino, šližikus kepė... (4)

Senesniais laikais visų gavėnių išbūna be pieno ir mėsos. Mano atmintim, mėsos nevalgėm trečiądienį, penktądienį, šeštądienį. Penktądienį ne cik mėsos, bet ir pieno nedavė. Gėrėm kavų, nu, ty ne kava, ale gerai išdziovyci ir sumalci miežiai. Dar saldį darėm. Ruginius miltus apšucina gerai, išmaišo ir tris dienas rūgina. Valgom su bulbėm. Kad skaniau būt, sacharinkos insimetam... (10)

VERBŲ SEKMADIENIS

Verba ar Verbų sekmadienis sakėm. Jau skaicydavo, kad būt šakelė gluosnio ir ėglio, o jau papuošimas – kap kam išeina. Mergos dar dėdavo rykštukį, ji išsprogsta, tai būna gražesnė, o kitos tai nepaisė, aina bažnyčion, pakelėn gluosnio šakelį nusiskina ir nešas. Bet daugiausia mergos stengės kap

gražiau... Kap toj pamerkta rykštukė išlaidžia lapelius, tai tadu prisiskinam žibutių ir inkišam tarpu tos rykštukės lapukų, ir plonu siūluku surišam už to pumpuruko. Labai gražiai atrodo. Mislytai, kad žydzi rykštaitė.

Darė dar ir tokių verbių. Nuskina tris, keturias rykštukes ir vieny gražių šakelį ėglio, ir tų ėglį parėdom. Prisperkam poperaus ir padarom rožukes poperines, ir jas prieg to ėglio pririšam. Ėglį parėdom, o rykštukes be nieko. Jauni vyrai rykštį nusiskina kuo ilgesnį, tai su šituo rykšti mergas pasiekia per kilometry. Jei dar ramesnis bernas, tai nieko, bet jei šumnesnis, tai jau saugokis, kap gali. Visi turėjo verbas ir visi žinojo, kad Verbių sekmadienį raikia aic bažnyčion. Jaunimas vienon krūvon ir ainam. (4)

Kap buvom mergos, tai visadu verbių paspuošiam. Jei ne poperinėm gėlaitėm, tai šakutį gluosnio palaikai, kol išsiskleidžia. Dėjom šakutį ėglio ir šakutį gluosnio, ir vilnoniais siūlukais surišam. Taikėm ryškesniais ružavais, geltonais... (3)

Dėl ko raikia verbas švencyc? Pirmą šitėp pasakojo. Jėzus kap buvo Jaruzalėn, tai jam turtingi žmonės drabužius klojo po kojom. O biednesni, katriej drabužių neturėjo, kirtu medzus ir klojo Jėzu po kojų. Jau tokia šventė. Kunigas irgi šitų sekmadienį turi verbių ir aina aplink bažnyčių. O priešais jį dar aina žmogus ir neša kryžių. Kap priaina bažnyčios duris, tai kunigas paima ir triskart barkštera in bažnyčios duris, ir ineina bažnyčion. Stukterna duryse dėl to, kad Jėzaus šventas Petras išsigynė trisroz. Šventas Petras pasakė Jėzu: "Kad aš ir mirsiu, bet tavi neišsižadėsiu". Jėzus atsakė: "Dar gaidzys nepragys, o tu mani išsižadėsi". Tadu, kadu Jėzų suėmė ir nuvedė in Pilotų, o Petras ir cie kici prieg ugnei šilo, priaj tarnaitė ir sako: "Ir tu buvai su Jėzum kartu". Jis sako: "Aš visai nepažjstu Nazariečio". Tadu dar pabuvj: "Aš jo visai nepažjstu ir visai nematiau". Trecią kart: "Aš jo nežinau". Ir pragydo gaidzys. Tadu Petras prisiminė, kad buvo pasižadėjjs, ale išsigynė tris kartus. Nu, jau puolė kniūbscas atgailauc. Ir užtai kunigas tris kartus iš lauko subaladoja kryžiu in duris, ir jam iš vidaus atidaro duris. Ir ineina su verbu bažnyčion.

Kolei maži buvom, tai labai laukėm gauc mušc su verbu. Pamatom, kad pareina mama su verbu, tai lakiam prie durų: "Mani pirma, mani pirma..." Visus apmuša:

*Ne aš mušu, verba muša,
Už nedėlios ir Velykos. (4)*

Vaikus pamuša su švencytu verbeli dėl sveikatos. Sako, kad augtai sveikas ir laimingas. Raikia mušanc sakyc tokius žodzus:

*Verba muša, ne aš mušu,
Už nedėlios ir Velykos.*

Bus raudonų kiaušinių,

Baltų pyragų...

Jau cia gerai. (6)

Ainam iš bažnyčios su pašvencytu verbeli, ir kų pareinanc suscinki, tų apmuši, nei vieno nepralaidzi. Sako, vaikai gerai auga pamušus verbu, geresnė laimė lydži visus metus. Parnešęs verbelį padeda už šventų abrozų. Kap ateina vasara, užaina grausmas, tai tuoį verbu rūkina namų nog griausmo. (10)

Ėgluku parūko nog perkūnijos. Mano mama visadu ėgluko daugiau turi, ėgluko paskabo... (4)

Pašvencytų verbų raikia pakišč pastatan. Prie kožno pastato. Nu, kur už gegnės ar dar kur užkiši... Ir kluonan. Sako, saugo verba nog gaisro ir kitų nelaimių. (8)

Ca katrais metais mėginau karvj laukan išvaryc su švencytu verbeli. Sako, karvės gerai vedas, jei švencytu daiktu jas pamuši. (3)

Kap iš pavasario gena karves, tai ištraukia iš verbos rykštukį ir juoj karvj apmuša. Nesako nieko. (4)

Motulė visadu, kap pirmųroz išvaro karvj su verbuki. Atneša verbelį pirkion ir inmeta ugnėn. (5)

DIDŽIOJI SAVAITĖ

Nuo Verbos prasdeda Dzidelė nedėlia. Ainam ketvirtadienį, penktadienį, šeštadienį bažnyčion. Penktadienį, kap aidavom Bobriškių bažnyčion, visos mergaitės apsirangiam valionais. Mano laikais buvom 20 merginų, tai keisdavomės: keturios prie Jėzaus karsto paklūpojam, tadui ateina kitos keturios, atsiklaupia, o tos, katros klūpojo, atsikelia. Ir tep kaitaliojamės, ir išklūpojam iki sekmadienio ryto, kadu Kristus prisikelia iš numirusių. Perneša prisikėlimo vėliavėlį. Jau karsto pilnīavoc neraikia. (10)

Ketvirtadienis - čyscinis. Apsičyscini viskų. Visus patalus išneši išvėdzyc, visus suolus, stalus nugramdai iki baltumo. Pečių su kalkėm padažai, net pirkion šviesiau būna. (3)

Didijį ketvirtadienį moterims ir mergoms labai daug darbų būdavo didysis tvarkymasis. Žiūrėjom kiekviena, kad pirkioj ne tik švaru būtų, bet ir gražu. Velykom iš šiaudų sodus darydavom. Beržo amalas buvo laikomas namų palaimos augalas, sakydavo, kad amalas namams turtą atneša. Jį kaip papuošimą kabindavo per Velykas virš stalo, šalia šiaudinio sodo. Pas mus amalų nebuvo,

važiuodavo jo ieškot net Vergakiemin, už kokių 13 - 14 kilometrų. Ten, prie vieškelio, yra daug beržų su amalais. Kai mūs tėvelis eidavo per svietą siūdamas, tai jis žinodavo, kur yra amaly, žinojo visų kaimų papročius. Jis pareidamas namo parsinešdavo amalo, o jei ne, tai Didžiojo savaiteį sakydavo: "Sūneliai, parneškit Velykom amalo." Tai Juozukas arba tėvelio mokinys šoka ant arklio ir parneša amalo. (2)

Visus kampus, pašalius Didį ketvirtadienį iškracia, išdulkina. Sakydavo, kad nog penktadienio jau negalima pirkios krėsc, šluotos in rankas imc, sako, Jėzu Kristu akis užkrėsi ir pac sau akis tankiai užsikrėsi. (6)

Per Dzidzų savaitį, ketvirtadienį, ir svogūnus nuvalydavo, kad pavasarį pasodzinus juose žolė neaugt. Ketvirtadienin pasima moteros sėklinius svogūnus, išsipila an žemės ar an stalo, lukštus kiekvienam nugliaudėja, tai būna švarūs svogūnai, be žolės. Ir ciej lukštai būna gerai, kap dažo kiaušinius Velykom. Ketvirtadieniais ir pircį kūrė. Sakydavo: "Čyscinis četvergas, raikia pircį kurc, gerai išsiprausc." Tep buvo inpratį. Ir dar kap kas prieš Velykas kuria pircį ne šeštadienį, bet ketvirtadienį. Ir dar dar. (4)

Būna (daugiausia jaunimas), kad turi daug inkščirų, šunvotės tokios... Tai sako, kad raikia čyscinį četvergy, dar saulai netekėjus, nuveit prieg ežero ar upės šaltan vandenin nusprausc. Neliks inkščirų. Buvo, kad mėgino šitep, maudės. (6)

Velykų Dzidzų subatų vaikai taikės ankscau acikelc. Katris anksčiau atsikeliam, tai kap pikšmu lakiam in pečių, landam papečelin ir ko gražiausiai papečelį išluojam. Katras pirmas paskelia ir papečkelį išluoja, tam motulė duoda per Velykas porų kiaušinių daugiau. Duoda margytus, gražesnius kiaušinius. (4)

Dzidzų subatų, kap užgesina visas žvakes, an šventoriaus lauželį sukuria. Ugnė aprimsta, liekci žairos, tai pirma būtinai pasimi žairų iš tos ugnės. Raikia parsinešc; autelin, bryzgan kokian insisupi... Kap kam išeina... Parsineša, žairų atpuca ir kuria pečių motulė. Prieš tai persižegnoja, sukalba maldelį (neatsimenu, kokių), dar tris kartus "Tėve mūsų", "Sveika, Marija", "Garbė Dievui" ir paskui "Marija, melskis už mus, šaukiamės tavo pagalbos". Užkuri, nu, ir peržegnoji ugnį, pečiųukų. Seniau labai tos ugnies žiūrėjo. Dar tai bažnyčion degtukus pašvencina. Ir tuoj degtuku užkuri ugnį. Ir dar papoteraunu. (4)

Imam subaton vandenio švencyto. Atsigeriam, išlaistom tuoj vandeniui pirkų. Pasliekcim... Ot, priseina. Jei sunkus ligonis ar ir pacam nesveika, tai gurkšteri... Pirma, kap pasodzina daržovių daigus pavasarį, tai palaisto švencytu vandeniui. Pakrapina, daug neraikia, ale skaitė, kad tadu geriau prigyja, geriau auga.

Seniau nešės subaton maistų švencyc. Pyrago, kiaušinį, dešrukį...
Paskiau jau švencino (ir dar švencina) Velykų pirmos dienos rytų. (9)

KIAUŠINIŲ DAŽYMAS

Kitur tai daugiausia dažo svogūnų lukštais, o pas mus buvo mada margyc su vašku. Margi dažyci kiaušiniai. Ne bet kas mokėj. Bet kožnas stengės kap gražiau.

Kiaušinius dažėm šeštadienį. Jau kap būna iškepci pyragai, viskų sustvarkj, tadui sėdam dažyc kiaušinių. Mūs mama, kap buvo jaunesnė, tai mumi nelabai laido, ji labai turėj akvatų. Būtinai pirkto geltonų dažų, tadui pasdaro žalių, tadui bordinių. Velykom visadu primerkia burokėlių. Žinai, kap pirma, tai darė burokėlių raugų - rasalų. Tai tadu atskiran indan nupila burokėlių skyscimo ir primėto gelažių. Šitas skyscimas pasdaro juodas kap degutas. Pajuodavo, tai tas gelažis išmeta ir jos vėl rūdzija iki kitų Velykų... Nu, tai dažus pasruošia, an balto kiaušinio numato kokius raštus dės. Paima vaškinį žvakį, uždega, kap ji dega, tai vidurin pasdaro duobukė su skystu vašku, tadu paima adatukį su mažu galvuki ir piešia an kiaušinio žiedukus, ratukus, brūkšniukus. Retai, cik kelis. Kiaušinį indeda geltonon kvarbon. Tadui, palaiķj geltonon kvarbon, traukia atgal ir vėl daro brūkšniukus. Deda žalion kvarbon. Tadų lieķci ciej bordiniai ir an galo juodzi. Kiaušiniai išaina su baltais, geltonais, žaliais, bordiniais ir juodais raštais. Ale tep blizga, nog tos gelažies pasdaro juodas gražiai. Ale ty darbo, darbo... Kap mama buvo mergu, tai sakydavo - katros mergos gražiausiai primargyci kiaušiniai, tai joj skaitės mandriausia, madingiausia merga. Jų visi gerbė. Gražiai margyc stengės kožna. Pamažu šitai išėjo iš mados...

Samanom, kokiom žolėm pas mus nedažė. Buvo mada su vašku. O va Viržonyse, in Daugus, tai su peiliu nuskucinėja, ir labai gražiai. (4)

Vai, vaikelį, jau aš tai an kiaušinių mechanikė. Aš ir kunigu visąlaik dažau ir nešu. Pirmiausia išucinu baltus, tadų marginu. Vaško kokion gelažukėn indedu ir dedu an plytos. Imu degtukų ar adatukį nog baltinių ir piešiu an kiaušinio. Ataušta, tadų dedu dažuose, tadų peiliu dar pagremžiu, kur tas vaškas. Aš visų amžių tep darau, cik seniau buvo sunku dažų gauc. Dar ir skurulučiuose dažėm. An skuruluko dedzi svogūno lukšto, tadų inbintuojį marlin ir dedzi virč. Būna gražūs ir su žolukėm. Žolukes (rūtukes, žibutes) aplinkui kiaušinį apdedzi, inbintuojų - ir dažuose. Paskui dar peiluku pamargini. (3)

Mūs šeimoj kiaušinių nemargino. Užmerkia atskirai svogūnų lukštų,

ąžuolo žievių, ankslio. O kai paaugom, tai patepliodavom su vašku. (2)

VELYKŲ SEKMADIENIS

Seniau bažnyčion ajo iš vakaro, ale labai toli, net pirmon Varėnon raikėjo aic. Pametė šitų madų. Važiovom, jau kap aš paaugau, anksci iš ryto, sekmadienį. Visi skubinas sugrižc iš bažnyčios. Kinkos gerasnius arklius, bet tep skubinas, tep lakia namo, kad invažavjs kieman arklys būna net baltas. Lankcynės buvo, baisu žiūrėc, matai, kas pirmiausia parvažiuos, tai tas pirmiausi nog laukų derlių nuims. Ankscau būtinai vežė švencyc kiaušinių, maisto ir guoteliais suskirscyto maisto ubagam. Juos dziedais vadzino.

Velykų pirmų dienų dar sako: "Dziedai". Raikia duoc žabrokam dziedam. Visadu Dziedus vežė mama, o vienais metais ji sirguliavo, o aš buvau gal 12-13 metų. Mama paėmė dzidelį karzinkų ir deda: gabalukų mėsos, gabalukų pyrago, gabalukų duonos ir vieny kiaušinį. Tokiais žmuteliais sudeda, sudeda, tadu šiauduku ar pagaluku atskiria ir vėl tokį pacį žmutelį deda, šiauduku atskiria ir vėl deda... Pridėj pilnų tų karzinkų, išsakė mirusių vardus. Sako, duosi vieny žmutelį ir sakyk mirusio vardų, tegu sukalba už jį poterus, tadu duok kitų ir vėl prašyk, kad už kitų sukalbėt poterius; ty bobutės, dzieduko... Tadui Bobriškėn bažnyčios dar nebuvo, mes su broliu nuvažiovom Varėnon. Brolis arklį iškinkė, o aš paėmiau karzinkų ir ainu. Žabrokų! Vienon pusėn rėdas dzidžiausias. vienas palei kitų, kiton pusėn rėdas. Meldzias. Pamatė, kad vaikas su karzinku pareina, kap pradėjo jie in mani ciesc rankas. Vienas rėkia - duok man, kitas man... Aš išsigandau, pamiršau visų mirusių vardus. Priajau prieg pirmos, iškraulinau ir sakau: "Pasmelsk už visus." Kap šoko kici žebroakai, kap pradėjo an mani rėkc: "Ar tau tep liepė motulė. Mes tavo motulį pažįstam, viskų jai apsakysim, paimk iš tos ir visiem padalyk!" Kap paėmė mani strokas, tai aš kap perkūnu inlėkiau bažnyčion. Po mišių parvažiuoju, motulė klausia: "Ar padalinai?" Padalinau. O paci bijau. Laukiu žebroko ir bijau. Kap kur pamacydavom žebroky, tai kavojuos. Tai bėdelį buvau pasdarius. Galvoju, ateis, pasakys mamai, tai kap aš gausiu skūron. Bet nei vienas neatej, nepasakė. Tep jau man ir nuvej in gerų. (4)

Jei Velykų pirmūdzien per razarkacijas vėjuota, tai grikių gero derliaus nelauki. (6)

Per Velykas būtinai raikia aic aplink bažnyčių. Mano dėdė bajino, kad pamirė jo geras draugas. Ir jam taikės aic sutemus pro kapus. Sako, stovi palei vartus tas mano nebaščikas draugas ir prašo:

- Vaclai, tu toks drąsus. Padėk apeiti apie kapines.

Ainam. Aina jie abudu aplink kapines, sako, žiūrau, jis daros dzidesnis.

Auga. Vėl jis prašo:

- Vaclai, kap tu drąsus ir geras žmogus, apeikim dar kartą aplink kapines.

Ainam. Žiūrau, kad jis dar dzidesnis. Sako, man plaukai cik šiaušias... Dar ir trečiąkart paprašė, kad apvest aplink kapines. Sako, aš iš baimės jau net šlicinėju, ale ainu. Daajom ir durelas, nebaščikas sako:

- Tai dėkui tau, Vaclulia, kad mani apvedei, ba aš neturėjau sau vietos. Aš nigdi nejau apė bažnyčių per Velykas.

Neturėjo kur pasdėc. Sako, cik blyksterėjo šviesa ir nebaščikas pradingo. Dėdė namo parei be kvapo. (5)

Kolei neparvažiuoja iš bažnyčios, tai niekas iš šeimos nevalgo. Parvažiuoja, iškinko arklius, ateina pirkon, pasveikina vienas kitų sulaukus šventų Velykų. Išsiima švencytų maistų, sudeda an stalo. Pirmiausia kožnas susgurina po kiaušinj. (4)

Velykų pirmai dienai visada būna kopūstų su mėsa išvirta. Verda tik iš vakaro. Velykų ryte kaime krosnies niekas nekurdavo, jokio maisto nevirdavo. Likę nuo bažnyčios namuose ant plytos pašildydavo kopūstus. Pavalgai kiaušinių, mėsos, kopūstų, tada mama atneša pyrago ir darycinio (varškės). Mes, vaikai, to tvarago daugiausia ir laukdavom. Pirmą Velykų dieną negalima kieminėt. Ir vaikus stengėsi išlaikyti troboj. Pavalgo ir jokio darbo neužima. Sakydavo, kad net galvos šukuot negalima. Moterys iš vakaro susišukuodavo, susipindavo kasas. Ryte atsikelia, plaukus pasispjaudė, pasiglostė ir eina.

Sakydavo, kad vištos visus metus daržus kapstys, jei šukuosi galvas pirmą Velykų dieną. Mama pasakydavo: "Va, supyniau, kad man rytoj nebūtai išsidraskius"... (2)

Moteros prigula, bet nemiegi. Buvo pasakymas, kad pirmų dienų Velykų moteris užmigs, jos linai bus negražūs, sugulj.

Buvo kalbėta, kad lukštų kiaušinio velykinio nemėciot, kur pastaikė. Dėl vištų. Jau kap nulupi tuos kiaušinius, katruos bažnyčion buvo nusvežj, katruos pašvencino, tai, sakė, kad gerai sutrynus inmaišyc sėkliniuose grūduose nog amaro. Sako, nepuola amaras. (6)

Dzidelis vaikam dziaugsmas Velykų bobutė. Velykų bobutė nešiojo kiaušinius. Mes nemacydavom. Kiaušinius atneša, kap mes miegam. Katriej buvo geri, ciem atnešdavo daugiau, gražiau margytų. O katriej buvom negadni, rėkėm, barėmės, tai mažiau ir ne tokių gražių kiaušinių atneša Velykų bobutė. Kiaušinius

randam an stalo, priklotus. Motulė sako "Bobutė atnešė, o jūs pramiegojot ir nieko nematėt."(4)

Paskeliam Velykų rytų - kad palei mūs laškų kašikas, o kašikan gražūs, margi kiaušiniai. Ir vienan kašikan pridėta, ir kitan pridėta. Kiek vaikų, ciek kašikų. Kap inmingam, tai mama atneša ir pastato kašikų su kiaušiniais. Kap jau paskeliam, tai mama jau šitep sako: "Sakiau, nu, kelkitės anksčiau. Neskėlėt, o būtut Velykų bobutį pamatį. Aš tai matiau, labai graži moteriškė, kiaušinių daugybį prisidėjus, tep sunkiai neša".

Kitais metais būna, kad ne kašikuose Velykų bobutė kiaušinius sudeda, o skrynukėse. Būna tokios gražios skrynukės, ir kiaušinių pridėta visiems vaikam po lygiai. Mes cikim, kad Velykų bobutė buvo, ir gailimės, kad pramiegojom. (10)

Kiaušinis Velykom - dzidzausias turtas. Mama mūs nelaido kiaušiniauc. Sako, užteks savų kiaušinių, atneš krikšto tėvai. Pavarėnin nebuvo mados vaikam kiaušiniauc. Motulė bajino, kap jau jį mergavo Žilinčiškėn, antrųdžien iš ryto aina vaikai su kašikucais kiaušiniauc. Susdaro grupelės trys, keturi vaikai. Cik perlipa pirkios slankscį ir sako oracijų:

Aš mažas vaikelis kap grikių pėdelis.

Tašelį laikau, kiaušinio prašau.

Jei duosi - linkiu linksmy Velykų,

Jei neduosi užsigavys būsiu.

Indėj kiaušinį kašikaicin, aina kiton pirkion.

Krikštātėviai atneša kiaušinių. Jei neatneša, tai ir pacs gali nuveic. Nuveini, tai jau ir kelis duoda. (4)

Mūs mama nelaido kiaušiniauc, bet kici vaikai kap kadu kiaušiniaudavo. Būna, kad atsidaro durys, inlanda vaikas su kašiku ir sako:

Aš mažas vaikelis kap pupų pėdelis.

Kašikų laikau, kiaušinių prašau.

Ne dėl savi vieno, dėl viso svieto:

Ir dėl tėvulio, ir dėl Marijos, ir visų mažų vaikelių.

Mūs nelaido, sako, negražu. Turit savo ir valgykit. (10)

Antrą Velykų dieną vaikai, kurie draugauja, užėina vienas pas kitą. Buvo tokia mada: jei turi kiaušinių daugiau, tai užėjusiam vaikui paduodi dažytą kiaušinį. Jei kiaušinių mažiau turi ir jei mielo kaimyno vaikas užėjo, tai ir paskutinį kiaušinį atiduos, o jei nelabai mielo kaimyno vaikas apsilankė, tai kiaušinio neduoda. Buvo toks paprotys ir dėl to nepyko.

Šeip vaikai be niekur nieko neidavo kiaušiniaut. Eini pas krikšto tėvus.

jei arti. Jei krikšto tėvai toli, tai netgi stengdavosi krikstatėviai atvažiuot pas savo vaikus arba perduodavo kiaušinių per ką nors. Per Velykas buvo toks nerašytas įsakymas: krikšto vaikai turi gauti nors porą kiaušinių būtinai. Mano tėvelis turėjo 30 krikšto vaikų. Kaime sakydavo: "Jei Janka Saulėno pakrikščino vaikų, tai jau jis augs". Jei šeimoje mirdavo pirmi vaikai, tai kūmu kitam vaikui būtinai kviesdavo mano tėvelį. Jis niekada neatsisakydavo. Atsimenu, prieš Velykas jis visada sakydavo mamai: "Mariut, kur tu nori, ty imk, bet kad 50 kiaušinių būt palikta mano vaikam". Ir palieka.

Vaikai pas mus nelabai kiaušiniavo, ateidavo vienas kitas. Vaikai įeina ir stovi. Jeigu Jėzaus Kristaus nepagarbino ar kepurės nenusiėmė, tai šeimnininkai mėgo paerzyt nepiktai: "Dukrala (ar ty sūnelia), nemoki šnekėti?". Vaikas kū nors sumurma po nosim. Duoda kiaušinį. Pasako "ačiū", kartais ir ranką pabučiuoja. Krikšto tėvams už kiaušinius būtinai ranką pabučiuodavo. Bet daugiausia eidavo tik krikšto vaikai. Mano krikšto tėvai gyveno toli, tai aš ir kiaušinių negaudavau. Kai eidavom rutinėt, tai mama duodavo man 2-3 kiaušinius. (2)

Mama pasakojo, kad kadaise vaikai su kašikėliu ajo kiaušiniauc pirmųdien Velykų. Cik ineina ir sako:

Aš mažas vaikelis kap grikių pėdelis.

Kašalį laikau, kiaušinių prašau.

Ne dėl savo naudos, dėl Džievulio garbės.

Peraina su tuoj kašikėliu, prisrenka. Už mano atminties jau nejo vaikai kiaušiniauc. (8)

Mušynės tai buvo madon. Vyrų daugiausia mušynių, o mergaitės, moterys – ribynių. Mušynėm raikėjo gerų kiaušinių. Kiaušinius iš anksto dziovino. Nog vasaros pradeda dzovyc. Prideda an pripečko pelanuose smailu galu ir dziūsta. Labai buvo vertinami drūci kiaušiniai. Už vienų drūtų duoda du nedrūtus kiaušinius. Mūs brolis, kur mokės Alytun, tai prašydavo, kad Velykom jam parinktum drūtesnių kiaušinių. Mūs buvo padaryta ir speciali dėžutė; sudedam kelis kiaušinius ir jieį dziūsta, iki Velykai sudziūsta, tadui paimam ir nudažom. Jau kap žinai, kad dzovytas, tai būna prasc; visas būna raudonas, o nosytė nenusdažius, ne tokia raudona. Buvo tokia rūšis vištų – "afrikankos", jas vertino dėl drūtų kiaušinių. Jos vėlai pradeda dėti kiaušinius, cik po Velykai ir deda mažai kiaušinių. Sudeda kiaušinį, tai jau juos laikė cik Velykom.

Būna, kad lukštan smalos arba druskos prilaidza. Nudažo. Taikės, kad dėl to ir susmuša.

Kap buvom maži ar jauni, tai Velykų laukėm kap Džievo iš dangaus. Ir dėl kiaušinių mušimo. Kas turėjo gerus dancis, tai paskambina in dancis, kad

sužinot, ar drūtas kiaušinis. Padaužo ir klauso - jei ploniau skamba, tai drūtas, katras barba - tai nekokis. Buvo žuliky, katriej dirbtinių kiaušinių prisdaro. Prilaidžia lukštan smalos, gražiai užsakina, nudažo ir nieko nesuprasi. Tokių mažai buvo, jei tokį suseka, tai gauna ausų, su juo jaunimas nebebendrauna. (1)

Kap aš dar mažukė buvau, tai Pavarėnin buvo žmogus (jis tarnavo, buvo be namų), katris vaikščiojo po ūlyčių ir jei pamato vaikų, tai prašo parodžyc kiaušinį. Tai jei jam padavei, rodos, burnon insidėj ir kiaušinis pragaišta. Pamatom, laukuosna bėgam, kad nemacyt ir neprašyt kiaušinio. Aduosi jam palaikyc, tai jau po kiaušinio. Aš ir dar nesuprantu, kur tas kiaušinis dingsta: cik prisdėj in burnų - nėra. Mano neneša galva.

Ribinėja kiaušinius dzvi partijos. Šito galo - už kapinių, o kiton pusėn - kitas kaimo galas.

Senesni, apyseniai ir vaikai ribinėja kiaušinius nog kalnuko. Ne loveliu, o nog kalnuko pasdaro paužulnukų. Seniau kiaušinis labai vertė buvo, tai seniai iš vaikų išsiribinėja, lienka vaikai be kiaušinių, tai seniam vigada, vieni sau toliau ribinėja. (4)

Bernaikai, vyrai daugiausia - mušynių, o mergaitės, moterys - ribynių. Mergos ir moteros, net katros turėjo akvatos ir senesnes, atsineša kiaušinių. Ča buvo tokia Verseckienė, tai ji visadu su jaunimu. Kap nebūna sniego, tai an kelio ribinėja. Pasdaro lovelius. Iš anksto, iš rudenio pasdaro, kap būna žievių. Tokius ilgus padaro iš eglės ar iš beržo žievės. (9)

Pirmą Velykų dieną jaunimas ir paaugę vaikai susirinkdavom po pietų pas Juonius. Ten buvo trys bernai - muzikantai. Giedodavom šventas giesmes, ir kitas dainas padainuodavom. Bernai jau pradėdavo ruošti lalauti, tai likdavom vienos mergos. Likę vienos būtinai pačios sau lalynką padainuodavom. (2)

Dar buvo viena Velykų antros dienos zobova - "Kiaulė dvaran varyc".

Vienan galan kaimo (už kapinių) vieno galo komanda, kitan galan - kita komanda. Kaimas skiriamas per pusį. Jei cik sniego nėra, tai būtinai aina "kiaulės varyc". Pasdaro tokius kamuolius akruklus iš ąžuolo šaknies, taiko, kad labai būt drūtos tos bolės, tadu dar pasdaro mentes. Tos mentės atrodo kap lado rutulio lazdos užlanktos. Tų bolį kap insivaro, tai aina aukščiau tvorų. Vieni varo, o kici - atimc. Persiima ir jau in kitų pusį varo. Per visų kaimų. Tai in ty, tai in ty toj bolė... Tai buvo inprasta per Velykas. Ridzinėja bernai nog aštuoniolikos metų ir senesni... Jau iš ryto tėvulis ar motulė sako: "Aikit, vaikai, parneškit vandenio, pagirdzykit gyvulius, ba insidūrys su tuo "kiauli" iki sutemos, tai ir liks gyvuliai negirdzyta". Baisu buvo. Jei toj bolė užvožt per galvų, tai ir užmušt. Iš visos sylos drožia per tų bolį. Jų drožia iš ąžuolo, kad netrūkt. (4)

LALAUNYKAI

Lalaunycai pradeda vaikščioti po kaimus pirmos dienos vakare. Būdavo, pirmą dieną išeini į kiemą, jei vakaras tylus, gražus, tai girdėt, kaip vienas būrys lalautojų gieda vienam krašte, kitam krašte girdisi armonika.

Lalaut rinkdavosi nemažiau 8-14 vyrų. Dažniausiai nevedę. Būdavo muzikantų. Vienas grodavo armonika, kitas smuiku. Vieną paskirdavo nešioti kašiką, į kurį dėdavo surinktus kiaušinius. Eidavo lalaudami per visą naktį, nepraleisdavo nė vienos pirkios. Užeidavo ir pas pačius neturtingiausius. Žinau, kad buvo tokia taisyklė: pradėti lalauti saulei nusileidus, užbaigti iki saulei tekant. Jei saulė jau teka, gaspadorius galėjo ir nepriimti. Vienais metais užėjo pas mus lalautojai, o saulė buvo tik tik patekėjus. Pasibeldė į langą, o tėvelis išėjo ir sako: "Berneliai, ar nematot, saulalė jau teka?" Tai jie atsakė: "Nu, tai, tėvulia, kad pavėlavom, tai ne kiaušinių, ale nor beržo kavalkų mum indėk". Kaip kartas tada mūs kieme buvo priversta tik supjautų, dar neskaldytų malkų. Aš dar maža buvau, bet gerai atsimenu šitą pokalbį. Mane tada juokas paėmė, kaip jie tą beržo kavalką įsidės į kašiką...

Lalaunycai pirmiausia eidavo į tolimesnius kaimus, o prieš saulės patekėjimą grįždavo į savą. Praeidavo kokios 5-6 kompanijos. Belsdavo ne į duris, bet į langą. Jei būdavo dvigubi langai, tai vienus langus iš kiemo pusės būtinai išimdavo, kad galima būtų atidaryti. Per langą atiduodavo ir atlygį. Pasibeldžia ir sako: "Tėvulia, motula, ar pavelysit namelius paveselyc?"

Jei atsiliepė iš pirkios - tvarkon. Kai šeimininkai pasakydavo "Garbė Jėzui Kristui", pirmiausia giedodavo "Kristus Dievas mūsų, gelbėtojas dūšių" arba "Linksmų dienų apturėjom", ar "Kėlės Kristus iš grabo". (2)

Pavarėnin ateidavo Gaidukonių, Aleksandravos, Kirklionių bernai. Pas tokį Bakšį iš Pavarėnio užėjo Pabeznykio bernai-lalautojai. Pabarškino langan: "Tėvuliai, ar pavelysit namelius paveselyc?" Veselykit. Nu, jau šiciej klausia, ką pagiedoc. Tai Bakšys ir sako: "Pagiedokit man devynias Dovydo pakūtos psalmes". O ty Dovydo psalmės - pusė knygos. Tai vienas bernas ir sako: "Tai tu tam Dovydu 9 kartus šiknon pabucuok". Nu, ir jam negiedoj. Mūs ty langas su langu, tai mes viskų girdėjom, mumi tokis juokas... (10)

Dar sako tokias oracijas:

Ankstų nedėlios rytelį

Saulutė tekėjo.

Panelė švenčiausia

Po dangų vaikščiojo,

Savo sūnelį už rankos vedžiojo.

Davedė in mėlynas marias,

Pas tas marias - trys grabai.

Pas tuos grabus

Žydi trys lelijos.

Iš tų lelijų išlėkė paukštelis.

Tai ne paukštelis,

O Dievo sūnelis.

Aleliuje, aleliuje...

Dar vienos oracijos tik pradžių moku:

Panelė švenčiausia

Po dangų vaikščiojo,

Mažų sūnelį už rankos

Vedžiojo.

Priejo tris lelijas:

Vienų baltų, vienų geltonų,

Vienų raudonų...

Čia ne visa, dar sakydavo, ką kiekviena lelija reiškia, bet aš neatsimenu. Po šitų oracijų, jei yra mergina, dainuodavo lalynką:

Oi an kalnelio

Stovėjo grūšėlė,

Vynelis vyno žaliasai.

Po tuoj grūšaiti

Naujas daržalėlis,

Vynelis vyno žaliasai.

Tame darželėly

Vaikščioj Anelkute,

Vynelis vyno žaliasai.

Rūtėlį skynė,

Vainikėlį pyne,

Vynelis vyno žaliasai.

An galvelės dėjo,

Jaunimėlin ėjo,

Vynelis vyno žaliasai. (2)

Vai an dvarelis

Stov žalia grūšėlė,

*Vynelis vyno žaliasai.
Pagal tų grūšelį -
Rūtų daržalėlis,
Vynelis vyno žaliasai.*

*Oi niekam niekam
Neit in tų darželį,
Vynelis vyno žaliasai.
Oi tiktai eiti
Mūsų Onutėlai,
Vynelis vyno žaliasai.
Rūtėlę skinti
Ir prikalbėti,
Vynelis vyno žaliasai.
Dyki rūtela,
Dyki žalioji,
Vynelis vyno žaliasai.
Vai ir užaugo
Žalia rūtėlė,
Vynelis vyno žaliasai.
Tai ji suskynė*

*Rūtų vainikėlį,
Vynelis vyno žaliasai.
Ir užsidėjo
Sau an galvelės,
Vynelis vyno žaliasai.
Vai ir papūtė
Šiaurus vėjalis,
Vynelis vyno žaliasai.
Vai ir nupūtė*

*Rūtų vainikėlį,
Vynelis vyno žaliasai.
Rūtų vainikėlį-
Gilian dunojėlin,
Vynelis vyno žaliasai.*

*Žiūriu, atplaukia
 Trys ribokėliai,
 Vynelis vyno žaliasai.
 Oi jūs ribokėliai,
 Jauni bernužėliai,
 Vynelis vyno žaliasai.
 Oi jūs sugaukit
 Rūtų vainikėlį,
 Vynelis vyno žaliasai.
 Oi jum suteiksiu
 Dzidų dovanėlių,
 Vynelis vyno žaliasai.
 Pirmam bernužėliui -
 Aukso žiedelį,
 Vynelis vyno žaliasai.
 Antram berneliui -
 Šilko skarelį,
 Vynelis vyno žaliasai.
 O trečiam berneliui
 Pati jauna teksiu,
 Vynelis vyno žaliasai.
 Pabaigę šitą dainą dar padainuodavo tokį posmą:
 Sūrį an torielkos,
 Butelį arielkos,
 Vynelis vyno žaliasai.
 Kapų kiaušinių,
 Cik ne paricinių,
 Vynelis vyno žaliasai.
 Padainavę lalynką, sako oraciją:
 Jauna mergela prašyt Džievulį,
 Kad kitų šventų Velykų sulauktai,
 Ir vyrų prieg šalies turėtai:
 Ar šleivų ūsotų, ar raišų kuprotų,
 Ar seną senelį, ar mūs katrų bernelį. LTR 1310 (17); (13)*

Kap buvo mūs broliai, tai Gaidukonių giesminykus kviecia pirkion ataic.
 Duoda užvalgyc, biškį išgera ir aina toliau. Paskiau gieda lalynkas kur yra mergų.
 Svarbu yra mergų 12 ar 13 metų, ir jau giedoj. Lalaunykam duoda 6-8 kiaušinius,

o už lalynkų mergos dar prideda. (4)

Lalynką dainuoja kiekvienai mergai atskirai. Padainavo Marytei, tai dabar, sako, padainuosim Onutei, ir vėl iš naujo tą pačią dainą traukia. Daugiau pagieda – daugiau kiaušinių gauna. Viską atlikdavo lauke, bet jei labai ankstyvas pavasaris, lauke šalta ir atėję savo kaimo lalaunykai, tai užsikviečia į pirkią. Atpjauna pyrago, duoda giros atsigert.

Neaplenkdavo nė biedniausio namelio, retai, bet pasitaikydavo, kad ir nepriimdavo lalaunykų. Jie beldžiasi į langą, o šeiminykai tyli... Tiems namams, kurie nepriėmė, krėsdavo "šposus". Randa akėčias, tai užkelia ant stogo, tai pirkios duris užremia su basliu... (2)

Buvo ir tokių, kad insiunta ir jei cik porą kiaušinių paduoda. Kap tranks tuos kiaušinius in duris, tai cik pateška, ar kluono, tvarto, gali ir priemenės duris išversc. Jei kiaušinių neduoda (būna, kad žmonės jau būna išdalini, neturi kiaušinių), tai ir šitep sako: "Kad tavo vištos, popečiun tupėdamos, išcytų kap kalnai, kad tau jas raikėt su kumeli traukc. Kad tu, jas traukdama, savo pečių sugrautai ir pats sugriūtai... Kad tavo vištos perėt ne vištėlius, o juodus vanagėlius". Jei daug kiaušinių gauna, jei dar pavaišina, tai jau garsiai dėkoja: "Kad vištos visus metus kiaušinius dėt, kad šiciem namam nieko netrūkt..." (6)

Kur yra merga, po langais lalynkų pagieda. Jei neduoda kiaušinių, tai nuveidami sako: "An tėvulio dvaro juoda meška karo, rūrų raukia ir tavi šaukia, kad išbučiuotai." (3)

Arba: An tėvulio dvaro juoda meška karo, uodegų riecia, visų bernų kviecia. (5)

Sulai tekanc savi lalaunykai sugrįžta, pareina su pilnais kašikais kiaušinių. Užkimj, išvargj, šicieik purvynų išmindj. Dar nesiskirsto. Užaina pas kurį iš bernų, susėdį kiaušinius valgo, pajuokavoja, pakalba ir krinka. (10)

Velykas šventėm tris dienas. Antrą dieną buvo mada vieniems pas kitus vaikščiout, važiuodavo į svečius. Trečią dieną irgi šventė, nieko nederbo. Dar buvo likę kiaušinių dažytų, pyrago. Vaišina vieni kitus pyragu. Trečią Velykų dieną buvo ir šokiai, savo kaimo jaunimas sueina ir pašoka. (2)

Velykas šventėm dzvi dzienas, o trečių ajom "paragauc pyrago". Mergos ajo pas kožnų vienų. Sako: "Traca dziena, dar nėra ko skubycis su darbais, ainam paragauc pyragų." Pas vienų nuveini, tai atpjauna pyrago, pasėdzi, pakalbi, tadui nuveini pas kitų... Tep pereini visų kaimų. Nei šventa, nei nešventa. Šitas užsiėmimas mergų. (4)

ATVELYKIS

Anksčiau Atvelykiu nevadino, sakė - "Pravadna nedėlia." Tuo skiriamas nuo paprasto sekmadienio, kad pusryčiams visada duodavo kiaušinių. Išverda baltų. Arba kartais palikdavo tą puodą su svogūnų lukštais, kur dažė kiaušinius Velykoms. Mama sakydavo: " Neišverskit lukštų, per Pravadus išsišucysim po kokį kiaušinį." Tai būna, kad Atvelykiui padažo kiaušinių. Bet viešai kiaušinių nei ribinėjo, nei mušė... Nekepė šiai dienai ir pyragų. (2)

Kap keпам Velykom pyragus, tai mama dzidzausių bandų padeda šonan ir sako: "Šitos nejudzikit, bus Atvelykiui." Per Atvelykį pyragų visai šeimai padalina cik po normai. Nu, ir visiems iššucina po porų kiaušinių. Atvelykiu kiaušinių nemargina, cik svogūnų lukštuose iššucina ir tų bandų pyrago padalina. (4)

SEKMINĖS

Gera atsimenu, kad per Sekmines visadu iš vakaro prisilaužtais beržais kaišom pirkų. Daug prikaišo, visus balkius, šventų paveikslus. Nukerta du berželius ir iš oro prie durų pirkios pastato. Dėl ko - nekalbėjo.

Karves jau kap gano, tai piemenaičiai prisiskina gėlių visokiausių ir nupina vainikus. Kožnai karvei uždeda an ragų po vainikų. Pargena, karvės muistos, vainikai mirga an ragų. Jei savi vaikai ganė, tai tėvai pascinka su kiaušiniiais, porų kiaušinių duoda. Jei piemenai samdzyci, tai gaspadoriai atsilygina už vainikus. Duoda ar pinigais, ar kiaušiniiais. (8)

Sekminių šventėm dzvi dzienas, tep buvo iki kolkojų. Padažo kiaušinių ir iškepa pyrago. Broliai iš vakaro parneša berželių. Berželių šakom kaišėm lubas, duris. Prie durų užėjo pastacydavo du berželiu. Ir iš lauko, ir iš kambario pusės. Ineini pirkion - kvepia berželiais neišpasakytai. Buvo, kad kici berželius dėjo ir abipus vartų. Pas mus kieman buvo labai gražus beržas, senas, gal kokių šimto metų. Tokis jau gražus! Tai mama sakydavo: "Vaikeliai, nekirskit berželių ir nestacykit prie vartų, užtenka mumi mūs beržo". Nunyko seniai šitas paprotys. Bakanavičienė sako, kad ji ir dar kasmet paskaišo berželiais namus. Ji sako: "Kitap negaliu, man reikia Sekminėm berželių..." Kap buvom piemenės, tai, ganydamos gyvulius, pynėm karvėm vainikus. Tadu mama apdovanoja kiaušiniiais. Gėlių dar iš vakaro prisrenkam, kažna nori kap gražiau parėdzyc karves. Pas mus buvo veršis gal kokių keturių metų. Jis ramus buvo, piemenys jo nebijojo. Aš vienais

metais vainikais aprėdiau karves, o veršiu nupyniau pacį gražiausį vainikų, kad gautau daugiau saldinių. Nupyniau, priačiau, uždėjau jam an ragų... Jis kap pasiuto. Jei ne akmuo, tai jis mani būt sumalys negyvai. Aš paskavojau už to dzidelio akmenio ir tupiu. Jis kap dabėgo in tų akmenį, kap pradėjo jį ragais duoc, tai net tų akmenį išjudzino. Ilgai jis ty došinos, kol tų vainikų nusmetė. Tai sylos turėta Tas akmuo netoli tonos svėrė, o jis jį išjudzino. Nuslupo vainikų nuo galvos, tadu apsiramino. Man buvo tep gaila to vainiko. Tokį gražų nupyniau iš pacų gražiausių gėlių. Parginiau ir sakau: "Motula, visus gyvulius buvau vainikais papuošus, ale veršį tai gražiausia. Durnius, ėmė ir nustrynė". Sako: "Vaikelia, galėję tavi negyvai užtrync." Man ne savi, ale vainiko gaila...

Sekminėm kiaušinius dažė panašiai kap Velykom, gal tep gražiai ir daug nemargina. Jau kiek ganai karvių, tai nuo karvės duoda piemeniu po du kiaušiniu. Kap su tuo veršiu tep acitiko, tai mes turėjom keturias karves ir veršį. (Jau tadu ganėm kiekvienas savo). Tai daug kiaušinių prisrenki. Mama turėjo ir kokių cukerkų užsikavojus, tai už vainikuotų karvį pakišdavo. Dar duoda pyrago ir giros, iš sulos padarytos.

Karves pargena su vainikais, kieman tuojroz ir nusmėto. Niekas jau jų nelaikė, o berželiai būna pirkion ir palei duris, kol sudžiūsta. Tadų jau sudegina.

Mama visadu turėjo ir Sekminių švencyto vandenio. Neatsimenu, kam jį laikė. Maudzycis galima jau po Sekminių. Pas mus buvo bala Tolkinė, ty visadu maudėmės. Gegužų toj bala būna žalia, sako, žydz vanduo, paskiau toj žaluma prapuola. Mama sako, dabar, vaikai, galit maudzycis. Kol žydzi, tai negalima, kūnų išberia. jei maudais, kol žydzi, ir labai sunkiai tų išbėrimų išgydo. Po Sekminių maudzykis. (10)

DEVINTINĖS

Devincinės - dzidelė šventė. Svarbiausia - altorėliai. Bernai važiuoja an šventoriaus daryc, kas jiems priklauso. Suvažiuoja keturių kaimų bernai: Pavarėnio, Aleksandravos, Kirklių ir Bobriškių. Keturi kaimai, ir kiekvienas kaimas ruošia savo altorėlį. Daro tep. Sustato keturis berželius ir jų viršūnes suriša. Tadų iš lantų sukala tokius kap laiptelius - altorėlius. Nu, sukala kuolus ir tadui kokius tris ar keturis laiptukus padaro. An viršiausio laiptuko uždeda stalukų. Bernų darbas baigtas. Mergom ailė kuo gražiausiai sutvarkyc savo kaimo altorėlį. Visadu tep sakė: katro kaimo gražiausias altorėlis, tai to kaimo ir mergos gražiausios ir darbščiausios. Stengias baisiausiai. Katra jų turi - tai nešas

altorėlių rėdžyc. Parenka viso kaimo gražiausį šventų paveikslų. Dažniausiai Marijos.

Labai gražu ciej berželiai. Bernai parenka kur gražesnius, nemažus beržus. Juos inkasa žemėn ir, suėmį už viršūnių, sulankia. Išėina kap namukas. Stogas, nu, tai beržo šakelės su lapeliais. Ča bernų darbas; katriej gražiau sukals, ciej, išaina, slaunesni. Sako, Pavarėnio slauni bernai, jų altorėlis gražiausias. (10)

Keturi šventoriaus kampai – keturi altorėliai. Mergos susneša visus margulius. Nu, visas gražiausias auscines lovatieses, staltieses, visus siuvinėjimus. Viskų, ką gražiausio turi. Gėlėm visokiom apkaišo, paveikslų ko gražiausį... Parėdo, tadu aina per visus ir žiūro, katro kaimo gražiausiai parėdžyta, katrų gražiausia priausta, primegžta... Nenorėjo pasduoc vienos kitom. (8)

An žemės, po kojom irgi gražiausių auscinį paciesia. Palei abrozų pastato ketrias dželas žvakes. Bažnyčion pradeda mišias, ir tadu su Švenčiausiu, su baldakimu visi išėina iš bažnyčios an šventoraus ir pradeda aic procesija aplink bažnyčių. Tadui an altorėlių uždega žvakes. Kunigas užaina prie kiekvieno altorėlio. Pastato Švenčiausių an stalo, an to altorėlio, sukalba maldas: "Tėve mūsų", "Sveika, Marija", "Garbė Dievui Tėvui". Užgieda "Prisikėlimo" giesmį ir tadu giedodami aina in antrų, ir tep visus ketris apeina, tadu aina bažnyčion. Bažnyčion baigia. (10)

Po procesijos, kap baigias viskas bažnyčion, tai bernai berželius-altorėlius išardo, mergos nurėdo viską, divonus atsirenka. Namo neina. Buvo tokis Navicko kluonas, tai visi aina tan kluonan. Ty jau būna aptvarkyta. Per dvejus metus jaunimas Devincinėm suruošdžinėj viešus vakarėlius. Kunigas vadovavo. Vaidinimų gražų suruošia, žiūrovų pilnas kluonas. Po vaidinimo – šokiai. Pavarėnin pareinam jau saulai nuslaidus. (10)

Po Devincinių mišių seniai krinka, o jaunimas dar nesiskirsto, dar laukia kokios nor pramogos. (8)

Vyresnės moteros atsineša žolynų Devincinėn. Ir lauko, ir darželio gėlių. Aš girdėjau iš savo mamos, kad pirma labai švencino ir gerbė Devincinėn švencytus žolynus. (8)

Per Devincinį vainikėlius švencina. Gėlių vainikėlius. Buketėlis, ale vadinom Devincinių vainikėliais. Nešė visokias gėlas, kas kokias turėjo: rūtų, mėtų... Mūs kaimi nelabai darželiuose buvo gėlių, ir kambarinių nusiskini... Motulė juos parsineša iš bažnyčios, kur atokiau padeda ir sako: "Vaikai, kap pamirsiu, tai jūs juos man sudėkit paduškėlėn, padėkit žolynėlius po galvu." Piktos dvasios nepuola mirusio... Kad ty būt devyni žolynai, tai neskaičiavom.

DEŠIMTINĖS

Nuo vaikystės laikų geriausiai įsidėmėjau Dešimtinių atlaidus. Jie būdavo Akmenio bažnyčioje. Visi vaikai norėdavome nuvažiuoti į šiuos atlaidus. Rankinį vaiką visada mama pasiimdavo, didesniems retai tekdavo toks malonumas. Mano brolis augo vienas tarp šešių seserų, tai jį tėvai, važiuodami į atlaidus, visada pasiimdavo. Mes širsdavom: "Juozulį tai visur tyso, o mūs nesveža..." Atsimenu, manęs vis neima į bažnyčią važiuodami, tai vieną kartą per Dešimtines, kai tėvai susiruošė važiuoti į Akmenį, aš palindau po šienų vežimo gale ir tupiu sustraukus. Basa, tik su marškinukais. Galvoju, niekur dabar jie nedings, turės mane nusivežti į atlaidus. Tėvai sėdi nuo manęs užsigręžę, nieko nenujaucia. Jau už Aleksandravos reikia sukt link Akmenio, mama kažko grįžtelėjo ir pamatė mane galugaly susitraukusią. "Jėzau, Marija, gryna vaikas vežiman tupi". Išmetė iš vežimo, per užpakalį užpliaušino. Tėvas su vežimu negrižo. Mama palydėjo iki Šakalio kryželio ir sako - drožk. Taip mes norėjom išvažiuoti į bažnyčią per atlaidus! Mama ar tėvas nupirkdavo saldinių, pyrago, birzgelių. Bažnyčia atrodė kaip dangus. Žolynais apkaišyta, kiekviena moteris turi rankoj žolynų, kvepia... (2)

Dešimtinės Akmenio bažnyčion - dzidelis atlaidas. Ty yra akmuo - merga, juom pavirtus. Ji buvo įsimylėjus Lietuvos kunigaikščio sūnų. Jis nupuolė nuo arklio ir užsimušė. Šiton vieton ir palaidojo. Šita merga verkė verkė ir pavirto akmeniu.

Važiuojam į atlaidus pirmiausia triskart. Keliais apeinam apie tų akmenį. Būdavo, an kryželio visadu būna uždėtas nupintas vainikėlis. Buvo ir skrynelė palei akmenį aukom. Per vienas Dešimtines nuvejom apie aplink akmenį. Aplinkui žvirgždai. Aš nusiaviau kojines, o sesuo su kojine perėjo. Nugi paskelia, kad visos kojines nuvejj. Mama barės. Sako, jaunesnė buvo protingesnė, o tau niekas ne galvon.

An Dešimtinių labai daug būna ubagų prisėdį... Vienas žebrokas labai mumi juokų padarė. Sakys: "Mano "Aniolas Džievo" šiandien nuveja kaip šiknon. Davė du kiaušinius ir liepė sukalbėti "Aniolas Džievo", poterus sukalbėjau, o kiaušinius sugurinau. Žalius kiaušinius davė..." Tai mes šitų bažnyčion kap atsimenam, tai prunkšdamos išlakiam oran... (10)

Dešimtinės pas Akmenį buvo. Ty skaitės cūdaunas daiktas - kap ir

Pivašiūnuose. Kadaise, kur Akmenio bažnyčia, Marija pasrodė. Sako, ca Marijos stovėta. Kur stovėta, tai prasc tokios pėdukės išaina akmenin. Tas akmuo aptvertas. Tarybiniais laikais jis buvo aplaistas. Prieš karų labai nešė an apierų. Tadu visi pirmiausia ajo in akmenį, skaitė, in tų pametnykų, ir visi meldės. Dėjo an akmenio rankšluosčius, drobes, an apieros skaitė... Tas akmuo toliau nuo bažnyčios. (8)

Po atlaidų Akmenio bažnyčion užeinam Paručiuose an šokių, iš Paručių ainam Vazgirdonyse an šokių. Iš Vazgirdonių jau krinkam namo. Kol pareinam, tai jau saulė būna nuslaidus...

Vieni dzidžiausių atlaidų Akmenio Dešimtinės. (10)

JONINĖS

Švento Jono atlaidų Varėnos parapijon nebuvo, o ton parapijon, kur atlaidų nėra, tai ir nešvenca.

Paskiau, Smetonos laikais, buvo suorganizavj per Jonų pasišokimų. Bernai susdeda po kokį litų, suprašo paauglius, kad sukraut dzidzausj laužų. Buvo parinkta vieta palei upj Varėnį. Ty buvo graži vygė. Tūnack, prieš šventų Jonų, suveina Pavarėnio, Bobriškių, Gaidukonių, Aleksandravos jaunimas. Renkas, kap saulė laidzias. Uždega tų laužų, ty graina, šoka iki aušta. Pareinam švento Jono rytų jau išaušus. (4)

Sakydavo, kad saulai netekėjus negalima karvių išlaisc laukan, an ramos negalima karvių išlaisc. Ba šitūnack raganos vaikščioja ir užkeri rasų. Jei karvė suėda šitų rasų, tai pienas prapuola. Kaimi tai nebuvo tokių moterų-raganų, kad užkerėt. Negirdėjau. (10)

Kap Pavarėnin ganė skerdzius Jonycis Jonas iš Druskių ir ateina švento Jono nakcis, jis paskelia pirmiausia, anksčiausia, pasima šluotų to žmogaus, pas katrį valgo. Peraina šluodamas visų ūlyčių. Nuo vieno kaimo galo iki kito. Jis visadu tep darė. Sako, an ūlyčių būna primėcyta ty kokių siūlių. Jei karvės švento Jono rytų per tuos siūlus peraitų, tai jų pienas dingtų. Acimtų iš jų pienu. Jis aina ir šluoja. Cik dzvi jis buvo insitarjs moteris. Kap aina pro jas, pro jų pirkias, tai randa siūlių, an šluotos užsimatoja siūlių. Jis buvo insitarjs, kad tos moteros atima pienu. Su šluotu skerdzus peraina per visų kaimų ir jau spakaina, kad pieno neacims. Ca buvo tokis Mickevičius, tai jis nuvejo šventan Jonan karvės melžc, tai karvė davė cik pusė pieno, nuvej per pietus - visai karvė nedavė pieno. Jiej matė ty vienu tokių moteriškį ir buvo net

labai insitikinį... (4)

Šnekėdavo, kad per šventų Jonų acima pienų. Sako, buvo raganų, katros mokėjo šitų padaryc. Mumi teko navet sekio, kas šitep padaro, ale nesusekėm. Randa-palei tvartų vaikščiota. Kap karves apkerėjo, pienas net mešlo kvapų turi, tadų pieno neturėsi, cik išrūgas. Sako, pienų supylei, tai jis an viršaus išlipo išlipo, išrūgom pavirsta. Smetonos jau nevalgysi. Pienų gali atimc ir Kūcion. Palei mūs tvartų baso ateita. Apeita apeita ir nuslieduota in miškelj... Pieno neturėjo. Raikia aic ieškoc, kas moka adaryc. Sako, tas, katras tep daro (aciminėja pienų ir tep čeravoja), labai sunkiai miršta. Strokas žiūrėc, kap jų kankina. Sako, ji jau norėjo perduoc savo marciai, bet toj neprisėmė. Būt prisėmus, būt langviau numirus... (8)

Jei karvė paboja akių, tai per šventą Joną reikia patysyt apinasrį arba virvę, kuria karvė rišama, ir ta šlapia virve ar apinasriu sušert (suduot) karvei per nugarą - praais. Sako, kad būna raganos ar laumės, kurios iš karvės atima pieną. Geriausia priemonė - švento Jono nakties rasa. Patyso, patyso raikštį ir sušeria per nugarą, o dar geriau - ta šlapia virve apvyniot karvės kaklą ir šitaip palikt ilgesniam laikui. Jeigu karvę užkerėjo per šventą Joną ir tu nespėjai šitaip padaryt, tai karvė iki kitų Joninių neatsigaus: visokios ligos prie jos lips, bus nerami, nedaug pieno duos. Sulaukei Joninių nakties, tųsyk virvę - karvė pasveiks.

Varažbitnykės pieną iš karvių atimdavo. Dažniausiai atima per šventą Joną. Kalbėjo, kad Gruožnykuose buvo tokia moteris. Ji viską galėjo padaryt, turėjo reikalą su blogom dvasiom. (2)

Švento Jono rytų kožnas gaspadorius stengės ilgiau savo karvių nevaryc iš tvarto. Sako, kieno karvės Jono rytų pirmos perais per sodzių, tai jom bus negerai, iš jų acims pienų. Sako, yra bobų, katros užčeravoja ūlyčių. Katro karvės pirmos peraina, tai an jų čerai kris. (6)

Dėl acėmimo pieno žmonės bijojo. Būna, kad pienas tep sugenda, kad negali pasdaryc nei smetonos, nei sviesto. Prieš šventų Jonų gaudė žalias varlukes. Pagauna, degutan inmatoja ir, karvį pražiodzinį, sulaidzia gerklėn. Sako, pastaiso pienas, būna geras sviestas. (9)

Prisimenu, kai gyvenau Pavarėnio kaime, tai kiekvieną pavasarį eidavom Vermišken ieškot žolės, kurios pavadinimą jau užmiršau. Tas miškas buvo porą kilometrų už mūsų kaimo, link Pamusio. Ten tos žolės augo, Varėnės upės pakrantėje. Man dukra buvo iš Prancūzijos parvežusi šparago, tai tos žolės šaknis j ji labai panaši, o žiedas panašus į hiacinto. Išauga pavasarį skrotelė, balzganai ružavi žiedeliai, šaknis balta. Tai reta žolė; augo tik toj vietoj, nedideliame (gal pora šimtų metrų) plotelyje. Jų reikėjo labai atidžiai ieškot. Ten

eidavo viso kaimo moterys. Parsinešdavo maždaug po 10 šitų žolių. Visą augalą (stiebą, šaknį) gražiai supjausto, sumaišo su šiečiu ir padalina visoms karvėms. Žiūrėjo, kad gražiai suėstų, nepaliktų nė mažiausio gabaliuko. Sakydavo: "Ainam karvėm žolės". Visi buvo įsitikinę, kad paėdus šitos žolės, karvė duos daugiau pieno, bus pienas geras, be išrūgų. Bus skanus ir geras sviestas, grietinė... Sakydavo, kad per šventą Joną negalės karvės apkerėt varazbitnykės, jei karvė ragavus šitos žolės. (2)

Buvo tokia žolė - gegutės abrūsėliai. Anksci pavasarį, dar prieš Jurgį, moteros ajo ieškoc gegutės abrūsėlių. Kasė jų šaknis. Jų šaknys panašios in karvių spenius. Sakė, kad tokių šaknį raikia būtinai supenėc karvei, kad per šventų Jonų ar tep kadu niekas neapčieravot karvės. Kad karvės gerai duot pieno, nesirgt, vilkas nepapjaut. Rinkc šitas šaknis raikia, kol dar gegutė neužkukavo. Gegutės užkukuoci - nepamačlyvi. Apčieravoja karves daugiausia Jonan. Tos pacos moteros, cik ką jau tai turi... Moteros ir rupūžēm užlaidzia. Jos išžinda karves. Rupūžios raikia vaikyc, bet užmuśc neseka. (6)

Kad karvių neapraganaut, labiausiai bijojo švento Jono ankstų rytų. Kad kokios bobos necimt pieno, rūko švencytom žolēm. Dar ir tep darė: insiuva vyriškų kelnų juosmenin levendreko ir užriša an kaklo... Nu, girdėta, kad siuvė levendrekų ir karvės uodegon. Levendrekų galima insiūc ir andaroko juosmenin. Užriša toks juosmenį karvei an kaklo Jonan, sako, neapčėravos, pieno neacims. Pirma labai bijojo, kad pienas nedingt. Po Jono pienas pirma ir sumažėja. Dar tai vis tas pats: ar prie Jonų, ar po Jono. Gerau priėda... (6)

Jei karvių sugenda pienas, tai reikia jį melšt į tą puodą, kuriame verdama rūgštis. Arba reikia sumaišyc žmogaus mėšlas su vandeniu ir supilc karvei gerklėn. Arba paplaudus uzbonus ir koštuvius tuo vandeniu, kuriame buvo plaudžiama, aplaistyt išeinama vieta. LTR 1310 (226); (13)

Per šventų Jonų ca pas mus nieko nebuvo. Girdėjau, kad suveidavo vakari jaunimas, užkuria laužų. Nakcu aina karaulyc pražjstanc paparco. Ale karaulina, karaulina ir nesukaraulina. Prieš dzvylyktų prasdeda rodzytis visokios baidzyklės. Visi pabėga. Tep niekas ir nerado šito žiedo. (8)

Motulė pasakojo, kad kur ji gimė, Žilinčiškėn (12 km nuo Pavarėnio, Dusmenų parapijon) buvo tokis acitikimas. Būk tai vienam žmogu arklys pragaišo. Buvo Jono nakcis, ir jis išsiruošė to arklio ieškoc. Kap ankscau, tai vyžais buvo apsevjs, ir ajo sutemus per miškų. Nu, jau mislina - arklio nerasiu, suto mo visai. Aina aina, kad jam viskas "atsirišo"... Viskų žino, ir kur arklys... Tep Dziewas apšvietė protų, kad žino, kur aic, kur ieškoc... Parsivedė arklį ir viskų žino, kur koki pinigai kur pakavoci... Jau būt praturtėjjs, bet kap ty buvo, kad jis nusiavė

vyžų. Ir vėl aptemo, žinojo, ale nieko nežino. Tadu jis suprato, kad jam vyžon buvo paparco žiedas inkritjs, avės ir tas žiedas iškrito... Viskų pamiršo.

O kici bernai dzviese sustarė, kad ais ieškoc paparco žiedo. Jiem ty kas davė rody, kad raikia nuveic vidurin miško, pasciesc baltų paklodj, Trijų Karalių švencytu kraidu apsibrėžc ratų ir laukc, kol nukris an tos paklodės žiedas. Sako, jus visap kap gųsdzis, strošis, visokios baidzyklės rodzysis. Jūs neišsigųskit, sėdėkit ir nejudėkit, per tų aprėžtų kraidų neis piktos dvasios. Kap nukris žiedas - jūs visų an svieto žinosit. Ir, sako, jie ty sėdėjo. Jiem viskas prieš akis rodės. Ty ir triūbavo, ir dūdavo, ir šoko razniausi, razniausi... Jiej išsėdė jo. Paskiau, sako, žūrom, kad parvažuoja dzviem arkliais pakinkytas vežimas, pilnas prikrautas šieno. Nesvietiška daugybė šieno. Davažavo in mus tas kalnas šieno ir ragim, kad jau virsta, virsta an mūs. Griuvo an jų. Pabėgo, žiedo nerado. Nedaug trūko; tai vis motulė pasakojo. Jiej ty miškuose gyveno, tai vis ieškojo to žiedo. O pas mus miškai toli, tai nestaikė.

Mama pasakojo, kad yra cikras paparcis. Ca ciej, katriej auga miškuose dzideli - necikri. Cikras tokis žemukas, vienas cik karpytas lapukas. Jie, kap karves ganė, randa tų paparcj. Prieš Jonų an paparco galo randa bamboraitj. Sako, tai mes stebim; jei yra bamboraitė, tai bus ir kvietkas. Bet po Jono nakciai nuveina - bamborių nėra, neranda nei vienos bamboraitės. (4)

PETRO IR POVILO DIENA

Pas mus bažnyčion Petro atlaidų nebuvo, tai ir dzidelio švencimo nebuvo. Jau kokių dzidelių darbų neužiima. Cik girdėjau tokias kalbas, kad teko kap kam macyc saulį šitųdzien tekanc tris kartus. Sako, švento Petro rytų saulė pateka triskart užtai, kad Petras triskart išsigynė mūsų Viešpačio Jėzaus Kristaus. (6)

Švento Petro rytą tekėdama saulė šokinėja danguj. (2)

Tėvyliš sakydavo, kad per šventų Petrų saulė atšoka atgal. Jau saulė triskart kryžiai atšoka ir dziena aina atgal, trumpėja. (5)

SEPTYNI BROLIAI MIEGANTIEJI

Sakydavo - jei liepos dešimtoji diena giedra, tai arba septynias savaites, arba septynias dienas bus be lietaus. O būna, kad liepos dešimtąją lyja,

tai lis arba septynias dienas, arba septynias savaites. Skubinos šieną tvarkyt. Sako, užeis septyni broliai ir supus šienas. Dėl liepos lietaus vis kaltino "brolius". (2)

Liepos dešimtąją buvo sepcyni broliai mieganci. Jie buvo visi mūčelnikai. Išėjo jie keliauc ir tep sugulė sau visi an žolės. Pirmiausia pabudo jauniausias iš tų septynių ir sako: "Man prisisapnavo pac Dievas. Jis man tep pasakė: "Jei tuom laiki (liepos dešimtą) pradės lyc, tai lis dar šešias dienas. Jei bus diena be lietaus, tai šešias dienas vėlgi bus be lietaus." Žmonės šito labai paisė, šitu paru kap cik pievas šienauna. Skaitos, viskas supūsta. (6)

LAURYNŲ DIENA

Raulo dzienon moteros bacvinio ar kopūsto lapelin insisuka gurinukų sviesto ir nešas bažnyčion. Sako, Raulo dzienon švįstas sviestas labai pamačlyvas nog gerklės ligų. Ir parsinešį nuryja trupucį sviesto. Pirmas vaistas nuo gerklės. (9)

ŽOLINĖ

Žolinė - Marijos in Dangų paėmimas. Tadu neši gražiausias gėlas bažnyčion. Gražiausias gėlas iš darželio skini už tai, kad Jėzo motina Marija buvo labai graži. Paėmimas Dangun - su pacom gražiausiom gėlėm.

Neatsimenu, kad ką daugiau be gėlių švencyt, bet pacai teko girdėc, kad moteros, katrų mirj maži vaikai, negali valgyc obolių iki Žolinės. Cik po Žolinei. Vienai mamai prisisapnavo mirus dukra. "Mamyte, - sako, - Marija visiem vaikam dalino obolius, o man nedavė." "Tai kol, vaikelį, tau nedavė?" "Tu suvalgei mano obolį." Nog to pripažįsta, jei vaikai palaidoci, tai negalima valgyc obolio iki Žolinių. (6)

Taikės macyc, kad per Žolinį buketukan turi kokių varpelį insidėj ar sėklinių grūdų, rugių atsinešį pašvencyc. Pirmą tai mama nešės ir linų. Sako, jei šitus Žolinė pašvencytus linus sumaišysi su sėmenim ir pasėsi, tų linų nepuls joks amaras, gražūs užaugs. (9)

Per Žolinę būtinai reikėjo neštis į bažnyčią devynių žolynų. Tos devynios žolės turi būt iš lauko. Dėl puokštės pagražinimo galima skint ir pašventint ir iš darželio gėles. (2)

Per Žolinį švencina rugius. Miežių, nu, vasarojaus nigdi nešvencina, švencina morkų, kopūstų. Šitus dėl vaistų. Kopūstų cik parsineša, drabnai supjausto ir suvalgo. Sako, dėl sveikatos. Morkų irgi valgė dėl sveikatos. Jos ir pasliekci, sako, gerai morka nog geltos. Žolynus švencino. Juos deda nebaščiku po padušku. (6)

Per Žolines nešė dziedam. Papjauna avelį ar ty kokį baronų, pakepa duonelės iš kviečių ar tep kokio javo, pakepa pyrago. Visadu sakė: "Dziedam papjausim avelį". Ir pacys skaniau pavalgom, ir visko pridėda dziedam. Važiuoja an atlaido ir vežas karbijų maisto prisidėjį. Išdalina dziedukam, kur prie bažnyčios sėdzi.

Iš senovės tep buvo, kad moteros, katros turi mirusių vaikų, iki Žolinės nevalgo nei obolių, nei slyvų, nei grūšų. Marija šitųdzien dalina mirusiems vaikam dovanas. Katrų motinos šito neslaiko, tų vaikų neapdovanoja. Mano motulė šito laikės, ir seserys laikos... Žolinių žolynus ir dar karstan deda. Va, neseniai kaimynei daviau, kap jos motina mirė, joj buvo labai dievobaiminga... (5)

Žolinės - Naujienų dziedai

Dziedai skiriami tam tikroms šventėms. Pavyzdžiui, Visiems Šventiems, Grabnyčioms, Sekminėms ir Žolinei.

Per Žolines būna vadinamieji Naujienų dziedai. Per šiuos Dziedus būna prikepama ir priverdama iš naujo tų metų derliaus. Pakepa duoną iš šiūmečių rugių, pyragų iš kviečių, papjaunama avis. Keliama vadinamieji Dziedai. Žolinių rytą, viską sutvarkius, einama abiedoc (pusryčiaut). Visą, ką paskiria Dziedam, sudėda ant stalo: avies šlaunelę, kelis bakanėlius duonos ar pyrago. Tada gaspadorius paima, uždega žvakę, ir leidžia per rankas visų esančiųjų prie stalo. Leidžiant žvakę kalbama Visų Šventų litanija. Apėjus žvakei apie stalą apneša apie tuos valgius, kurie yra paskirti dziedams (elgetoms), triskart. Visą tai padarius šeima susėda prie stalo pusryčiaut. Po pusryčių vieni šeimos nariai važiuoja į bažnyčią ir tuos paskirtus valgius atiduoda dziedams (elgetoms), sėdintiems prie bažnyčios, arba atiduoda špitoliun.

Šios apeigos buvo daromos dar ir po Didžiojo karo, bet šiuo laiku nedaroma. Tai buvo daroma Pavarėnio ir aplinkiniuose kaimuose. LTR 1310 (20); (15)

VISŲ ŠVENTŲJŲ DIENA

Per Visus Šventus nieko nedirbdavo. Nei šokiuosna ajo, niekur. Vien bažnyčion. Bažnyčion nuvejai, parajai ir viskas. O per Vėlines jau in piet aini bažnyčion, o popiet jau galima ir dirbc.

Anksčiau nebuvo papratimo aic in kapines. Bažnyčion aidavo, aukodavo už mirusius. Mišias už mirusius užsakydavo ir viskas. An kapų nigdi nejo.

Paskiau atsirado mada per Visus Šventus aic an kapinyno. Aina vakari, temstanc. Bet kapų tep, kap dar, nerėdė. Nuvejai, apravėjai, apšlavei ir viskas. Ankapių mažai buvo. Pavarėnin mano jaunystės laikais buvo cik mano tėvulio pastacytas už dziedukų. Dar ir dar stovi. Ir dar buvo vienas ankapis, o tep medziniai kryžiai buvo. (10)

Motulė sakydavo, kad per Zadūšnas ir Visų Šventų vakarų negalima niekur vaikščioti; dūšėlės pakrinka po visus kraštus. "Nestųsykit, kur neraikia." Kokios ty dūšėlės? Sako: "Kap migla, jūs nematot."

Visiem Švenciem iškepa bandų. Kepa ir saldzienį. Apsaldzina saldį, parūgina trupucį ir tadų grikiniais miltais užminko. Kepa kap duonelį, an lapų. Pakyla truputuką...

An kapinyno šitom dzienom nejo. Aina cik Morkaus ir Kryžiaus dzienosna. Man pirmas žvakių uždegimas per Visus Šventus buvo Papiškėn. Vakari žiūrom, kad švieselė kažin kokia an kapinių dega. Vienas kitų vedam prieg lango - stebuklas. Vakaras, niekas neina pažiūrėt, bijo. Anryt nuvejom, kad an Balčiūno tėvų kapo žvakelės degta. Jų sūnus buvo Alytun nuskraustįs, tai iš ty jis ir parvežė šitų madų. Cia jau buvo po karo. Kapų netvarkė pirma, ir gėlių nesodzino. Jei kokį krūmelį inkiša. Kadaise labai buvo mada bezai sodzyc pas kapų. Bezais buvo visos Pavarėnio kapinės apejį. Iškarčiavojo vyrai. Kryžius senus surenka keliuose metuose ir sudegina... (5)

Per Visus Šventus galėjo būt šokiai, vakarėlis. Bet jau, Dieve saugok, jei tu po dvyliktos nakties pareisi. Jau apie dešimtą, vienuoliktą valandą kad visoms linksmybėms būt baigta. Sakė, jei iki dvyliktos nespėsit, tai dūšios užtųsis. Jau Uždūšinės būna prasidėjį. Uždūšinėse dūšėlės būna paleistos. Tai jei nespėsi, sako, užtampys, ilgai negyvensi. Atsimenu, jau paaugusi buvau, tai pas Tamaškucį Jankų šokiai buvo, tai tėvulis ir sako, kad pusė vienuolikos abi būtut namo. Truputį pašoka, padainuoja ir išsiskirsto. Jau nebuvo taip, kaip, pavyzdžiui, Velykų vakaras, kai jaunimas uliojo iki ryto. Galima buvo dainuoti, linksintis per Visus Šventus, o per Uždūšinės - tik melstis. Prieš Visus Šventus būdavo

pasnykas. Šiai šventei motulė būtinai keptavo grikinę babką ir saldzienę. Čia Visų Šventų valgis. Ir mokykloj dar nusinešdavom saldženės. Dalydavomės, katro gardesnis.

Per Uždūšines (Vėlines) dūšios sugrįžta. Sakydavo, jeigu susapnuosi Vėlinių naktį numirėlj, tai jau tikrai buvo parėjjs. Sako, kad jis nori maldos. Metuose dvi naktys, kai Dievas leidžia dūšioms pareit namo - Kūčios ir Vėlinės. Dažniausiai naktis tarp Visų Šventų ir Vėlinių. Tą naktį negalima vaikšiot, eit kur nors iš namų...

Žvakučių deginimas ant kapų - nesenas paprotys. Pirmąkart degant žvakutes kapinėse pamačiau jau gimnazistė. Kiek vėliau ir Pavarėny vienas kitas uždegdavo žvakutę ant kapo... O jau vėliau, tai būtinai visas kaimas Visų Šventų vakarą susirenka į kapines, pasimeldžia, uždega žvakeles. (2)

Per Visus Šventus an kapinyno nejom. Ajom bažnyčion. Buvo mada "duoc dziedam". Iš maisto ubagam padalina, kad melstųs už dūšias. Centų kokį duodam. Sako, kad per Visus Šventus dūšios laisvos. (3)

Jau kai per Velykas ir Visus Šventus einam į bažnyčią, tai veždavo ir dziedam. Tai auka mirusiems per elgetas. Toks elgetų šelpimo būdas. Dziedam buvo specialios karbijukės nupintos iš šaknų. Kubiliuko formos, pūstais šonais, su dangčiu. Pindavo iš pušelės šaknų arba iš šiaudų. Dziedam valgj dėdavo ne bet kur, bet būtinai šitoj karbijaitėj. Duonos, mėsos. Išdalindavo dziedam. (2)

Ubagų - dziedų ailės nusėdusių. Indeda karbijon gabalukų duonos, mėsos... Tokiais guoteliais. Nu, duodzi tų guotelį maisto ir primyk mirusio vardų. Už dūšias poterauna. (4)

GIMTUVĖS

Dar mergom buvom ir dar kap cik augom, tai jei randzi kiaušinį su dziem tryniais ar riešutų dzvilypj, tai motulė jų neduoda valgyc. Kap dar jaunos buvom, tai nežnojom dėl ko... O jei randa dzvilypj varpų ar tep kų, tai jau neša avelēm, kad gyvuliai vest dzvynukus. (8)

Jei šeima ilgai neturi vaikų, tai jau bėda. Ajo Pivašiūnuose prie stebuklingos Marijos, dėjo jai aukas. Insižada išausc baltų prijuostaitj, gražiai išsiuvinėja ir prisukdo kryžkelėse kryžių. Aukų tokių padaro. (4)

Pelėdos vakarais išlanda. Pelėda prie katrų namų ūkauja, tai iš tų namų kas nor apsiženis, o jei verkauna - tuose namuose atsiras vaikas. Būdavo, sako, dėk dabon, kokį darbų vyras pirmiausia stversis daryc po veseilios. Jei ratelj taiso

ar kultuvj daro, šluotų riša - pirmas vaikas bus mergaitė. Jei aina plūgo ar ty akėcu taisyc, malkų kapoc - lauk bernaico. Iš daug ko spēliojo, dar mergom būdamos viena iš kitos juokėmės, kad jei valgysi duonos prariėkimų, tai sulauksi bernaico.

Kap suguli su vyru, jei tau raikia, kad gimt mergaitė, pasdėk po šiknu kultuvj. Jei nori bernaico, tai dėkis branktų. Kad gimusių vaikų plaukai garbiniuotųs, tai raikia su vyru sugulc an žirnių virkščių. Aš tų insitėminau nuo mažų dzienų. Atsimenu, mes su tokiu mergaiti pas Tarasevičių gaudėm akmenukus, ir man ty kam pasrodė čiudna, kad pas juos laškon pridėta ne šiaudų, o virkščių. Aš nusdzyvinau, tai toj mano draugaitė sako: "Šitėp visi daro, jei nori, kad vaikai gimt garbuoci." Ir prauda, visų Tarasevičiaus vaikų garbuoci plaukai. Visų sugarbėjį.

Pavalgius raikia nog stalo visus gurinukus gražiai susišluoc ir tuos gurinukus suvalgyc. Tai bus vaikai gražūs. (4)

Man anyta tep pasakojo, kad vaiko dalia priklauso nuo to, kokian čėsi vaikas gimjs ir kap jį motka išnešios. Kap aš sunkumi vaikščiojau, tai anyta liepė nešioc prijuostį. Neškadzis, sako, ir akių nebos. O kad vaikas būt švarus, neapsisnarglojys, neapsisailojys, tai visadu, kap kūrini pečių, žiūrėk, kad būt švarus pripečkas. Tai aš tep ir dariau. Jau aš pripečko neapsikroviau, jau ty niekas nesmėtė, nesvoliojo. Nu ir prauda, mano vaikai nei vienas nebuvo smurglotas. Sako, jei vaikščioji sunkumi, tai neik nieko niekur skolyc. Ba nuveisi, o žmogus to daikto neturi, tai bijodamas, kad tu užvesi pelėm, tau išeinanc mes koku daiktu. Tavo vaikas tadui vis dės tų daiktų burnon. Jau buvo pristaryta - neik skolyc. Vėlgi aini per koki nor smarvj, tai neužsiimk nosies, pamatei kokį sutrinų, briklyvų daiktų, nespjauk, ba tavo vaiku iš burnos smirdės. O jau kų pradėjai kalbėc, tai jau ir pabaik, kitaip gimjs vaikas bus zajanklyvas.

Cik žinau, kad nedėlion gimjs vaikas bus prikilnas prie parėdų, jau mandresnis. Penktadienin - pamaldus. Mama man tep bajino: "Tu gimei Dzidzy subatų prieš Velykas. Tai bobutė šitėp pasakė, kad jau šita vaikas nigdi neturės poilsio. Paci darbymetė. Už darbų neprašvies akių, bet cik dzirbs ir dzirbs." Tep ir buvo.

Tokiai moteriškei neseka nei katei, nei šuniu užkircs, paspirc. Jei užkircs, tai, sako, an gimusio vaiko puola nuda. Jei moteriškė, būdama sunkumi - graži, veidas skaistus, tai cikės, kad gimis bernaicis. Jei veidas plėmuotas, negražus, tai, sako, nešoja mergaitį. Mergaitės iš motkos atima grožį. Mergaitės cikėjos, jei traukia prieg saldumynų nėščių moteriškį. (8)

Jeigu moteriškė nėščia atais skolyc pas mani, tai aš jų turu išlaisc ir pavaryc ar angliais, ar duonu. Kuo aš jų pavarysiu - tų vaikas ir valgys, nu, puldzinėsis. Streigia daugiausia angliais.

Sunkumi kap būna, tai nepataria labai ką nor dèc dabon. Motulė pasakojo, kad Žilinčiškèn jau tikrovė buvo. Iš Žilinčiškės nuvej moteris būdama sunkumi, Pivašiūnuose bažnyčion. O ty visokių paveikslų, paveikslėlių - ir su sparnais, ir su išverstom akutèm. Jai buvo labai gražu, ji labai insmigusiom akim apžiūrėjo viską. Tai, sakė, gimė (gerai, kad negyvas) ir su sparnukais, ir akys viršun buvo. Visas pavidalas tų statulėlių. Ale, sako, gerai, kad negyvas. Senesnės moterys liepdavo an tokių daiktų nežiūrèc.

Jei moteris sunkumi, tai negalima jos svočiosna prašyc, sako, bus sunkus nuotekos gyvenimas apsiženinus. Kici bajina, kad jei svocia sunkumi per veseilių, tai bus pas šitų nuotekų labai daug vaikų. (4)

Sunkumi moteriškai jokių būdu negalima žiūrèc in gaisro ugnį. O jei prisdėsi rankų prie kūno, tai vaiku ton vieton liks raudonas plėmas. Sakydavo, net jeigu ir tavo namai dega, nežiūrèk, ba tavo vaiku bus blogai. Tokios moteros net alaus negerdavo, kad vaikas nebūtų girtuoklis. Jei nėščia moteris ko nors prašo, turi atiduot kad ir paskutinį daiktą. Tai ne ji nori, o jos vaikelis. Už negimusio vaikelio norų nepaisymą Dievas nubaus.

Pasakojo, kad viena baudžiauninkė patarnaudama ponui pamatė jį valgantį vyšnias. Ir ji taip užsimanė tų vyšnių, kad išdrįso paprašyt. Jis nedavė. Tai ji stvėrė greičiau nuo stalo porą vyšnių ir - burnon. Ponas buvo labai žiaurus. Liepė šitai moteriškai perskrosti pilvą. Perskrodė ir rado vaikelio burnytėje uogą. Šitą nutikimą dažnai prisimindavo kaip pavyzdį, kad nieko negalima atsakyt nėščiai moteriškai.

Sakydavo, kad moterims, kurios nori susilaukt vaikelio, reikia dažnai žiūrèt į busilus. Gerai pamatyt gandrą per Blovieščių. Jei pirmą kartą gandrą pamatai lizde, tai reiškia, kad laimingai susilauksi vaikelio. Šitai spėjo jaunos moterys, kurios laukiasi. Vaikam apie vaiko gimimą aiškino: "Tau busilas daržan padėjo brolukų ar sesytį". Mano brolis Juozukas gimė per Kalėdas, tai aš vis klausdavau, kaip tas Juozulis daržan an sniego neužšalo? Mama sako: "Aš pamatiau, graitai insidėjau sterblèn ir pirkion insinešiau..."

Mano laikais bobutės-priėmėjos buvo dvi. Pavarėnio Saulėnienė. Jos vyras buvo Adomas, tai ją visi vadino Adomienė. Ir kita Saulėnienė iš Aleksandravos kaimo. Ją vadino Jokūbiene. Mane priėmė Adomienė.

Bobutės buvo labai gerbiamos. Atsimenu, jei bobutė su kokiu nors reikalu įeina į pirkią, tai mama meta visus darbus, sodina už stalo, pavaišina, kuo turi. Adomienė mirė labai sena, sulaukusi 90 metų. Jokūbienė irgi ilgai gyveno. Ją gerai prisimenu, nes jos duktė buvo siuvėja gera. Jei Anelė (vyresnė sesuo) norėdavo pasisiūt gražesnę našutkėlę, tai nešdavom Jokūbienės dukrai siūt. (2)

Bobutèm atsiliginimas už vargų buvo menkas. Būna, kad padėkoja ir

viskas. Kap Adomienė mūs kaiman gyvena, tai labai sava buvo, paprašo ir lakia. Kas gerai gyvena, tai kap gema vaikas, paduoda bobutei stuomenį drobės ar paskiau ir pinigų kiek indeda saujon, kas skepataitį paduoda... (8)

Sakė, vaikus busilas atneša. Atsimenu, savo sūnu per Kalėdas buvau parėdius aglutį nedzidelį. Ir Varėnon ar kur aš ty pamatiau tokį busilų žaislinį ir nupirkau. Tai aš jį ir pakabinau an aglukės. Užajo pas mus pirkion Zavackas, pažūrėjo jis in tą aglukį, busilų ir sako mano vaiku: "Vai, Broniulia, taigi pas jus busilas yra, cik sulauksi pavasario, ir jis tau atneš brolukų ar sesutį. Jau turėsit vaikų..." O jis (sūnus) labai nemylėję, kad pas mus būt daugiau vaikų. Kad mes žiūrim, jis graitai peilį pastvėrė, tą busilų nupjovė, peilio galu busilu galvon... "Va,- sako,- po tavo vaiko jau." Buvo tracų metukų. Vaikai ilgai cikėjo, kad busilai vaikus atskraidzina.

Pavarėnin beveik visus vaikus priėmus bobutė Adomienė-Saulėnienė. Ji ir mūs vaikus priiminėjo. Buvo patyrus, būna, kad vienynakc jai tenka ir du vaikus priimt. Gal per tą daugumą ar kap ty, bet pastaiko, kad ir bobutės pacos per neprižiūrėjimų vaikų numarina. Šita Adomienė ir mani kad cik nenumarino. Kap aš gimiau gegužio penktų, tai jau buvo du bernaikai, tėvai dzaugės, kad rados mergaitė... O Vergakiemin buvo tėvulio sesuo, ir jai prisisapnavo, kad aš turu gimc ir su manim bus kas tai negerai, tai ji nakcu paskėlė ir aic Pavarėnin. Saulė tekėjo - ji jau buvo pas mus. Kap seniau nebuvo laškutių, tai Adomienė mani nuprausė, paguldė niekocukėn, apklojo ir paliko... Tai dar atajo toj mano teta iš Vergakiemio, prasklos pažūrėc vaiko - kad aš paplūdus kraujuose. Nu, ty kap bobutė bambos neužiřo. Tadu stvėrė, numetė tuos kruvinus rūbus, kituosna susukė. Ir jau motulė tos tetos prašo, kad cik nepasakyt Jonu (mano tėvuliui), jau ca bus baisu. Buvau netoli in smercai. Jei tėvulis būt dažinojys, tai jis būt prasnvijs ty bobutį. Nog vienos bėga in kitų. Ji biednai gyvena, vaikų daug turėjo; kap kas tai duoda to užmokesco ar ty iš maisto... (4)

Adomienė daugiausia priiminėjo vaikus. Ir mano mama. Lebeliūnienė Marė, irgi priimdzinėjo. Ji mano visus vaikus priėmė. Gimdiau penkiolika kartų. 10 vaikų mirė, 5 užaugo. Dar likj gyvi cik trys. Vianas žmogus turgun atvažiavo su savo pacu, o toj jau buvo sunkuman. Jai jau turgun prasdėjo skausmai ir pusiaukelėn pagimdė. Jų užvežė pas mūs motulį. Motulė virkštaitį nupjovė, nuprausė vaikų ir pasguldė pas savi laškon. An rytdzienos išvažiavo namo. Nuskraulino. Ne visadu bobutei duoda už vargų. Kap kas gali: tai kokių skarukį paduoda, tankiau iš maisto - desėtkucį kiaušinių, sūraicį. Kap turi česo, tai bobutė išbūna ir nedėlių. Paci prižiūro vaikų, kasdzien nuprausia. Nu, tai atrėžia drobės stuomenį.

Kap gimdo, tai sako: "Pečius sugriuvo. Jau pečius sugriuvo". Lyg juokų

duoda. (6)

Kai jau moteris pajunta, kad atėjo laikas, siunčia vyrą ar vyresnius vaikus pakviest Adomienės. Bobutė ateina, vyrus ir vaikus prasvaro. Uždaro duris, langus užleidžia. Vaikai, kol motulė pagimdo, pabūna pas gimines ar kaimynus. "Aikit, aikit vaikai, mama apsirgo. Pabūkit pas dėdį, kol motulė pasveiks. Bobutė jų pagydzis". Man būdavo labai baisu (po manęs mama gimdė penkis kartus), kiek aš prisiverkdavau...

Mūsų dėdienė Mikienė labai sunkiai gimdė. Kai aš buvau didesnė, mama pasakojo, kad ją reikėdavo rišt prie karties, kur kabindavo sunkesnius drabužius. Sako, rankšluosčiais per pažastis perrišdavo ir tada rankas rišdavo prie karties, kad vaikelis greičiau išeitų. (2)

Vyras prasišalina. Aš daug kartų gimdiau ir beveik visadu sunkiai. Kap jau nieko nesgauna, tai paršaukia vyrų. Jis atsisėdą an suolo, o aš jam an kelių. Jis mani scipriai, scipriai laiko. Tai dzidelė pamačis. Ne visadu laikė, ca iš dzidelės bėdos. (6)

Placentų vadinu "namu". Kap kas jų sudegina, o daugiausia tai pakasa kur atokiau ar po medzu. Buvo ir bobutių visokių. Kitos "namus" nešės namopį. Panaudojo sudzovinį varazbitam. Sako, kad bobutės nešės "namus" ir dėl savo vaikų dalios. Su tokiom bobutėm raikėjo voravocis. Karaulino ir acimdavo, ba gimusio vaiko dalių išneša. (5)

Kai gimsta vaikas, bobutė parodo tėvam, peržegnoja. Deda niekociukėn su vandeniu ir nuprausia. Toj niekociu baltinius skalbdavo, bet prieš gimdymą gražiai išplaudavo su karštu vandeniu, su muilu. Padėdavo an pečiaus, kad išdžiūt. Kai jau šitaip, kai niekotėlė ant pečiaus, tai aš galvodavau: "Jau busilas ir vėl atneš mumi vaikucį". Jei vaikas silpnas, tai vaikelį pati bobutė čia pat pakrikštydavo. Apliedavo vandeniu, sakydavo: "Aš tave krikštinu vardan Dievo Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios, ir duodu tau Onytės (ar Jonuko) vardų". Sakydavo, kad jokiū būdu negalima sakyt "Amen". Jei pasakysi, tada krikštas nesiskaito. Jei vaikas silpnas, tai kai pirmam prausimui deda į vandenį, ir taip pat sako.

Kai deda į vandenį nupraust, tai prieš tai peržegnoja vandenį ir vaiką.

Vandenį iš niekotaitės išpildavo duobelėn, kurią mergaitėm iškasdavo darželyje. Gražiai užkasa, užlygina. Bernaico kasdavo arčiau pirkios, kad iš namų neišeitų. (2)

Jei neseniai gimjs vaikas susirgo, tai bėga kviesc bobutės, kad pakrikščyt. Bobutė jį pakrikščina savo seilėm. Seilėm seilina ir žegnoja: "Vardan Dievo Tėvo, Sūnaus, Šventosios dvasios." "Amen" nesako. Duoda vardų.

Kunigai tep mokino: kap turi Velykų švencyto vandenio, tai pilk tų

švencytų vandenį an galvos ir žegnok. Pilc vandenį reikia kryžium. "Amen" nesakyc.

Bobutės pakrikščytų ir švencytų vandeniui pakrikščytų vaikų, jei numirė, laidžia kavoc kapinyne. (4)

Bobutės pamoko, ir jau tep prisklausai, ką reikia daryc, kad vaikas būtų kap reikia. Nigdi nežindyk vaiko kairiu krūcim - bus liaušys. Žindyk cik suvyniotų, suvyscytų vaikų. Jei grynų vaikų žindzyci, tai užaugys bus palaistuvys. O kad mergaitė užaugus turėt gerų dalių, tai cik kap gema ir jų nuprausia, raikia suvynioc palose, padarytose iš vyriškų apacinių kelnų. Tai jau dalių turės, jų vyrai mylės. Bernaicus raikia supc palose, padarytose iš andaroko - mergos labai jį mylės. Buvo ir tokia patarlė, kad jei motka tan vandenin, kur praustas vaikas, nuspraus sau kojas, tai šitas vaikas niekur nestrauks nog motkos, bus prieg jos labai prisrišjs. (4)

Jei vaikas nežinda motinos papo, tai kiaulas penint turi motina atsisėst ant lovio ir žindyt vaiką, tai po to vaikas pradės geriau žjst. (6)

Kai jau gimsta kaime vaikas, gandas iš karto pereina per visus kiemus. Smalsiausi vaikai. Jie pirmiausia susitaria nubėgt pažiūrėt, kokį vaiką busilas Pavarenin atnešė. Ir ėjom, ir bijojom. Žinojom, kad tik jeisim į pirkia, tai bobutė nutrauks berniukams nuo galvų kepuris, jei gimė berniukas. Jei gimsta mergaitė, tai nuriša skareles. Mergaitės stengėmės eit vienplaukės; kai nutraukia, tai ir verkimo būna. Bobutė sakydavo, kad tai dovanos busilo atneštam vaikeliui, kad tuščiom negalima ateit lankyti mažiuo. Tai kepurę ar skarelę uždeda vaikeliui ant galvos, palaiko kiek ir atiduoda: "Dar per dzidelė, galit pasimc".

Vyrams kepure nuima, po to turi ką nors duot, išsipirkt. Jei moteris kokia įkišo galvą - nutraukia skarytę. O ko tuščiom atėjai? Išsipirk, dėl mergaitės dalios būtinai ką nors atsinešt turi. (2)

Kap vaikas gemsta, tai pirmiausia paguldo niekotaitėn. Tadu atsineša tokį lankų, drobi apsiūtų, virves an balkio pakaria - lopšys. O kap paauga vaikas, tai iš karnų nupina dzidesnį. Lovytių mažai pas jų buvo. Lopšį karia tep, kad mėnulis neapšviest.

Vaiko niekur kitur nevystė, cik drobinėsna palukėsna. Daugiausia iš senos nuvelėtos drobės, kad būtų minkštesnės. (4)

Dar tik gimusį vaiką vysto drobinėse palukėse ir apsuka pavijočium. Dviguba drobinė juosta, maždaug 15-20 cm pločio. Viršus kokio nors spalvoto audeklo - atkočiaus, o apačia drobinė. Baltos švelnios drobės, ne pakulinės. Vaiką taip stangriai pavijočium apsuka, kad tik gimusį gali pastatyt. Jiems ir kvėpuot būdavo sunku. Pavijočium sukdavo iki pusės metų, kad kojos būtų tiesios. (2)

PALANKYNOS. KRIKŠTYNOS

Kaimynės ateina lankyc – palankynos. Aina po kokios savaitės, kap mama jau pastaisius. Suveina nekvistos. Arcimiausios kaimynkos, draugaitės. Kokios 3 ar 4 moteros. Kap seniau, tai dažniausia žalių kiaušinių atneša ir jau duoda mamai. Nu, dar sviesto kas turi, kokį sūraicį. Vaiku atneša medžiagėlės an marškinėlių, an aulutės. Muilo atneša vaiku prausc. Pirmiausia suveina moteros, tai tadu liepia kam nor aic pašaukc ir vyrų. Nei mergos, nei bernai in palankynas nejo. Katriej būna palankynosna, tų būtinai turi prašyc ir an krikščynų. (8)

Dar nėščia būdama moteris turėdavo pasidėjusi gabalinio cukraus. Po gimdymo virdavo ramunėlių arbatą. Ją pasaldindavo ir duodavo atsigert gimdyvei. Moterims po gimdymo kepdavo kiaušiniene su rūtom. Netgi žiemos metu rūtas krapštydavo iš po sniego. Ieškot rūtų eina bobutė. Tai laikė vaistu nuo moteriškų ligų. Žinojo, kad rūtai ir vaistas, ir nuodas. Bet gimdyvei būtinai pabarstydavo kiaušiniene smulkiai supjaustytomis rūtomis. Sakydavo, kad tai dėl motinos sustiprėjimo. Gimdyvės kiaušiniene kepdavo ant sviesto. Jeigu pasitaikydavo gili žiema ir bobutė rūtų negaudavo, tai kiaušiniene gimdyvei apibarstydavo trūkžolės šakniastiebiu. Jį smulkiai smulkiai supjaustydavo ir pabarstydavo. Dėl stiprybės. (2)

Buvo tokis pasakymas: prijuostė krenta, tai jau kas paprašys kūmystosna. Kūmosna raikės aic ir jei susapnuoji kiškį. Kožnas taikė, kad paprašyc kūmuosna gražesnius, bagotesnius žmones. Tėvai mislina, kad nog kūmų priklausys vaiko dalia. Kūmai – tai didžiausi giminės. Buvo kalba, kad mergai geriau ait kūmystosna, kap raikia krikščyc bernaicis. Sako, pirmų pakrikščino bernaicį, tai jai seksis su bernais, turės dalių an bernų. Bernai taikė krikščyc, kad pirmas krikšto vaikas būtų mergaitė. Tai vėl tep an mergų seksis, mergos mylės. Mūs labai mirė vaikai, tai teko girdėc, kad raikia kūmų prašyc pirmų pastaikiusį kokį nor žmogų, kad ir nepažįsci. Kap gimė mano bernaicis (o jau keli buvo pamirį), tai ca paprašėm vienos susiedkos seseries, o kūmų rado Varėnon. Susciko palei bažnyčių žmogelį ir paprašė. Nu, ir išgyveno tas vaikaicis.

Dar buvo ir tokia kalba, kad jei maži vaikai miršta, tai kūmais raikia prašyc tep: vienas kad būt šeimon vyriausias, o kitas būt jauniausias iš vaikų. Skaitė, tadu nemirs. (6)

Mano sesuo Vandulė gimė nesveika, tai mama ir sarmacinos (ir kap mes biedni buvom, tai sunkiai kūmus gausi), tai ji liko nekrikščyta. Būdavo, kap aš jų išsivedu an kiemo, tai vaikai sako: "Žydas, žydas, žydas". Kalėdojo kunigas, tai mama pasakė, kad Vandulė nekrikštyta. Sako, atvežkit šitų vaikelių, ir zakristijoną,

ir dar kokių moteriškį pasprašysim, ir pakrikščis. O man tep pasakė: "Jei kokia bėda, tai tu, vaikeli, paimk vandenio (jei neturi švencyto, gerai ir paprastas) ir patepk kryžiai vai kaktų, ir krūcinukį, ir sakyk: "Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus, ir Šventos Dvasios (amen – nesakyk). Krikščinu tavi ir duodu tau Vandos vardų". (5)

Kūmus kap rinko, tai žiūrėjo, kad būt ne paskuciniai žmonės. Bernaikai, sako, daugiau nusduoda in krikšto tėvų, o mergaitės in motkų. Rinkdavo kūmų, kad nebūt latra, ultojus, melagis. Krikšto mamų – kad jau nebūt paleistuvė, vagilka, melagė. Kad būt giminė protinga ir darbšči. Anksčiau sakydavo, kad žmonos ir vyro prašyc krikščyc to pacio vaiko negalima. Raikia, kad būt giminė iš vyro ir iš žmonos pusės. (10)

Kūmai nog tėvų priklausė. Vieni giminės daugiau rinkos, kici kaimynus, jei gražiai sugyvena. Vyras su žmona nebuvo įprasta kviesc. Nekvietė ir giminės iš vienos pusės. Vienų kūmų rinko iš tėvo giminės, kitų iš motkos pusės giminės. Jei žmogus turtingesnis, tai jį tankiau ir kvieca. Būna, kad ir kūmai renkas, kur aic. Jei kelia dzidesnes krikščynas, yra kur pasrodzyc, tadu akvatniai aina, jei biedni, krikščynų nekelia, tai atsisako... Būna, kad papraston dzienon paprašo, nuveža bažnyčion, parvežį susėda, pavalgo ir krinka. Kap kas tokiose kūmystosna neina... (4)

Krikština vaikus greitai. Praeina kokios trys savaitės nuo gimimo ir jau veža į bažnyčią. Jei vaikas gimė gavėnioj ir ruošdavosi kelti krikštynas, tai laukdavo Velykų, o advente – Kalėdų. Jei mato, kad vaikelis silpnas, vežė kuo greičiau, labai bijojo, kad vaikas nenumirtų be krikšto. Sakoma, kad nepakrikštytas vaikas iki Paskutinio teismo dienos neturės savo vietos. Dievas neduos, kad jis kentėtų, bet į dangų nepateks. Sakydavo, blaškysis ir lauks dangaus prieangin.

Krikšto tėvus parinkdavo. Juos laikė antrais tėvais. Jie privalėjo nelaimėje padėti krikštavaikiams, o jie senatvėje turėjo prižiūrėti, padėti (jei nebūtų kam) savo krikšto tėvams... Mano tėvukui taip Dievas davė, kad jo krikšto vaikai augo sveiki ir gražūs. Visi norėjo, kad jis krikštytų. Krikštino ne tik Pavarėnio, bet ir kitų kaimų vaikus. Suskaičiuot negalėjo, kiek jų iš viso turėjo. Gal 30 vaikų krikšto. (2)

Kūmai (vyrai) ajo krikščyc akvatniau. Jiems nedaug kainuoja. Pusbutelukas arielkos, saldainiai ir koki 5 litai bobutei. Kūma turėjo neščiis ir drobės, ir rūbukus tam vaiku. Vyscyklus gražius, medžiagos užsidėc an rankos – krikšto marškiniai skaitės. Šitų medžiagų perkalinį (pirmiau plono valakno drobėlė) gražiai sukvolduoja, stangu suriša. Bernaicu – mėlynų, mergaitei – ružavų... Kūma buvo sunkiau gauc... (4)

Krikšto marškinaicius sutaiso kūma. Marškinaicai - tai nemažas baltos medžiagos gabalas. Nesusiūci. Sako, kad krikšto marškinėlių skolyc negali. Būtinai turi savo turėc. Tokis zababonas, kad jei vaiku skolysi krikšto marškinėlius, tai jis visų gyvenimų neišbris iš skoly. Skolysis ir skolysis.

Šitus vadinamus marškinėlius saugojo. Kap ateina para aic komunijon, tai iš šitos krikšto marškinėlių medžiagos bernaiciam siuva marškinėlius, o mergaitėm ailtų pasiūna. (8)

Jei vaikaicis numiršta, tai iš krikšto marškinaicių medžiagos pasiuva ilgus marškinaicus ir su jais pakavoja. Kitam vaiku šitų krikšto marškinaicų skolyc neseka. Kap ir savo vaikų veži krikščyc, tai jau vyresnio vaikuco marškinų nepanaudoja; kožnas turi turėc krikšto marškinaicius. Neturės dalios, sako, gali ir visai negyvenč vaikas, jei kito vaiko pasėmei. Skaitos, ca kap likimas, kožnas turi turėc. (6)

Krikštan veždama vaikų kūma turi viskuoj savo aprengc. Jos ir palukės, ir kepurukė. Viskas. Aš dar atsimenu: žiūro visi krikščyniniai suvejį, kiek kūma atsinešė. Ar bagota kūma, ar ne. Jei merga su bernu krikščina, tai dar pasneša. Dar ir mamai an rubaškos atneša.

Be pavijociaus, marškinukų, kūma nešas palukes, kepurytę. Mažiausia 6 palukes. Turtingesnė kūma atsinešdavo 12 palų ir nedidelę austą vilnonę skarą. Kai pradėjau eiti į mokyklą, atsirado adijeliukai pirktiniai. Sako, bagota kūma - ir adijeliuką atsinešė. Dar vėliau atėjo mada "patalukų". Tai tokie vatinukai, juos apvilkdavo išsiuvinėtais, meraškuotais baltais užvalkaliukais. Suverstydamo kaspinais. Mergaitės "pataliuko" rausvi kaspina, berniuko - mėlynai. Čia jau vėlyva mada. Po karo. (8)

Vaikų krikščino graitai, bile pasveiko moteriškė. Pirma šeiminykių nebuvo. Paci motka pyrago iškepė, mėsos privirė, mermelado nupirko ir jau laukia baliaus.

Vežė su arkliu. Kūmo arklys ir ratai būna, o kap neišeina kūmu, tai ir šeiminykas savo kinko... Važiuoja vieni kūmai bažnyčion. Nei tėvai, nei kici giminės nevažiavo.

Iš ryto kūmai ateina, bobutė suvynioja vaikų. Tadu kūmai išeina ir laukia už durų. Bobutė vaikų perneša per slankscį ir paduoda kūmai. Aduoda kūmai. Tadu kūmai sustaria, kiek duos bobutei. Paduoda kiek pinigų...

Buvo visokių zababonų. Sako, jei kūma važiuodama bažnyčion užsimano myžc ir išsimyža, tai vaikas bus mižnius. Taikės per daug nekalbėc nebūlnyčių, kad vaikas užaugjs nebūt plepus, melagis. (4)

Kūma, kap paima vaikų vežc bažnyčion, turi su vaiku pastovėc vienų

kojų uždėjus an akmenio. Sako, tadų vaikas nebus mižnius. (5)

Prieš vežanc krikščyc, tėvai vaikų peržegnoja, kad sektųs kelionė. Kad vaikas turēt užsiēmimų, tai duonos sukramtė, cukrun apvoliojo, drobinėn medžiagėlėn inriša ir induoda kūmai. Jei vaikas verkia, tai šitų ryzukų indeda burnon ir vaikas žinda. Būna, kad bobutė pamoko kūmus: būkit meilūs, nesbarkit, tai ir vaikas bus nelinkjs prie barnių. Kūma gali kur išlipus pasėdēc an akmenio, kad vaiko būt drūtesni dancys ir tep but drūtas... (4)

Per krikštų, jei krikščina mergaitį, laiko kūma, o jei bernaicį – kūmas. Prieš tai dar bobutė pamokydavo kūmų: "Kap žengi per bažnyčios slankscį, tai pastaisyk kojini; vaikas užaugs strainas." Labiausiai tai ca cinka mergaitėn. Sako, jei kūma aidama krikščyc vaikų, priklaus ir nuoširdžiai pasimels, tai jos krikštavaikis bus pamaldus. O jau kap kunigas ima vandenį krikščinimu, tai raikia abiem rankom veidų nusišluoscyc. Tep kap nusišluoscyc. Ca labai gerai. Labai cinka mergaitėn. Jei šitep padarysi, tai bus straina, darbšči, graži, visi jų mylės. Vienu žodžiu, bus slauna merga. (10)

Kap jau parvažiuoja iš bažnyčios, lipa iš vežimo, tai bobutė priaina ir paima iš kūmų vaikų. Bobutė greitai įneša pirkion ir įnešus graiciau paima ir išvynioja, kad graiciau tas vaikas vaikščiot, būt graitas. (4)

Kūmai, parvažiavę iš bažnyčios, įeidami pirkioj pasakydavo: "Išvežėm pagonį, parvežam krikščionį". Paduoda motinai į rankas. (2)

Kūmas būna nupirkjs cukraus ir muilo. Aduoda vaiko motkai. Jau šitas buvo priimta. (5)

Parvažiavį kūmai dalina saldainius. Sulakiam viso kaimo vaikai ir laukiam. Pavaro saldainių. Puolam rinkc. Tadų dar lėkštį pripila ir nešas pirkion, apdalina visus svecus saldainiais. Kūmas perka saldaines ir pusbutelukų arielkos.

Atsimenu dar iš mažiukės; senesni žiūro, kad cik kūmai per krikštynas būt susglaustj, tankiai sėdėt, kad nebūt reci vaiko dantys. (8)

VAIKAS AUGA

Auginom vaikų lopšin. Lankas čeraškini medžiagu aptrauktas, keturios raikštės ir viskas. Dar prisiuva raikštukų supimu. Kap vaikas labai insiverkia, raikia smarkiau pasupc, paimi už tų keturų raikštukų ir supi. Susimi in rankas po dži. Lopšį ir laukan nešės. Trys lazdos viršūnėn sujungia, per vidurį krūkas. Pastato gali šniūro, lopšį pakaria, maršku apsupa, kad saulė nešviest, vėjas nepūst.

Moteriškė vaikų insisuka skaron, lopšį po pažasci, lazdas... Dar ir sau valgyc kokian uzbonėlin susistraina. Vaikas guli perdzien, motka kažin kur...

Seniau vaikam zizukes duoda žjsc. Dar vadzino žindas. Prikramta duonos, insuka drobėn. Čiulpia ir čiulpia.

Vaikam pašucina aguonų, kad gerai miegot, lopšį maršku apsuka, kad mėnulis neapšviest. Sako, mėnulis apšvietė nemigo naktys. Buvo tokios žolės nalcinyčiom vadzino. Mėlynos galvukė an ilgo koto, kap sausukai. Bobutė vis sakė, kad reikia kap žydz priirinkc nalcinyčių ir insiūc paduškutėn ar po paduškuti. Indėc lopšin, tai gerai miega.

Aguonų daug duoc bijojo. Ca buvo tokia moteriškė, tai savo vaikų prigirdė aguonom. Miega, miega... žiūro, kad jis pagelto ir neatratavojo. Numirė nog aguonų.

Mažas vaikas ir lopšin gulėdamas gali išsigusc ar garso dzidesnio, ar per sapnų. Sakydavo, reikia priskusc samanukių kryžiavai ir nog trijų kryžių. Triskart reikia skusc ir šucyc, ir duoc gerc. Suteumus aina an kapinyno skusc nuo kryžių...

Man paciai tep taikės. Mano vaikas vis nudzinas, nuda jį užpuolė kokia tai. Aš pabėdavoju tokiai moteriškei. Sakau, vaikas nakcu nemiega, vis zulinas ir zulinas. Dar mažas buvo, palukėse. Tai, sako, vaikelį, gal sukirtai kadu, gal inspyrei šuniu ar katei, tai puola an vaiko. Tu padaryk šitep. Paimk iš pečio pelanų čystų, gražų, be anglių, juos persijoc per atbulų sietų ir an visų keturių niekococ kampų pripilk. Vaikų indedzi vandenin prausc, tadu imi kryžmai pelanus ir tais pelanais barstai iš vienos vietos kiton. Kryžmai. Vis per kaklукų, petukų, ba ca daugiausia zulinas. Pelanai vandenin nuveina. Sako, nuprausus tų vandenį perkošk, pažiūrėsi, kokios tu šarscies rasi. Nu, tep ir buvo. Nusunkiau, išspaudiau, o toki plaukeliai vis tjsias ir tjsias...

Kol mažukas vaikas, tai prausdavo kasdien, o kap jau kokis mėnesis suveina kas antra dziena... (8)

Vaikas ilgai guli lopšin, daugiausia aukštėlnykas, an šonuko pasuka. Pirmiau sakė, kad iki trijų mėnesių vaiko negalima sodzyc, iki septynių mėnesių – stacyc an kojeitių. Ba nugarukė bus kuprota. Stovės anksci tai kojukės bus iškrypį.

Kap vaikas jau paauga, tai padaro stajankų. Paima seno verpimo ratelio ratų, iš šonų sukala tokias lantukes, apacion irgi lantos. Vaikų instato tan ratan, ir jis karo perdzien. Ir užmiegi jis šiton stajankon. Buvo ir medziniai bėgūnai. Lanksci lazda pritverta prieg balkio, o jos galan tokis lankas pridėtas, panašiai kap razginių. Indeda tan lankan vaikaicį, in kur vaikaicis palinksta, in ty ir lazda

palinksta. Vaikas jau gali judėti savo kojelėmis pasispirdamas.

Suveina metai, sako, jau čėsas vaiku pradėti vaikščioti. Mato, kad vaikas sciprus, moka žengti, bet vienas bijos, tai duoda šiaudų palaikyti. Vaikų pastato ir atkiša jam šiaudų, kad susimt rankuti ir "paslaikyti". Tu traukies, o vaikas žangelioja po truputį. Bile vaikas nužengė vienų žingsniukų už šiaudo laikydamas, tai jau, skaitos, vaikas eina.

Paciam vaiku duoda valgį, kaip jau jis moka rankuti imti. An stalo bulbių patrupina, vaikas ima pirštukais ir dedas burnukėn. Jau kaip vaikas dzidesnis, tai jam skystai kiaušinukų iškepa, košukės kokios išverda. Neilgai. Vaikas anksci pradeda valgyti viską, ką draugė visa valgo. Žindzino vaikus ilgai. Iki metų visi dar ėmė papų. Sako, negerai, jei vaikų atjunkai nuo papo, paskiau pasgaili ir vėl duodzi. Bus jo akys negeros. An ko pasdzyvis, pažiūrės, tai škadzys. Vaikas nekaltas. (8)

Būna, kad mažas vaikas tep paboja akių, kad pamiršta. Ne cik mažas vaikas. Pas mani mokė mergaitė, tai ji buvo dvylikos metų pabojus akių. Ji labai graži, tai viena moteriškė net pasdzyvino. Sako, ciek man krūcinį graužė, tokis nerimas, kad negalėjau gyventi. Doktorai nieko nepadare. Kaip pradėjo daryti nog akių pabojimo prajį. Vežojo pas šaptūnus. Jei būna padaryta, vaikas dar mažukas būna, vyscykluose, tai per antakius raikia palaižyti, būna sūrūs. Nu, tai palaižo ir triskart nusišpjauna. Šito mažai, raikia ači pas moteras, katros supranta... Sako, kaip kokiam čėsi gimis, kaip kokiam vaiku visai neškadzina jokios akys. Mano anyta sakė: "Macys joj prijuostj visadu nešiojo..." (8)

Kol vaikas nepakriškčytas, tai svecimiems nerodzydavo. Ale nepakavosi. Jei kas užmetė akį negerų, pasdzyvino, pagyrė, tai vaikas nerimsta, nemiegci. Raikia, kad tuomroz mama arba bobutė akis savo padalkais apšluoscyt. Arba an skujinės, kažergynan prausia akis. (8)

Jei vaikas labai boja akių, tai raikia vaiko akis vyriškų kelnų klynų apšluoscyti. (4)

Jei vaikas paboja akių, tai raikia apnešti tris kartus aplink stalų ir, nuvejus prie skujinės, nuprausti jam akis. Nuo stalo keturis kampus nuplauci ir tuoj vandeniui nuplauci akis, nog slanksci paskusi ir parūkyti; mačina, kaip akių paboja nedzidelis vaikas. (4)

Plonadūmio Salvos akių boja. Ateję jis in mus - vaikas lopšin guli. Jis klausia: "Kas ča tavo?" Bernaicius. "Kaip jo vardas?" Juozukas. "Juozulias, pakelk akis, pažiūrėk in mani." Kaip cik jis išėj, vaikas išsižioję ir išsižioję. Vieno rėkimo. Atejo marci Verseckienė, sako: "Ar turi nešvarius marškinius, kaip sirgai an rūbų." Sakau, ne. "Pas mani yra." Atsinešė, išplaudė, nuprausė vaiku veidų, burnytėn

kelis lašus inlašino. Ir pravejo. Raikia vaiko akis palaižyc, jei sūrios, jaucas druska, tai, skaitos, vaikas bojo akių. Gerai nuo pabojimo, jei motka vaiku inspjaus burnon savo seilių. Trisroz. (6)

Jei vaikai palengj, neauga, tai moteros aidavo į Pivašiūnų bažnyčią. Prie Marijos paveiklo karštai prašydavo, kad laimintų jų vaikus. Aukodavo drobės stuomenį, prie altoriaus dėdavo gražiai siuvinėtas, išaustas prijuostas. Nedideles prijuostėles rišdavo ir prie kaimo kryžiaus, kad Dievas vaikus laimintų. (2)

Kad gimį vaikai nemirt, tai raikia prijuostaitėm aprišč devynis kryžius.

Labai bijojo, kad bernaiciai nesusirgt "kiauluki". Sako, jei šitu ligu persirgs, tai negalės turėc vaikų. (5)

Jei vaikas nevaikšto, būna užlengęs, tai reikia paimt nuo trijų pirkių samanų (nuo tokių pirkių raikia imt, kur gyvena našlės), tada tas samanas išvirint ir tuo skystimu išpraust, ir duot gert. LTR 1187 (87); (15)

Jei vaikas nevaikšto ir būna silpnas, tai reikia jį nunešč kryžiaukelėn ir inkasc žemėn, tai pasveiks. LTR 1187 (83); (15)

Kap vaikas ilgai nekalba, tai jei ainanc keliu randzi žirnj, raikia jį parnešč ir duoc vaiku suvalgyc. Pradės kalbėc.

Kap vaiku pradeda krisc pieniniai dancys, tai nemetė jų, kur papuola. Dantukų raikia užmesc užpečkin ir sakyc: "Pelala, pelala, te tau medzinis, duok man gelažinį". Tadu vaiku atauga drūci dancys.

Per mažų vaikų negalima žangelioc. Jei peržengsi, tai raikia atžengc atgal, ba vaikas neaugc. An mažuko vaiko neraikia sakyc "varla", tadu vaikas tris dzienas ir nakcis neaugc. (4)

Jei vaikas nugsusta, tai raikia parinc žolės čižmos. Galtonai žydzi, jų yra laukinių ir darželinių. Tom žolėm nuprausia ir burnelėn inlašina kokį lašukų. Būna, vaikas miega, o akys žiūro, tai būtinai storijos tų žolių. Nuprausia, palašina ir praaina. Užsimerkia miegodamas.

Nuo išgųscies ir pivonijom girdė. Bernaicam šucino baltas, o mergaitėm ružavas. Duoda pagerc.

Tankiai vaikai nugsusta šunes. Raikia tep padaryc. Pasemc vandenio, ir inmesc trys gabaliukai duonos. Pakišč šuniu šitų vandenį. Raikia, kad jis išimt šitus duonos gabalukus iš bliūdo ir suėst. Tadu šitu vandeniu nuprausc vaikų, o likusis šuniu an akių užpylc. (4)

Jei mažukas vaikas nemiegi, verkia, tai labai gerai pašvencytų pivonijų arbatėlė. Žinau, kad virė ir Žolinėn pašvencytas avižas. Nog nusraminimo. (10)

Pas Saulėnų Juozaikų buvo šuva Rozba. Labai pasalūnas. Kiek jis kartų

mane pergązdino. Raikia kryžiai iš šunio galvos, uodegos, kryžiaus išpešt šersties. Šita šerstimi raikia parūkyt vaiką. Mane daug kartų rūkė. (2)

Jei vaikas nemiega, tai reikia pavogt iš kiaulių migio šiaudų, kad kiaulės negirdėtų, tuos šiaudus išvirint ir tuo skystimu vaikas išpraust ir duot gert. LTR 1187(86); (15)

Nuo kokliušo reikia vaikus pervežt per devynis tiltus, devynias upes, sugrįžt kitu keliu reikia. Mūs Juozukų taip vežiojo. Ir nustojo kosėti. (2)

Ant balkio, ties lova, kur mama su tėvu guli, pastoviai kabojo lopšys. Buvo metai, kai kabojo iš kartb du lopšiai. Gimė ilgai lauktas sūnelis Juozulis, o po metų vėl mergaitė. Juozulį kaip vienturtėlį labai lepino, tai iš lopšio jo neiškėlė. Mažiukei pakabino drobinį lopšelį, kurį nešdavosi į lauką. Man buvo septyni, ir mane vieną palikdavo tuos vaikus prižiūrėt. Tai aš supu supu... Vienas užmiega, kitas atsibunda. Aš juos ir primušdavau, ir pas motulį su vienu kuriuo vaiku lėkdavau neradus rodos... Vyresniems vaikams buvo didelis vargas jaunesnių auginimas. Buvau devynių metų, kai turėjau prižiūrėt keturis mažesnius vaikus. Vienas paskui kitą gimė: Juozas, Bronė, Stasė, Aldona. Pramečiui. Aš ne tik turėjau vaikus prižiūrėt, bet ir kiaulėm prižioliaut, jas pašert, apmazgot stalą, suolus, išluot aslą, išplaut indus... Per darbymetį vyresni pavalgo ir iš pačio ryto į laukus, į rėžius išskuba. Rėžiai toli. Jei kokia nelaimė, neprisišauksi. Ypač man būdavo baisu per bulviakasį. Grįždavo iš rėžių jau sutemus. Vaikai būna pavargę, alkani... Kiek kartų atvorinu tėvulio kailinius, pakloju an aslos ir visus vaikus susodinu, ir aš jiems dainuoju... To neužteko. Aš juos išmokiau linguot pirmyn-atgal, pirmyn - atgal... Tik taip apsiramina. Išmokiau vaikus ir voliotis. Suguldavau du ant vienos lovos, kitus du ant kitos ir liepdavau voliotis. Išmokiau ir dainuot, tokią monotonišką melodiją: "Motula, motula, pareik"... Jau kai aš išvažiavau ir į gimnaziją, mūsų namuose liko paprotys voliotis arba sėdint linguot ir dainuot. Manęs laukdami vaikai dainuodavo: "Maryte, kumki rožyte, parvažiuok, parvažiuok..." Kumki rožiao labai ilgai - iki dvylikos metų. Sesuo pasakojo: "Kai man liūdna pasidarydavo, labai tavęs pasiilgstu, tai net nepajuntu, kai pradėdau linguot ir niūniuot." Tai ir buvo visa mano poezija: "Motula, motula, pareik". Mama man išmušė poetės talentą. Buvau visai mažiukė, kai supdama prisigalvodavau savo lopšinėm visokių žodžių. Man atrodė labai gražu. Vieną kartą mama klausė, klausė ir sako: "Kū tu ty, vaikeli, trailavoji. Tu giedok giesmį kap raikia, o neišsimislyk." Tai mane kaip mušte užmušė. Aš labai gerai rašydavau rašinius gimnazijoje, bet eilėraščio nesukūriau nė eilutės per savo gyvenimą.

Beveik visa mano vaikystė - vaikų sūpavimas. Kad ir nedarbo mama laukuose, verpdavo pirkioj, bet man vistiek reikėdavo vaikus dabot. Tai sakydavau:

"Motula, laukan noriu". "Nu, tai aik." Tai tris kartus perleki per ūlyčių, per kluonienas..., Grįžti...

Visi mūsų žaislai - tai akmenukai, pagaliukai, gramboliai, kuriuos vadinom melnykais. Jie, kaip ir akmenukai, būdavo mūsų gyvuliai. Pagaliukais aptveriam, tai buvo tvartai...

Mergaitės rinkdavom visokius poperukus. Vogdavom tėvulio ploną rūkomą poperų, o iš skuduriukų siūdavam lėliukes. Gabesnės pasisiūdavam su kojukėm, rankutėm, o tuo rūkomu popierium galvutę aprišam, tai jau taip gražiai atrodo... Tėvulis ardamas daržą rado porcelianinės lėlytės koją. Va, tokio dydžio kaip pirštas. Iš kur ji ten atsirado? Tai buvo nematytas daiktas ir toks gražumėlis! Ta kojytė buvo su pirštukais. Viso kaimo mergaitės lėkė žiūrėt. Siūlė už tą kojytę po kelias lėles. Nemainiau. Ją suvyniojau, suvysčiau į gražiausius skurliukus ir laikiau kaip didžiausią brangenybę. Geriausiom draugėms ir tai leisdavau tik pačiupinėt.

Berniukai mušdavo ripką. Didžiausias turtas mažas kišeninis peiliukas. Berniukai kaip taisyklė visi mokėdavo dūdeles išsisukt. Dūduoja susėdę, dar ir mergaitėms duodavo papūst...

Pradedant žaidimą dažnai buvo reikalingi išsiskaičiavimai kam pradėt žaidimą, kam būt vedančiuoju. Skaičiavom: "Kolik molik čepat kolik, drastūj listjum kambaristum. Vička vička kasparitska, kostačka krup." Arba: "An dandyna, šapala katyna. Šapala kata, alik balik bum." (2)

Kap katrom bovyne raikia išsiskaičiuoc. "An dan dyna, šapala katyna. Alik balik bum."

Kita: "Vienarpiki, dvarpiki, tri guziki raibiki. Eckum peckum, zomas kromas, vidupiki špyga." (4)

"Akum bukam, kepė boba du gaiduku. Tas gaidukas repečki, o aš papečky." (5)

"Aic Amerikon". Tankiausiai šito ajom, kap ganėm. Dzvieste sustoji placau, susimi rankom ir stengies nepralaist tų vaikų, katriej insibėgėj nori praljsc arba prasmušc pro rankas. Prasmuša pro rankas, tai vėlgi stojas ton ailėn ir laikos už rankų. Neprasmuši, tai vėl stojies ailėn ir vėl mušies. Prasmuše - skaitos "išajau Amerikon". (6)

"Pagalaico ieškoc". Pagalukų nedzidelj nuslauži ir nubrėžton teritorijon inkiši. Kici nežiūro. Ieškai ir suieškojus raikia ištraukc su dancimi. Žiūro, katris graicau suras. Tep bovinas, kap nedaug vaikų. (1)

"*Pelas gaudom.*" Šitas cinka trobon, kap susrenka vaikai, kap šalta. Vidurin aslos pastato uslanų. Išsirenka, katris bus kacinas, katriej, atlikj cieį, - pelės. Raikia šitas pelas vaikyc apė uslanų. Pelė gali acigulc po suolu, tai jau kacinas jos nekliudo. Katrų pagauna, tai jau ji bus kacinas. Nedzideli vaikai šitep bovinos. (1)

"*Pikas.*" Inkalam kuolalį, prieg to kuolalio pririšam raikštukj metro ilgio. An to kuolalio sudedam, kas kuo apsivilkj: našutkaitj, žiuponaicj, sagutj... Katram "iškrenta", tai stovi už raikštės susėmjs ir saugo rūbus, o kici vagia tuos rūbus. Kožnas savo. Katrų pagovė, jau tas stovi pas kuolalį. Jis nog kuolalio acitraukia cik, kiek raikštė pavelina. (5)

"*Pono žirnių skinc.*" Nubrėžia an žemės ratų. Tokio dzydzo - atmatuoja nog vidurio kokius tris žingsnius. Gaunas nemažas ratas. Išsiskaičiuoja, kam būc ponu. Ponas acistoja ratan, o visi likj vaikai lakioja aplinkui ratų ir vis sako: "Skinu pešu pono žirnius", ir vis inšoka ratan. Ponas stengias pagauc tuos, katriej inšoka ratan. Užtenka su ranku pajudzyc ir jau, skaitos, sugautas. Sugautas jau būna ponas ir stovi ratan, o katris buvo ponas, lakioja su kitais. (1)

"*Skelbiu skelbiu karų.*" Kiekvienas vaikas nusbrėžia ratų ir pasvadzina koku nor valstybi. Pavyzdžiui, Prancūzija, Lenkija, Latvija ir pan. Išsiskaičiuoja, katris skelbs pirmas karų. Visi stovi savo ratuose, o tas, katras skelbia karų, acistoja maždaug vidurin, meta sviedinį in viršų ir sako: "Skelbiu skelbiu karų Lenkijai" ar kokiai kitai valstybei. Kam paskelbtas karas, tas turi sugauc sviedinį. Visi kici turi bėgc kuo toliau. Kap sugauna sviedinį, tai nusižiūro, katris vaikas arcausai, insibėgėjjs. Atskaito nog tos vietos, kur sugavi sviedinį, tris žingsnius ir meta in tų vaikų, katrj nusižiūri, katris arciausiai. Jei pataiko su sviediniu in vaikų, tai turi teisį iš jo valstybės pasimc žemių. Žemį ima šitep: atsiklaupia palei linijų ir brėžia su pagaliu, kiek pasiekia iščiestu ranku. Nu, jei pataikė, sakysim, Rusijai, tai iš jos ir "atsirėžia žemių". Jei nepataikė, tai tas, in kurį metė sviedinį (bet nepataikė), turi teisį iš šito, katris nepataikė, atsirėzc žemių. Katris daugiausia prisrėžia žemių, tas ir laimi. Sako, Prancūzija ar ty Anglija, ar dar kas išlošė, daugiausia žemių prisigrobė. (1)

Nors vaikai visi turėjom darbų, bet ir pasimušdavom. Vieno galo vaikai mušėmės su kito kaimo galo vaikais. Mergaitės irgi buvom aktyviai įsijungę į karą. Nemylėjom to kaimo galo mergaičių - Tapilkos, Zabelkos... Jos gyveno prie

kapinių. Mūsų galo pačios kovingiausios buvom Versecko Veronika, Juonio Malvinka, Saulėnų Marytė ir Jadvyga. Kai mums reikia Vigane ganyt kiaules, tai mes bijome, kad atlėks Tapilka su Zabelka su dzirgėlėmis ar su vandeniu... Tapilka nemokėjo bendrauti, žaisti su vaikais. Kai į mūsų galą ateidavo Zabelka, Tapilka, Uršos Anelka, mes jas vydavom. Joms reikėjo pro mūsų galą eiti į mokyklą, tai jau mes jų laukdavom su dzirgėlėmis ir vandeniu... Vieną kartą Zabelka atbėgo į mūsų kiemą ir pamačius, kad aš nosisukus į tėvelio pusę, kuris vežė rugius, uzbėnu su vandeniu kai tvojo per galvą. Aš nuvirtau, apsikruvinau. Uzbonas suskilo. Ilgai kariavom... Ir atėjo rugsėjis, visoms mums reikėjo eiti į mokyklą, į pirmą skyrių. Į Pavarenio mokyklą atkėlė naują mokytoją Povilaitę Barborą. Ji buvo labai graži, aukšta, juodaplaukė. Ji mus susodino į suolus ir pirmiausia (lyg žinodama) pakalbėjo apie draugystę. Ji taip gražiai kalbėjo, o mes išsižioję klausėmės ir dėjomės giliai į širdį. Kiekvienas mintyse nutarėm daugiau niekada nesimušti.

Aš pareinu iš tos pirmos dienos mokyklos, pasišaukia mane dėdė Pranas, kuris arė lauką. Tam lauke augo uosis, ir jis išarė ilgą uosio šaknį. Tokią ilgą ilgą... Jis mane šaukias ir sako (ba ir jis žinojo, kad tarp kaimo galų kaunas): "Maryte, Maryte, duosiu ilgų šaknį, tai galėsi Zabelkų mušc..." Man sarmata pasakyt, kad aš daugiau nesimušiu. Aš tą šaknį pasiėmiau, suraitojau suraitojau ir pakišau po tvartu. Ir nuo tos dienos visas muštynes kaip ranka nuėmė. (2)

Mes kap ajom pirmon komunijon Pirmos Varėnos bažnyčion, tai tais metais buvo atvažiavys ir vyskupas. Mum liepė žolynus po jo kojom mėcyc. Mumi atrodė viskas labai gražu; ir ciej žolynai, gražiausi vainikai, vyskupo rūbai... Mes cik parvažiavom po tos komunijos, persirengėm ir pradėjom žaisdami viskų kartoc, kų matėm Varėnon. Prisnešėm marškų, padarėm baldakimų, padarėm daug vėliavų. Viena mergaitė Bladzia turėjo iš Amerikos atsiųstų raudonų kepurį, tai mes jų padarėm vyskupu ir pasodzinom po tuoj baldakimu. Bernaikai nešė baldakimų, o mergaitės vėliavas už stangų, mažesnės barstė žolynus... Mes kiek rozų tep žaidėm, ale vienųroz, kap šita "iškilminga procesija" ajom nuo kalno (buvo vejas, vėliavos, kasnykai plaikstos, lapatuoją), važiavo žmogus su arkliu. Kap pasbaidzys arklys, kap neš tų žmogų! Kap cik gyvas liko. Ačiū Dievui, kad jo iš vežimo neišmetė, cik zovadu lėkė ir lėkė. Kap sustojo, tai jis priaj in mus ir sako: "Tai kad jūs, vaikeliai, daugiau dzidesni neaugtut, kad jus Dzievulis pakorot. Nugi šitas arklys galėjo mani užmušc." Daugiau šitėp nesbovinom.

Daugiausia suvejį kavojomės. Visur, kur cik šauna galvon. Ir an tvarto. Vienųkart keliese kap užlipom an tvarto, tai jo lubos kap lūžo, mes visi tvartan sugriuvom. O kap kartas tvartan stovėjo arklys. Jis mūs ko cik nesubambardavo. Rėkėm, spiegem. Tai gerai, kad motulė namuose buvo, tai išgelbėjo, o ty galėj

mus pamušc.

Iš skudurų bolį (sviedinį) pasdarom ir ajom lošč kvadrato. Mergaitės iš skepatų darėm lėlas. Skepatų tep sulankstai sulankstai kap kaladukį, tadų kitų skepatu vieny galų (galvukį) apriši, kitu skepatu kap mažų vaikų suvynioji ir lėlė; kap kas tai ir pasiūdavo lėlas. Mano seseriai viena siuvėja iš skudurukų pasiuvo labai gražių lėlių. Ir su galvu, ir su rankom, su sijonu. Tai ji kiek ajo keliu, ciek galvojo, kas gi tos lėlės galvon? Cik parejo, nieko nelaukus -už peilio ir galvų atpjovė. Jai lėlių neraikėjo, o aš ir ketris skyrius baigiau, ir vis dar bovinaus su lėlėm. (10)

Tėvukas mūs labai mylėjo darbų. Ir mus iš mažumės mokė nebijoc darbo. Aš buvau gal cik penkių metų, tai jis man padarė tokius žaislus, krijelį, kur siūlų veja. An ašukės užvėrė tokius kryžokus, kad suktųs. Suki ir siūlas vejas. Kartų mama su tėvuliu išvažiavo turgun, o man gi reikia dirbc, siūlus sukc, vyc... Niekur nerandu jokio siūlo... Buvo pavasaris, tai mamos visos vilnonės kojinės surinktos, suplyšį, galvos nukirptos, o aulai sudėci aduoc tokiai moteriškei, katroj invalidė, užsiimdė mezgimu. Jau ji, būdavo, ataina ir mus apmezga. Nu, galvoju, ciej aulai man bus gerai. Tai aš an to krijelio siūlų užvyniojau ir visus šitus aulus išardiau ir suvijau. Matau per langų, kad motulė parvažiuoja, tai aš tų krijelį su siūlais pastatiau an stalo ir laukiu. kad pagirt už gerų darbų. Pilnas krijelis siūlų. Inejo motulė: "Nu, ką ca!" Sakau. tep ir tep padariau... Mama jau piktai puolė barcis ir kap cit tėvulis ineina. Sako, nesbark, vaikas dirbo visųdien. Atais mezgėja ir numegs, nesbark...

Negana to, dar padarė mažų kultuvukį. Nu, ir ainu velėc. Aš macydavau, kap mama, kad ir turėjo muilo, bet pasdaro šarmo, o paskiau su muilu išmuilina, kad būt slidzau... Pavirina pelanų šarmi. Mama išajo in laukus; turiu kultuvį reikia aic velėc. Susrinkau visas skarytes, kiek buvo, paėmiau muilo ir ciesiai in balų Tolkinį... Ty tokis baltas akmuo (aš ir dar aciminus pastoviu pas tų akmenį), tokis rupus. Tai aš tas skarytes an to akmenio susdėjau ir kultuvaiti kuliu. Pavilgau, pamuiliu ir kuliu. Ir visas kap tarku sutarkavau. Tadų parnešiau, sudzioviau. Pareina mama iš darbų - persigando. Būt mušus, tėvulis vėl nedavė mušc. Tai va, kokia buvau darbinykė. Tėvulis sakė: "Šita mokės darbuic"...

Mūs mama draudė vaikam užuoganosna aic, ba ištapysim. Tėvulis mumi padaro placių ežių, per visų daržų, inpila pupų, žirnių, aguonų... Mumi liepia pasisodzyt, prižiūrėt... Nu, mes ty ir darbavomės... Tėvulis jau sirgo, bet dar išsivedė karves paganyc, o motulė išėjo kieminėc. Mes užrakinom pirkių, nusnešėm raktų ir kapstomės ton ežion... Pametiau tų raktų. Pareina mama kiauilių šarc raktu neranda. Kur raktas? Nerandu. Motulė tadų mani prilupo. Ir ji

ieško, verkia, ir aš verkiu. Tėvulis parveda karves; kas ca yra? Tep ir tep. Tadu tėvulis motulį apibarė: tu nežiūrai vaikų, ale kiemų. Mūs klausia: "Gal jūs nevalgį?" Nevalgį. Tadu tėvulis langų išėmė, mus per langų inkėlė, padavė valgyc. Kap pavalgėm, apsiraminom, sako, ainau visi rakto ieškoc. Radom.

Su mamu nei viena nenorėjom gulėc, abidzvi su tėvuliu. O abiem pas jį ankšta. Tėvulis devynis mėnesius sirgo. Jam dėl ligos pirkto saldaines "Pastile folde". Nog viršaus saldzos, o paskiau tokios kap guminės, karsteria. Jos labai gražiose dėžutėse buvo. Jis išvalgė tas saldaines ir sako: "Viena su manim gulėsit, o kitai duosiu šitų dėžutį." Tai mes nei toj, nei toj neėmėm dėžutės. Abidzvi norim su juoj gulėc. Sakom: "Viena imsime dėžutės apacy, kita viršų, o su tavim gulėsime kas antra nakcis." Motulė sakydavo, gal jūs širdis atjautė, kad mažos liksit nog tėvulio, tai jūs tep ir darėt. (4)

Mušdavo mama už prasižengimus tai samčiu, tai pančiu neskaudžiai. Nuo tėvulio tik vieną kartą gavau botagu per grynas kojas už tai, kad buvau įsikoręs į obelį. Mums ne kartą buvo sakyta, kad mergaitėm negalima lipt į vaismedį medis nudžius. Be šito dar buvo pasakymas, kad ir apsiavus negalima į vaismedį lipt - vėlgi išdžius. Vaisinių medžių ir nekirto; jie jei patys išdžiūsta, tai išdžiūsta... Tai tėvulis pamatė mani obelin, kad ir labai mylėjo, botagą kaip turėjo rankoj, tai išlipęs iš vežimo gerai atšventino juo per grynas kiškas. Tai tik šitą mušimą ir atsimenu. Bet jei tėvelis įeina į pirkį, tai pas mus "cyku spakaina". Labai jo bijojom, užtekdamo jo žvilgsnio. O mama greitai supyksta, greitai acileidžia. Aptalžo koku šluotražiu ar pastaranka nustverus. Pabėgam - tai per duris, tai per langelį. Kamaron buvo nedidelis langelis, tai kai tik mama ieško kokio daikto mušimui, tai mes kamaron ir pro langelį iššokam. Pareini po kiek laiko - jau seniai būna užmiršta. (2)

Vaikas cik paaugo - jau jam drožia šaukštų. Ca jo šaukštas ir kad kici nerušyt. Pas mus buvo lancynėlė kampi, ir ty apacinėn lanton buvo padarytos skylės šaukštam inkišč. Žinojom, katro katris šaukštas. Jei susmaišei, ne savo paėmei, tai tas, katro šaukštų paėmei, turi teisę duoc kakton. Jau paimk savo šaukštų ir dėk kakton. Tai tadu tep; jei neuširdjs, gražiai, tai trupucį bakšterna, bet jei inširdjs, tai kap mosterni, tai ir guzas būna. Svecimu šaukštu valgysi - tai su tuom žmogum susbarsi. Negali šaukštų ir barškyc, sako, bus barnis draugėn. Prieg stalo susėdį valgyc nekalba. Buvo ir tokis pasakymas: "Geras šuva šikdamas neloja, darbinykas žmogus dirbdamas nešneka." Ca cinka ir prieg valgymo.

Valganc negalima ir pro langų dairycis. Kap valgai ir žiūrai pro langų, tai kitas turi teisį tau palei nosies šonų prikišč pirštų. Tadu atsisuki ir susduodžintų pirštų. (4)

PASAKOJIMAI APIE VAIKUS

Tėvai vėlakai suslaukė vaikaico ir labai jį mylėjo. Bijojo, kad kas jo nenužiūrėtų, kad jis nog kitų ko pikto nenužiūrėtų. Niekur jo nelaido, nieko negero jam nesakė, nerodė. Kap jam suvei aštuoniolika metų, tėvai sako: "Tu jau suaugai, nuvešim tavi kermošiu." Vaiku cakava. Jam viskų aprodo, visokius parėdus, arklius, cukerkas. O ty an vežimo sėdėjo merga, tai jis vis in jų, mergų, žvalgos. "Tėvulia, -klausia,- o kas ca per daiktas." Tėvas sako: "A, vaikelia, ca nieko gero. Pakusa... Tu insižiūrėk, kas tau labiausiai pacinka, išsirink, mes tau nupirksim." Apej vaikas visų kermošių, priai prie tėvo ir sako: "Tėvulia, gražesnio daikto už Pakusų neradau..." Nu, ką gi. Prižadėta. Ir apžanino savo sūnų. (10)

Tėvai turėjo vienturtį sūnų. Labai jį šėnavojo, nemokė ir nelaido jam jokio darbelio dirbc. Vaikas užaugo dzidelis, sveikas; tėvo sveikata jau mažą. Raikia sūnu ūkj palikc, ale kad jokio darbo neišmokė. Tai jis savo pacai sako: "Arba tu jį išmokyk darbų dirbc, arba aš aprašysiu žemj svecimiam, kas mokės jų dirbc." Tai dar motka ir sako: "Vaikelia, išaik nor vienųdzien, pabūk paskavojjs, o vakari pareik, aš tau duosiu auksinį, ir tu sakyk tėvu, kad tu uždirbai." Jis ir paklausė. Sulaukjs vakaro grįžta, parsineša auksinį ir rodo tėvu. "Tėvulia, visųdzien sunkiai dirbau ir pinigų uždirbau." Tėvas paėmė pinigų ir, kap kūrinos pečius, inmetė tų pinigų pečiuon. Vaiku nei galvon. Degė sudegė. Tėvas sako: "Mažai uždirbai, kap uždirbsi daugiau, tadu tau ir žemj užrašysiu." Motka sako: "Vaikelia, dar ilgiau pabūk, aš tau duosiu du auksiniu." Pareina vaikas vakari, duoda tėvu jau du pinigų, tas vėl pečiuon. Sūnu vėl nei šilta, nei šalta. Motka sako: "Vaikelia, nieko nebus. Kiek galima duoc, aik ir pac užsidirbk." Aina, nepratjs, visųdzien padirbo, tai nuvargo baisiausiai. Duoda jam cik vienų pinigėlj. Parneša vakari tėvu, paduoda. Tėvas vėl taikos mesc pečiuon. Vaikas kap grėbė už to pinigų. Sako: "Aš šitep sunkiai dirbau, prakaitavau, o tu deginai." Tėvas apsidžiaugė, sako: "O dar tai aš matau, kad tu pac savo prakaitu užsidirbai, pajutai vertį. Užrašysiu tau savo žemj." (10)

Tėvai turėjo vienų vaikaicj, užaugo gražus, geras vaikas, ale labai nusdavjs in svecimo gerą. Negali nevogjs. Vaiku suvejo penkiolika metų, jis visciek nesmeta šitos negeros mados. Tėvas galvoja, kap ca jį išauklėc. Sūnus vienų dzienų nusižiūrėjo pas kaimynus labai gražų, riebę veršalį. Kap aš noriu jo mėsos, aikim jį pasvokim. Tėvas sako: "Gerai, ainam, jei tep nori." Kap sūnus nemato, tai tėvas pas kaimynų nuveina, su juoj sustaria dėl veršelio, jam užmoka.

Nakcu aina vogc. Tēvas sako: "Vaikelia, padarykim tep: prieš suvalgydami pasisverkim ir po valgymo pasisverkim, kiek mumi naudos iš to veršalio, kiek mes priaugsim." Gerai. Susėda valgyc, tas vaikas vis žvalgos, ar kas neateina, kaimyno balsų užgirsta springsta. Jam jau neina plotan. O tėvas sau ramiausiai valgo. Baigė tų mėsų, pasisvėrė. Sūnu nukritį du kilai, o tėvu priaugį du kilai. Vaikas dzyvinas: "Tai kap dar ca?" "Už tai, sūnelia, man priaugo, kad aš valgiau savo mėsų, o tu valgei vogtų. Kap tu ne vogtų, o savo uždirbtų valgysi, tai būsi sveikas ir laimingas. Vogtas daiktas tau sveikatos neatneš". Paklausė tėvo ir pasdarė geras vaikas. (10)

Kap mes buvom maži, tai mus guzdžino Burloku. Sako, jis vaikščioja su raudonais čebatais ir žūro, koki vaikai sodzun gyvena. Jei geri nieko nedaro, nu, o kur blogi, mušas, pešas, daržan sveciman aina, nu, tai tadu Burlokas, kap dzideli išajį, likį cik maži vaikai ir ciej pirkios neužsišovį, tai jis palanda po pečiun ir laukia. Kap cik vaikas nog pečiaus nulipa, vaikų uždusina ir kraujų išgera. Už tai jo čebatai raudoni.

Kap mes likom siratos (seseriai keturi, man aštuoni metai buvo), tai motulė, kap aina an rėžių, vedas vyriausį brolį, o jaunesnį paliekci mūs prižiūrėc, nu, ir namuose pastvarkyc. Kų mumi mama ir vyresnis brolis pasako dirbc jam, tai jis mus varydavo, kad už jį padirbtum. Mes jo neklausom. Tai tadu jis sugalvojo. Grūšion buvo dzidžiausias vapsvų lizdas. Toj grūšia vadzinos saldulė. (Dar magaratkėm šitas grūšis vadinom.) Už tų vapsvų nesakė nei tų grūšių nusiskinc. Jų lizdas tai tokis kap rankovė karojo. Tai jis su lazdu tų lizdų išdraskė, tos vapsvos an lango apsėdo ir mes perdzien iš pirkios negalėjom išaic. Parajo vyriausias brolis, skudurų uždegė, parūkė ir nurūkino tas vapsvas.

Paskiau mes vėl tep: kų liepia mama, mes padarom, o kų jaunesnis brolis liepia daryc už jį neklausom. Tai jis sugalvojo. Jei jūs mani neklausysit, tai aš Burlokų pašauksiu. Mes sėdzim an pečio su Jadvygu, Bronius išajo laukan, pavaikščiojo kiek ir parajys sako: "Ana jau po pečiun Burlokas tupi, ir raudoni čebatai matos". Tep pasakė ir pac pro duris išlėkė, ir dar duris iš oro užkabino. Nu, tai mes, kiek turėjom sylos, ciek rėkėm, verkėm, kol brolis Juozulis išvadavo. Tadų tų brolį prilupo godniai ir mus palaido. (4)

Pagrindinis gąsdinimas: "Atais cigonai, tai aduosiu ir tegu tavi vedas. Galėsi tųsycis su cigonkom, varažyc ir vištas vogc." Vaikam pasidaryt čigonais atrodė labai baisu. Dar sakydavo: "Nelakiok prieš Velykas, ba žydai vaikus an macų pjauna. Išvarvina kraujų ir in macus primaišo". Lyg ir bijodavom,

bet Mauškę ar Mendelį galėjom ir vidury nakties susitikt ir nebijojom... Bijojom kažin kur gyvenančių, kažin kaip atrodančių žydų. (2)

Mūs tėvulis daug metų sirgo, iš laškos neskėlė. Ale mus auklėjo kap raikia. Pašveisc mus galan laškos turėjo nemažų galų aivos. Aiva tai nog pavalkų, odinis dzižžas. Mes buvom tep išmokyci. Jei praskaltom, žinom, kad mūs tėvulis nepasgaus, kitųroz ir nesužinos, visciek vedam vienas kitų pas tėvulio laškų, kad nušveist su aivu. Aiva buvo po seniku. Praskalto brolis, tai mes su kitu broliu jį atvedam pas tėvulį. Jis vaikų terpu klupscų insignybia, šiknų išverca ir tuoj aivu paspirgina. Tadui primuštas verkia, ir mes visi kartu stovim ir verkiame. Jei kitas praskalto, kitų vedam. Ir nepabėgom. Vyriausias brolis Juozulis kap paaugo, tai jau jis mumi nesduoda, pabėga. Laukia, kol mama iš kur nor parais. Mama paprašo: "Tėvulia, dovanok vaiku". Tėvas dovanoja. Mani tai viso dukart šveitė. Pirmų roz, kad žiūrėdami per langų sugurinom uzbony. Brolis labai mylėjo arklus ir pamatė per langų, kad važiuoja kaimynas, o paskui bėga tokis gražus kumelaicis. Jis mani pašaukė, ir mes abudu užsiritį an lango žiūrėjom in tų kumeliukų. An suolo stovėjo uzbonas su pienu, tai mes jį užkliudėm, nuvertėm ir sugurinom. Tadu abudu mušė.

O kitųroz vėl per arklus. Broliai su draugais svecimų arklį atraukė. Ciej bernaiciai buvo dzidesni už mano brolius. Aš buvau išėjus kaiman pas mergaites, man buvo gal dvylika metų. Bernaiciai sugalvojo paspjaut paršų, sužinojo, kad palei Kirklionių-Pavarėnio rubežių lakioja Zagarsko iš Kirklionių paršas, ir jį raikia sugauc. Šitėp buvom sutarj: paršų pasgausim, papjausim, parnešim, prieminėn apsivalysim, iškepsim ir suvalgysim. Jie nuvejį vaikė, vaikė tų paršų, bet ar jieį pagaus svecimų paršų ir dar laukuose... Nu, ir grįždami nog paršo pamatė pririštų Tarasevičiaus kumelį. Tėvulis pamatė, kad jieį pradėjo tų kumelį šucyc akmenais. Visi - Saulėno, Plonadūmio, Dzingeliausko bernaiciai tol šucino, kol kumelė, bėgiodama aplinkui, atrūko. Tėvulis sako: "Jei Mariuka būt buvus namuose, tai ji būt tuos bernaicius sudraudus." Parėjo mano broliai namo, tadu tėvas sako: "Vaikai, atneškite man duonos, aš noriu valgyt." Jaunesnis nuvejo ir atnešė, tai tadu jis stvėrė jį už rankos tarpu klupcų insignybo ir tuoj aivu atmatojo atmatojo ir palaido. O vyresnis ištrūko. "Aikit, pašaukit, Mariukos iš Dzingeliausko." Aš parejau. "Atnešk, Mariuka, man spirgucį ir duonelės." Bernaiciai nesako, kas mani laukia. Atpjoviau spirgucį, atnešiau duonelės... Buvo tokia mada, kad nepadėsi, ką atnešei, an patalo. Raikia laukc, kol paims in rankas. Laukiu, kad cik tėvas ne už duonelės, o mani už rankos. Tarpu klupscų galvų ir atpylė. "Kad būtai buvus, tai būtai liepus, kad vaikai pareit, o dar kumelį

atrūkino, daržus išmindė. O jei būt Tarasevičius užajys, tai dziedas būt juos užmušys. O sarmata kokia". Viso duroz goviau mušč. Mama nemušė ar gal ty jos nesopėjo? (5)

Jei vaikas tėvam labai praskalsta, tai tų vaikų klupdo kažergynan. An kažergos uždeda puodkelį ir po tuoj puodkeli paklupdo. Karo vaiku puodkelė beveik an galvos. Klūpēc raikia, kol palais. Ty dzidzausia bausmė. Ca aršiau už dziržų, už viskų aršiausia. Dzidzausia bausmė, už dzidzausj praskaltimų klūpoc kažergynan. Nu, ir jei ateis svecimas žmogus, tai pamacys, kad klūpo, supras, kad labai praskaltai. (4)

SVOTŲ LAUKIMAS, SVOTAVIMAS

Kožna merga nori ko graicau ištekēc. Vienos išteka, kad bagotos, kitos kad gražios, slaunos. Kad bernas mergų labai mylėt, tai raikia kovon ar tep kokian gėriman inlašyc, kap serga an rūby. Tos mergos. Ale raikia jau kap pradejai, tai tep daryc ir daryc... Jei šitų mesi, bernas tavi an akių pradės neužlaisc, nekjs... Kad bernas nesiskirtų nog mergos, tai raikia ainanc uogauc ar grybauc nešiocis adatų. Kap pamatai gyvatj, tai, kol dar ji gyva, raikia tuoj adatu perverc per gyvatj, o paskiau, kur kap jau suveini su bernu, jam nematanc raikia tuoj adatu prisisekc prieg berno ir savo skverno. Tadu bernas neatstos. Jei bernas ar merga labai nori pamacyc, su kuoj apsiženys, tai kap pirmųroz pamato jaunų mėnulaicj, tai raikia klaupcis an vieno klupsco ir sukalbēc kelis poterus, tadu iš tos vietos paimc trimi pirštais žemių, insirišč skurulukan ir parsinešus pasdēc po galvu. Per sapnų ateis.

Sakė, kad merga berno ar bernas mergos neapžolyt, tai raikia nešoc apaciniai marškiniai išvirkščiai. (6)

Šneka, kad mergai ar ty bernu nigdi negalima imc iš bliūdo paskucinio kūsnio, jei imsi paskucinį, tai ir jauniman jie bus paskuciniai. Kap merga turi madų valgyc su samcu iš pacies puodo, tai strošina, kad jos vyras bus su ilgu nosiu. Mergom nelaido ir gramdzyc puodų, sako, negramdzyk ty puodo ar bliūdo, ba per tavo veseilių lis.

Dar buvo tokia patarlė, kad jei bernas ar merga pavalgo vis paskuciniai ir paskuciniai. Paskiausia kelias nog bliūdo, tai, sako, tu ir pacų ar ty vyrų gausi paskucinį, nu, jau niekam verty. Jei merga turi madų šluodama pirkių mėšlus sušluoc vidurin aslos, tai jos bernas bus iš sodziaus vidurio, o jei kožnyroz sušluoja kampan, tai ji nutekės in sodziaus galy, iš ty bus bernas. Dar būna tep,

kad viena merga sušluoja krūvon mėšlus, o kita ataina ir juos išneša an mėšlyno, tai toj, katroj sušlavė, pagatava tai plaukus nurauc, sako, tu mano dalių išnešei. Jei bernas viralų valgydamas an stalo prilaja, tai gaus žmonių pijokį. Jei valgydama merga laisto, tai jos vyras bus pijokas. (4)

Kuomet dirbi ir įkrinta į akį ar burną grūdas, tai reikia jis turėt su savim, tai jei moteris turi tokį grūdų, jai seksis gerai kermošius, o jei bernas ar merga, tai gerai seksis jaunime. (3)

Kad mergos greitai ištekėtų, reikia, kap gema mergaitė, tas vanduo, kuriam ji pirmą kartą išprausiamą, išlaistyt nog prieminės durų iki vartų, tai toji mergina greitai ištekės. (2)

Svotai važinėdavo ketvirtadienį, šeštadienį ir sekmadienį. Dar iki šitų laikų važiavo. Vestuvės prasidėdavo svocija. Dažniausiai svotų sulaukdavo šeštadienį. Visos mergos šeštadienį nuo ryto apsišluodavo kiemus ir savą dalį ūlyčios. Kai jau suskambėdavo skambalai, visi, o labiausiai visos, šokdavo prie lango žiūrėt, į kurį kiemą suka svotai. Svocijon važiavo svotas ir būsimasis jaunikis. Pamačius, kad suka į jų kiemą, mergos nutraukdavo rankšluostį iš rankšluostinės ir kabindavo naują, greitai nušluostydavo stalą, užklodavo gražia staltiese, patvarkydavo lovas. Merginos svotų, įeinančių į pirkį, nelaukia, apsitvarkiusios kur nors pasislepia. Būna, kad spėja tik užšokt ant pečiaus ir, prisiglaudę prie balanų, klausosi, kas čia bus. Pasilieka tik broliai, ištekėjusios seserys. Netekėjusios visos išeina, nes nežino, pas kurią atvažiavo svotai.

Belstis į duris nebuvo mados. Įėję pagarbina Jėzų Kristų ir iš toli pradeda kalbą apie tai, ko atvažiavo: "Paklydom iš toli važiuodami, nutarėm užeit, prieglaudos pasiprašyt, sušilt ir nutirpusias kojas ištiesti" ir pan. Arba sakydavo: "Ieškom jaunos gražios karvelės, pagalvojom, gal pas jus užklydo?" Tėvas sodina svečius už stalo. Paprašius prisėst svotas traukia puslitrį vyno ar degtinės. Ant stalo deda skarelę, tada butelį, o ant butelio užmauna rūtų vainikėlį. Pakviesti už stalo pradeda kalbėt konkrečiai: "Girdėjom, kad tavo Anelkutė labai darbšči, protinga, o mūs jaunas bernelis ieško sau darbščios mergelės" ir pan. Tada jau kas nors iš šeimos eina ieškot merginos, pas kurią ir atvažiavo svocijon. Būna, kad mergina įeina, žvilgtelį į peršamą jaunikį ir vėl išlekia iš pirkios. Reiškia, mergai jaunikis nepatiko, svotai gali važiuot namo. Priklauso ir nuo tėvų. Kiti tėvai nepaiso, kad ji nori ar nenori, turi sėst už stalo. Labai paisė tėvų valios. Jei mergina atsisėda, tėvai irgi patenkinti pragėrai prasidėjo. Nuima vainikėlį nuo butelio, pertraukia per pusę ir padeda ant stalo. Svotas atkemša butelį, tėvas pradeda raikyti duoną, motina neša sūrį ant stalo, kepa kiaušiniene. Būna, kad pragėros kaip ir įvyko, bet nesusitarė dėl pasogos ar jaunikis pasirodė per

menkas, tai tėvas pasakydavo: "Kų suvalgėm, tai tegu bus in sveikatų, o kų išgėrėm, tai aš užmokėsiu." Jei pinigų svotas pasiima – reiškia, svocija iširo. Baigta. Man mama pasakojo, kaip pas ją atvažiavo svotas su mano tėvuliu (būsimu jos vyru). Jis buvo visai jai nepažįstamas, turėjo 28 metus ir buvo siuvėjas, trankės po visą apylinkę siūdama visiems, kas paprašo. Mamos tėvas buvo mandras, laikė, kad jo duktė graži, slauna ir jaunikis jai per prastas, tegu duktė dar paauga, geresnio palaukia. Motulė sako, aš matau, kad tėvas deda pinigų, o jaunikis (mano tėvelis) vis stumia atgal, neima. Ilgokai stumdė vienas kitam. Motulė sako, aš žiūrėjau žiūrėjau, man berno pagailo, jis tokis gražus, meilus. Aš dabėgau, stvėriau už tų pinigų ir užsikišau užancin. Ženykas nusjuokė, o tėvelis piktai pažiūrėjo in mani, bet prie žmonių nieko nesakė. Tep ir apsiženinom. Motulė buvo labai drąsi merga, ne kiekviena eitų prieš tėvo valią. Susitaria dėl kraičio, pasogos, sutaria, kada važiuos pas kunigą užurašų. Kitą savaitę važiuodavo an peržiūros pas jaunikį. Važiuoja tėvas, dėdė, vyresnis brolis. Per tris sekmadienius bažnyčioj skelbia užsakus: "Saulėnas Jonas iš Pavarėnio kaimo aina moterystės stonan su Marijona Žargauskaite iš Pamerkių kaimo. Užsakai pirmi paskelbti. Kas žino kokių kliūčių, prašom per dvi savaites pranešti". Taip per tris sekmadienius visa parapija sužinodavo, kas veda, teka. (2)

Pas katrų mergų daugiau svotų važiuoja, tai jau jai pasididžiavimas. Sako, jei nori, kad pas tavi svotai važinėt ir važinėt, tai reikia tadu, kap pirmi svotai atvažiavo, padėt vainikų an stalo, tai paki jie ty tarias, tų vainikų padėc už stalo, kertėn. Vainikas kertėn pagulės, tai pas tavi atvažiuos ne vieni svotai. O jei mergai atvežtų, an stalo padėtų vainikų niekam nematanc, bernas atvogs, tai toj merga turės už jo tekėc, nori ji ar nenori. (6)

Kuomet pirmi svotai atvažiuoja, reikalinga jų arklys pagirdyt vandeniu, tai svotai neatstos nuo tos mergos. (1)

VESTUVĖS

Man dar teko girdėc, kad prieš vakarones merga siunca paslų, kad pereit per visų sodžių kviesdamas veseilion. Jis mokėjo kokį tai sakymų: "Kvieciu jaunus ir senus, mažus ir kvarus..." Išėjo jau iš galvos. Merga dar turi ir paci praic visų prašydama ataic an jos veseilios. (6)

Kap seniau, tai veseilių kėlė ir vienon, ir kiton pusėn. Tai ir vakarones ruošė ir mergos, ir berno pusėse. Tai jaunimo suvejimas prieš veseilių. Vakaronė se suveina visas pulkas, ir priaina daug jaunimo iš kitų kaimų, katris ir nekviestas.

Pulku paduoda valgyt, o nekviesci pasilik šoka, dainuoja visokias graudžias dainas. (4)

Vakaronės būna vidurin savaitės, vakari. Prieš šliūbų nuotekai ir ženyku reikia atsisveikyt su visu jaunimu. Būna atskirai pas mergų ir atskirai pas ženykų. Mano laikais vakaronės – tai paprasci šokiai. Įdomiau tik, kaip vadzinos "Pirmas tancius". Jau kaip muzikantai pradeda graic, tai niekas iš jaunimo nepradeda šokc. Pirmas tancius raikia pravesc. Nuoteka turi priaic ir paprašyc pas kų nor, kad pravest tancų. Paprašo jau iš anksto apgalvojus. Pravesc pirmų tancių garbė, ir parenka kur slaunesnius žmones, gali būc giminės, gali būc svecimi. Aš tai per savo veseilių paprašiau pusbrolio su savo žmonu, kad jie pašokt. Atejav, muzika graina, ir niekas neina šokc, sako, nuoteka turi paprašyc. Kap jau paprašyci pašoka, tadu nuoteka jiem nuslankia, gražiai padėkoja, kad pravedė, ir tadu vėl nuslankia jaunimu ir paprašo, kad aitų šokc. Prasdeda šokiai. Gieda visokias veseilines giesmes graudingas. (8)

Po vakaronių, kitos dienos rytų, merga aina apverkauc savo rūtų darželio. Kap apverkia graudžiais žodžiais, aciklonioja. Tad u aina acisveikyt ir su kitų sodzaus mergų rūtelių daržaliais. Ca raikia labai mokėc, raikia atrasc žodžių. Būna, kad kita merga nemoka, jai neišaina apverkauc, tai samdo kitų verkautojų. Jai raikia acilygyc. (6)

Pirma buvo mada mergom verkauc pas rūtų darželius. Kap kadu jaunų nuotekų raikia mokyc, kap verk. Ma dziedukas pasakojo. Sako, mes aidavom klausyc, kap jas moko. Kitos ir neišsimoko – samdo, ba mada buvo.

Verkavo šitep:

Pradedu jaunų, cykų alasėlį per rūtų darželį.

Su Dievu, rūtelės, daugiau aš jūsų neravėsiu,

Daugiau neskinsiu, vainikėlio nepinsiu, an galvelės nedėsiu.

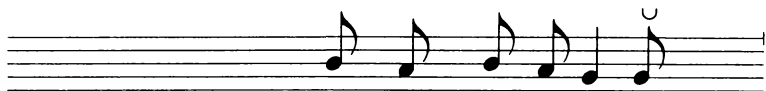
Su Dievu jaunos mergelės, su katrom vaikščiojau, po margų jaunimėlį.

Daugiau nevaikščiosiu, daugiau neklausysiu, nei zvankių muzikelių...

$\text{♩} \approx 140$

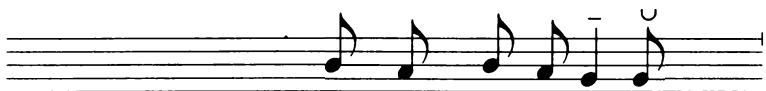
Pra - de - du jau - nū,

cy - kų a - lė - sė - lį

per rū - te - lių dar - že - ė - lį.

Su Die - vu, rū - te - ė - s,

da - u-giau aš jūs ne - ra - vė - siu,

da - u-giau ne-skin-siu

ir an - gol - ve - ė - s ne-dė - siu.

Su - die, jau - nos mer - ge - tės,

su ka - trom aš vaikš - čio - jau.

Dau - giau ne - vaikš - čio - siu

po jau - nų jau - ni - mē - li,

dau - giau ne - klau - sy - siu

nei zvan - kių mu - zi - kė - lių.

Dziedukas sako, išeini, tai ty girdėc alasuoja, tai ty... (8)

Kalbėdavo, kad mergos, kap išgena jaucus, tai cik laukai skamba, kap jos verkauna; mokinas, kap raikės žodziai skaicyc per veseilių. (4)

Iš ryto mergos suvejį nupina visos nuotekai rūtų vainikėlj, an valiono ripulius sudeda iš rūtų ir prisega. Dručkos nuotekų parėdo, sutvarko ir laukia. (8)

An rydzienos, po vakaronių, apė dzvyliktų valandų pas nuotekų atvažiuoja ženyko šonas. Juos pasodzina už stalo, duoda valgyc. Tadu nežiūrėjo,

kad pulkan būt paporiu. Kų pakviecia, tų pakviecia. Pas ženykų būna daugiausia broliai (pabroliai). Ženotos jaunos giminės. Nuoteka suprašo družkas (pamerges). Jau neporuoja. Družkos visos sėdzi už stalo an suolo, o broliai visadu sėdzi priekin an uslano. Kadu graina, katras nori ,katrų veda. Pašoka, padainuoja ir vėl sėdas kas sau. Jaunojo pusės buvo ne svočia, o svoka. Jų galėjo būt ir kelios. Svoka - tai cik svoto pagalbinykė. (4)

Nuoteka paprašo, kad broliai jų atvestų prieg stalo. Atveda, pasodzina, o pacys ackirai sėdzi. Nuoteka sėdzi prie vieno stalo, o ženykas prie kito. Ženykas atveža dovanas. Vadzinas "dovanos an vainiko". Tai daugiausia skepata, o an skepatos - rūtų vainikas. Mano motulai jaunikis atvežė čeverykus (dar mes sunešiojom), skaitės, labai gerai an vainiko čeverykai; daugiausia skepatukų. Vieno vainiko nenešė. Kap ženykas atneša vainikų, tai družkos savo vainikėlių nuotekai nusega ir prisega atvežčinį. Ji vainikų sudėdžinėj nosinukėn, kad nenumest. Dėl ko gadzino, tai nežinau, bet sudziovino ir laiko kuparin. (8)

Ženykas atveža vainikėlių, skarytį ar medžiagos dovanų - kas kų išgali. An dovanų būna vainikėlis uždėtas. Aina tep: medžiaga ar skarytė, tadu maldaknygė, an maldaknygės - vainikėlis. Vyriausias jaunikio brolis paduoda viskų vyriausiai družkai, družka vainikėlių užsega nuotekai an galvos. Družkos tos pusės broliam būna nupirkį kvietkus, juos pacios insega in klepus. Bernam sega kairėn pusėn, o maršalkai, ženociem (svotu) dešinėn. Tai ton maldaknygėn, kur paduoda su vainikėliu. būna sudėta brolių pinigai družkom už kvietkus. Pinigai būna sudėta tep, kad būt kuo sunkiau juos atrasc. Tai lapelius kuo gražiausiai suklijuoja, tai aprovon inkiša. Družkos, susradį pinigus, maldaknygį gražina to šono broliam. Cieį parodo, kiek dar jos pinigų paliko. Bet jau jų negražina, kad žioplos, tai ir neraikia... (4)

Berno šono broliai už prisegtus kvietkus per vyriausį brolių perduoda lėkštį su pinigais. Mergos družkos pirštais pinigų neskaito, pasima šiaudų ir su šiaudu suskaito. kiek šicieį atsiuntė pinigų. Lėkštį gražina atgalios. Sako. mes išrinkom gražiausius kvietkus, o jūs mumi ciek mažai užmokėjot. Būna, kad lėkštį su pinigais siuncinėja kelis rozus. Vis sako, pinigų mažą, biedni, niekam cikų broliai. Kita pusė vėl šaipos, kad prasci kvietkai... (6)

Tą degtinės čerką, kurią duoda ženykui ainanc už stalo. reikia išgerc kuriai nor kaimo mergai, tai greitai ištekės to kaimo mergos. (3)

Pirkion, kur sėdzi nuoteka, suveina neprašyci, pašaliniai žmonės ir visap virkdzia. Gieda visokias giesmes. Gieda, kol pravirkdo. Jei nuoteka neverkia, tai sako. gal raikia duoc svogūnų, kad akis pastrint. Jei per veseilių neverkė, tai visų viekų verksi buvo tokis pasakymas. (8)

Jau kap merga ruošias kilc nog stalo, tai dažniausia nekviestos moteros, katros stovi prie durų ir virkdo nuotekų, uždainuoja šitų dainų:

Palūkekė, bernužėli,

Dar aš aisiu in darželį.

Pas darželį nuaidama,

Pas rūtelas nualpdama.

Jūs rūtelės, jūs žaliosios, | 2 k.

Daugiau Jūsų neraškysiu. | 2 k.

Palūkekė, bernužėli,

Dar aš aisiu in svirnelį.

Į svirnelį įeidama,

Pas skrynelas nualpdama,

Jūs drobelės, jūs baltosios, | 2 k.

Daugiau jūsų nevarcysiu. | 2 k. (2)

♩ = 96

Berno pusė anksčiau nog stalo acikelia ir išeina iš pirkios. Mergos pulkas apeina aplink stalų ir pabuciuoja an stalo stovincj kryželį. Visadu nuoteka, išeidama iš užstalės, su savim nutįsia ir skatercj nog stalo, kad sodziaus mergos visos graitai išteket. Tėvai sėdži an uslano. Nuoteka bucuoja atsiklaupus tėvam rankas ir kojas. Tadu acisveikina su broliais, seserimi, kaimynais. Su visais visais, kas cik atejo jos išlydėc. (6)

Tėvai nuotekų peržegnodavo, o ji, pabučiavus jiems rankas ir kojas, verkdamo:

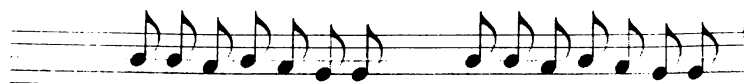
*Dovanok, motula,
Dovanok, širdela,
Gal aš kadu užgavau
Tavo širdelį,
Nepaklausiau tavo žodelio.*

*Dėkui tau, tėvuli,
Dėkui tau, širdela,
Kad mani užauginai,
Kad mani išmokinai
Sunkiųjų darbelių...
Cik nedėkui tėvuliui, motulai,
Kad mani jaunų toli nulaido... (2)*

$\text{♩} = 108$

Poco rubato

[] Do-va-nok, mo-tu-la, do-va-nok, šir-de-la,
Gal aš ka-du už-ga-vau ta-vo šir-de-lį,
jei ta-vi ne pa-klau-siau.
Dė-kui tau, tė-vu-li, kad ma-ni jau-nų
gra-žiai u-žau-gi-nai, gra-žiai iš-mo-ki-nai.

Tik ne-dė-kui, mo-tu-lai,

tik ne-dė-kui, tè-ve-liui,

kad — ma-ni jau-nų

taip to-li nu-lai-dai.

Jau kap nuoteka aina per duris važiuoc šliūban, tai visi labai žiūrėjo, kad niekas nestovėt an slanksco. Jei kas stovi an slanksco, tai, sako, nuotekos gyvenimas bus vienas vargas. An slanksco stovi daugiausia ciej, katriej nori nuotekų užburc, katriej nelinki gero... (4)

Aš girdėjau iš savo anytos, kad labai bijojo adatų. Sako, gali nuotekai insakc adatų, tadu visas jos gyvenimas bus kap an adatų. Atsiranda iš pašalies žmonių, katriej indeda. Sakė, taikės rasc kur padalkuose insakta. Šešuras sakė, kad ženyku ir nuotekai raikia insiųc gyvsidabrio, gali ir tep kokian daiktan insidėc, tadu tau niekas neužvaražys, kad nesisekt... (8)

Papiškėse buvo čeraunykas - Sabaičio Šimas, jis galėj veseilias užčieravoc. Vienas žmogus sako: "Aš kap važiuoju pro juos, tai špygų pažascin vienon kiton. Siūnu ir siūnu (mainau rankas), tai ir neužčieravoja." Buvo dar vienas čeraunykas. Vienų veseilion užprašė, o šito neužprašė. Insiuto. Nu, ir, sako, kap cik atvažiavo ženykas, susėdo už stalo. Tai jis priažo prieg lango ir norėjo visų veseilių užčieravoc. Užprašytas čeraunykas pamatė ir, kap cik jis inkišo galvų pro langelį, padarė, kad jam ragai užaugt. Dzidausi ragai išaugo, visan langi (tadu langai buvo mažiukai), tai jis negalėjo galvos ištraukc. Tad u visi veseilinykai jį mušė, kiek kas norėjo, paki šitas čeraunykas vėl padarė, kad jis galvų ištrauktų... Tai kap aina veseilininkai in šliūby, tai žiūro, kad niekas nestovėt an slanksco. Čeraunykai darydavo an slanksco. Kadu ženykai stojas aic iš užstalės, tadu apčieravoja. Ca tai jau labiausiai saugojo, kad nestovė t an slanksco. Ton ar ton pusėn, bet an slanksco - ne. Padaryc galėj ir per langų... (4)

Berno šono pulkas pirmas išvažiuoja in bažnyčių su padvadu. Bernas sėdzi su svotu, su vyriausiu broliu pirmiausia. Užvažiavj už sodzaus palaukia ir mergos pulko. Suslygina. Merga važiuoja su svotu ir vyriausia dručka. Išvažiuodami iš kiemo mergos pulkas išverca vienų tvoros prėslių, kad sodzaus mergos graicau išteket. (6)

Kap išvažinėja iš kiemo, tai būtinai turi nuoteka stovėc ratuose, tai greitai išteka ir kitos sodzaus mergos. Jei nuoteka sėdzi, tai mergos sako: "Kad tu kuolu pavirtus sėdėtai". Jau jos ilgai neištekės. Jau kap suslygina vieno ir kito pulko padvados, tai laidžia arklus zovadu; katriej katrus aplanks. Jei jaunoji aplankia jaunąjį, tai visų gyvenimų bus jos viršus. Jei neaplankia, tai bus ženyko viršus. (4)

Veseilinykų arkliai būna gražiai parėdzyci. Žiemų kasnykais, o vasarų gėlėm margiausiom. Lankai būna daugiausia apkaišyci. Labai gražu, kap būna jurginų. Mergos iš savo darželių prineša pacių gražiausių. Iš blėkutių būna zvaneliai padaryci akrugli, kap važiuoja, tai zvanina gražiausiai. Arkliai išukuoci, blizga... (8)

Bažnyčion ženykas su nuoteku ineina kartu, paskui juos svotas, maršalka, svotkos, vyriausias brolis, vyriausia družka... Kap aina in bažnyčių, tai nuoteka vis taiko užsistoc ženyku an kojos, kad būt jos viršus. Žiūro, katro pusėn žvakė gerai dega. Kieno skaisciau, gražiau, nedūmina ir ilgai dega, tai, sako, to gyvenimas bus gerasnis, gražesnis. Tas ilgiau gyvens, katro iš pacyko dega. (4)

Sako, jau kap per šliūbų klaupias, tai nuoteka vis taiko valionų užmesc an ženyko, kad gyveniman būt jos viršus. Berno pusė nesnaudžia, vis žiūro, kad neužmest. Būna, kad užtai ir susbara. Sako, jei nuoteka nenori barnio, tai vis svocia taiko paimc jos valionus ir uždėc an berno, kap jis priklaupjs. (8)

O nuotekai vis verkauc raikia. Verkaudama dėkavoja, kas šliūban išlydėjo, kas pakinkė, kas nuvežė šliūban, kas pasciko. Vienų nuotekų ilgai mokė, bet, macyc, nedamokė. Motulė pasakojo, sako, išlipo nuoteka iš bažnyčios po šliūbo ir verkauna: "Dėkui mano dėdulai ir dėdulės kumelai, kad mani nuvežė šventon bažnytėlėn..." (4)

Iš bažnyčios ženykas su nuoteku važiuoja kartu. Pascikc jų būna suvejį visas sodzius, kviesci ir nekviesci. Pirmą pyragus nešiojo gaspadinės rėcin. Kap žmonių būna prisrinkį, tai ciej rėciai su pyragais aina per galvas. Daug nuvagia ir suvejėliai nekviesci. Labai buvo vertė pyragas. Va, jau, sako, buvo gera veseilia, pyragų buvo kap malkos. Valgė, kas norėjo. (4)

Išėjį iš bažnyčios, pulkas aina miestelin. Mergom broliai nuperka saldainių, sau papirosų, arielkos. Grįžtanc iš bažnyčios nuoteka su ženyku ir svotu sėdzi pirmam vežimi...

Beveik visadu gali kaimo juos pascinka susrinkį kaimo žmonės, daugiausia jaunimas, vaikai... Šatry būna permetj per kelių. Svotas turi išsipirkc saldainėm, arielku... Butelaicj duoda. Sako, "išsipirko vartus". (6)

Ženykam vartus užtveria. Nupina storiausius vainikus iš šakų, iš gėlių,

jei yra. Jei būna prie kelio medžiai, tai užtveria vainikais nog vieno medžio iki kito. Jei ne, tai inkala abipus kelio kuolus ir ciesa vainikų... Pirmiausia svotas dera, duoda arielkos, paskum ir broliai turi kų nor duoc... Būna, kad ir kici kaimai užtveria kelių. Pulkas taiko tadų važiuoc kitu keliu, kad neraikėt išsipirkinėc... (8)

Parvažiavus pas nuotekų, stalai būna užsėsci. Ženykų vieton sėdzi persirengus nuoteka, ženykas, svotai. Vadzinas "cigonai". Persirengia šiciej, katriej veseilion neužprašysi. Stalų raikia išsipirkc. Visi iš svotų, iš pulko reikalauna dovanų. Moteros saldinių, vyrai papirosų... Raikia duoc, ba pradeda plūscis, broliam linki, kad jų daugiau niekas veseilion neprašyt, kad jieį piktų pacių gautų... (6)

Persirengus nuoteka šitep raudojų. Ca jau toki juokai:

*Kap jauna buvau
Tekėc neraikėjo -
Verkauc nemokėjau.
Tai aš nuvejau
Pas senų cetulį,
Kad ji mani pamokyt
Graudžiųjų žodelių...*

*Už tai pažadėjau
Baronaico kailalį.
Kap gaila stojos,
Žodelių rados,
Aduok cetula,
Baronaico kailalį...*

Beveik kiekvienoj vestuvėj "cigonai" verkavo šitaip.

"Sodo" pas mus vestuvėse nebūdavo. Pirklių iškaišydavo beržų šakom, o jei vestuvės kelia žiemą, tai virš stalo kabina amalą. Seniau sakydavo, kad amalas - namų palaimos augalas, kad jis namams atneš turtą ir laimę. Virš stalų laukiant jaunųjų kabindavo iš drobės pasiūtą mažą lopšelj ir amalą. Prie lopšelio kai kas pritvirtindavo mažą gandrūką.

Kai buvau jauna, netekėjus, tai teko būti pamerge vestuvėse Krūminių kaime. Teko matyti, kad virš jaunųjų stalų buvo pakabintas ne lopšelis, o vyriški lyties organai, padaryti iš kankorėžių. Aš išsižiojau, kaip jie buvo gerai padaryti, atrodė kaip tikri... (2)

Jau kai stalų išsiperka, veseilinykai susėda už stalų, jau kiek užvalgo, tai suveina sodziaus moteriškės apgiedoc ženyko šono veseilinykų. Gieda pašalinės,

neprašytos. Iš pradžių gražiai gieda svociai, svotu. Prašo dovanų. Skaitos, prinaskų. Ilgiau nesulaukia, tad pradeda visap negražiai apdainuoc. Apdainuoja pirmiausia svotų, paskiau svocių, brolius ir družkas. Svecimus peikia, savus giria. Tad gauna iš svocios prinaskų. Svocia duoda sūrį, pyrago, vyno. Broliai duoda saldinių. Jei veseilia būna žiemų, kap šalta, tai šeiminykai pašaliniam duoda stalų kitam gali, jie susdeda, kų gavę, ir geria, dainuoja. O jei vasara, tai viskų išsineša an oro. (8)

Iš kaimo moterų visada buvo pagrindinė giedotoja, katra užvesdavo dainas. Užvedėjai pripildavo pilną prijuostę saldinių. Laiko atkišus prijuostę, tai už kiekvieną dainą jai vis meta saldinių. Anksčiau degtinės neduodavo. Duodavo iš maisto. Svocia sūrį, pyrago. Vyriausia pamergė duoda pyragą ir saldinių.

Prieš davimą spėja visaip iškoneveit kitos pusės pulką. Kai Tamašuko Janka ženinos, tai svotui moteris giedojo, net labai negražiai:

Sėdzi svotas an suolo,

An suolo,

Karo pautai po suolu,

Po suolu.

Mes mislinom, kad dešra,

Kad dešra,

O ty pautai ir mašna. (2)

Svočiai dainalė:

Varykit svocias an kopūstų,

Kad jų pilvai išsipūstų

Nog kopūstų,

An pievelės,

Kad priestų kap avelės.

Nog pievelės in upelį,

Kad nuplauktų kap antelės.

Iš upelės an kumelės,

Kad nujotų kap durnelės. (6)

Sėdzi svotas pasigėrįs,

Šalin barzdų pasidėjęs.

Svoto barzda garmazino,

Kas pamato, tas pažino.

Jūs, broliukai, šokinėkit,

Svoto barzdų čiupinėkit.

*Jūs, broliukai, nesijuokit,
 Svatų barzdon pabučiuokit.
 Mūs svotulės gero namo,
 O jo bitės gero kelmo!
 Vijo lizdų daržinėse,
 Nešė medų rezginėse.
 Jo bitulės telyčiukės,
 O bičiukai tai veršukai.
 Visų naktį nemiegojo,
 Svotas svocių spaviedojo.
 Kokių uždavė jai kancių -
 Liepė kalbėcie ražončių.
 Oi, svotuli, nebus nieko,.
 Atlaisk man nor kiek grieko.
 Už pakūtų šokc kazokų,
 Verkė svocia, kad nemoka.*

$\text{♩} = 84$

Sė - dzi svo - tos pa - si - gė - rįs,

ša - lin barz - dų pa - si - dė - jįs.

Pastaba - toliau melodija ir ritmas pagal 3-4 taktus.

Pabroliam tokia daina:

*Pamusių menki laukai,
 Nederėjo lyšiai.
 Nėr nei vieno gero brolio -
 Visi apiplyši. 2 k.*

*Pamusio menki laukai,
Nederėjo greciai.
Nėr nė vieno gero brolio -
Visi kreivapecai. 2 k.*

*Pamusio menki laukai,
Nederėj barkūnas.
Nėr nei vieno gero brolio -
Visi trenkė perkūno. 2 k. (2)*

♩ = 104

Pa mū-sių men-ki lau-kai, ne-de-rė-jo ly-šiai.

Nėr nė vie-no ge-ro bro-lio—vi-si a-pi-ply-(ši).

Ir taip dainavo:

*Kam teks ožio kojos?
Teks svotui ožio kojos,
Ba jis po laukus lakioja.*

*Kam teks ožio ragai?
Teks svociom ožio ragai,
Ba jų minkšči pyragai.*

*Kam teks ožio akys?
Teks brolukam ožio akys,
Ba jiems nereikia nakcu žvakės.*

*Kam teks ožio lūpos?
Teks ženyku ožio lūpos,
Ba jis pas laškely klūpos.*

♩. = 62

ba jų minkš - ti py - ra - gai.

4. Kam teks o - žo a - kys?

Kam ne - rai - kės žva - kės.

Paskum dar dainuojama broliam svecimos pusės:

Mes mislinom, kad mūs brolukai

Apsnikci, apsnikci.

Ažna mūsų brolukai

Apšikci, apšikci...

Bėgo brolis balali, balali

Paskui rudų kalalį, kalalį.

Mislino brolalis,

Kad ty panelė, panelė -

Ažna ty ruda kalalė, kalalė.

Jei būna mažas brolis, tai jam atskirai padainuojama giesmė:

Mūs brolukas mažasai, mažasai

Šiaudų kūlyj vyscytas,

Rezginėse suptas,

Šunio pautais bovytas,

Kalės pienu girdzytas.

* Pastaba: 2, 4 ir 5 eilutėse 3 taktas nedainuojamas.

Suvalgo prinaskus nekviesci suvejeliai, tadu vėl landa pirkion pas veseilinykus aciprašyc už negražius žodžius, padėkoc už pyragų. Jau kalba atbulai, kad ir bagoci ir geri to šono žmonės. Padainuoja tokių dainelį:

*Prašom visų vibočyc, vibočyc -
Ne mes pacos išmokom, išmokom -
Mus ženykas išmokė, išmokė
Ir vardelius pasakė, pasakė...*

Pavalgi, prinaskus išdalinį ir veseilininkai pacys padainuoja, pašoka. Nuoteka po šliūbo šokc neina, buvo pasakymas, kad jei nuoteka šoks, tai per visų gyvenimų darbais neatsigins. Dručkos šoka, kožna stengias pašokc užsidėjus nuotekos galionų. Vis cikis graicau išteket.

Jaunimas prašoka, praslinskmina pernack. Kap kadu atsigula, o kap kas ir neprigulį ryti sėda užu stalo. Pasėdėjį važiuoc pas ženykų ruošias. (6)

Parvažiavus iš šliūbo nuoteka šoka. Šoka su valionais. Mada buvo nuotekų šokyc. Pirmas išveda vyriausias brolis. Nuoteka jį apdovanoja abrūsu, kitas pabrolys išveda - ir tų apdovanoja abrūsu... Svotų tepgi, muzikantai irgi gauna abrūsus. Nuotekų pašokdzina, tadu jau visi gali aic šokc. Nuoteka nebūna visų vakarų su valionais. Persirangia. Būna vienplaukė. An rytdzienos, kap važiuoja pas ženykų, vėl užsideda valionus.

Pasoga -tai pinigai, karvė, tep kokis gyvulys. Pasogų gali ir vėliau pasimc. Svarbiausia veseilion tai šarvas kuparas. Kuparų užsėda, raikia išsipirkc. Ženykas daugiausia išsiperka arielku, o nuoteka an kupario užkaria abrūsų. (8)

Anryt ,kap važiuoja ženyko pusėn,pirmiausia siunca pranašus. Sako,

"išlaidom pranašus", praneša, kad veseilinykai atvažiuoja. Pranašai maršalka ir svocia.

Palyda iš mergos pusės svotas, svocios, pulkas. jaunesni, slaunesni giminės...

Tadui šarvas. Kuparas, paduškas ryšulin suriša. Kuparį kiloja - ar sunkus, tadu deras. Jei sunkus, daugiau susdera užmokesčio. (4)

Sako, jei merga biedna ir turi mažai prisaudus drobių, tai jai dzidelė sarmata. Sako, kap kiton pusėn neša mergos kuparį, visi klausinėja: "Brolaliai, ar sunkus kuparis?" "Langvas, langvas". "Tai durna marci, tegu būt nor akmenų pridėjus an dugno". Kartais ir įdėdavo akmenį. (2)

Kuparį per savo sodzaus laukus raikia vežc atrakytų, ba sodzaus mergos ilgai netekės, jei kuparis užrakytas. O jau kap nuotekų lydzi in berno pusį, tai tėvas savo jaunam žantuliui inteikia dziemedžio šakelį prašydamas, maldydamas:

Aduodu savo dukrelį

Tau an viso viekelio,

Tai tu jos nebarkia

Dzidzu barneliu.

Tai tu jos nemuškia

Dzidesni rykšteli

Už dziemedžio šakelį...

Būna, kad to šono pulkas ilgiau užsisėdži, nesiskubina važiuoc, tai mergos šono veseilinykai atsineša virkščių ir padeda po stalų. Nuotekų ženykas sodzinas savo vežiman, o pabroliai iš mergos pusės savo vežiman dedas kuparų... Toj pusė turi išsipirkc. Ilgai deras. Būna, kad ir nesusderi, tai insiutį broliai parveža kuparį atgalios pas mergų. Ženykas pac važiuoja parsivežc, ir jau ca negarbė. (6)

Nuotekų vežė pas ženykų padvadu, tai nuoteka išlipus užkaria abrūsų vienų an arklio, kitų an vežimo. Jaunuosius pascinka prie durų tėvas su motku. Rankon laiko lėkštukį su duonu ir drusku. Juos irgi raikia apdovanoc. Motkai nuoteka duoda ilgų stuomenį an ilgų marškinių, šešuru trumpesnį - an vyriškų marškinių... (8)

Ženyko nei nuotekos niekas nedovanoja, ir jie nelabai kam dovanoja dovanas. Anytų su šešuru apdovanoja prie durų, kap jie pascinka. Dar apdovanoja tadu, kap nuoteka sėdži už stalo ir deda "stalų". Gal pirma kų daugiau dėjo, o dar tai cik pyragų, jį karvojum vadzina, atneša ir padeda an stalo palei nuotekų. Katris atneša pyragų, tų apdovanoja stuomeniu. Atneša šešuras arba anyta. Pavalgius nuotekų išveda šokc ženyko brolis arba vyriausias brolis

(pabrolys), jį apdovanoja abrusu. Muzikų irgi apdovanoja abrusais. Po pirmos nakties vyro sesuo ar tep kokia iš gimines atneša bliūdų su vandeniu, muilų, abrusų. Tadu nuoteka už tai jų apriša skartyti.

Kap žmonos mano sūnus 1968 metais, tai dar nebuvo mados jaunuosius apdovanoc. Cik jo krikšto tėvai atvežė dovanų ir inteikė prieš šliubų. (10)

Ir ženyko pusėn stalai būna užsėsci. Tai pusei dar jau reikia išsipirkt. Kap susėda už stalo, tai ženyko pusė ir visap giria nuotekų, kad jų Jonulis ar ty Petrusis išsirinko pacių gražiausių, darbščiausių, razumniausių... Mergos pusės svecai atbulai viskų; gražiausios, protingiausios paslikom - jum bus gerai ir prasciausia... Ir ca ateina nekviestos moteros apgiedoc, prašyc dovanų. Svocia jau traukia pyrago, vyno...

Nuotekai daug reikia drobės, abrusų. Anytai ir šešuru duoda keliom ailiom. Ir kap pascinka, ir už stalo, kap anyta pirmuoz atneša valgyt, ir pas pečių. Daug daug... Paskui dar būna anytos patalas paklotas, tai marci su svocu nuveina ir gražiai anytos patalų sudeda, gražiausiu abrusu suriša ir padeda šonan, o laškų pakloja savo viskuom, viskas savo turi būt laškon. Marcos patalas. (4)

Nei nuotekai, nei ženykui niekas nieko nedovanoja. Mano brolis Bronius buvo veseilion Pošalčių kaiman. Jis parvažiavys vis pasakojo: "Tai pataikiau veseilion, kokion dar nebuvo buvys. Ty visai kitap negu pas mus. Ty an balkio kabina zvanų. Tuoj zvanu zvanina ir kviecia visus, kad aitų apdovanoc ženykų. Visi jiem neša dovanas ir deda an stalo. Aina visos giminės ir dovanoja. Kas neturi, tai pažada kų padovanoc vėliau. Zvanina tai pabrolys, tai družkos. Ir žodžius dar sako: "Jaucis balkin pakartas, peilis šiknon invertas, kas norės acipjaus, tos mėsos paragaus ir jaunikius apdovanos" (4)

Veseilinykų susdaro grupė, apsiskermecioja ciganskai, susieško kortas, sėda vežiman ir važiuoja kitan šonan. Cigonauna šitap cik berno pusės veseilinykai. Nuvažiuoja mergos pusėn ir, išlipj iš vežimo, pakrinka. Vieni visap šposina, buria su kortom, o kici pakrinka po ūkj. Juos ir pilniavoja, ir acimdzinėja, ale jie visciek pavagia kų iš gyvo daikto. Ar ty paršų, žysį, vištų... Ir dar būtinai pavagia šventų abrozų. Nusižiūro pacį gražiausį abrozų ir nuskabina. Nuskabina abrozų, pasgauna kų ir - vežiman. Važiuoja mergos pusėn, lakia patenkyci... Jau ca viskas mergai, katroj teka. Veseiliai baigiancis šitap daro.

Bernai, daugiausia susrinkį nekviesciniai, laužo kašikų. Laužo tadu, jei yra jaunesnių seserų. Sako: "Sesulė išteklėjo, tau laikas išlįsc iš po kašiko". Susieško kašikų, padeda vidurin pirkios, ir toj merga, katroj "išlanda iš po kašiko", pastacyta netoli stovi. Visi bernai šokinėja an to kašiko ir godniai sutrina. Tadu

vienas iš bernų išveda šitų mergų šokc, skaitos, inveda jų jauniman. Šoka aplinkui kašikų. Jei išteka jaunesnė sesuo, o vyresnė palienka, tai, sako, reikia du kašikus sulaužyc: vienų laužia jai an galvos. Sako, reikia sulaužyc jai an galvos, kad liko senmergė. (10)

Jei ženykas bagotas, tai mergos palyda atgalios išvažiuoja cik kitųdzien.

Bernų su mergu guldo daugiausia svirnan. Jiej neskelia, kol neateina muzikantai kelc. Muzikantam už prisikėlimų turi užsimokėc. Daugiausia muzikantai paduoda nuotekai ir nusprausc. Paduoda muilo, abrūsų ir bliūdų su vandeniu. Nuoteka šitan vandenin inlaidzia pinigų.

Buvo tokis pasakymas, kad labai gerai, jei ženykas nuotekai nupraus po nakcies kojas. Bus geras gyvenimas, mergos bus viršus.

Kap mergos pusė išvažinėja, tai šitoj vėl apsiverkia. Jei nesiskubina išvažiuoc, tai jau dar berno giminės deda po tos pusės stalu virkščių. Ženklas, kad jau reikia važiuoc atgal. (4)

Svotą karia. Aš pati buvau tokiose vestuvėse. Dar prieš karą. Aš buvau družka tose vestuvėse. Svotu uždeda šiaudinę kepurę. Specialiai nupintą iš šiaudų. Uždeda raikštes. Per juosmenį, ne ant kaklo. Sako, vedam kart šitą melagį, nevidoną... Atbėga jaunoji ir uždeda svotui ant pečių rankšluostį sakydama: "O kų darys kitos mergos, kap nebus svoto. Tegu gyvena". Išvaduoja jaunoji. (2)

Seniau piršlio nekorė. Pradėj karc jau po karo, kap mano sūnus ženinos, tai korė. Iš prakalbų piršlys skaito... Cia nauja mada. Seniau nekorė... (10)

Kap ženinas našlys su našli, tai veseilion muzikų nebūna. Jei našlys žaninos su mergu, tai muzikų nebūna cik ženyko pusėn.

Visi, kas suscinka jaunamartį pirmų kartų po veseilios, turi su juoj sveikycis per skverny, kad jos gyvenimas būt laimingas ir turtingas.

Jaunamartė, kap nuveina pircin, moterom turi atnešc savo keptos duonos. Nusprausj ragauna duonų. Nu, sako, gera marci, gerų duonų iškepė... (6)

Bobutė Adomienė man papasakojo tokį atsitikimą. Pavarėnio kaimas buvo karališkasis, o aplinkiniai kaimai (Kirklionys, Pamusys, Aleksandrava) baudžiaviniai. Baudžiaviniai kaimai privalėjo merginą (jaunąją) pirmajai nakčiai atiduoti ponui Rasackui. Vienas vaikinys iš Kirklionių vedė Saulėnaitę iš Pavarėnio, ir pagal pirmosios nakties paprotį (kadangi ji atitekejo į baudžiatinį kaimą) ji turėjo būti nuvežta pas Pamusio poną. Šita Saulėnaitė buvo labai graži,

dainininkė... Po šliūbo, kai pulkas važiavo per Bobriškių tiltą, nuotaka išsoko iš vežimo į upę ir nusiskandino. Ji negalėjo atlaikyti gėdos, kurią jai buvo numatęs ponas. Kirklioniškis bernas parvažiavęs pasikorė. Tai tikras acitikimas. Ji buvo Saulėniūtė. Visi žinojo, ir mano motulė sakydavo: "Pirmiau mergai garbė buvo svarbiau už gyvenimą".

Praėjus savaitei ar pusantros po vestuvių darydavo atgrūščius. Atvažiuodavo tik artimiausi giminės. Jaunimas nedalyvauja "ženotų veseilia". Atgrūščiai būtinai. Būna vienuose namuose ir antruose. Čia jau vestuvių užbaigos. (2)

MIRTIS IR LAIDOTUVĖS

Apė smercį daug kas pasako. Jei vištos iš ryto aina nog laktos kudėkydamos, tai greitai lauk nabaščiko. Jei višta gieda negerai. Prieš sesulės smercį atejo višta po jos langu – karkina ir karkina. Pradėj giedoc. Vai, sakau, šita trūcizna, aš jų ainu ir užmušiu. Už nedaug ir numirė.

Šuva staugia mirs kas. Kaimyno šuva prieš jo smercį žiūro in pirkių ir išvien staugia ir staugia. Staugia ar rytas, ar vakaras, ar diena. Vyras, arklį paskinkys, išvažiavo malkauc. Važiavo su malku, virto netoli namų ir gatava. Tas šuva vis staugaliai...

Gegutė kukavo man prieš brolio smercį. Aš ainu in bažnyčių, gegutė kukuoja miški. Aš dajau in Pauliankos kalnų, ji iš miško atlėkė, užtūpė an telefono stulpo ir in mani kukuoja. Kap cik aš arcau dainu, tai ji nog to stulpo ir vėl kukuoja. Ji mani lydėjo net iki Versecko Alfonso, tadu nulėkė miškan. Aš mislinu, kokia gi ca tau karščinė, ko tu ca kukuoji? Tuos metus, birželio mėnesį, brolis numirė. Va, kų man gegulė kukavo.

Vienais metais gegutį girdėjau pirmųroz kap vandenį iš šulinio nešaus. Ir galvoju – bus jau ca man ašaros, kad girdzu gegutį su vandeniu. (5)

Šunes kaukia prieš tų namų šeiminykų mirtį. Turi labai kaukc. Ir pas Tarasevičių tep buvo, ir kap mano brolis numirė. Kaukė vakarais, baisu klausyc.

O kap mano tėvukas mirė, tai sodelin, prieg pac lango, obelin pelėda verkaudavo ir verkaudavo. O kap mūs motulė mirė, mes šunio neturėjom, o kap pamirė, atsirado kokis tai juodas šuva.

Višta kap pradeda giedoc negerai, tankiausiai an smercies. Vištų pagauna ir verca nog stalo iki slanksco. Kas papuola an slanksco (galva ar uodega), tai tų ir nukerta. Išverda tų vištų ir suvalgo. Neišmes. (4)

Pagal daug kų spėjo, kad žmogus nepastaisys. Kojas priajį pačiupauna,

jei kojos šaltos - gatava. Ir pagal nosį, - sako, persignybus jo jau nosis, iš patalo neatsikels.

Kap pirma, tai kiaulės palaistos, aina, kur nori, tai jei kiaulė atejus knisa palei pirkios duris, o jei dar priminį knisa, tai, sako, bus namuose nebaščikas.

Silpnam ligoniui veža kunigų, nu, ir jau kap jis būna prieg ligonio, uždega prieg jo ir žvakį. Kunigas po viskam išeina, žvakį užgesina, tai visadu deda dabon, in kur sukas žvakės dūmas. Jei in duris nepasveiks, o jei tep kur, in pirkios kampus dar nepamirs.

Visų žmonės pirma matė. Jei kap kunigų parveža, arklys koju kasa ir in žemį žūro, tas žmogus, katram parvežė kunigų, neatsikels. jei arklio ausys nulaistos, - vėl gi smercis. (6)

Kap žmogus miršta, tai būtinai uždega grabnyčinė žvakė raikia, pašvencyta Grabnyčių dzienon. Jau kap numiršta, prie numirėlio degina žvakes, pašvencytas Visų Šventų dzienon. Mirštanco nigdi napalieki vieno. Jau, sako, kap negerai - vienas numirė. Visadu kas nor būna, suveina kaimynai. Poterauna, litanijų skaito.

Kap žmogus miršta, tai raikia nuveic tvartan ir pabaladoc, kad gyvuliai suskelt. Kas turi bitių, tai aviliuose baladoja. Nežinau, dėl ko, gal kad neišsivist. (8)

Kap žmogus miršta ir kap išneša nebaščikų, tai raikia tvarto durys adaryc, kad neišsivist. Gaspadorius išeina ir visų išsineš. Kap tėvulis pamirė, nieko nedarėm, bet viskas buvo gerai, o po brolio mirties labai blogai ainas su gyvuliais. Gal ir raikėjo acidaryc... Motulė sakydavo, kad ir žmonės raikia kelc. Ir juos išsiveda. Kol nebaščikas pirkion, nedavė pirkios šluoc, jau kad rankon šluotos nepaimtai. Sako, išsišluosi, kap išneš. Dėl to, kad nebūt graitai kito nebaščiko. (5)

Man viena moteriškė pasakojo. Prisisapnavo man mano numirus kaimynė. Ragių, kad ji šluotų pasėmus savo dukteris kad vaikos, kad vaikos. Aš sakau: "Veronika, kam tu jas vaikai. Kap tu gyva buvai, jos už tavi vargo ir dar tu jom neduodži pakajo." Ji man sako: "Aš noru vieny in savi paimc." Ir vėl vejas. Kad pasmaišo senis Verseckas. Ji (Veronika) kap stvėrė už to Versecko ir pasdėj po savim. Kap rozas, po mano mamos mirties, už pusė metų mirė Verseckas. Dukterų nepasgovė, tai pasėmė Verseckų. Sapnas pasako apė žmogaus smercj. (8)

Apė smercj ir iš sapnų sprendė. Jei sapnuoji, kad dancj ištraukei, daug kraujo bėga, tai arcima giminė mirs. Jei mažai - tai iš tolimos giminės. Jei visai nebėga tai visai tolima ar iš kaimynų... Jei laukus apartus apė trobesius sapnuoji

ir jei dar ežios padarytos, tai tadu labai greitai mirs iš šeimos.

Pasakodavo, kad smercis kap kokia kūda moteriškė ir su labai dzideli dalgi vaikščioja. Sako, kad smercies šaukcis labai dzidelė nuodėmė.

Kap žmogus dar nenumirys, bet jau miršta, negalima labai verk. Išmuša iš kelio. Ir tadu ilgai jis nepamiršta. Miršta, miršta ir vėl acigeivelija. Pamusin mirė Skendelienė, tai jos dukters trys mergaitės inlėkė pas jų spiegdamos, tadui jos žvilgsnis vienan taškan. Ir vėl pradėjo labai dūsau. Ir ilgai kankinos. Cik tuoj momentu kitų parų nustoj kvėpavus. Išmušė iš kelio. Raikia, kad spieginimo nebūt, ji mirties kelin ir kitap nebus. Kam, kad kankytųs.

Kaiman buvo "laimingos mirties" kryželis. Jei žmogus sunkiai miršta, tai nubėga ir parneša kryželį. Jo pastacyc negalima, cik tokia kryžiatonė. Jį dėdavo an krūcinės.

Jei žmogus numirė, jo akis užspaudė, o jis visciek acimerkia. Guli prismerkys an lantos, sako, graitai kitas mirs.

Daug kas bijo nebaščiko. Kad nebijot, tai raikia priaic prieg nebaščiko ir bevardzu pirštu jo rankas iššūlioc. Savo rankos bevardzu pirštu jo rankas iššūlioc ir tadu nebaščikų nebijosi. (4)

Jei bijai nebaščiko, tai raikia jam pačiuopoc kojas, tai tadu nebijosi. (5)

Nuprausia kaimo moteros kur senesnės. Kaiman žinojo, kas prausia numirėlius. Raikia paprašyc. Visų nurangia, niekocon pasodzina ir nuprausia kuo gražiausiai. (8)

Moteris prausia moterį, vyras vyrų. Savi neprausia. Nei duktė, nei sesuo neprausė. Svetimi. Numirėlio vandeniui išpilt iškasdavo duobelę netoli darželio ar darži, kad kojos be reikalo nemindžiotų. (2)

Moteris pirmą būtinai su prijuostėm kavajo. Bet jau mes savo mamų be prijuostės. Sesuo pasiuvo gražų koscimėlį ir aprangėm. Karsti motulė pagulėjo ir sudribo. O ji turėjo pasdėjus smercai prijuostį, tai aš tų prijuostį gražiai sulankstiau ir pakišau po sijonu. Indėjau. Visos patarė. Sako, bus gražiau, nesmacis sudribimo ir prijuostį turės. Moterys vienplaukėm neskavajo. Daugiausia su šviesiom skarytėm, paskiau išajo mada su šalikais...

Vyrai vienplaukėm, kepurį padeda prie šono. (4)

Senesnės moteros žino, kap jas pakavos, kuoj aprengs. Gyvos būdamos pasisiūna ir panešioja bažnyčion. Mano bobutė sakydavo: "Jau su šitais mirsiu, tai raikia juos pranešioc bažnyčion. Kad būt pabuvį bažnyčion." Sako, kunigėlis kap švencina bažnyčion, tai ir mano rūbus apšvencis. Su naujais rūbais neskavajo, raikėj bažnyčion pravilkėc pirmiausia. Pravilkėtus pasdeda smercai. Turėjo smercai tamsų andarokų, rubaškų ir prijuostį. Kap prašė, tep ir aprangėm.

Skarytj taikė, kad nebūt raudonom, ryškiom gėlėm. Daugiausia baltom, gelsvon. Daugiausia cik su pančekom apauna. Seniau nelabai buvo iš ko nupirke čeverykus. (8)

Katri marškinius šliūbaunus laiko pasdėjj smerciai. Mūs motulj treciū ailiu aprangė, kap pamirė. Vienus buvo sustaisius smerciu; kap numirsiu, tai aprangsit. Sunešiojo. Tadu gerasnius pasdarė ir tuos sunešiojo. Kap numirė, tai pasiuvom juodų koscimėlį ir aprengėm. Smerciai buvo pasisiuvus labai gražių baltų prijuostj ir tų sunešiojo. Aš sakau, kap numirsiu, tai mani vilnonaiti neriškit. Ir motulė smerciai buvo pasdėjus perkalinj baltų, su avižaitėm aplinkui. (5)

Mūs tėvuko sesuo Ameriki buvo, tai jam prisiuntė rūbų, pinigų. Jis prašė, kad cik jo nerankt pirkciniais. Cik kad būt namų, nepirkci drabužiai. Bovelnų pilku siūlu ataudė, prišmugliavojo, pasiuvo smercinius už jo gyvo. Jis sirgo, tai Marytės tėvas atajo, pamieravo, pasiuvo. Liepė pac siuvėją pašaukc. Marškinius liepė siūc drobinius. Vien namų darbo kad viskas būt. (4)

Kap mirė teta, tai mano mama sakė: "Neriškit ir nerankit šilkiniais, ba sutraukia visų giminį po žemi." (8)

Vaikus marškinukais. Drobės visadu turėjom. Pamirė, tai atkerpa ir pasiūna. Kepurukj uždeda. Basų kavojo. (6)

Vaikus mažukus kavojo baltais, ilgais marškinaicais. Kepurukj gražesnį uždeda. Pasiuva čiulkutes, apmauna kojukes. (8)

Sesers mergaitė kap pamirė, tai turėjom balto kaprono ir padarėm valionukus. Pasiuvo baltų suknelukj, baltom kojiniukėm apavėm. Buvo žiema, tai rūtų neradom, apdėjom agluku nog palangės aplink visų grabelj. Dar jaunas mergas guldo karstan po baltai. Pirma baltai nerangė... Koku graži sukneli aprangia... (5)

Prašo svecimų žmonių, kad padarytų karstų. Turi turėc lantų. Karstų išmuša drobi, pasiūna paduškutj. Paduškutėn prideda tų skiedrukių, kur priabliavoja darydami karstų. Indeda ir žolynėlių švencytų.

Kol padaro karstų, tai guli nebaščikas an lantos. Lantų užciesia paklodi, padeda paduškų nog laškos ir guli. Kap kadu karstan indeda cik nešanc kapinynan.

Tep nebuvo mada apkaišyc gėlėm, kap jau dar. Cik žvakės. Uždega dzvi žvakes. Viena vienon grabo pusėn, kita kiton. Dar viena žvakė degė an stalo, prieg kurio sėdzi giesminykai. Pirma giesminykai sėdėjo gali numirėlio galvos. Ca jiem ir valgyc atneša. (8)

Pirma, kap dėjo an lantos, tai dar kokių koldrų padeda, užciesia divonu. Jokių marškų an sienų nekabino. Dar prikabina kap an parodos, man tai negražu.

Žvakį cik vienų pirma degė, pas nebaščikų an stalo. (5)

Kap ankscau, tai vienan kambarėlin ir numirėlis, ir visi žmonės. Vandenį su viedru uždengia. Uždengia cik dėl to, kad nebūt priešinga gerc. (4)

Reikėdavo išnešt veidrodį iš pirkios. Niekas niekada neapgaubdavo veidrodžio, o išnešdavo iš pirkios arba apsukdavo kita puse. Sakydavo: "Kol numirėlis neišneštas, negalima dabytis, žiūrėt į veidrodį, gali velnią pamatyt." (2)

Zerkolų apvožia, sako, neraikia žiūrėti an zerkolo, ba, kap žiūri, graitai kitas miršta tuose namuose. (5)

Pirma kožnon pirkion aina pasakyc, kad mirė žmogus. Kap cik numirė, tep ir aina. Inej pirkion ir trumpai aiškiai pasakė: "Prašau an pagrabo." Jei nakcu, tai langan pabaladojo, atsiliepi, tai pasako ir aina toliau. Giminių ir tolimesniems duoda žinių. Kap ankscau, jei žmogus numirys yr sodzun, kad ir rugiapjūtė, bet aina visi in numirėlių. Neina in darbus, kol nepakavoja. Ilgai nelaikydavo. Šiandien numirė, rytoj kavoja. Cik nuvažiuodavo pas kunigų duoc an pazvanų. Pazvanam duoda penkis litus. Pazvanino ir parvažiavo. Nebuvo jokių šeimininkų ir jokių balių. Valgyc davė cik giesmininkam ir giminių. Toj paci moteris pečių užkūrė, mėsos išvirė, duonos paraiškė. Kap veža an pazvanų, tai pas žydus užveina, trupų pyrago nuperka. Pakasynom niekas nieko ir nesnešė. Ateina tuščiom rankom. Dar tai kelia dzidausius balius. O tadu trumpai – šiandien pamirė, rytoj pakavojo. Dar tris dienas laiko. (4)

Pirma pamirė, tai ajo ir visiems žinių davė. Dar an pakascynų neprašo, pacys suveina. Prašo cik giesmininkų. Giminių duoda žinių. Pašaliniai užgirsta ir ateina.

Giesmininkai, galima sakyc, paskeisdami gieda visų laik. Numirėlio vieno nepaliekci. Svecimi išsiskirsto, savi liekci. Kap bobutė pamirė, tai tėvelis nog jos nestrakė. Pernakc sėdėjo palei karstų. O dar tai žvakės užgesina ir išveina. Paliekci. (8)

Jei savi pavargsta prieg nebaščiko, tai ataina iš kaimo ir pakeica. Sustaria – mes pusė nakcies ir jūs pusė nakcies. Nigdi nei minutei vieno nepaliekci. (4)

Nebaščikas pabuvo pernakc ir anryt kavoja. (5)

Kai žmogus numiršta, tai kokios rūšies jis buvo darbininkas amatininkas, tai jau gale grabo reikia padėti koks nors įrankis. Jei stalius tai oblių, jei koks pijokas – butelukų arielkos. LTR 1187 (255); (16)

Jei yra pas nebaščikų nėščia moteriškė, tai jai reikia pirma nebaščiko išait. Jei nebaščikų išneš, o ji liks, tai vaikas gema labai baltas. Sakydavo, vaikas bus visadu išblyškys, kap be kraujo. (5)

Kol numirėlis namuose, negalima rėkauc, triukšmauc. Bet žodžiais verkauc raikia. Jei neverkdavo prie mirusios motinos duktė arba motina prie mirusios dukters, tai labai apšnekėdavo. Sako, jau tokia necikus, kad net motulės paverkauc nemokėjo. Ilgai kalbėdavo apė tų moteriškų, katroj gražiais žodžiais apverkia. Tai, sako, gražiais žodeliais išlydėjo, pravirkdė visus, kas buvo prieg numirėlio.

*Mirė mano motulė,
Skaisčioji saulalė.
O tai užtemdė
Šviesiųjų saulalę
Tamsus debesėlis,
Ba jau nėra
Mano motulės,
Mano širdelės.*

*Motula mano,
Širdela mano,
Dar tu neišmokei
Mani sunkaus darbelio,
Dar tu neišmokei,
Kap raiks nuslankca
Senai anytėlai,*

*Senam šešurėliu,
Mandrom mošelėm.
Kap aš jas prakalbinsių,
Jei tu man nepasakei
Tokių žodelių...
O tai pasodzytau
Žaliųjų liepelį
An motulės kapelio,
O kad aš pavirstau
Raibu gegužėli.*

*Tai aš nutūptau
Liepos viršūnėlėn,
Tai aš kukuotau
Rytas vakarėlis,
Galgi pribudzytau
Savo motulį, savo širdelį.*

*Kelkis, motula,
Kelkis, širdela,
Duok man šventų rodelį...
O tai dar nemoku,
Kap senam nuslankca,
O tai dar nemoku,
Kap jaunas prakalbinca.*

*Kelkis, motula,
Kelkis, širdela,
Iš šaltos žemelės,
Apramink mano
Smūtnų širdelį.*

$\text{♩} = 104$

poco rubato

Mi - rè ma-no mo-tu - lè,
skais-čio-ji sau-la - lè.
O tai už-tem-dè švie-sių-jų sau-la - lį tam-sus de-be-sė-lis,
Ba jau nė-ra Ma-no mo-tu-lės, Ma-no šir-de-lės.
Mo-tu - la ma-no, šir-de - la ma-no,
dar tu ne - iš - mo - kiai ma - ni sun-kaus dar-be-lio,
dar tu ne - iš - mo - kiai kap reiks nu-si-lan - kca
se - nai a - ny - tē - lai, se - nam še-šu-rė-liuj man-drom mo-še-lēm.

kaip aš jas pra-kal-bin-siu, jei dar tu ne-pa-sa-kei man to - kių žo-de - lių...
 O - tai pa-so-dzy-tau ža-lių jų lie-pe - li an mo-tu-lės ka-pe - lio.
 O kad aš pa-virs-tau rai-bu ge-gu-žė - lei.
 Tai aš nu-tūp-tau lie-pos vir-šū-nė - lėn.
 Tai aš ku-kuo-tau ry-tas va-ka-rė - lis.
 tai aš ku-kuo-tau ry-tas va-ka-rė - lis.
 Gal gi pri-bū-dy - tau
 sa-vo mo-tu - li, sa-vo šir - de - li.
 Kel-kis, mo-tu - la, kel-kis, šir - de - la,
 Duok man šven-tų ro-de - li.
 o tai dar ne-mo-ku, kap se-nam nu-si-lan - kca,
 O tai dar ne-mo-ku kap jau-nas pra-kol-bin-ca.
 Kel-kis, mo - tu - la, iš šal-tos že-ma - lės.
 Tai tu nu-ra - mink, ma - no smūt-nų šir-de - li.

Arba kitas verkavimas:

*Vai, motula mano,
Motula širdela,
Motula rūtela,
Kam mani palikai
Biednų siratėlį
An dzidzio vargelio
Su mažais vaikeliais.*

*Kam aš pasiskysiu,
Su kuoj pasrodavosiu
Savo dzidzam vargely.*

*O tai nuklotau
Baltais abrusėliais
Viešųjį kelalį,
Kad cik pareitai
An dzidzio dvarelio,
Kad cik pratartai
Nor vienų žodelį...*

Niekas nedraudė verk. Sako, išsiverks, tai bus langviau. O dar, jei cik užverkia, tai visi sustoja ir nelaidžia. Viskas sugula krūcinėn – dar sunkiau. (2)

Daugiausia žodžių randas verkaunanc motulės:

*Motula mano,
Širdela mano,
Tai tu pakelkia
Sa glotnų galvelį,
Tai tu pramerkia
Sa judras akelas,
Tai tu prakalbėkia
Nor vienų žodelį,
Tai tu pasdairykia
Po savo klėtelių*

*Paskucinį rozelį.
Tai tu pažūrėkia,
Kiek ca suvažiavo
Daugely svetelių
Iš visų šalelių.
Vai tai mes mislinom,
Kad mes prakalbysim,
Sa radnų motulį
Meiliais žodeliais.*

*Rodos, prakalbytai
Kietų akmenelį
Prie viešo kelalio,
O dar neprakalbinam
Mielos mocinėlės.
Tai neišbudzinam
Iš ramaus miegelio,
Dzidelio sapnelio.*

*Vai, motula mano,
Vai, širdela mano,
Tai tu pasiskųskia
Sa sunkiu ligeli,
Tai tu paprašykia
Šalto vandenelio
Pas savo dukralas,
Katros tavi vartojo
Po baltas rankelas.*

Kap insiverkia, tai ko toliau, to daugiau žėlius ima. Atrodo, nemokėsi verkc, ale kap šitokia bėda, žodelius kap kas rašo galvon. Gal ne visom, bet dauguma verkavo. (8)

Tikėjo, kad mirusieji sustinka, tai dažnai verkaudavo:

*Vai tu, mano vyrali,
Priimk mūsų sūnelį,
Tai tu jį nuveski
Pas Dzievulį Tėvulį...*

*Sūnēli sakalēli,
Darbeliņ użvadēli,
Tai tu pasakyk
Savo tēvuliu,
Kap jis mani
Jaunų paliko,
Kap aŗ vargeļi vargau
Jus mažus augydama...*

Praŗo, kad numirēŗ papasakotų, kaip ėia ŗemēje gyvena. Apsako visą savo gyvenimā... (2)

Būna, kad per pakasynas ir kiciem priverkauna. Kap tēvelis mūs sirgo, tai motulēŗ sesuo nelankē. Mama per visus insakinēŗo, kad jis silpnas, bet visciek neprisirengē aplankyc. Atēŗo jau, kap graban tēvelis gulēŗo. Tai tadu motulēŗ seseriai priverkē:

*Pasakyk, sesute,
Kol neatlankei,
Kolei buvo gyvas,
Kol jis kalbēŗo,
Kol jis ŗnekeŗo?*

*Ar buvo kelalius
Medeliai uŗaugi,
Ar buvo takelius
Upelē pasruvus,
Ar buvo dzienelį
Debesēliai aptemdį?*

*Kad būtai pasakius,
Būtau nusamdius
Girios kirtēŗēlius -
Būtų iŗkirtį ŗalių girali,
Būtau nupraŗius
Palŗų jautelių,
Kad jieŗ iŗgertų
Sraunių upelį,
Būtau nupraŗius
Kaitros saulalēŗ,
Kad tau nuŗviestų
Tamsius kelalius...*

Mama jau, skaitės, pasipiktinus. Sesuo labai verkė po šitų žodžių...

(4)

Vaikai maži tep tankiai mirė, kad nebuvo kadu jų labai verkė. Prie jų negiedojo, jei savi poterus sukalba. Karstelį an suolo padeda, an stalo pastato žvakį... Valgyc neduoda. Tėvas ar kas iš draugės vyresnis karstelį po pažastim ir neša an kapinyno. Užkasa ir po viskam. Mano dešimt vaikų mirė.

Dzvyiniai buvo. Metukų sulaukė - jau vaikščiojo apė suolų. Bernaicis Jonukas pamirė. Jis ir buvo silpnėsnis. Nunešėm an kapinyno, pakavojom. Laimutį kap palikom an laškos, tep ir radau. Atsigulus an šonelio. Ma žmogus sako: "Duok ko užvalgyc." Aidama in pečių dzirsterėjau: "Mikai, jau Laimutė miršta". Matau, kad paskeitus. Sako, durne, tau jau akyse smečina. Užgeso akyse. Nuo vieno parejom pakavojį, kitų pamirusį radom. Vienų dzienų dzvynius pakavojom.

Ne cik vaikus, visus be kunigo kavojų. Duobį iškasė, inlaido ir po viskam. Kap stojos Smetona, tai tadu kunigų veždavo. Kunigas lydzi in kapus, tai labai brangu. Ne visi išgalėjo ir prieg Smetonai.

An pagrabo kap aina, niekas nieko neneša. Jei jaunas numirė du buketukus pastatė ir visas parėdas. Nevalgydzina. Pareina nuo kapų, tai būna babkų griikinių prikepta, mėsos privirta. Uždeda an stalo sūrį, sviesto. Pyragų nebūdavo. (6)

Bobriškėn prieš kokį dvidešimt metų, kap kavojų gerų audėjų, tai vienu jos austu maršku duobį išklojo, o kitu maršku karstų užklojo. O kap žuvo jaunieji, tai duobį išklojo kilimu, katris jiems buvo nupirktas dovanų. Aprengci buvo kap jaunieji... (5)

Duobį kasa svecimi. Saviem negalima. Parodo, kur kasc, iškasa, tadu duoda pavalgyc, išgerc. Pakascynos, sako, jei paprašė, tai negali nekasc duobės. Šito neacisakysi.

Acisveikina su mirusiu namuose. Pirmą an kapinyno adaro karstų ir acisveikina. Savi cik acisveikina. Krikšto vaikam irgi raikia acisveikyc. Kap pirma tai - buciavo burnon, rankas ir kojas. Dar kap kas nori. Namuose acisveikino ir dar an kapinyno acisveikino. (4)

Mano vienos giminės motka kap mirė, tai labai buvo strošnas nebaščikas. Duktė labai bijojo acisveikyc. In manį atajus sako: "Aš tep bijau, visa drebu. Kas man daryc?" "Vaikeli, - sakau, - jei tu labai bijai, neik. Dar apsirgsi." Ir ji nejo acisveikyc. Neturėjo pakajaus po pakascynų. Vis ateina ir ateina. "Kap tu su manim neacisveikina?" Raikia acisveikyc. (8)

Išneša karstą ne savi vyrai. Jau kokia nors tolimesnė giminė gali išnešt

karstą, bet artimi (vaikai, broliai) negali. Nešdavo daugiausia ant rankšluosčių. Per apačią du rankšluosčius perkiša, keturi vyrai juos užsideda ant pečių ir neša. Ypatingai mažus vaikus nešdavo ant rankšluosčių. Atsimenu, mama vis sakydavo: "Vai, Dziewuliau, dar vaikų neciek miršta, o kap pirma, tai tempia ir tempia an abrusų grabelius su vaikais." Tai, matyt, nešdavo ant rankšluosčių. (2)

Kap išneša numirėlį iš namų, tai raikia prikelc gyvulius, adaryc tvarto duris, pabaladoc in avilius. Dar sakydavo: "Kadu šeiminykas pamirė, tai jį raikia išlydėc uždegus žvakį. Ba jei ne, tai iš gyvulių ir tep viskas išnyks." Mama pamirė, sena moteris, mamos draugaitė, rokuoja: "Vaikeli, uždek žvakį." Sakau: "Teta, mama nevaražino ir aš nevaražysiu, kap bus, tep bus." Bet nieko. Ko gražiausiai viskas augo. Sako, jei nepavydus žmogus miršta, tai nieko. Jei pavydus, nu, tai tadu jis pavydzi ciem, kas lienka, ir tadu viskas išnyksta gyvuliai, javas... (4)

Kap lydzi nebaščikų ir suscinka ainancj ar važiuojancj žmogų, sako, vėl bus nebaščikas. Šitep aiškino, va, susciko padvadų, tai jau vėl bus nebaščikas antų kapinių. (8)

Kap laidoja žmogų ir jei būna audra ar dzidelis vėjas, tai, sako, buvo negeras žmogus. Jei užkasdzinėja duobj ir trūksta kapu žemės, tai, sako, buvo labai skūpus. Jam buvo visko maža ir žemės mirusiam maža.

Jei duobėn žemės byra, tai, sako, kitas mirs. Iš katros pusės byra, tai iš tos pusės žmogus ir mirs. Bus kitas numirėlis. (4)

Kavojom vyro giminį. Kasė duobj. nejudzyta žemė buvo. Ir iš šitos pusės žemė užgriuvo. Man dzingterėjo. O buvo tokia mano vyro puseserė, tai, sako, ca jau man, dar aš mirsiu. Ji ir dar gyvena, pamirė mano vyras.

O kap nori sužinoc, iš giminės kas mirs, tai kap būna laidojimo mišios už numirėlį, raikia žiūrėc, iš katros pusės žvakės merkias, gįsta. Sako, iš tos pusės mirs. Būna tep, kad merkias, merkias žvakė ir užsimerkia. (8)

Kur kavoc, daugiausia pacys pasrenka. Savi nori krūvon. Viena mūs kaimynė daug metų su vyru pragyveno, bet jis labai arduis buvo. Pamirė. Ji viena likus pinigų susrinko ir, dar gyva būdama, pametnykų pasistatė an kalno, toli nuo vyro. Sako, nor numirus ramiai pagulėsiu. Ji ir man sakė: "Maryte, jei Vladas (sūnus) panorės mano pametnykų pernešc palei tėvų ir mani ty kavos, tai tu paimk lopetų ir sakyk - ca aš tavo motkos vardu ir duok jam per galvų. Mani turi cik ca pakavoc, kur aš išsirinkau." Ir pakavojackirai.

Nekrikščytus vaikus kavojom ne an kapinių, ale kur prie tvorai. Nelaisdavo žmonės, kad kavot kapinėse. Užtai ir bijojo, kad nepamirtų nekrikščyci. Jei silpnas, tai bobutį pakvieci ir pakrikščina savo seilėm. Velykų švencytu vandeniū galima pakrikščyc. Tadų jau gali kavoc kapinynan. (4)

Nebaščikas mačina ir ciem, katri apmirdzinēja. Tam, katris serga, raikia nuveic an kapinyno, nog savi nusvilkc marškinus. Ne betkap, nenustraukc per galvų, ale nusmauc per kojas. Kap girdzi, kad atgieda, raikia marškinus mesc duobēn. An jų padēs karstų, užkas duobj, tai tavo liga liks ty. Viena moteriškē tep padarē ir išsigydē. (5)

Žemių duobēn pirmiausia kunigas inmeta, o paskiau visi meta. Šita mada jau išeina. Kapo iš karto netvarko, palaukia, kol apgula žemē.

Sako, treciūdzien po pakavojimo išeina dūšia iš duobės. Baltas stulpas striokas treciūdzien išeina. Bijojo aic per kapus. Daug kas matē. Jei drąsesnis rūbu pamojuoja ir stulpas išsiskirsto, tai bėgsi – stulpas vejās.

Jeigu pastaiko kur žmogus pakavotas be nieko. Niekas jo nepamini. Dūšia strokais rodos. Po Didžiojo karo daug kur rodēs baronaicis. Vyrai ty pakasa ir randa žmogaus kaulų. Kaulus nuneša ir pakavoja kapinynan. Tadu nustoja ton vieton strokai rodzytis.

Ankscau numirusį minėj cik po metų. Dar iki metų mini tris kartus. Tep kunigai padarē. Mini po keturiasdešimc dzieny, kad po keturiasdešimcies dzieny Jėzus inžengē in dangų. Laiko mišias. Pirmā keturiasdešimc dzieny minėjimu rinkos cik savi. Dar jau prašo ir giminių, kaimynų. Suveina giesminykai. Po bažnyčios poterauna ir namuose, duoda valgyc. Suveina pusē metų po smercies – vėl tep pat būna. O jau kap metai suveina, tai daug suprašo, visų giminių. Su stalais.

Pirmā nebuvo tokio pagrabo kap dar, kad kelias gaspadines kviecia. Nei per pagraby, nei per metines nebuvo ciek valgių, ciek arielkų, nei alų... Mėsos išvirē paprastai, duonelēs ir viskas. Mama, acimenu, metinēm nešēs mėsos, ragaišj kepa. Bulbių pritarkuoja ir grikiniais ar ruginiais miltāis užminkia, ir kepa šukēn ar skarvadon. Apvalus gaunas. (5)

Sako tep: žmogus numirē, pakavojai ir neraikia jo šaukcis. Mano mama tėvo labai verkē. Liko su mažais vaikais, betvarkē. Cik kas negerai, tai ji ir šaukia: "Paraik, pasrodzyk tamsiojon naktelin, duoki rodelj..." Ji verkia, tai aš galvų insisuku marškon ir galvoju, kad cik nepasrodzyt, aš labai bijosiu. Sako, jei labai šauksi, tai pasrodzys, bet ne an gero, blogų padarys. Verseckienē pasakojo, kad Vergakiemio kaimi viena moteriškē blaškēs, verkē ir šaukēs. Pareik ir pareik. Vienynakc žiūro, kad tvartas adarytas, kiaulēs išlaistos bėgioja. Jai gūdu pasdarē ir ji neskėlē. Apmigo kiek. Girdzi: "Tavo laimē, ragana, kad nėjai kiaulių varyc, aš tavi būtau užsmaugjs." Rytī rado kieno vaikščiota pas tvartų. Neseka labai verkē. (4)

Aš labai verkiau savo mamos, tai paskiau ji man ir sapnavos. Kiek kartų

sapnuoju, ciek kartų matau: balton marškon insisupus, visa šlapia, vis mirksta. (8)

Labiausiai tai vaikų tėvam negalima verk. Jie būna šlapi ir nelaimingi. Mano draugės Tarailienės sūnus užsimušė važiuodamas motociklu. Ji taip verkė ir vis prašė: "Sūneli, tu man pasirodyk, tu man pasakyk, kaip tu ten būni?" Sako, kelis vakarus meldžiaus ir prašiau, kad pasirodytų. Vieną vakarą, sako, matau stovi mano sūnus po langu, baisus, nuliūdęs. Sako: "Kam tu manęs šaukies, ar tu žinai, kap tu man blogai darai. Ar tu nenustosi šaukus." Labai baisus pasirodė. Sako, aš taip išsigandau, neduok Dieve, jei dar kartą pasirodys. Sako, jokių būdu negalima šauktis mirusių, kad pasirodytų.

Ant kapo turi būti pastatytas medinis kryželis, kad dūšia turėtų kur pailsėti. Sako, prie medinio kryželio dūšia ir pailsi, ir sušyla. Prie akmeninio paminklo nesusils. (2)

Būna, kad miręs žmogus prisispapnuoja ir pasako teisybę. Pabajysiu apė savo mamų. Pamirus po kiek laiko prisispapnavo mano seseriai. Sako: "Stacykit man pametnykų ir ne cik pametnykų, bet ir kryžių. Aš palikau ciek pinigų. Ir karvų parduosit." Atvažiavo Marytė ir klausia, ar cikrai motulė paliko ciek pinigų. Cikrai. Per sapnų pasakė.

Želabų reikia būtinai nešiot. Daugiausia už mamų. Metus. Jei jau ne visai, tai nors juodų skepataitį turi ryšėc. Sako, prisispapnuoja ir klausia: "Ko tu želabo už mani nenešioji?" Jiem ty langviau, kap už juos želabų nešioja. Skaitos, vis juos acimena, kap rišas skepataitį... (8)

Sapnavau, kad ateina mama su tais rūbais, kuriais pakavojom. Labai jauna, graži. Žinau, kad numirus, bet neikiek jos nebijau. Sako, dukrala, prašyk vaikų, kad jie tikėt Dievu. Kas netiki Dievu - labai blogai, labai blogai... O mum, katriej tikėjom Dievu, labai gerai. Mum duoda mašinų, mes nuvažiuojam Trakų bažnyčion, pasmeldziam ir vėl parvažiuojam.

Vėlgi po motulės smercies ateina sesuva ir klausia: "Jadvyga, kap tu meldzies?" "Nugi,- sakau,- kap visadu, kap raikia." "Ar tu nepaslaidzi televizoriaus?" "Kartais." "Sapnavau mamų, toj sako - nuveik, Maryte, ir pasakyk tai cholera, kap ji meldzias, kad išjungt televizorių, ba toj malda an šunies uodegos". Dar visadu išjungiu. (10)

TRETYNOS

Kai numiršta mažas (pakrikštytas) vaikas, tai neužperkamos mišios su

stalu, bet surengiamos tretynos. Šios tretynos būna panašiai kaip koks balius prirengiamas, būna ir gėrimų. Sukviečia į šias tretynas gimines, pažįstamus ir kaimynus. Pradžioje susirinkę pasimeldžia, o paskum pradeda puotaut ir gert svaiginamuosius gėrimus, dainuot dainas ir blevyzgas, kas kaip išmano. Vienu žodžiu sakant, iš šių tretynų būna savotiškas balius, o ne liūdėjimas ir meldimasis dėl mažojo sielos. Tokie baliai tretynos tam keliame, kad kuomet miršta maži vaikai, tai jie nueina į dangų ir jų sielai nereikalinga mišių užpirkdinėti, o reik tik pasidžiaugt, kad jis yra laimingas danguje.

Tokios apeigos buvo daromos prieš Didįjį karą Pavarėnio kaime ir apylinkėse, dabar jau nedaroma. LTR 1310 (19); (15)

Jei žmogus žmogų apspjauna, tai po mirties reiks jį aplaižyt. LTR 1310 (196); (17)

LAUMĖS IR PIKTOSIOS DVASIOS

Žmonės kalbėjo, kad per Lukošiaus kluonienų, pro Juonio kiemų praeina laumių takas. Pas Lukošius augo keturios merginos ir nė vieno sūnaus. Samdydavo bernų. Pirmiausia bernas pastebėjo, kad kluone negalima normaliai miegot. Tai jį kas nors pakelia ir trenkia ant šieno, tai kailinius nutraukia, tai kutena. Jis nuėjo į svirną miegot, o galų gale vidurvasarį visai išėjo iš Lukošiaus namų. Sako, negaliu būti, kažkas darosi... Vinculka, vyriausia sesuo, vis skųsdavosi, kad kai tik ištiesia audeklus, tai po nakties randa sutaršytus, supurvintus. Vėl reikia balon Tolkinėn nešti iš naujo plaut. Paskiau tik išsiaiškino, kad per kluonieną eina laumių takas. Jos šiuo taku eidavo nuo vienos balos į kitą. Sakydavo, laumės gražios mergos, bet jos bernus užkutena. Lukošiaus bernų laumės buvo nusižiūrėję ir norėjo su juo pasibovyt.

Mums, vaikams, motulė visada sakydavo, kad pirtin iš kubilų negalima išpilt viso vandens. Sako, ateis laumės praustis. Buvo pirtį tokie mediniai kubilai, tai į juos pildavo vandenį, traukdavo iš krosnies karštus akmenis ir leisdavo į kubilą. Vanduo sušyla, tada mes įsipilam to vandens ir prausiamės. Mama sako: "Vaikai, gana jums terliotis. Palikit vandenio. Laumės neras, tai bus piktos. Pridarys iškady. Jos gali pirtį sudeginti, krosnį išardyt." Ant rydienos ateidavo, išpildavo vandenį, o kubilus padžiaudavo. (2)

Vis pasakojo, kad kap moteros paraina iš pircies, tadų laumės neša savo vaikus prausc pircysna. Lienka vandenio. Viena merga sako: "Aš grįšiu pažiūrėti, kap ty tos laumės vaikus prausia." Priėj prie lango. Teisybė, laumės

vaikus susnešį kad prausia, kad prausia. . . Apsižiūro. kad po langu merga. Tai tadu toj laumė kitai laumei sako: "Mamuška, paturėk leliušką, aš vysiu papirdušką." Tų mergų kap pasvykėjo laumės, tai ji parbėgo, atgulė, apsirgo ir pamirė.

Jei prieš adventų moteros nenukerpa avių, tadu adventi laumės jas kerpa. Peša laumės tas avis. Sako, nupeš vilnų. Subatvakariais, kap saulė nuslaidus, nesekė verpc. Sako, verpsi, tai ir laumės prisistacis tau pamačyc. Tep pac, saulai nuslaidus, bijojo aic velėc balon. Sušauksi laumes. (4)

Buvo kalbos, kad laumės vaikus sukeica. Moteriškės vaikų paima, o savo paguldo. Motulė, būdavo, neša lopšin padėc vaikų, tai pirmiausia lopšį peržegnoja, vaikelį paguldo ir dar vaikelį peržegnoja. Klausiam, tai kam, mama, tep padarei? Sako, aš jam paklojau ir jį užklojau, tegu su Dzievuliu sveikas miega. Jau ir kap tep padarai, tai laumės vaiko neapkeis.

Pirma ne cik laumių buvo, bet ir nečystos macies. Mano dėdė pasakojo, kap jo tėvulis vežė lyšius parduoc Merkinėn. Sako, važiuoju su poru arklių, o ciej mano arkliai lakia, o ciej mano arkliai lakia. . . Davažinėju in upį - jau ciej mano arkliai net prunkščia. Atsigrižtu, kad parlakia, kad parlakia iš Cokolių (tokis kaimas) marga kiaulė. Didžiulė didžiulė! Ir vis taikos palei arklius. Aš ir pagalvojau: "Neprietelka, cia jau negera macis, jau ji nori mani inversc šiton upėn." Aš jį su botagu vaikau, ale niekap nepataikau. Tai gerai, kad arkliai pirma kiaulės užlėkė an cilto. Tai tadu ji šoko vandenin ir pradėjo vandenį lakc. Nu, padla, sakau, nepapuolė ir likai. Negera macis buvo.

Paskiau jam vėl taikės važiuoc pro Gudžių kapines, ir žydų vežės ratuose. Sako, cik privažiavau kapines, kad oželis an kelio išlakia ir rėkia, ir bliana. Žydas sako: "O, Juze, pagauk tu man šitų oželį, Juze, pagauk oželį." Pagoviau aš jam tų oželį. Glosto jį žydas ir vis: "Cibulis mano, cibulis mano. . ." O tas oželis, sako, žydu lapc už barzdos: "Leibulis mano, Leibulis mano. . ." Ir prasmego, nėra oželio. Parvažiuoja namo - kad vežimi cik keltas dzidžiausias. Nečysta macis. (5)

LIAUDIES MEDICINA

Daktaras buvo cik Alytun, tai jo parvežc važiavo labai retai, aš tokio atvejo ir neatsimenu. Kiekvienas gydės, kap išmanė, ale nesėdėjo sudėję rankų. Nuo sunkiai pagydomų ligų buvo kad užkalba. Pas mus Pavarėnin tokių žmonių nebuvo. Jei kas negero pasdarė, tai ieškojo toliau rodos. Cik buvo, kų nog dancies

sopulio užkalba. Atėjįs jis buvo iš kito kaimo, cik tarnavo pas mano tėvų. Jo pavardė buvo Jurgelevičius Petras. Paskiau jis Kirklionyse gyveno, tai mamai kap susopa dancj, tai jis cykiai užkalba. Mamai labai mačino. Sako, kap ranku nuima skausmų.

Aleksandravos kaimi buvo Skendelienė, tai ji užkalbėjo nog rožės. (8)

Skendelienė levuka. Kalbėdavo, kadui nuomiriui apmirdzinėjo. Paskiau juoj labai įsitikino, kap ji išėj pas dukterį Vilniun. Koki tai žmonės atsivežė pas jų mergaitį, katroj visai nevaikščiojo. Sako, ji cik baigė kalbėc, mergaitė atsistojo ir nuvej atsigerc vandenio. Žmonės puolė jai rankas bucuoc, dzidžiausias dovanas jai skyrė. Antrąkart užkalbėjo, trečiąkart, ir toj mergaitė liko sveikų sveikiausia.

Gaidukonyse, bet jau ne už mano atminties, buvo žmogus, kad kalbėjo nog gyvatės inkandimo. Mūs paupėn buvo pievos, tai, macyc, su šienų parveža ir gyvatių. Padavė brolis iš ryto arklių šieno, vakari nuveina, kad arklio galva išcinus, prunkščia. Tėvas apžiūrėjo, sako, ca niekas, cik bus gyvatė inkandus. Su šienų pateko. Tai brolis šoko an kito arklio ir nujojo Gaidukonyse. Užkalbėjo an miltų. Brolis skubino joc, tai tas šeptūnas sako: "Gali nesiskubyc, jei gyvatės inkandzimas, tai arklių jau geriau." Parjojo su miltais, žiūro, jau arklys ramiai stovi, neprunkščia, o pirmai tep daužė galvų, kad in jį priaic nesakė. Tuos miltus arklių sušėrė ir jau ryt ryto praajo, atslūgo ir cinimas. (4)

Skendelienė levuka nuo daug ko kalbėjo. Nog gyvatės, nog rožės, nog dancies skausmo, nuo išgųščio, dedervines išgydo. Užkalba, ir dedervinė neina toliau. Kadu pameta karvė atarajų, tai ji mokėjo padaryc. Indėdavo. (10)

Buvo varažbitnykai, katriej ir užkalba an gero (gydo), ir varažbitnykai, katriej darė su velnio pagalba blogai darė. Kalbėjo, kad Gruožnykuose buvo du varažbitnykai. Vyras - geras žmogus. Pas jį važiuodavo kalbėc nuo gyvatės inkandimo, jei priepuolis kamuoja, nuo nervų ligų. Pas jį mama buvo nuvežus mūs Zosytį, kai jų šuva išgąsdino. Priepuolis tampė. Jai nepadėjo. Bet buvo girdėt, kad yra daug kam padėjęs. Jis duodavo žolelių, užkalbėdavo cukrų, vandenį. . . Moteris varažbitnykė buvo kenkėja. Visi jos bijojo, kad pieno neatimt, buvo, kad kai ką ir užkeikia, prakeikia. Sakydavo, kad ji ne vienam sukata (džiova) yra užleidus. Sako, nužiūrėjo ir užleido sukaty. (2)

Aš, jauna būdama, roži sirgau, ažne ko sunkiausiu. Veidas nuvei baltom pūslukėm, o iš jų vanduo bėgo ir bėgo. Ty kas pamatė, kad kaminas mūs dega. Nog pripečko užsidegė. Tai mūs sesuo, kap tokia grait, stvėrė viedrų su vandeniu, užsikorė ir kliusterėjo vandenį kaminan. O aš kap rozas tuoj momentu inkišus galvų žiūrėjau kaminan, kas ty daros. Cieį suodziai su vandeniu man

ciesiai an veido... Vai, bėdelė. Kirklionyse buvo Gabras Paleckas, jis kalbėjo nog rožės. Nuvejau ir nusnešiau sunešiotus darbinius marškinius, kad turėtau, kur galvų pasdėc, kad patalo nepaškudzytau... Jis man, saulai nuslaidus, užkalbėjo, atsiguliau an tų marškinių galvų pasdėjus. Paskeliu – sausi marškiniai. Užkalbėjo dar saulai netekėjus ir pasveikau. Jis pinigų neėmė nigdi. Kap papjovėm meitelį, tai aš jam mėsos nunešiau. (4)

Gabrienė Liugasia tarnavo pas Puodžių ponų Bankauskų. Aš su jos dukteriu gražiai buvau, tai ji pasakodavo, kap panelė Bankauskytė žmones gydė. Vežė pas jų iš viso krašto. Ji niekam nesakė ir niekas nežino, kaip jai tep gaudavos. Mano bobutė sirgo. Sopėjo rankas, kojas. Visų sopėjo ir silpnumas. Tep du metus. Nei ji mirė, nei ji taisės. Jų visur apvežiojo. Mano tėvas, jau žentas, išeina, sako: "Važiukim dar pas panelį Bankauskytį." Nenorėjo važiuoc bobutė. Niekas man nepadėjo ir ji nepadės. Nuvažiavo, tai jau ji negalėjo nei iš vežimo išlipc. Panelė sako: "Tegu nelipa, aš priaisiu." Priajo, pasišnekėjo, paglostė, davė vaistų, padarytų iš žolių. Parvažiavo namo, jai jau pagerėjį per šitų trumpų laikų, paci iš vežimo išlipo. Gėrė tas žolalas ir buvo sveika septynis metus. Nuvejo in kaimynų, iš prieminės šuva puolė an jos ir labai išgūsdzino. Nuvežė in tų panelį, tai toj tep pasakė: "Jai buvo skirta septyni metai, ir aš nieko negaliu padaryc". Po dzvieį nedėlių numirė... Jau toj panelė ir ponas buvo koki tai kitoki. Jieį kų tai turėjo. Liugasia pasakojo, kad pas ponus buvo žalcių pilna. Susėdzi valgyc, tai ir jieį ateina. Valgo kartu. Ponai nelaido nuvyc. Nuveini gulc, ir jis ateis pas tavi, atsiguls. Ir jau tu jo nenustumsi. Tep prisakyta. Jei nustumsi, tai pas mani netarnausi. Jis gerų algų mokėjo. Kur aini, ty žalčiai po kojom pinas. Šonan buvo tokis svirnas, tai kap cik vakaras, nog kokios dešimtos valandos, an svirno vis kas tai graina, šoka, dunda... Ponas sako: "Ty mano draugai, kad nekištut nosies." Liugasia insitikinus, kad ty velniai. (10)

Motulė pasakojo, kad jos mynė Papiškėn pircin linus, ir užėjo tokia moteriškė. Ir pradėjo: "Vai, jūs mano lynelių mynėjėlės, vai, jūs mano dzienogovėlės...", ir prisglaudė prieg mano motulės. Visi kalbėjo, kad joj turi nečystos macies... Mano mama pradėjo labai sirgc. Jų vežė pas čieraunyky, kad "nuimt". Toj jai pasakė, kad toj, katri tep padarė, atais pas mūs vartus ir uoscinės tuoj čėsu, kap atkalba. Jos žino, kadu atkalba. Tep ir buvo. Atlėkė pas vartus... Kitykart jos sūnus pasėmė vienam žmogu vandenio, katris norėjo arklius pagirdzyt. Tepgi susirgo, kočiojos iš skausmo. Raikėjo atkalbėc. (5)

Yra tokia žolė *devyniašarvė*. Jų dar vadzina devyniakvarabė. Ji tokia pastįsus, nedzideli pilkšvi lapukai. Kvietkucai geltoni, mažesni už vištagėlių. Ji nog visko pamačlyva. Daugiausia nuo vidaus ligų.

Jei sopa vidurį, tai reikia atsigulti an nugaros ir liept pirmuciniam ir paskuciniam vaiku pašokinėti moteriškai an pilvo.

Nog kaltūno gydės trečių metų *grikių*. Reikia šitus grikius pašūcyc vandenin ir nusunkus šitu vandeniu vis plauc galva. Pirmą kaltūną pastaikydavo tankiai.

Pas mus tarnavo bernas, jis buvo mėnulio apšviestas. Vidurnaktin paskelia, langų atsidaro, išlipa ir aina in laukus. Vienąkart Alponsas užsižiūrėjo, jau buvo kažin kur nuėjįs. Parsivedė. Kad apšvietimas praait, tai reikia to žmogaus, kap jis nusrangia, paimc *marškinius*, aprenkc jais kočėly ar tep kokį medžinį kryžiuokį ir nunešus inkišc oran, nu, in žemį insmeigi ir tokion vieton, kad mėnulis marškinius apšviest. Pavaikščioja mėnulio apšviestais marškiniais ir praveina.

Prie šalčinių auga toki *ruškucai*. Jų lapai dzideli, panašūs in arkliarūkščius, bet šici an šalčinių auga. Jų šaknų priskasa (šaknys geltonos) ir gerai su kiauliniais taukais sugrūda sugrūda... Kap ištrina nuo niežų visų kūnų, tai tadu tų žmogų ar ty vaikų pečiun kiša arba varo an karšto pečiaus. Mes vienąkart su seseriu išsitrynėm, užlipom an karšto pečio, kad ineina pirkion bernai kieminėti. Motulė sako: "Berneliai, mergos išėjo dzienagoc", o mes tupim už balanų užlindį, negalim nei pakrutėti. Pakruci - balanų barška... (4)

Niežus gydė *sierka*. Ją pirkio. Ištepa visą kūną, pakloja pečių šiaudų ir paguldo. Galva į priekį. Pečio pečiadangste neuždengia. Guli, kol pečius ataušta. Tada nuprausia karštu vandeniu. Taip reikia triskart padaryt ir išnyksta. (2)

Pacys žmonės žolėm gydės. Aš su bobuti visadu pievon. Gegužio mėnesis, tai ji mani ir vedas pievon. Nog kosulio *pupalaiškį* rinko. Ca netoli pievon *juodagalviai* tamsiai raudonai žydėjo, tai juos šucino nog vocies. Nog vocies rinko ir rugiuose brolukus, katrij labai margai žydzi. Užšucina ir geria jų arbatų. Sako, apdziūsta vocys.

Pelūnas - kap apetito neturi, valgyt netraukia. Bobutė sakydavo, kad nėra tos žolės, katroj negydyt. *Varžaunykas*. Lapai kap ruškynio, va, šitan pievagalin auga. Lapai kap dzideli ruškyniai, an dzidelių kotų. Žiedas kap ružavas, kap baltas, kirmėlės formos. Jų šaknis kasa - mačina nog gumbo.

Dzieverenka. Mažais, geltonais žiedukais žydzi. Ciko nuo vidurių ligų.

Vingirykščios lapai kap šermukšnio. Kotas ilgas, siauras, aukščio ovi, kap verbukė. Žiedai tep kap balci.

Varžaunyų, dzievernyų, vingiarykštį drabnai sutrupina (šaknis daugiausia), užpila arielku. Žinoma, bobutė tas šaknelas pirmiausia gerai išdžiovina pavėsin, vėl gražiai apskuta, tadui butelaicin, arielku užpila. Reikia

ilgiau palaikyc. Laškon butelius sustato ir laiko. Jei jai nesveika, pageria iš butelaicio. Vadzino *trejonkėli*. Nog visokių ligų. nog vidurių... Visiem duodavo, kas kuo pasiskundžia. Trejonka.

Trūkcai. Jų yra pievinių ir laukinių. Jų lapai kap morkų. Žydzinc nematiau. Jų šaknys labai karcos. Kap kadu jų indeda trejonkon. Trūkcai nuo patrūkio, viduriai jei išejj. Nuo patrūkio labai gerai trūkcis ir kaštavolas. Juos kepa su kiaušiniu. Sako, kelis rozus išsikepk ir jau praaina.

Aš ir po bobutės, paci rinkau žolas ir jom gydiaus. Pas mus Jurgelevičius Petras ataidzinėjo, jis turėjo gumbų. Vidurius, sako, sopa, varsto. Išeina tokiais guzais - gumbas, sako. Tai aš jam vis duodavau varžauņkų. Jis jį naudojo kap sodų. Šaukštan prisiskuta (tokis ružavas) ir tų šaukštų burnon. Kap sodas. Sako, išgeriu ir man jau gerai.

Jei bėga kraujas, insipjovei ar smarkiai susmušei, tai *voracinklio*, sakydavo, nog kampų prisgrabok ir uždėk. Gyja žaizda.

Gelta kap pastaiko susirgc ar vaikas suserga, tai raikia *morkas* tarkuocis ir valgyc. Seniai, ne prie mano atminties, kalbėjo, kad jei jauči, kad gali užsikrėsc geltu, tai raikia *poteraicai* (karoliai) *raudoni* nešioc.

Nuo dantų skausmo rūkė *drignių*, prisuka drignių papirosus ir rūko. Skucinėjo *citnagų* ir, arielku užpylį, ingera, ir palaiko an dancies. Dancj kap susopa, tai *sosu iš liulkos* dėjo. Galima ir gabalukų *lašinio* ton vieton, kur skauda, uždėc.

Kap sausas sopulys kam būna. tai daro sausas vonelas. An karštų akmenų uždeda žolalių (kokių raikia, kad ir dzieverankos), vandeniui aplaisto ir tų vietų, kur sopa, pagarina.

Medetkų bobelės visadu turi, jos cinka nuo daug ko. Visokių moteriškų ligų. Sako, kad gyvuliai neišsibarscyt, žinai, kap telinga, ir, sako, sunkiai išnešioja, o moterom - kad nepastot be česo. Kap tep iš niekur nieko susopa pilvų, tai geria užšucytas mėtas. Ir laukines, ir darželio. Dar cinka kmynai, pelynai, dagių šaknys.

Ir žmogaus myžalai nuo daug ko padeda. Prie sumuštų vietų deda *myžalų* kompresus, juos gera, kap žmogų dusina, ilgai nepraaina kosulys. Sako, kad vaiko šlapumas geriau, nu, ty kap savo vaiko priemniau gerc. Naudoja ir savų šlapimų. (8)

Žaizdas geriausia plauc *šermukšnio brazdais*. Nulupi jauno šermukšnio žievį ir nuskuci nuo medzo tuos brazdus. Juos išvirini su vandeniu ir plauni žaizdų. Šitas vaistas cinka ir žmonėm, ir gyvuliam. Vienųkart mūs kumelys buvo insidūrinjs. Kap lėkė ir paskorė an strikolio. Ir inej beveik visas strikolis pilvan.

Mano vyras pecj pakišo ir nukėlė... Ty žaizda, žaizda... Tai mes nieko, cik tu šermukšnį skutom ir skutom, ir tuoj vandeniu plovėm. Po dzviejų savaitių pranyko giliausia žaizda. Užaugo. (10)

Mūsų mama visokių žolių turėjo. Visos žolalės an pirkios džiūdavo. Kai jau sausos, sudeda kašikan ir atsineša pirkion. Tas kašikas stovėjo an pečiaus, kad žolalės nesupelytų. Vaikus girdė, ir suaugusiems priseidavo kitąkart.

Priepažolė. Nuo nervinių priepuolių. Geltonai žydi. *Cintorija* nuo pilvo. Jos dvidešimt, trisdešimt centimetrų aukščio, lapeliai pilki, neryškūs. Viršūnėj varpelė ružavų žiedelių. Labai malšino pilvo skausmus. (2)

Sako, per ežias visos ligos vaikščioja. Kap ravi ar kapliuoja, tai moteros vengė atsigulc an ežio ir acilsėc, prisėda kiek ir kelias. Sako, ežiom visos ligos aina, negalima atsigulc an ežios. Kap mes augom, tai vien žolėm ir gydė.

Bešaknė nog priepuolio. Lapukai pailgi, šaknis - daug mažų, plonų šaknukų. Jos neauga aukštos, prieg žemės. Geltonai žydzi, drabnais žiedukais. Vienas stiebukas ir geltonas žiedas. Jų iškasc raikia gražiai. Kap iškasi, tai vidurinė šaknis kap su peillu lygiai nupjauta, o šonuose šaknukės.

Nu, tai pasakoja, kad velnias su Dzeivu sporinos. Velnias sako: "Aš kapų išgųsdysiu ir jis susirgs, tai nebus jokio vaisto tų žmogų išgydyc, nebus jokios žolės nuo išgųsco." Dzeivas sako: "Tu gųsdzyk negųsdzinjs, o aš rasiu tokių žolį ir pasodzysiu. Tai bus žolė pamačlyva nuo tavo išgųsco." Velnias nematė, kap Dzeivas ėmė ir pasodzino tokių žolukį. Drabna, in akis nekrinta. Ale velnias suprato, kad ca ta žolukė. Paėmė ir nukando šitos žolės šaknj. Bet ta žolė paėmė ir palaido plonas šaknukes, ir auga sau toliau... Dzeivo viršus. Ji labai pamačlyva nuo išgųsco. Jos ir dar auga. Tarasevičienės pievon.

Pivonijos - nuo nervų. Moteriškai balta pivonija, vyriškam raudona.

Durnadagis. Nog nervų. Kap buvo mažas mūsų brolis Bronius, tai jei pamato pievon varlį - užnėgyvėja. Baisi liga buvo. Tadu užrodė to durnadagio užšucyc. Jis ca augo apė mus. Aukštas, lapai nemenki, ir oboliai an jo augo kap kaštonai. Dzideli, apvalūs. Pralauži - vidurin daug sėkly. Buvo ca ir durnaropių, ale ca ne tas pats. Durnaropė mažesnė, jos lapai minkštesni ir mažesni. Ir uogos kitokios, mažesnės. Mamai užrodė durnadagio prišucyc ir duoc Broniu gerc. Sako, raikia saugoc, kap virsi, pils, gydys, kad nenuslėt joks lašelis. Jei nuvarvės - nemačys. Išvirė, jau pila puodelin ir žūro - tas obolaicis durnadagio maišos. Tai brolis Juozas sako: "Paspausk tų obolaicj, kad daugiau išait macnumas." Paspaudė. Nu, ir kap tų vaikų pagirdė, tai jis iki pusiaunakco ramiausiai miegojo, o po pusiaunakco kap šoko iš lovos ir sienom aj. Su kūlokais davės. Daužės daužės su kūlokais. Rėkė, Dzeivuli, neduok. Tėvas sako - jūs

aptrūcinot vaikų. Sako - cik niekam neprasižiotkit, suraštuos policija. Galvojo, kad jau po viskam. Tėvulis nedalaido nei mamos, nei brolio - pats prie to vaiko buvo. Sako, laikau jo rankelas, tai kap ištrauks, kap duos man per burnų. Vyriškai deda, ale kad, sako, ir vyras dzidzausias tep neužkirs. Kap jam tos jėgos ciek atsirado? Praaušo, Broniukas užmigo. Mes jį visi apšėdom, sėdžim. Užaina pirkion tėvo brolis pažiūrėc. Žiūro prislankjės, Bronius nubudo ir sako garsiai labai: "Dėde, tavi varlė ēda". Ir tam dėdei kap griebė už akių... Dėdė nusgando, galvoja visai sudurniavo vaikas. Tėvas sako - nesudurnavojo, ale šici nutrūcino. Visų pasakė. Dėdė sako - man pasakėt, ale daugiau niekam nesakykit. Tep vaikas prasdūrino visų parų. Blaškės ir blaškės. Po paros vaikas rimo, nurimo. Viskas praajo. Nog to laiko nieko nebijojo. Nieko, nieko...

Va, ca mūs pircis stovėjo, tai jauni vyrai sugalvojo ir an krosnies akmenų uždėjo to durnadagio. Nu, moterys suvejo pircin, prausias, kad karščiau būt - an akmenų vis vandenio užpila, vanojas. Vanojos, vanojos ir kad pasiuto moteros... Kap pradėjo jos viena kitų vanta kočiot, kap pradėjo dūrycis, ko jos ty cik galo negovė, ko jos ty viena kitos neužkapojo. Norėjo ir teisman tuos vyrus duoc.

Dar jieį (durnadagiai, durnaropės) išnyko, o pirma kap bulbojų krūmai žaliavo, oboliai paskorj...

Valerijonų šaknis virēm nuo išgysco. Geltoni raktukai. *Gegutes raktukai* nuo kosulio.

Buvo tokia aukšta, geltonai žydžinci žolė. Jų paplentēm ir dar yra. Jų šaknys raudonom gyslom. Jas šucino ir gērė nuo sukatos (plaucų ligų). Aukšci sciebai, o žiedai kap puodeliai. Anksciau mes jų šaknis kasēm ir nešēm kiaulēm. Ty nog plaucų, išeina, ligų.

Nuo kietų vidurių - *ramunėlės*, o nuo laisvų - *kmynai*.

Kaštavolas nuo skrandžio. Sudžiovina, sutarkuoja ir su kiaušiniu kepa. Skrandžui gerai.

Trūkcažolės. Jos pievose auga. Lapukai drabni kap rūtos, o žiedo nepastebėjau. Jas kasa arba anksci pavasarį, arba rudenį. Kap patrūksta, šitu žoli gydės. Šaknis sutrina ir vėlgi su kiaušiniu valgė. Ir cik tuoj gydės.

Smirdės. Jų žiedai kap pirštas, išsiraitojį vienon juoston lapai ir žiedai išeina toki kap ružavi gumbukai, panašiai kap gaideliai, kur languose žydzi. Žiedai drabni. Juoj žaizdas plovė. Dar Smetonos laikais vienam žmogu daktarai buvo pripažinj pirštų pjauc. Sakė, kad niekas nemačys, cik peilis. Dzidelis užsikrėtimas. Pas mus atej mūs giminė, ir jis buvo. Giminė pažiūrėj an to žmogaus piršto: "Nieko, brolali, cik tų smirdių prisirink, pašucyk, išmirkyk gerai ir

tadu dar smirdės lapukais apdėk... " Ir per porą savaitių užgėdė pirštų, pragyveno amžių su pirštu. o jau taikės pjauc. Smirdės auga mėšlynuose. Ir pas mus yra an kiemo.

Takažolės. Jas šucinu nog inkstų ir tep nog vidurių.

Juodgalviai. Tokia žolė, lyg į čiobrelius būt panašios. Jomis vonelas darydavo, jei dancj skauda. Padegina akmenukus, juos sudeda karštus kokian indelin ir an tų akmenukų uždeda juodgalvių, ir dar užlašina trupucj vandenio. Maršku užsikloja galvų ir veidų garina palankį netoli akmenų. Sako, nustoja sopėc.(4)

Kad plaukai gerai augt, rinkom *topyljo bubukus*. Kap krenta bubukai, tai mergos aina rinkc. Juos tadui sviesci pavirina ir tepa plaukus. Jiej labai kvepia. Sako, šici bubukai labai padeda augc geriem plaukam, jiej netrūkinėja. Nu, ir paskiau *duonos plutelių* primerkia vandenin, pastovi, tai tų vandenį nupila ir tuoj vandeniui plaudžia galvų. Plaukai gerai auga. (6)

Mano mama buvo pasgovus tris *rupūžes*, išsidziiovinus. Mazgelin surišus pakorė an pečiaus. Mes su seserim neiškentėm ir atsirišom. Trys rupūžės. Nu, jos ty karo karo, o mes neapsisvarstom, kam jos ty pakartos. Bijom mamos paklausc, sakys, jūs visur savo nosis inkišat... Nu, kartų pradeda seseriai gerklį skaudėc. Žiūrau, mama lipa an pečiaus, ty kų krapštos... Indėjo puodan, privirė ir duoda seseriai gerc. Man įdomu, kų ca jai sugirdė. Aš užlipu an pečiaus, atsirišu mazgelį - cik dzvi rupūžės likj. Supratau. Cyliu. Ale mes ty ko ėmėm ir susbarėm. Sakau, o ko tu nebūsi mandra rupūžį suėdus. O kadu aš jų ėdiau? Sakau, užlipk an pečiaus ir pažiūrėk. Gerc gėrei ir kų sugėrei? Užlipa an pečiaus rupūžės jau cik dzvi... Tai kol ji ir užaugo, tai jai nieko neindavė, ir pacų nekalcausių žolių negėrė. Rupūžės nog gerklės sopulio.

Kap žmogus turi rožį, jau kap raudonai išberia žmogaus veidų, tai, sakė, nēr geriau kap veidų patrinc *savo mėšlu*. Ir buvo insitikinį, kad labai mačys. (4)

Sukdavo dažnai kojų. Dažniausiai vaikam susuka sopulį (vidun) ant kulno. Basi lakstom, susmušam kulnų, tai būdavo tokis sausas sukimas. Tenai pripūliuoja, o kulnas kietas kap medzinis, tai pūliai neprasiveržia. Kulnas būdavo kietas kap akmuo. Sakydavo: "Karų suka." Karas. Sako, kas tau kojai? "Karų suka". Karų gydėdavo, tep: šildydavo *taukų*, dėdavo ant skudurėlio, skudurėlį deda ant karo ir užriša dar vienu skudurėliu. Ilgai palaiko, nuo šiltų taukų oda suminkštėja, tada praduria su adata ir išspaudžia pūlius. Žaizdelę šitą gydėm su *centurijom*.

Jei giliai pavarytas pašinas, kad negali ištraukc, tai ieškojom *kiškio taukų*. Reikia patept kiškio taukais ir pašinas išeina. Iš Pamerkių atėidavo mamos brolis Kazys. Jis ten kartais nusišaudavo vieną kitą kiškį, tai atėidamas visada

atnešdavo kiškio taukų. Jei didelis pašinas ir kiškio taukai nepadeda, dėjo toj vietoj, kur pašinas, *žmogaus mėšlo*. Vieną kartą brolis įsivarė giliai tarpupirštį pašiną, ir niekas negalėjo ištraukti, o kiškio taukų neturėjo... Uždėjo žmogaus mėšlo, per naktį palaikė, ant rydienos išlindo pašino galas. Tada tėvelis tą pašiną išlupo. Aš porą kartų mačiau, kai iš vakaro uždeda, o ant rydienos pajuodęs pašinas išlenda.

Buvo sakoma, kad jei užsistosi ant karto (vabalo), tai labai suks koją. Dėjo *karštais taukais ir kopūstlapiais*. "Kartų suka." (2)

Aš mokiausi pirmoje gimnazijos klasėje. Su manim kartu mokėsi ir daktaro Stepanovo dukra. Jis buvo vienintelis daktaras Alytuje, vėliau atsirado dar vienas – Janavičius. Valstiečiai ne taip dažnai j juos kreipdavos, jų patarnavimai nebuvo pigūs... Vieną rytą ateina daktaro Stepanovo duktė į gimnaziją ir juokiasi... Sako, vakar vakare atvažiavo pas tėvelį žmogus iš kaimo ir sako: "Aš misliu, kad mano žmonai aklos žarnos uždegimas. Jai labai sopa dešinį šonų." Daktaras visko išsiklausinėjo ir sako: "Ko gero jai tikrai apendicitas." Žmogelis sako: "O ką jūs, daktarėli, darytut, jei apendiksas?" Stepanovas paprastai kalbus žmogus buvo ir išsišnekęja. Sako: "Va, čia perrėžiu, matau pajuodusią žarniogalę, tokią ataugą, ją išpjauju, susiuvu ir viskas." Na, tai žmogelis padėkojo daktaru, kad su juo gaišo, ir išėjo namo. Sako, šiandien ryte atlekia tas pats žmogus persigandęs, pajuodęs ir rėkia: "Daktarėle, gelbėk, aš išpjoviau savo žmonai žarnų. Viskų padariau tep, kap tu pasakojai. Peilį išsivirinau, prapjoviau pilvą ton vieton, kur sakei, žarnų išėmiau, bet neišaina susiūc..." Stepanovas baisiausiai persigandęs su visais instrumentais nulėkė į tą kaimą, sutvarkė tą moterį... Liko gyva. Stepanovas buvo labai persigandęs, sako, - jei mirs, tai būsiu apkaltintas už tokios informacijos suteikimą. (2)

Kap pamatai, kad an akies kalas miežis, tai nieko nesakius raikia durc špygu in akį. Duri ir sakai: "Tpiu, tpiu, tpiu (spjauni), kad tu prapultai." Miežis nunyksta.

Yra tokis bužys kartas. Dzidelis. Jis retai kam inkanda. Žmonės pirma kalbėjo, kad kol kartas prisruošia inkųsc, tai dar devynias misles mislina. Nu, tai va - kol kūsc, kol nekūsc, kas bus, kap inkųsiu... Nu, nežinau, kokios ty jo mislys... Jei jau inkando, tai tam žmogu raikia bėgč graicau prie vandenio ir suvilgyc tų vietų, kur inkųsta. Sako, ir kartas inkandįs prieg vandenio bėga. Jei kartas pirmas vandenį pasieks, inkųstas žmogus mirs.

Kap kartas inkanda, raikia ton vieton uždėc auksinį pinigų. Inrišč ir nešoc, kol toj vieta atslūgs.

Tankiai būdavo kalba, kad dzieglius inejįs. Šonan būna ar nugaron.

leškojo medžiotojo, ar ko, kas turi *briedžio ragų*. Raikia paskusc briedzo rago ir duoc gerc su vandeniu. Kuo senesnio briedzo ragai, tuo pamačlyvesni.

Vaikai vis serga jedru. Išbera visų kūnelį, karščis kyla. Laukuose auga dzidelės *arkliarūkštės*, jas dar vadinama baltom arkliarūkštėm, tai jas raikia gerai su kočėlu sugrūsc riebaluose ir išteplic vaikų. Langviau perserga. Nog jedros ir ropių sėklos mačina. Prišucina ir girdo. Kas turi kumelį ir gali gauc jos pieno, tai vėlgi nuo jedros. Aš kap daug vaikų turėjau, tai viską išbandius...

Pirma tos čystatos tep nežiūrėjo, tai jei kokia žaizdelė, tai tuoj ir prisima, užrausta. Gaunas macnas sopulys, tai raikia *duonų* sukramtius sumaišyc *su drusku*, uždėc an sopulio ir aprišč. Galima ir jaunų *ankslio* lapų dēc prie žaizdukis – užtraukia. Buvo, kad bobos po ūlyčių lakioja ieškodamos *trijų metų lašinių* an sopulio uždėjus palaiko. Sako, va, jau ir pagerėjo...

Jei pakraujuoja, kur insipjovei ar nusmušei, tai gerai užšucyc *ramunėlių* ir pamirkyc. Tep kokius tris rozus...

Basas kap palakioji, o jei dar kietumon, tai būna, kad užmuša, nu, sumuša padų nuo ilgo vaikščiojimo. Gaunas kara, užmuša padų prie pencies ir, sako, suka karų, tai mačina *žmogaus mėšlas, žysies mėšlas ir gailios dzingelės*, sutrintos su taukais, geriausia *jauno kiškaico taukai*... Užmuša padų, tai ir uždėk; kap prisuka, tai skausmas nesvietiškas. Nuo prisukimo...

Čižmai nog kirmėlių. Jiej auga darželiuose ir laukiniai. Geltoni bubukai vieton kvietky. *Česnakas* nog kirmėlių ir komparas. Raikia duobukį patrync. Čižmus sutrina ir šaukštelį pila gerklėn. Vandeni užsigerc raikia, kad praryc būt langviau... Šucino ir pastovėjusio *kopūsto kačėnų*. Kap sopa pilvų, tai šitų vandenį, kur virė kačėnas, raikia gerc... Pirmą sakė, visi turi kirmėlaitių ir raikia turėc geriau skrandis virškina. Kirmėlės dėl virškinimo... Kirmėlas vadinu glysnykais.

Palengacis – tokia liga; kap žmogus lengsta, lengsta ir nulengsta. Numiršta. Kokis silpnumas žmogų mūčina. Panašiai kap džiova. Gal ty ir buvo džiova? Toki *kucukai* (avytės) auga laukuose, tai tuos kucukus šucino ir girdė. *Kiecius* vėl tep šucina ir girdo palengusį žmogų.

Kap pirmą nog palengascies buvo geriausias vaistas vogci mergų *darželių kvietkai*. Raikia pavogc iš devynių darželių. Bet kokių – kad žydėt... Tadu šucina ir duoda gerc. Ilgokai raikia girdzyc. (6)

Jei vaikas ar ir dzidelys tankiai šlapinas, tai reikia *raudonų cėglių* gabalai an žairų padegyc, indėc molinian puodan ir an šitų cėglių užpilc saldaus *pieno*. Raikia, kad šitų puodų gerai palaikyt tarp kojų. Triskart tep padarai, pūslė sustvarko. (5)

Pastaiko, kad vaikas ilgai myža lovon. Daugiausia bernaikai ilgai myža patalan. Šucina tokias žolaites, mėlynai žydzi, ale kap jos vadzinas?... Sako, raikia *raktavai vaikų išgūsdzyc*; nustos daryc patalan... Ir suaugusiam pastaiko pūslė menka - nelaiko, tai darė ir tep, kad tas žmogus, kap važiuoja pro ciltų, išlipa iš vežimo, pamyža an to *cilto* ir, paėmjs *kūjalį*, inkala ton vieton. kur išsimyžo, *kuolalį*. Nibi užkalė myžalus, daugiau nemyš. Raikia an cilto... Buvo, kad tų, katris myža, guldo pirkion an *slanksco* ir pamuša per subinj *su pasaitu*, *katruoj vandenio viedrus nešioja*. Raikia, kad medzinius viedrus tuoj pasaitu nešiot.

Jei nori, kad prapult karpos, tai gerausia jas "*parduoc*" kitam žmogu. Suscinki žmogų ir raikia jį paklausc: "Ar nori iš mani pirkc vieny daiktų?" Jei pasako, kad noriu, tai raikia jam paduoc tų rankų, an katros turi karpų.

Žinau, kad karpas užkalbėdavo an vilnonio siūlo. Sumezga mazgelius, kiek yra karpų, ir pakasa po stogu, kur laša. Sako, mazgeliai supus ir karpos prapuls. Kų ty kalbėjo, tai nežinau. (6)

Pas broį buvo daug karpų, tai motulai darodzinėjo. Sako, kap pečių išluosi skujini, tai tadu liepk vaiku išaic už durų, o tu skujinį paimk ir tas karpas pašluok. Šluok ir sakyk: "Šluoju šluoju karpas. Visas išluosiu ir sudegysiu pečiųun". Ir prapuolė karpos. Raikia už durų tam, katris turi karpų, būc, cik rankų iš prieminės inkišč ir tegu tas karpas pašluoja. (5)

Jei turi karpų, tai kap pamatai jaunų mėnulį, raikia sustoc tuomkart. paimc iš po dzidelio kojos piršto *tris žiupsnelius piesko* ir tuoj piesku trinc tų karpų ir sakyc:

*Jaunas mėnulaici,
Dangaus karalaici,
Apčyscinai dangų ir žemį,
Apčyscyk ir mano kūnelį.*

Kap randzi aukštelnykų grambolį, tai raikia jį būtinai atversc. Nigdi nugaros nesopės. Tarasevičiaus Antosia sako: "Aš ir dar nigdi nepraaisiu neatvertus grambolio, ir man nugaros nesopa." (4)

Motulė sakydavo: "Vaikai, nesėdėkit pakelėn, ty visoki negeri vėjai vaikščioja, užneš ligų".

Būna toki vėjo sukūriai, kap verpetai, taigi vėl motulė sakydavo: "Vaikai, ateina vėjas verpetais, žagnokitės. Verpecinis vėjas ligas nešioja, apsirgsit." (5)

Kai skauda pilvą, būna kirmėlės, tai reikia patept *degutu* panosė ir bamba. LTR 1310 (42); (11)

Jei sopa pilvą, yra kirmėlių, tai reikalinga prišutyt *miežinių kruopų*, jas išsunkt ir užpilt degutu. Sudėt į kokią terbelę, uždėt an pilvo. Arba reikalinga *gazas* (žibalas) gert, komparas. LTR 1310 (43); (11)

Lunatikus gydo: prisijoja *pelenų* per atbulą rėtį, paskum tuos pelenus supila ant apversto viedro dugno. Inspaudžia tuose pelenuose sergančio pėdas ir išneša tą viedrą su pelenais užmauti ant kuolo prieš mėnulį. Arba aprengt koks kuolas rūbais ir išnešt ant kreigo, prieš mėnulį pastatyt. LTR 1310 (47); (11)

Jei turi inkštirų (spuogų), tai, kai suprakaituoja, reikia nusišluostyt ranka tas *prakaitas* ir kitam patrint ta plaštaka veidą, tai tau inkštirai pranyks, o tam, kuriam patrynei, atsiras. LTR 1310 (52); (11)

Jei turi norikaulį ir pamatai du jojant ant vieno arklio, tai reikia paklaust: "Ar jūs dviese jojat". Ir kai jie atsakys "aha", tada sakyk: "Priimkit ir mano norikaulį trečių", tai tau buvęs norikaulis pranyks, o kuriam nors iš jojančių atsiras. LTR 1310 (53); (11)

Kai žmogus serga karštaligi, tai reikia persirgęs žmogus nupraust, nuvilktus nuo jo marškinius nunešt ant kito kaimo laukų, užkast juos žemėj ir užpilt tuo vandeniu, kuriuo prausei sergantį žmogų. Karšligė iš tavo kaimo persikels į tą kaimą, kurio laukuose užkasė marškinius. LTR 1310 (54); (11)

Jei žmogus turi apigamų (raudonų dėmių), tai reikia atpjaut *žalio nebalyto audeklo gabalą*, nunešt ant kaimo laukų rubežiaus tą audeklą. Įkalt kuolą ir tą audeklą priišt prie to kuolo ir palikt. Kai audeklas bals, tai ir tos dėmės pabaldinės, o kai audeklas visiškai supus, tai ir dėmės pražus. LTR 1310 (55); (11)

Kad netrupėtų plaukai, tai reikia sutirpyt *sviestas su mėtom* ir tuom sviestu tept plaukai. LTR 1310 (49); (11)

Pasodnykų (burokų) *šaknys* trečių metų šutinama nog palengimo. LTR 1310 (80); (17)

Dagių šaknys šutinama nog pilvo sopėjimo. LTR 1310 (87); (17)

Ragulkas virina vandeny ir tą skystimą geria nog dziedgliaus. LTR 1310 (70); (17)

Zvančiai raudoni nog peršalimo. Daromos sausos vonios: įkaitinami akmenys, paskum užpilama vanduo ant jų ir sudedama zvančiai. LTR 1310 (73); (17)

Nog palengascies išsigydyzyc, tai reikia paimc nog *trijų stogų samanų*, ir tie namai turi būt našlių, paskum tas išviric vandeny ir duoc gerc sergančiam žmogui. LTR 1310 (102); (17)

Reikalinga nuo *apušinės* tvoros priskust žievių, jas iššutyt vandeny ir

duot gert nog palengascies. LTR 1310 (104); (17)

Nuo kaulų sopėjimo sauso sopolio reikia išimc *gyvai pelėdai smegenys* ir jais tepc skaudamą vietą. LTR 1310 (105); (17)

Nog palengascies reikia susrinkt nuo *trijų sodžių laukų po tris akmenis* ir juos įkaitinus daryti devynerias vonias. LTR 1310 (140); (17)

Smurgliais dedama, kai apsidegini, kad neužaugtų pūslės. LTR 1310 (126); (17)

Kai apsidegini, reikia pridèc *avių mėšlu*. LTR 1310 (127); (17)

Kad kraujas greičiau sustabdyt, reikia *arklio mėšlo* skystimo prispaust ir pridèt prie skaudamos vietos. LTR 1310 (144); (17)

Kad apsisaugoc nog užkrečiamos ligos, tai reikia sumaišyt *karbulio ruginių miltų ir vištašūdžių*, ir užpylus ant žarijų reikalinga apsirūkyc. LTR 1310 (108); (17)

Kad nepriliptų užkrečiama liga, reikalinga prisipjaustyt *dzengelio* (auga balose) šaknų bumbulukų, užverc ant siūlo ir nešioc juos ant kaklo. LTR 1310 (109); (17)

Nog krokšlės reikia papjauc *juoda višta*, nulupc jai kailis ir tuom kailiu apvynioc kaklą. LTR 1310 (233); (17)

Kad neėstų rėmuo (kartėlis), reikia suvalgyc pacį *uodegos galukų* (scimburių) arba, kai pirmą kartą pamatai žydint žirni, reikia jį nukūsc. LTR 1310 (234); (17)

Nog dzieglio reikia pridèc *j actą adatų*, ir, kai tas adatas actas suės, tada tuom actu trint skaudamą vietą. LTR 1310 (245); (17)

Prirūgina *rūgščios giros*, prikaitina *nausių plytų* ir ant jų užpylus girą, reikia kaitintis, tai nustos diegę kūną. LTR 1310 (246); (17)

Kai serga nuomariu, tai reikia prišutyti aklų mažyčių *pelynų* ir tas skystimas duot gert sergančiam. O jei pamatai pirmą kartą žmogų apmirdzinėjanc, tai reikia tuom laiku iškirpt iš galvos kryžiai plaukų ir iš *marškinių cvikliai* (tie, kur būna marškinių parankovėse) iškirpt, išgręžt ušėke skylę tokiam aukštume, kokio tas žmogus dydžio, sudèt plaukai ir cvikliai į šią skylę ir viskas užkalt. Paskum prapjovus bevardžio piršto krauju patrint jam lūpas. LTR 1310 (254); (17)

Nog dedervinės išsigydyt reikalinga ant stalo suieškot šaka lentoje, paskum apie tą šaką sukt atgalu pirštu kartą, kitą kartą apie dedervinę ir sakyt: "Ne labas rytas..."; reikalinga triskart padaryti. LTR 1310 (252); (17)

Jei pjauna grizas, tai reikia pirmuciniam ir paskuciniam vaiku jis pjauc. Pirmucinis išeina už durų, o paskucinis brūžina peiliu (atbulu) ligoniui per pilvą.

Už durų stovįs klausia: "Kų darai?" "Grizų pjaunu", - atsako paskucinis vaikas. "Pjauk ir išpjauk" - atsako už durų stovįs. LTR 1187 (187); (13)

Vancaunyką šutina ir duoda tą skystimą gert nog gumbo. LTR 1310 (72); (17)

Zvančiai nog peršalimo. Daroma sausos vonios: įkaitinami akmenys, paskum užpilama vanduo ant jų, sudedama zvančiai. LTR 1310(73); (17)

Zvančiai geltoni geriama nog vidurių išvalymo (skrodzimo). LTR 1310 (74); (17)

Lauko aguonėlės (kiškio aguonos) nog vidurių skrodzimo, šutinama ir geriama tas vanduo. LTR 1310 (75); (17)

Karvaičiai geltoni prišutinus duodami gert nog zapalenios, o prausiama tuo vandeniu nog niežų. LTR 1310 (82); (17)

Cincilijos lapeliai dedami prie žaizdos, kad greičiau užgytų. LTR 1310 (99); (17)

Kad nesusuktų įsivarius pašinę (rakštį), reikalinga aprūkyc uždegus *puodkelę*. LTR 1310(108); (17)

Vaistų padarymas nog vocies; reikia paimc *lelijų bulvių, smalos, vaško, riebalų* ir viskas sutrync. Dėc an vocies. LTR 1310 (124); (17)

Dryžaukos nog širdies mušimo, viryt ir gert. LTR 1310(136); (17)

Kada išauga norikaulis, tai reikia patrint jį *nebaščiko* (pamirėlio) *pirštu*, tai pranyks. LTR 1187 (119); (14)

Kuomet užauga *miežis* an akies, tai reikia, paėmus miežį ir propiesčio, insidėt tarp dviejų pirštų ir juo trint skaudamą vietą, tai užgis. LTR 1187 (121); (14)

Kad vidurio nesopėtų per vasarą, reikia pavasarį, pirmą kartą pamatius žydinčią *žemuogę*, sudėt rankos už pečių ir prisilankus nukąst tą žiedelį dantimis ir suvalgyt. LTR 1187 (123); (14)

Kad kartėlis neėstų, reikia rasoiant *rugiams* prisibraukyt tų *rasų* ir jas suvalgyt. LTR 1187 (124); (14)

Kad nesopėtų vidurio per vasarą, tai reikia pirmą kartą pamatius *driežą* pavaryt per andaroko juosmenę ar tą pantuką, kuriuo parišamas andarokas, tai per visą vasarą vyniosies kaip driežas. LTR 1187 (144); (14)

Iš durų sukirmijusių prigremžus *pelavinų* (kirmėlių prigraužtų) ir jas supylus vandenin išmaišyt. Kam duosi to skystimo gert, tas pasius. LTR 1187 (133); (14)

Jei turi karpų, tai saulei nusileidus, reikia atsiskaityt tiek *žirnių*, kiek turi karpų, ir tuokart nunešt į negeriamą šulnį, supilt juos. Nešant žirnius negalima su

niekuo kalbėt. LTR 1187 (151); (14)

Žmonės sau *gyvatę* vartoja nuo niežų. LTR 1310 (321); (16)

ORO SPĖJIMAI

Jei gandras vaikščioja po kalnus, tai bus lietaus, o jei stovi ant vienos kojos, tai bus šalta. (4)

Jei niežti ausis, bus lietaus. (4)

Jei žąsys ar gervės išlėkdamos lekia žemai, tai bus trumpas ruduo, jei aukštai, tai ilgas. LTR 1310 (163); (16)

Jei pavasarį busilas parlakia pirmąkart ant savo lizdo purvinas, tai pavasaris bus šaltas, jei švarus, tai šiltas. LTR 1310 (164); (16)

Jei paukščiai rudenį ar žiemą mušasi in langus, tai pablogės oras. LTR 1310(165); (16)

Jei šarkos lakioja apie namus, tai bus atodrėkis. LTR 1310 (166); (16)

Jei kregždės lakioja pažemiais, tai bus lietaus. LTR 1310(133); (16)

Jei šuva ėda žolę, tai bus lietaus. LTR 1310(304); (16)

Jei šuva voliojasi, tai bus pagada (giedra). LTR 1310(305); (16)

Jei saulė leidžiasi debesin, tai bus lietaus. LTR 1310(306); (16)

Jei aplink saulę ar mėnulį būna šviesus ratas, tai bus atmaina. LTR 1310 (307); (16)

Jei volungė rėkia, tai an lietaus. LTR 1310 (308); (16)

Jei ožiukai čirškia, tai an pagados. LTR 1310 (309); (16)

Jei pavasarį medžiai ilgai sprogsta, tai šie metai bus sunkūs. (1)

Jei medžiai ne savo laiku žydi, lauk sunkių metų. (1)

Jei žiemų pamatai, kad prie medžių kamieno juoduoja, medžio šaknys atšildį žemį, tai pavasaris turėtų būti ankscyvas. Jei jokio tarpelio nėra, vienas sniegas pavasaris bus vėlyvas. (1)

AGRARINIAI TIKĖJIMAI

Kap vyrai aina sėc žiemkenčių, tai moteros nigdi neužiima velėc, kad jėvas neišmirktų. Iki kolūkio, ir dar dar kap kas pasjuokia...

Moterys vis bijojo, kad kitas neužsėt. Tu išėjai sėc, ir tavi susiedas

pamatys skubinas in laukus. Jis užsėja - mano javo dalia jam pereina. (1)

Kap pavasarį sėji javus, tai prieš sėjanc pirmų saujų reikia pažiūrėti in saulį - gerai derės javas. (1)

Kad nebūt miežiuose, avižose kūlių, negalima advente jų kulk ir ant mėšlyno negalima pilt suodžių. LTR 1310 (208); (13)

Žiemų vėjui pučiant negalima sėti grikių, nes bus menki. LTR 1310 (213); (13)

Jei pirmą Velykų dieną per razarakcijas vėjas pučia, tai tais metais menkas bus grikių derlius. (6)

Pilant javų sėklą negalima laikyti maišo dantimis, nes sėkla sukirmys. LTR 1187 (77); (15)

Kad nelastų paukščiai pasėtų javų, tai ainant sėti reikalinga ištrinti rankos Užgavėnėms skersto meitelio lašiniais. LTR 1187(28); (15)

Suodžių neseka pilc mėšlynan, kad javuose nebūt kūlių. (4)

Sėc geriausia priešpilnin arba kap mėnulis pilnas - dėl brandumo.

Kap aini sėc žirnių su sėklu, tai reikia vis dairycis, kad kiaulės nepamacyt. Nog kiaulių labai kirmija žirniai. Pirma tų kiaulių pilna... Ir valgyt ainanc nepataria - dėl kirmėlių. Ir vežanc iš lauko nevalgo dėl kitų metų, dėl kirmėlių. (1)

Jei ant aglių būna bučiukai (kankorėžiai) ant viršūnių, tai tais metais bus geri pasėliai, kuriuos sėja anksti; per vidurį - kuriuos sėja nei anksti, nei vėlai; apačioje - kuriuos sėja vėlai. LTR 1187 (195); (13)

Kap parveži pirmų vežimų rugių kluonan, tai su niekuoj neseka kalbėti... Ča nog pelių. (6)

Jei merga ar moteriškė sušluoja mėšlus kažergynan, tai jai linai nedera. Pirklių išluoji ir reikia tuomroz išnešti mėšlus, išpyl oran.

Kad kitas linus pasėti neprisprašysi, ba buvo tokia patarlė, - jei sėsi, tai jam ir savo dalių aduosi. Pacies linai neužaugs. (4)

Linų negali in laukų nešti vyras. Turi nunešti moteriškė ar merga, katroj turi gerų dalių. Sako, jos gera dalia ir linai geri auga. Kap sėja linus, tai persižegnoja ir pamini Alenos vardų: "Alena augyk." Būna gerasni linai. (6)

Linus pasėjus negalima išsimyšti, ba juose bus žolių, ypač varpūčių. LTR 1187(89); (12)

Jei nori, kad geri linai būtų, tai kai pečių išluoji su skujine, reikia ji pastatyti ant koto, kad galva būtų į viršų. LTR 1187 (150); (12)

Pirma būc net labai daug buvo kartų. Jis vėžio pavidalo, bet mažesnis. Kap nykščys. Rėploja kap vėžys ir spalva rusva kap vėžio. Jieji pirma visus

kopūstus, katriej pasodzyci prie pakraščio, nukarpo. Tai pirma sodzina kopūstus ir palei kožnų sodzina ankslio šakutį, tai tadu kartas neranda to kopūsto. Visadu prislaužiam ankslio šakutių. (4)

Kap pirmų kopūsto dziegų sodzini, tai raikia jo šaknį paspjaudzyc. Spjauni tris kartus. Sako, jei pirmas dziegas prigis, tai ir kiciem dziegam mačys. Kap kas ir paskucinį paspjauo. (6)

Jei pasodnys nuimdinėjant mėnulis būna danguj, tai jų sėkla bus žyduoliai. LTR 1187 (67); (15)

Kap sodzini kopūstus, tai an ežios raikia padėc apvožtas puodas, kad galvas dzidelas suktų. Pasdeda ir akmenį, kad kietas galvas suktų.

Sako, užsodzyci kopūstai. Jei tu išaini sodzyc, ir tavo kaimynka ataina sodzyc. Tai ciem kopūstam vis tep kas bus negerai. Užsodzys. Pas jų augs gerai. (4)

Kad kito žmogaus, sodinančio kopūstus, būtų guzai ant šaknų, tai reikia parodzyc in jį špygų. LTR 1187(48); (15)

Žyduolio kopūsto ar bacvinio negalima raugt kubile, ba kubilio lankai patrūkinės. LTR 1187 (70); (15)

Kopūstus geriausia trupyc senagalin, jie būna kieci, gardūs. (4)

Linai reikia sėc po Velykų nelyginėj (1-3-5) savaitėj ir nelyginėj dienoj mėnesio, tai ir linai bus geri - lyčnesni. LTR 1187 (209); (15)

Linai reikia kloc pilnacy, tai valaknas bus geresnis. LTR 1187(208); (15)

Kokių sėklų bepaduotai per langų, jei ir dzigs, bet nederės. Nigdi neduok per langų. (6)

Agurkus sodzina pilnacin. Ant tuščio negalima. Agurkus geriausia sodzyc nedėlios pradžion, pirmi žiedai veda.

Kap aini sodzyc agurkų, kad jie augt dzideli, tai palaiscymu vandenį raikia pylc per kočėlų.

Matanc, kad agurkai nemezga, pirmo pastovo mazgeliai raikia mėcyc an ežios. (5)

Agurkų sodzyc varo iš draugės diktesnį moterį. Sako, stora boba sodzina, tai stori ir auga. (6)

Agurkus ir darželio gėlas raikia sodzyc anksci iš ryto, kol dar pečius kūrinas. Labai žydz. (4)

Ant agurkų negalima sakyt, kad žydi, bet dega, nes jie nesimezga. LTR 1187 (36); (15)

Agurkai būna kartūs, jei per jų virkščias žargelioji. (4)

Kap sodzini svogūnus, tai norinc, kad nebūt kartūs, raikia nebūc susraukusiais. Sako, kiba piktumi sodzinai svogūnus, kad tep kanda, aštrūs. (6)

Jei ridzikai išpurtj, tai, sako, gal sodydama bezdėjai. (4)

Sodinanc ridikus reikalinga pačiūpot kišką, tai toki ridikai suaugs. LTR 1187 (44); (15)

Jei sodzysi bulbes treciakvodrin (pilnacy) – sukirmis. Jei priešpilnin – bus an visko geros. Senagalin – labai drūtos (nesuvirs), bet nepus. (4)

Bulves reikia sodyt, kai plaukia danguj kamuoliniai debesys. Sako, dangus kap rūgštus pienas cinka bulbėm. Bulbės bus kap kamuoliai. Ir dar bulbes gerai sodint į akmeningą dirvą. Bulvės augs kaip akmenys didelės. Gal ir gerai. Akmenys išlaiko drėgmę. (2)

Sodinanc pivorijų reikia pakasc po jos šaknim kokio gyvo daikto galvų. Ar pelės, ar vištos, ar kokio būžio... Būtinai reikia. Jei galvos po pivorijų nepakasi, tai kas nors iš šeimos mirs. (10)

Sako, kad jei pasisodzysi akolčikų savo darželin, tai šeimon bus daug ašarų. Šitas žolynas, kap insižiūrai, ir panašus in ašaras. Aš insitėminau – kap cik pasisodzinau šitų žolynų, tep ir prasdėjo ašaros. Aš niekam nepatartau jį pasisodzyc. (10)

MEDŽIOTOJŲ TIKĖJIMAI

Kad geriau pataikytų medžiotojas, tai kai nušovęs kokį žvėrelį randa jame šratą, tai tą šratą turi vėl indėti naują šovinį (nabajų). LTR 1310 (240); (13)

Kad geriau medžiotojas pataikytų, tai reikia iššucyc gyvatės galva vandenin ir tuom vandeniu išprausc šautuvas. LTR 1310 (241); (13)

(...) Reikia išvirc puodelis rasalo. Tep viryc, kad nenubėgtų nei vienas lašelis, ir tas rasalas paskum pilt in šautuvą taip, kad iš karto supilt. Ir neperpilt. Pripylus šautuvo vamzdžiai rasalo, užkimšt ir dzevynias dienas laikyt. Paskum reikia pritrint česnako vandenin ir tuom vandeniu išprausc šautuvą. Išvalius šautuvą dar reikia pridaužyt čigūno šukelių, jom užtaisyt šautuvą (vietoje šratų) ir šaut. Jeigu nors biskis kas ne taip bus, tai burtas nemačys. LTR 1310 (242); (13)

Kad geras šautuvas būtų, su juom vaikščiodamas daug rastai, tai reikia, kad asoda (buožė, prikladas) būtų iš to medžio, katras, būdamas palei kelių, yra nudraskytas ratų ašimis. LTR 1310 (331); (16)

Levendrekas. Jo juoda šaknis. Jei medžiotojas savo šautuvu daug rožų nepataiko, tai šitu šakniu rūkina šautuvų. Pasdaro taiklus šautuvas. Mano brolis ir tep darydavo. Kap iš Užubradės (Pavarėnin nebuvo; labai smirda) parsineša levendreko šaknį, tai pripila pilnų puodų vandens. Būtinai pilnų. Ir indeda šaknį. Raikia, kad šitas vanduo su šaknim užvirt, bet nei vienas lašas nenuvarvėtų. Mani statė pas pripečkų žiūrėti, kad nenubėgt nei šlakelis. Manim geriausia pascikėjo. Užverda vanduo, tai po cykiai kelia, padeda an aslos ir plauna visų šautuvų šitu nuoviru. Jei nulašėjo, gali neplauc, nemačys. (4)

ĮVAIRŪS TIKĖJIMAI

Jei jaunų mėnulį pirmąkart pamacysi dešinèn, tai visų savaitį seksis. O jei pirmąkart pamatai kairèn savo pusės, tai bus klapatų, nesiseks. (4)

Žuvaunant negalima peržengt meškerės, žuvys nekimba. (1)

Kregždžių lizdo negalima draskyc, tas, katris išdrasko, pasdaro kregždžiuotas (lašuotas, strazdanotas). (5)

Jau kap ruošies kermošiun važiuoc, tai geriau raikia nešluoc pirkios, nesiseks kermošius. (4)

An skiedryno negalima myšc, pirštų gyvuoniai lupsis. (4)

Kad nebijotai griausmo, tai kap pirmųroz užgirsi griausmų, raikia ton vieton, kur buvai, pargriūc ir pasvolioc. (10)

Jei vištos mušas, svecias acimuš. (4)

Kad neužkalt vasaros lietaus, negalima kalc kuolo, kol žemė dar inšalus. (6)

Jei ciesj skruostų niežci, tai tavi jau kas nors tuo momentu giria, o jei kairj panižo, tai, žinok, apkalba, peikia. (5)

Kad mergom augt dzidelės kasos, tai raikia valgyc kiaulės kasa. (5)

Jei kur pas svecimų valgai ir atsirūgsci, tai dar šituose namuose teks valgyc. (6)

Pirma sakė, kad nuskirpus nagus neseka jų nei mėcyc, nei degyc. Sako, kap po smercies lipsi sciklo kalnan, neturėsi nagų, raikės pirmiausia juos susrankioc iš tų vietų, po katras mėtei... Nagus dėjo ancin. (5)

Jei labai niešci klupscj, tai teks graitai būc prieg nabaščiko.

Jei siuvi naujų rūbų ir siūlas vis užsimegsdzinėja ir užsimegsdzinėja, tai jau, sako, neteks sunešioc. (5)

Bernai kap kadu turi dzvilypj riešutų kišenėn. Sako, dėl pinigų. Matai, atrodo, kad tadu pinigų daugiau kišėniun turėsi. (1)

Jei mergos nagai sužydzi, tai ingausi naujus rūbus. (6)

Negalima an savi jokia rūbas siūc, kad ir kelis dzygsnius padaryc. Sako, pamecėj sau užsiūsi. Jei raikia kų užsisiūc an greitųjų, tai reikia insikųsc dancyse kų nors - pagalaicj. špulalį. Nu, bet kų... (4)

Jei višta paboja akių, tai reikia jai atkirsc uodega. LTR 1187 (154); (13)

Kuomet eina sūkurys (vikeris), tai reikia pažiūrēt per rankovę į tą vietą - pamatysi velnią. LTR 1187 (163); (13)

Jei du žmonės vienan žodin sutaria (kartu pasako), tai bus svecias melagis. LTR 1187 (173); (13)

Jei ciesių akį traukia, tai kas nor iš motinos giminės mirs, o jei kairių, tai iš tėvo. LTR 1187 (175); (13)

An vainos aidamas žmogus turi paimc su savim Trijų Karalių pašvencytos kreidos, tai liks gyvas. LTR 1187 (181); (12)

Senagaly negalima daryc kruopų, ba kietos būna virc. LTR 1187 (207); (15)

Rūta yra šventa gėlė, ji ten išdygo. kur Kristaus kraujo lašas krito. LTR 1187 (35); (15)

Važiuojant kermošiun negalima prašyc, kad muilo parvežtų, nes jo kermošius prasmuils. LTR 1187 (61); (15)

Sodytų medžių apie trobas negalima kirsc, nes tas žmogus, kuris nukerta, mirs. LTR 1187 (101); (15)

An bičių negalima sakyc, kad jos gaišta, bet reikia sakyt, kad miršta, nes iš jų vaško daromos žvakės. LTR 1187 (102); (15)

Jei vanojančis pirty lieka ant odos beržo lapas, tai jei jo nenuimsi - ton vieton bus šunvotė. LTR 1187 (114); (15)

Kad vyras pačių mylėtų, reikia pirmų nakcj dvyliktų valandų permaintyt paduškos galai. LTR 1187 (125); (13)

Kad pelės pragaištų iš svirno, tai reikia pasimc iš keturių kampų samany, paskum pridrošč nog slankscio skiedrukių, visa tai sudegyc vidury svirno. LTR 1310 (168); (13)

Jei nusigąsci, tai reikalinga triskart nusispjaut į žemę, tai nepakenks. LTR 1310 (174); (13)

Katras žmogus turi daug apgamų, tai tas ilgai gyvens. LTR 1310 (176); (13)

Kuliant ar linus mušant jei įkrinta grūdas burnon, tai tas grūdas reikia turėt su savim, tai visuomet, nuvažiavus į kermošius, gerai seksis. Gerai pirksti, gerai parduosi. LTR 1310 (198); (13)

Nudaužto grausmo medžio negalima visai liest, nes jis niekuomet neapseina, kad nepareikalautų žmogaus gyvybės. Naman irgi negalima dėt, nes tokį namą griausmas sušaudys. LTR 1310 (190); (13)

Pirmą prekę pardavus reikia pinigai pasispjaudyt, kad geriau sektųsi kitas prekes parduot. LTR 1310 (204); (13)

Ant galvos negalima dėt rėčio, ba bus galvoj šašų. LTR 1310 (205); (13)

Į saulę ir kitus dangaus kūnus negalima rodzyc pirštu, ba pirštas nudzius. LTR 1310 (299); (16)

An mėnulio yra dėmės, panašios į du žmones, ir tarp jų dar šakės; tai Kainas Abelį taip nudūrė. LTR 1310 (300); (16)

Kai žvaigždė krinta, tai tadų žmogus miršta (jei nekatalikas). LTR 1310 (301); (16)

Jei valganc apvirsta šaukštas, tai tas žmogus mirs. LTR 1310 (346); (16)

SAPNAI

Jei sapnuoji šunis, tai užpuls nekaltai an tavi žmonės.

Jei sapnuoji ugnį (vasarą), tai bus pagada, o jei (žiemą), tai sniegas.

Jei sapnuoji vėžius, tai apturėsi sarmatų.

Jei sapnuoji žuvis, tai bus lietaus.

Jei per sapnus verki, tai tikrenybėj džiaugsies.

Jei per sapną džiaugies, tai verksti. Jei sapnuoji uteles, tai gausi pinigų.

Jei per sapnų audi, tai bus pletkai.

Jei per sapnų mini linus, tai irgi bus pletkai.

Jei sapnuoji, kad duoną kepi, tai bus kas nors gerai tavo gyvenime.

Jei sapnuoji, kad mėsų valgai, tai bėdos.

Jei sapnuoji, kad meci siūlus, tai turėsi kelionę.

Jei sapnuoji, kad rugius pjauni, tai būsi baliuj.

Jei sapnuoji kiškį, tai būsi pakviesta krikščynosna.

Jei sapnuoji vaikus bernaicius, tai gerai, o jei mergaites, tai blogai.

Jei sapnuoji, kad eini per vandenį, tai turėsi bėdų.

Jei sapnuoji gyvulius genant per sodžių, tai bus nabaščikas.

Jei sapnuoji avelas, tai dūšias matai.

Jei matai saulį ar mėnulį per sapną, tai turėsi linksimą gyvenimą. LTR

1310(267 -285); (16)

Vyšnias sapnuoji - nabaščikas.

Jei sapni karvį melži, vilnų verpi - praturtėsi.

Bulbes sapne ragėsi - apkalbos.

Vištas suragėsi - giminėn bus šeimos padidėjimas.

Katį pasapnuosi - vagys, jau ko tai neteksi - ar iš pinigų, ar iš daiktų.

Šunį suragėjai, tai jau su tavim paselgs kas nor šuniškai. Kokis nor žmogus tau inkys kap šuva.

Arkliai kap kam išvaražina vėjų, o kap kam - pinigus.

Baravykai - pasisekimas an bernų, pažintys.

Kiaulės - kap kam sveciai, o kap kam - kiaulystės.

Jei susapnuoji margų karvį, gausi laiškų.

Savus nabaščikus sapni suragėsi - klapatas.

Jei sapnuoji, kad važiuoji dviračiu, tai jau labai gerai. Mergom tai jau pasisekimas. (5)

TAUTOSAKA

VAIZDINGI PASAKYMAI

Su sauli nei vienas negyvena.

Saulė ir kelmo neaplankia.

Jam ir saulė neinciks.

Dzieve, duok gražų rėdžyc, razumnų mokyc.

Mesk akmenį vandenin, ar neskįs?

Su durniu du turgu.

Durnio nepristok, ba pats durnium būsi.

Tūplis vyžai ne slūga.

Ir kelmas aprėdzytas gražus.

Be bobos ir dziedo nėra ir pasakos.

Pažinc ponas po čebatais.

Lauk šuneli, kol išgaiš kumelė.
Pircis jaujų apkalba - ir abidzvi šutnės.
Bagotam ir velnias košėn šika.
Kad katės lot, tai ir šunų neraikėt.
Pats ir be kunigo žinau, kad nedėlion šventa.
Tegul jau an tavo bambos bus vocis.
Ale tu dužas, net šiknon guzas.
Šokinėja kap varlė prieš debesį.
Pas ubagų lazdos neprašyk, ba negausi.
Ne ubagas duonų neša, bet duona ubagų.
Pas aklų kelio neklausk.
Biednai kūmai duona an mislių.
Pas mano tėvulį duona trejokia: balta, juoda, ale daugiausia nekokia.
Už gatavų stovų ir varlė audėja.
Kad ne pradžia ir pagyna, tai ir varlė būt audėja.
Dukralai sakau, o tu martela - klausyk.
Gera audėja ir tvoron išaudzia.
Kas peni, tam ir loja.
Raudonas kap cėrio (karaliaus) šikna.
Pabalys kap avižinis šūdas.
Netverk kap tvora žagarinė.
Nubajinai kap bala be dugno.
Vilkų mini - vilkas ca.
Sensci, mokinies ir durnium gaišci.
Durnių ir bažnyčioj muša.
Žilas plaukas - galvon, velnias - uodegon.
Pas tėvulį ir pelų duona saldzi, pas šešurėlį ir ruginė sprangi.
Duona ne marci - susvalgys.
Senio ir apivaras nori pacios.
Uzbonas iki čėsi neša vandenį.
Šuva ir an mėnulio loja.
Ir nešiosies kap katė su kaciukais.
Šokinėsi kap varlė po balų.
Pažiūrėjys an žmogaus neklausk sveikatos.
Senas medzis ilgai girgžda, jaunas - triokšt ir nėra.
Gausi kap pas žūsi avižų.

An pečiaus sėdėdamas nekomanduok.
An sauso niekas neklauso.
Mano dalia kap bulba žalia.
Netokis velnias baisus, kap jį piešia.
Kiba tu vieno kaulo. (4, 5, 10)

MJSLĖS

Atlėkė paukštis iš dubavijų, suvijo lizdų iš pinavijų, sudėj kiaušinį
šimtatrynį. (*Agurkas*)

Kūšėj pašinas. (*Kūgys šieno, o vidurin šatra*)

Kur aini, kur neini - čiupt už bobos bambos. (*Durų klemka*)

Miškan gimįs, miškan augįs, miško nematįs. (*Medžio šerdis*)

Žemas žemaitukas visiems šiknon žiūro. (*Slankscis*)

Pilna marška gurulių ir kūsnelis lašinių. (*Žvaigždės ir mėnulis*)

Treigys kumelys dangun bezda. (*Dūmai iš kamino*)

Išeina sesulė su šimtu suknelių, vėjas papucia šikna macyc. (*Višta*)

Du šturlukai klešnėj. (*Lyšis*)

Atvažiavo ribelis, nelabai dzidelis.

Gelažiniu ciltu, molaliu išpiltu. (*Vėtomas žirnis*)

Trijų palų tvartas, vidurin baltas. (*Grikis*)

Mėsinis kubilas, gelažinis lankas. (*Pirštas su žiedu*)

Prūdi pusė bliūdo. (*Mėnulis*)

Avilys. ant avilio - kamuolys, ant to kamuolio - miškas, tame miške -
balci kiškiai lakioja. (*Žmogus*)

Kur tu bėgi, susuktuve? Kas tau darbo, nuskustuve. (*Upė ir pieva*)

Aina pircin juodas, pareina raudonas. (*Vėžys*)

Tėvo karo, motinos žiopso. (*Šulinys su svirtimi*)

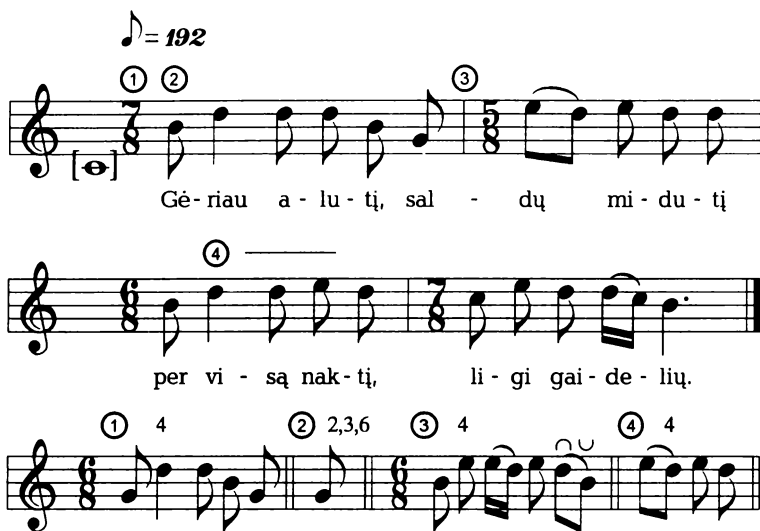
Ponas an ponios lipdamas, sausų šlapian kišdamas, padėk, Džieve,-
dabar varysiu. (*Laivelis*)

Loja kap šuva, guli kap šuva, bet ne šuva. (*Kalė*)

Kad paskeltų, dangų paremtų, kad rankas turėtų, vagį pagautų, kad
liežuvį turėtų, daug ką pasakytų. (*Kelias*) (4, 10)

DAINOS

GĖRIAU ALUTĮ, SALDŲ MIDUTĮ

Gė-riau a-lu-tį, sal - dų mi-du-tį

per vi - są nak-tį, li - gi gai-de-lių.

Pastaba: 2 posmo 3 ir 4 taktus dainininkė kartojo du kartus.

Gėriau alutį, saldų midutį
 Per visą naktį, ligi gaidelių.
 Nedaug pragėriau, daug prauliojau
 Tymo balnelį, švų žirgelį.
 Ainu per dvarų, šaukiu tėvulį:
 Tėvuli mano, širdela mano,
 Išvaduok mani iš dzidzių bėdų,
 Iš dzidzių bėdų, iš rūpestelių.
 Sūneli mano, vaikeli mano,
 Nepulkie jaunas in rūpestelius.
 Sugrįš, sugrįš tymo balnelis, švas žirgelis,-
 Cik nesugrįš valnios dzienelės.
 Gėriau alutį, saldų midutį

*Per visų nakčį, ligi gaidelių.
 Nedaug pragėriau, daug prauliojau
 Šilko kasnykų, rūtų vainikų.
 Ainu per dvarų, šaukiu motulį:
 Motulia mano, širdela mano,
 Išvaduok mani iš dzidzių bėdų,
 Iš didzių bėdų, iš rūpestėlių.
 Dukrela mano, viešnela mano,
 Nepulkie jauna in rūpestėlas.
 Sugrįš, sugrįš šilko kasnykas, rūtų vainikas -
 Cik nesugrįš valnios dzienelės. (8)*

MOTULA MANO, ŠIRDELA MANO

♩ ≈ 172

①

[σ] Mo - tu - la ma - no, šir - de - la ma - no,

pri - kelk, mo - tu - la, ryt ma - ni an - ksti.

① 2-6

Pastaba: 2 posmo 3 ir 4 taktus dainininkė kartojo du kartus.

*Motula mano, širdela mano,
 Prikelk, motula, ryt mani anksti.
 Dukrela mano, viešnela mano,*

Vai ką tu darysi anksci paskėlus?
 Aisiu darželin, skinsiu rūtelį,
 Skinsiu rūtelį, rišiu šluotelį,
 Rišiu šluotelį, šluosiu dvarelį,
 Šluosiu dvarelį, lauksiu bernelio.

Dar nenušlaviau nei pusė dvaro,
 Žiūriu atjoja pulkas bernelių.
 Metiau šluotelį cieszion šalelėn,
 O paci, jauna, aukšton klėtėlėn. }2k (8)

ŠIŲ NEDĖLŲ PER NEDĖLIŲ

$\text{♩} = 80$

[♩] Šių ne - dė - lių per ne - dė - lių

mon šir - de - lė smūt - ni. // smūt(ni).

Šių nedėlių per nedėlių
 Man širdelė smūtni, man širdelė smūtni.
 Jaucia, jaucia ma širdelė -
 Neilgai ca būsiu. }2k

Nog tėvulio, nog motulės
 Toli aciskirsiu, toli aciskirsiu-

Už jūrelių, už mėlynų,
 Už žalių girelių, už žalių girelių.

*Per jūrelas, per mēlynas,
Anteli perplauksiu, anteli perplauksiu.*

*Per girelas, per žaliąsias,
Geguti perskrisiu, geguti perskrisiu.*

*Ir atleksių vyšnių sodan,
Žalion obelėlėn, po stiklo langeliu.*

*Išeik, išeik, motinėla,
An didžio dvarelį, an didžio dvarelį.*

*Paklausyki, motinėla,
Gegulės balselio, gegulės balselio.*

*An raibųjų, an plunksnelių,
Tai raiba gegelė, tai raiba gegelė,*

*O an meilųjų žodelių -
Tai mūsų dukrelė, tai mūsų dukrelė. (8)*

PAVASARIO DIENELĮ SĖJAU ŽALIŲ RŪTELĮ

$\text{♩} = 160$

Pa - va - sa - rio die - ne - ū

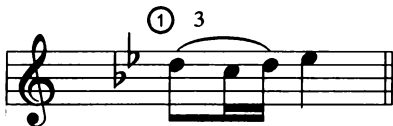
sė - jau ža - lių - rū - te - lį.

Aš be - sė - da - ma, be-ra-vė - da - ma

su rū - te - ė kal - bė(jau).

*Pavasario dienelį sėjau žalių rūtelį.
Aš besėdama, beravėdama
Su rūteli kalbėjau:
Vai, rūtela žalioji,
Rūtela kvepiančioji,
Nesicikėjau šį rudenėlį
Tavi žalios palikti.
Aš paliksiu rūtelį, aš paliksiu žaliųjų,
Aš paliksiu žalių rūtelį jaunesniai seserėlai.*

*Maža mano sesulė,
Durnas jos razumėlis,
Tai ji nemokės apšėnavoti
Rūtelį vainikėlio. (8)*

MOTULA MANO, ŠIRDELA MANO

$\text{♩} = 168$

Mo - tu - la ma - no, šir - de - la ma - no,

skirk man va - la - ū ši ru - de - nė - lį.

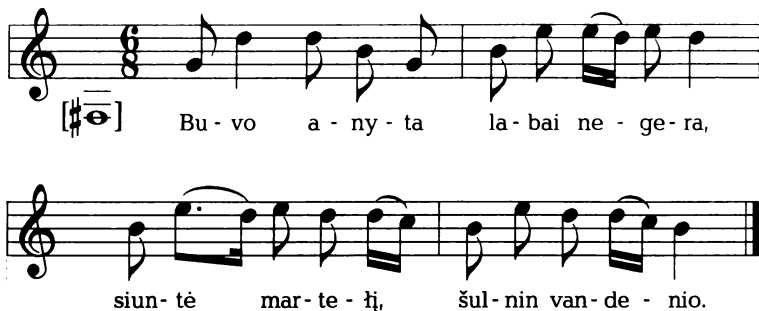
① 2-6

Pastaba: 6 posmo 5-6 taktus dainininkė pakartojo du kartus.

Motula mano, širdela mano,
 Skirk man valalį šį rudenėlį,
 Skirk man valalį šį rudenėlį
 Aš pasdabojau sau bernužėlį,
 Katris važiavo šešiais žirgeliais,
 Katris važiavo šešiais žirgeliais,
 Iš šalių lėkė du sakalėliai.
 Iš šalių lėkė du sakalėliai,
 Paskiau lydėjo drabni paukšteliai.
 Paskiau lydėjo drabni paukšteliai,
 Girioj kūkavo raiba gegelė,
 Girioj kūkavo raiba gegelė. (8)

BUVO ANYTA LABAI NEGERA

 ≈ 168

Bu - vo a - ny - ta la - bai ne - ge - ra,
siun - tē mar - te - ū, ūl - nin van - de - nio.

*Buvo anyta labai negera,
Siuntė martelį ūlnin vandenio.
Kad tu, martela, iš ty negrįžtai,
Kad tu, martela, ūlnin inpultai.*

*Jauna martelė iš ten sugrįžo
Su dviem viedreliais ūlto vandenio.} 2 k.*

Siuntė anyta jaunų martelį

*Jaunų martelį rugelių pjauti.
Kad tu, martela, iš ty negrįžtai,
Kad tu, martela, ūermukšniu virstai.*

*Jauna martelė iš ty negrįžo
Vai ir pavirto lauko ūermukšniu.*

*Sūneli mano, jaunasai mano,
Tai tu paimekia plieno kirvelį,
Tai tu paimekia plieno kirvelį,
Tai tu nukirskia lauko ūermukšnij.*

Vienąkart kirto - skiedros lakiojo,
 Antrąkart kirto - kraujas prasliejo, }2 k.
 Trečiąkart kirto ir prakalbėjo:
 Berneli mano, jaunasai mano,
 Tai tu nuveikia lygion lankelin,
 Tai tu nupinkia lendrių lopšėlį. }2 k.
 Tai tu nuveikia žalion girelėn,
 Tai tu palanki baltų berželį }2 k.
 Ir pakabyki lendrių lopšėlį.
 Tai čiūčiuos liūliuos lendrių lopšelis,
 Tai migdys mažų mūsų sūnelį. (8)

DAVĖ DIEVAS DALIŲ

♩ = 84

Da-vė Die-vas da-lių, pas mo-čiū-tį va-lių,
 tik ne-da-vė man Die-vu-lis ra-zum-no ber - ne-lis.
 ① 5-9 ② 5, 6, 7, 9

Davė Dievas dalių,
 Pas močiutį valių,
 Tik nedavė man Dievulis }2 k.
 Razumno bernelio. }2 k

*Pats karčemelėj aina,
Degtinėlį geria
Ir mergelį lelijėlį }2 k.
Paskiau savi veda. }2 k.*

*Nei aš jo persöksiu,
Nei peruliavosiu
Reiks varguoti man vargelis }2 k.
Per visas viekelis. }2 k.*

*Aisiu pas močiutį
Muštasais takeliais
Susėmus už rankelių. }2 k.
Su mažais vaikeliais. }2 k.*

*Vai, močiute, vai, širdela,
Ką dabar daryti,
Kaip tą mano blogą vyrą }2 k.
Reikia pataisyti. }2 k.*

*Vai, dukrala, vai, viešnela,
Aš tau darodžysiu
Tu paimkia šiaudų kūlį, }2 k.
Tu jį parūkykia. }2 k.*

*Vai, močiute, vai, širdela,
Niekas nemačina
Ir rūkinau, ir mokinau, }2 k.
Dar aršesnis buvo. }2 k.*

*Vėliai būtų šlėkti metai
Nei ką šlėktas vyras.
Šlėkti metai visam svietui, }2 k.
Vyras - tik man vienai. }2 k. (8)*

TAI VERKĖ MOTULĖ, TAI BĖDAVOJO

$\text{♩} = 50$

Tai ver - kė mo - tu - lė, tai bė - da - vo - jo —

kur ma - no duk - re - lė nak - tį nak - vo - jo?

① 2-4, 6-8

Tai verkė motulė, tai bėdavojo
Kur mano dukralė naktį nakvojo? } 2 k.
Ar lygioj lankoj po jovarėliu,
Ar žalioj giralėj po šermukšnėliu? } 2 k.
Nei lygioj lankoj po jovarėliu,
Nei žalioj girelėj po šermukšnėliu. } 2 k.
Aukštoj klėtelėj, margoj lovelėj
Su jaunu berneliu po patalėliu. } 2 k.
Tai verkė tėvulis, tai bėdavojo
Kur mano sūnelis naktį nakvojo? } 2 k.
Ar lygioj lankoj po putinėliu,
Ar žalioj girelėj po ažuolėliu? } 2 k.
Nei lygioj lankoj po putinėliu,
Nei žalioj girelėj po ažuolėliu.
Aukštoj klėtelėj, margoj lovelėj
Su jaunu mergeli po patalėliu. } 2 k. (8)

AINU PER KIEMELĮ

$\text{♩} = 84$

Ai-nu per kie-me-lį, gir-dzu per sie-ne-lį.

Gir-dzu, kal-ba a-ny-tė-lė su sa-vo duk-re-lėm.

*Ainu per kiemelį,
Girdzu per sienelį -
Girdzu, kalba anytėlė
Su savo dukrelėm. }2 k.*

*Mūs martelė šiokia,
Mūs martelė tokia,
Mūs martelė ultojėlė -
Darbelio nemoka. }2 k.*

*Vai, dukrelės mano,
Baltos lelijėlės,
Adalysim mes martelį
Iš pirmų dzienelių. }2 k.*

*Anytėlė tarė,
O martelė barė:
Adalis tavi Džievulis
Nog tavo dukrelių. }2 k. (8)*

MOTINĖLA TU MANO

♩ = 88

Mo-ti - nè - la tu ma - no,

šir - du - žė - la tu ma - no,

tai tu tu - rė - jai

dzi - de - lį var - ge - lį,

kol ma - ni u - žau - gi - nai.

*Motinėla tu mano,
Širdužėla tu mano,
Tai tu turėjai
Dzidelį vargelį,
Kol mani užauginai.*

*Dzienelį be darbelio,
Naktelį be miegelio
Tai pražiūrėjai
Sciklalis langelį,
Kol dzienelės sulaukei.*

*Motinėla tu mano,
Širdužėla tu mano,
Dar tu turėsi
Dzidesnį vargelį,
Kol mani prižadėsi.*

Atjojo bernelis,
 Garsiai žvengia žirgelis:
 Vai, išeik, išeik,
 Jauna mergužėla,
 Ką aš tau pasakysiu.

Mergelė išeidama,
 Žodelį betardama:
 Kas tavi prašė,
 Kad tu čia atjotai,
 Iš mani šidavotai?

Aš gi turiu bernelį
 Šitam pačiam kaimely.
 Jisai mani žino,
 Ir gerai pažino
 Iš mažųjų dzienelių.

Jis nežiūro gražumos,
 Nei veidelių skaistumos.
 Jis tiktai žiūro
 Rankelių darbo,
 Razumno razumelio. (8)

VAI SNIEGCI, LYJA

♩ = 56

Vai, snieg-ci, ly - ja, nog sto - gu var - va,

ma - no mer - ge - lė su ki - tu kal - ba.

Vai sniegci, lyja,
 Nog stogų varva,
 Mano mergelė
 Su kitu kalba.

Tegu ji kalba,
 Kap ji išmano,
 Bet visi žino,
 Kad ji bus mano.

Mano mergelės
 Juodos akelės,
 Tai ji nebijo
 Tamsios naktelės.

Žalia girelė,
 Žali lapeliai
 Mano mergelės
 Meilūs žodeliai.

Žalia girelė
 Baravykuota,
 Mano mergelė
 Čėverykuota. (8)

UŽ GIRELĖS, UŽ ŽALIOS

$\text{♩} = 84$

①

Už gi - re - lės, už ža - lios

kloj mer - ge - lė li - ne - lius.

Už girelės, už žalios
Kloj mergelė linelius.
O cha, o cha cha
Kloj mergelė linelius.

Ji klodama bijojo,
Kad girelėj šiugždėjo.
O cha, o cha cha
Kad girelėj šiugždėjo.

Nebijokia, mergela,
Aš tau nieko nedarysiu.
O cha, o cha cha
Aš tau nieko nedarysiu.

*Aš tau nieko nedarysiu,
Tik kaselas išmastysiu.
O cha, o cha cha
Tik kaselas išmastysiu.*

*Tik kaselas išmastysiu,
Kaspinėlius ištraukysiu.
O cha, o cha cha
Kaspinėlius ištraukysiu.*

*Kaspinėlius ištraukysiu,
Aukso žiedus numaustysiu.
O cha, o cha cha
Aukso žiedus numaustysiu.*

*Aukso žiedus numaustysiu,
Žalias rūtas išbarstysiu,
O cha, o cha cha
Žalias rūtas išbarstysiu.*

*Iš rūtelių vainikėlio
Bus žirgeliu abrakėlio.
O cha, o cha cha
Bus žirgeliam abrakėlio.*

*Iš šilkinių kasnykelių
Bus žirgeliu pavadėlių.
O cha, o cha cha
Bus žirgeliu pavadėlių.*

*Iš aukselio žieduželių
Bus žirgeliu packavėlės.
O cha, o cha cha
Bus žirgeliu packavėlių. (8)*

PARVEŽA MARTELĪ, PARDUNDZINA

$\text{♩} = 158$

[B] Par-ve-ža mar-te-ļi, par-dun-dzi-na,

① —

jos mar-ga skry-ne-las par barš-ki-na.

① $1\overline{2}, 2\overline{2}, 3\overline{2}, 4\overline{2}$

*Parveža martelī, pardundzina,
Jos margas skrynelas parbarškina. }2 k.
Uždeki, motula, tris žvakelas,
Žiūrēsim martelai in akelas. }2 k.*

*Ar skaistūs veideliai, ar patogi,
Ar brangūs rūbeliai, ar bagota - }2 k.
Tai skaistūs veideliai, tai patogi,
Tai brangūs rūbeliai, tai bagota. }2 k. (8)*

AIK ŠYNAI, MOTULA

$\text{♩} = 168$

Aik šynai, motula,
Kų pasiskųsiu
Jau daugiau mergele
Jauna nebūsiu. }2 k.

Jau daugiau mergele
Jauna nebūsiu,
Jaunan jaunimėlin
Jau nevaikščiosiu.

Jaunam jaunimėlin
Jau nevaikščiosiu,
Rūtelių vainikėlio
Jau nenešiosiu. }2 k.

Jaunam bernuželiui
Pasižadėjau
Į didį vargelį
Jauna įėjau. }2 k. (8)

KO SĖDI, SESUTE

♩ = 152

[C] Ko sė-di, se-su-te, kol ne-ver-ki,

kol sa-vo mo-tu-lės ne-virk-di-ni?

Pastaba: dainininkė kartojo 2, 6 ir 7 posmų 3 ir 4 taktus.

*Ko sėdi, sesute,
Kol neverki,
Kol savo motulės
Nevirkdini? } 2 k.*

*Verks mano motulė
Nevirkdzyta,
Man plonos drobėlas
Rėžydama. } 2 k.*

*Ko sėdi, sesute,
Ko neverki,
Ko savo tėvulio
Nevirkdzini?*

*Verks mano tėvulis
Nevirkdytas,
Man dzidį pasogų
Paskirdamas. } 2 k.*

*Ko sėdi, sesute,
Ko neverki,
Ko savo sesulės
Nevirkdzini?*

*Verks mano sesulė
Nevirkdzyta,
Man žalių rūtelį
Beskindama. } 2 k.*

*Ko sėdi, sesute,
Kol neverki,
Kol savo brolalio
Nevirkdzini?*

*Verks mano brolalis
Nevirkdzintas,
Man švų žirgelį
Kinkydamas. } 2 k. (8)*

SĖDZIU PO LANGELIU, ŽIŪRIU PER LANGELĮ

$\text{♩} \approx 88$

Sė-džiu po lan-ge - liu, žiū-riu per lan-ge - lį,
kad bal-no-ja ber-nu-žė-lis juod-bė - rū žir-ge - lį.

Sėdžiu po langeliu,
Žiūriu per langelį,
Kad balnoja bernužėlis
Juodbėrų žirgalį. }2 k.

Bernužėli mano,
Dobilėli mano,
Vai kur josi, bernužėli,
Kam rengi žirgelį? }2 k.

Mergužėla mano,
Balta lelijėla,
Vakar gavau gromatėlį
An vainelės joti. }2 k.

Bernužėli mano,
Dobilėli mano,
Kai tu josi an vainelės,
Kur mani paliksi? }2 k.

Pastačiau klėtėlį
Pas rūtų darželį,
Kap aš josiu an vainelės,
Ty tavi paliksiu. }2 k.

Bernužėli mano,
Baltas doobilėli,
Pavelyk man, bernužėli,
Nor pauliavoti. }2 k.
Uliok, mergužėla,
Rytas vakarėlis,
Tik neuliok, mergužėla,
Vidury naktelės. }2 k.

Neuliok, mergela,
Vidury naktelės,
Ba tu jauna prauliosi
Rūtų vainikėlį. }2 k.

*Grįžo bernužėlis
Liūdnas nog vaineles,
Ir atrado mergužėlį
Be žalios rūtelės. }2 k.*

*Bernužėli mano,
Dobilėli mano,
Imk kardelį,
Kirsk galvelį
Žudyk mani jaunų }2 k.*

*Neimsiu kardelio,
Nekirsiu galvelės
Tu ne mano, aš ne tavo;
Lik sveika, mergela. }2 k. (8)*

SUNKU ŽALIAI GIRIAI BE RAIBOS GEGULĖS

$\text{♩} = 176$

[C] Sun-ku ža - liai gi - riai be rai - bos ge - gu - lės,

sun-ku si - ra - tē - lai be tē - vo, mo čiu - tēs.

*Sunku žaliai giriai
Be raibos gegutės,
Sunku siratėlai
Be tėvo močiutės.*

Sunku žaliai giria
 Be drabnų paukštelių,
 Dar sunkiau siratėlai
 Be brolių, seselių.
 Sunku akmenėliui
 Prie kelio gulėcie,
 Sunku siratėlai
 Kalbės kentėca.

Sunku akmenėliu,
 Kad per jį važiuoja,
 Sunku siratėlai,
 Kad an jos meluoja. (8)

STATYČIAU TILTELĮ PER NEMUNĖLĮ

$\text{♩} = 88$

Sta-ty-čiau til-te-lį per Ne-mu-nė-lį,

lan-ky-tau mer-ge-tį kas ne-dė-tė-tį.

① 2

Pastaba: dainininkė kartojo tik 5 posmo 3-4 taktus.

Statyčiau tiltelį
 Per Nemunėlį,
 Lankytai mergelį kas nedelėlį, }2 k.
 O senų uošvelį kas subatėlį.

Sulaužiau tiltelį
 Bevaikščiodamas,
 Pravirkdiau mergelį
 Beviliodamas. }2 k.

Sulaužiau tiltelį
 Vienu žingsneliu,
 Pravirkdiau mergelį
 Vienu žodeliu. }2 k.

Taisysiu tiltelį,
 Kad jis nelūžtų,
 Kalbysiu mergelį,
 Kad ji neverktų. }2 k. (8)

GAILIAI VERKĖ MERGUŽĖLĖ

♩ = 88

1. Gai - liai ver - kė mer - gu - žė - lė

už ber - ne - lio ai - da - ma.

2. Cit ne - ver - ki, mer - ge - la,
cit ne - ver - ki, jau - no - ji.

Aš tau duo - siu o - bo - lė - lį,

o - bo - lė - lį rau - do - nų.

Pastaba: 3 posmas atliekamas pagal 2 posmo melodiją.

Gailiai verkė mergužėlė

Už bernelio aidama.

Cik meverki, mergela,

Cit neverki, jaunoji,

Aš tau duosiu

Obolėlį obolėlį raudonų.

Man neraikia obolių,

Man neraikia raudonų -

Dar aš būsiu raudonesnė

Nog anytos žodelių.

}2 k.

(8)

VAI, MERGELA, BALTA LELIJĖLA

$\text{♩} = 80$

[σ] Vai, mer-ge - la, bal - ta le - li - jė - la,

vai or ai - si už ma - ni, ber - ne - lio?

Vai ar ai - si už ma - ni, ber - ne(lio)?

Vai, mergela, balta lelijėla,
Vai ar aisi už mani, bernelio. } 2 k.

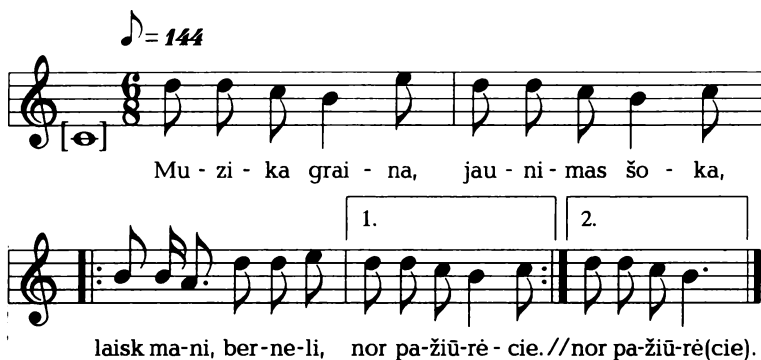
Aiti aičiau už tavi, bernelio, -
Gaila palikc tėvelio dvarelį, } 2 k.
O dar gailiau rūtelių darželio. } 2 k.
Oi, mergela, balta lelijėla,
Mano tėvo dvaras dar didesnis. } 2 k.

Nor ta tėvo dvarelis didesnis,
Bet vargelio yra jis pilnesnis.] 2 k.

Nor rūtelių darželis žalesnis,
Ašarėlėm bus man nulaistytas. } 2 k. (8)

MUZIKA GRAINA, JAUNIMAS ŠOKA

$\text{♩} = 144$

Mu - zi - ka grai - na, jau - ni - mas šo - ka,

1. 2.

laisk ma-ni, ber-ne-li, nor pa-žiū-rė - cie. // nor pa-žiū-rė(cie).

*Muzika graina,
Jaunimas šoka,
Laisk mani, berneli,
Nor pažiūrėc.
Nei aš pats aisiu,
Nei tavi laisiu -
Bars mani tėvulis,
Kad valią daviau.*

12 k.

2 k.

(2)

SIUNTĖ MANI MOTINĖLĖ

$\text{♩} = 96$

Siun - tė ma - ni mo - ti - nė - lė

šal - ci - nė - lin van - de - nė - lio.

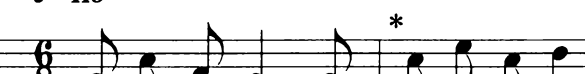

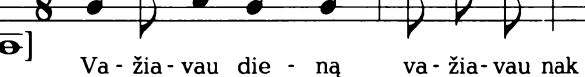
*Siuntė mani motinėle
 Šalcinėlin vandenėlio.
 Ir suscikau ponų,
 Sumušiau uzbony.
 Cit, mergela, nebėdavok,
 Uzbonylio nežėlavok -
 Duosiu porą žirgų
 Už žalių uzbony.
 Poros žirgų nenorėjau,
 Uzbonylio žėlavoju.
 Vai, pone, pone,
 Atpirk man uzbony.
 Cit, mergela, nebėdavok,
 Uzbonylio nežėlavok -
 Duosiu porą skrynių,
 Už žalių uzbony.
 Poros skrynių nenorėjau,
 Uzbonylio žėlavoju.
 Vai, pone, pone,
 Atpirk man uzbony.
 Cit, mergela, nebėdavok -
 Duosiu pusė pošnios
 Už žalių uzbony.
 Pusė pošnios nenorėjau,
 Uzbonylio žėlavoju.*

*Vai, pone, pone,
Atpirk man uzbony.
Cit, mergela, nebēdavok,
Uzbonēlio nežēlovok -
Aš pats savi duosiu
Už žalių uzbony. Aš paklausiu pas motulį,
Aš paklausiu pas širdelį,
Vai ar vertas ponas
Už žalių uzbony.
Ir atsakė man motulė,
Ir atsakė man širdelė -
Vai tai vertas ponas
Už žalių uzbony.
Dievui dėkui, tam švenčiausiam,
Dievui dėkui, tam aukščiausiam -
Išsimainiau ponų
Už žalių uzbony. (2)*

VAŽIAVAU DIENĄ, VAŽIAVAU NAKTĮ

$\text{♩} = 116$

[b e] *
Va - žia - vou die - ną va - žia - vou nak - či —

ir pri - va - žia - vou ža - lių pie - ve - li.

*Važiavau dieną,
Važiavau naktį -
Ir privažiavau
Žalių pievelį.*

*Toje pievelēj,
Toje žaliojoj -
Jauna mergelē
Šienelī grēbē.*

*Vai, mergyt, mergyt,
Mergela mano,
Pašerk žirgelī
Žaliu šieneliu.*

*Tavo žirgelis,
Tavo šyvasis,
Neēs žirgelis
Žalio šienelio,
Ba jis pripratīs
Prieg aviželiu*

*Ir pagirdytas
Žaliu vyneliu. (2)*

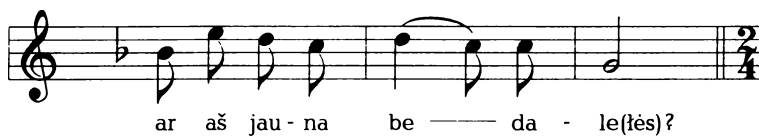
PUCINĒLI ŠERMUKŠNĒLI

♩ ≈ 120

1. Pu - ci - nē - li šer - mukš - nē - li,

♩ ≈ 96

ko pa - kry - pai an — ša - la - tēs —

*Pucinėli šermukšnėli,
Ko pakrypai an šalalės -
Ar aš jauna be dadalės?
Ir sutikau du bernelius -
Ir abudu be dalalės.*

*Oi, berneliai sakalėliai,
Ar nematėt ma dalalės?
Ta dalalė, ta mažoji,
Viršum marelių nuplaukė.
Anam šoni dunojėlio
Stovi pulkas bernužėlių,
Iš to pulko atsirado,
Kad ma vainikų surado. (2)*

MANI BERNELIS TAI NEMYLĖJO

$\text{♩} = 52$

8va - - -

Ma-ni ber-ne-lis tai ne-my-lė-jo,
Tai mu-šė, ba-rė ir nes-gai-lė-jo,

iš ra-zu-mė-lio va-rė.

*Mani bernelis tai nemyľjo,
Tai mušė, barė ir nesgailėjo,
Iš razumėlio varė.*

}2 k.

*Eisiu, eisiu in sa tėvulį,
Tėvuliu pasiskųsiu.*

*Mano tėvulis tai ateidamas,
Rankoj dirželį atsinešdamas:
Muški, barki, žentai, dukrelį -
Dabar ji tavo valioj.*

*Mani bernelis tai nemyľjo,
Tai mušė, barė ir nesgailėjo,
Iš razumėlio varė*

}2 k.

*Eisiu, eisiu in sa motulį,
Motulai apsiskųsiu.*

*Mano motulė tai ateidama,
Meilus žodelius acinėsdama:
Būki, varki, miela dukrela,
Kad tep Dievulis davė.*

*Mani bernelis tai nemylėjo,
Tai mušė, barė ir nesgailėjo,
Iš razumėlio varė.* }2 k.

*Eisiu, eisiu in sa sesulį,
Sesulai pasiskųsiu.*

*Mano sesulė tai ateidama,
Rankoj rūtelį atsinešdama:
Tep bus ir man, jaunai mergelai,
Kap mano seserėlai.*

*Mani bernelis tai nemylėjo,
Tai mušė, barė ir nesgailėjo,
Iš razumėlio varė.* }2 k.

*Eisiu, eisiu in sa brolalį,
Brolaliui pasiskųsiu.*

*Mano brolalis tai ateidamas:
Išeik, išėik, švogەر, ant dvaro -
Kirsiu tau galvelį.*

*Kirsiu galvelį kap kopūstėlį,
Liesiu kraujalį kap vandenėlį*

*Už savo seserėlį,
Už jos didį vargelį. (2)*

OI DALIA DALIA, DALELĖ MANO

$\text{♩} = 80$

Oi da-lia da - lia - lia, ta da-le-lė ma - no,

kal-bin ma-ni ber-nu-žė-lis sve-ti-mon ša - la - lėn.

*Oi dalia dalia, dalelė mano,
Kalbin mani bernužėlis
Svetimon šalalėn.
Oi, dukra mano, balta lelijėla,
Ar jis kalbin, ar nekalbin -
Darbelių nemoki.
Vai, motula mano,
Vai, širdela mano,
Kas išmokė gegužėlį
Girialėj kūkuoti?
Šiaurus vėjas pūtė
Ir šakelas laužė -
Tai išmokė gegužėlį
Girialėj kūkuoti.
Kai aš nuveisiu pas sa anytėlę,
Tai pasodysiu baltų lelijų
Rūtelių daržalėlin.*

*Einu per dvarelį,
Pro rūtų darželį,
Girdžiu, kalba anytėlė
In savo dukrelas:*

Oi, dukrelės mano,
 Baltos lelijėlės,
 Adalysim mes martelį
 Iš pirmų metelių.
 Anytėla mano, motinėla mano,
 Adalys tavi Džievulis
 Nog savo dukralių.
 Vai, martela mano,
 Lelijėla mano,
 Raikėj neitie už bernelio
 Darbelių nemokanc. (2)

MOTULA MANO, ŠIRDELA MANO

Mo - tu - la ma - no, šir - de - la ma - no,
 duok man vo - la - ė ši ru - de - nė - (lį).

Motula mano, širdela mano,
 Duok man valalį šį rudenėlį. } 2 k.
 Duok man valalį šį rudenėlį -
 Aš pasdabojau sau bernužėlį, } 2 k.
 Kuris važiuoja šešiais žirgeliais,
 Iš šonų joja vienas slūgelis. } 2 k.
 Pirma nulėkė du sakalėliai,
 Kur nauji dvarai, balti pakajai, } 2 k.
 Ant langų dega šviesios žvakelės.
 Dukrela mano, viešnela mano,
 Rasi anytą nepermanytą, } 2 k.

O šešurėlį kap erškėtėlį, }2 k.
Jaunas mošelas kap kibirkštėlas, }2 k.
O dieverėlius kap šidorelius.
Aš anytėlą tai permainysiu,
O šešurėlį tai perprašysiu,
Jaunas mošelas - žalia rūtela,
O dieverėlius - šyvais žirgeliais. }2 k. (2)

VAIKŠTINĖJO TĖVULIS

$\text{♩} = 84$
 poco rubato

[F#] Vaikš-ti - nė - jo tė - vu - lis
 ① pa - ba - rė-mis, pa - ru - gė - mis.
 ① 3, 4

Vaikštinėjo tėvulis
Pabarėmis, parugėmis,
Prašinėjo saulalės -
Be kepurės kepurelės.

Oi, saulela motula,
Vakaruosna vėlyvuosna,
Ba jau mano dukrelė
Tai nuilso, tai nuvargo.

*Šitus baltus rugelius
Bepjaudama, bepjaudama,
Sunkiuosius pėdelius
Berisdama, berisdama. (2)*

BEPIGA GERC, ULIOCIE

*Bepigu gerc, uliocie,
Kad užmigdiau bernelį,*

*Kad užmigdiau bernelį
Žaliam vyšnių sodely.*

*Prašysiu sakalėlį, tą pilką karvelėlį,
Kad nelėkt per sodelį, nepajudyt šakelių.*

*Nepajudyt šakelių,
Nepribudyt bernelio,*

*Nepribudyt bernelio,
Ma didelio vargelio.*

*Ma didelio vargelio,
galvelės klapatėlio*

*Gera! gert, ūliocie,
Kad užmigdiau mergelę,*

*Kad užmigdiau mergelę
Žaliam rūtų daržely.*

*Prašysiu gegutėlę, tą raibą paukštužėlę,
Kad nulėkt in darželį, nutūpt ant rūtelės,*

*Nutūpt ant rūtelės
Ir pribudyt mergelę.*

*Kad pribudyt mergelę -
Mano visų džiaugsmelį. (2)*

OI AN TILTO, AN TILTIELIO

*Oi an tilto, an tiltelio -
Tenai augo trys žolalės. }2 k.*

*Oi po tiltu, po tilteliu -
Tenai narsto trys žuvelės. }2 k.*

*Ten an dvaro, an dvarelis -
Stov žirgelis pabalnotas. }2 k.*

*An žirgelio sėd bernelis -
Prieg šalelės stov mergelė. }2 k.*

*Stovėdama gailiai verkia.
Oi, berneli dobilėli, kur tu josi, ty aš aisiu. }2 k.*

*Per laukelius lėkte lėksiu,
Per marelas plaukte plauksiu. }2 k.*

*Ir daplaukė akmenėlį -
Klok, mergele, patalėlį.*

*Jau bernelis ramiai miega,
O mergelė gailiai verkia -*

*Kad aš būtau nei negimus,
Šito vargo nepažinus -*

*Kad aš būtau nei neaugus,
Šito vargo nei nematius. (2)*

LIEPĖ MAN, LIEPĖ MAN

♩ = 88

① ② ③ ④ ⑤

[♭] Lie-pė man, lie-pė man tē-vu-lis ža-ny-cies.

① 3 ② 3, 4 ① 2 ④ 2 ⑤

Liepė man, liepė man
Tėvulis ženycies.
Liepė man, liepė man
Bagotirkas rinkcies.
Aš paėmiau mergužaitį -
Viečnų sirataitį.
Ji man davė pasogaicį -
Treigį telyčaitį
Be ragų, be nagų
Ir be uodegaitės.
Aš parvediau jų namopi -
Nėra dėl jos tvarto.
Bėda man, bėda man
Su tuoj telyčaiti.
Išbudavojau tvartų -
Vienų lėbedaitių.
Ir indėjau duralas,
Busilėlio plunksnas.
Bėda man, bėda man,
Su tuoj telyčaiti.
Aš nuvediau kaniušinon -
Nei galvos nelankia.
Bėda man, bėda man
Su tuoj telyčaiti.
Aš nuvediau jų kermošiun -
Nėra dėl jos kupčiaus.
Bėda man, bėda man
Su tuoj telyčaiti.

Bėda man, bėda man
Su tuoj telyčaiti.
Acirado tokis kupčius
Davė trejokaicį.
Bėda man, bėda man
Su tuoj telyčaiti.
Mano paci labai edri -
Prapirkau an bulkų,

*Du skatikai an pyrago,
Skatikas an cukraus.
Aš parnešiau jį namopi -
Nei paci nevalgo.
Bėda man, bėda man
Su tuoj pyragaiciu.
Aš nunešiau kamaron
Ir indėjau prapiescin.
Bėda man, bėda ma
Su tuoj pyragaiciu.
Ir nuvejo mano paci -
Sumalė pyragų.
Bėda man, bėda man
Su tuoj pyragaiciu. (6)*

OI AN DVARELIO AN DZIDZIO

*Oi an dvarelis, an dzidzio,
Aukso krėslaliai stovejo,
Tėvo dukrelė sėdėjo,
Baltus linelius šukavo.
Oi ir atjojo dvariokas:
Padėkie, Dzieve, mergela,
Baltų linelių šukuoc.
Pamažu šnekėk, dvarioke,
Kad negirdėtų tėvulis,
Kad neatsiųstų paslalis -
Mano jauniausio brolalio.
Ir susvyravo durelėm,
Ir suzvanino zvaneliai,
Oi ir užgirdo tėvulis,
Oi ir pasiuntė paslali -
Mano jauniausių brolali.
Subatos rytų ankstyji
Želabnais zvanais zvanino -
Tėvas dukrelę trocino,*

*Viduryj marių skandzino.
Nedėlios rytų ankstiųjį*

*Zvankūs zvaneliai zvanino -
Broliai sesulės ieškojo,
Aplink marelas vaikščiojo,
Aukso grėblaliais grebojo.
Oi ir atrado sesulį,
Viduryj marelių gulincių,
Žalių maurelių aptįstų,
Gelsvų pieskelių apneštų.
Oi tėvai, tėvai senasai,
Už ką trocinai dukrelį?
Jei už aukselio žiedelį -
Būtum nupirkę brangesnį,
Jei už šilko kasnykų -
Būtum nupirkę gražesnį,
Jei už rūtelių vainikų -
Būtum priskynę žalesnį,
Jei už grauždąjį žodelį -
Reikėj, tėvuli, vibočyc.*

PASAKYSIU, MERGUŽĖLĖS

*Pasakysiu, mergužėlės,
Cia jum naujas paskalėlas.
Oi cia jum maža naujiena -
Mergas vaiskan imc kecina.
Juodveidėlas - oficeriais,
Skaisčiai baltas - kamandieriais,
O katros ilgų kojelių,
Tai tos jodys an kumelių,
O katros plonų lūpelių,
Tai tos grajys an dūdelių.
Ilgarankėm reiks skripkuoc,*

*Trumparankēm - būnān duoc.
Storapilvēm malkā nešc,
Pletkinykēm duonā kepc.
Bus mundieriai be kalnierių,
O kepurės kap žalnierių.
Kų darysit jūs, jaunosios,
Kad užpuls blusos keršosios?
Jūs, berniokai, kų darysit,
Kad mergelių nemacysit?
Vai atais jum sūdnos dzienos -
Pilvus spausit vis prieg sienos.
Prašysim aukšto karalio,
Kad paliktų nor trecių dalių.
Arba kokios vyresnybės,
Kad palikt nor per suktybes.*

L TR 1187(7). (18)

ATJOJO TRYS PONAČIAI

*Atjojo trys ponaičiai -
Visi trys jaunikaičiai,
Cigarus rūkydami,
Juokučius provydami.
Tėvulis vaikštinejo,
Sūnelį klausinėjo:
"Sūneli, mano mielas,
Kas tau geriausia, mielas?
Ar bėrasis žirgelis,
Ar žirgelio balnelis?
Ar tau miela mergelė,
Ir mergelė paimti?"
"Nei man mielas žirgelis,
Nei žirgelio balnelis,
Tik man miela mergelė,*

*Ir mergelė paimti. “
Motulė vaikštinėjo,
Dukrėlę klausinėjo:
“Dukrele, mano miela,
Kas tau geriausia, miela?
Ar tau mielas darželis,
Ar daržely rūtelės?”
“Nei man mielas darželis,
Nei daržely rūtelės,
Tik man mielas bernelis.
Ir už jo nutekėti. “
Ėjau per bažnyčią,
Vargonai grajino,
O mano mergužėlė
Rūtelės žėlavojo.
Ne para tau, mergela,
Ne para tau, jaunoji,
Rūtelės žėlavoti,
Rūtelės žėlavoti.
Surištos tau rankelės,
Sumainyti žiedeliai,
Sukalbėti žodeliai.
O kaip gi gera būti,
Už gero vyro eiti,
Pakūčioj pasodyta,
Gaspadine vadyta.
O kaip gi bloga būti,
Už blogo vyro eiti -
Papečin pasodino,
Netikėle vadino.*

LTR 1002 (3200)

GARBŪZAS

Nuvažiavo rožų žmogus kermošiun ir dar nei rozo nebuvo matęs garbūzo. Jis dajo in vieny vežimų ir klausia, žiūrėdamas an garbūzo:

- Kas cia tokis?

O tas žmogus sako:

- Kumelės kiaušinis. Cik reikia užsodzyt an šito kiaušinio bobą, tai ir ištupi kumelaicj.

Tas žmogus ir nupirko garbūzą už kumelės kiaušinį. Parsivežė namo ir liepė tūpcis savo senai motkai an garbūzo, kad ištupėtų kumelukų. Tupėjo tupėjo motka an kiaušinio kumelės ir vis kap nieko nėra, tep nieko nėra. Motka ko smercies negovė betupėdama an garbūzo. Sūnus vis laukia, kadu praskals kumelukas. Laukė, laukė ir vis nesulaukia. Pagailo sūnu senos motkos. Vienų rytų paėmjs garbūzų nunešė pakrūmėn ir kad trenkė, tai net in kelis kavalkus pagurėjo garbūzas. Tuomčės netoli nog to krūmo, kur metė garbūzų, būta kiškio. Kiškis pasistrošino kad lėks pro pac nosj tam sūnui. Jis mislino, kad kumelukas išlėkė iš sudaužyto kumelės kiaušinio. Visas inširdjs parei namo ir kad pradėj rėk an motkos, kų nepatupėjo ilgiau. Sako:

- Čingėjai trupucj ilgiau patupėc, tai ir kumeluko nėra. LTR 1310 (22):(13)

PASAKA APIE BURLOKŲ

Gyveno tėvas su momu ir turėjo tris dukteris. Dzvi buvo labai geros, o trecia trupucj kitokia. Vasarų mergos miegojo svirnan. Prieš miegų visadu visos suklaupia, pasmeldza an lovos. Bet toj jaunesnė pasmeldus dar nulipa ir pabucuoja žemj ir tadu acigula.

O Burlokas, katris vaikščioja po sodzus ir ieško padzykusių vaikų, pasižiūrėjo, kad jauniausia nepaklusni, ne tokia... Raikia uždusyc.

Jis dzieny pristaikė, inlindo svirnan, palindo po lovą ir jau guli. Vakari dukterys atejo, papoteriavo. Dzvi acigulė, o trecia dar paslankė ir pabuciavo žemj. Paslankia pabuciuoc, mato po lovą raudoni Burloko čebatai. Ji greitai užšoko an lovos ir klausia vyriausios seseries:

- Sesute, sesute, tu man sakyk, jei apsižanysi ir tavi vyras muš, kų tu darysi?

- Verktau. Nemačyt, paraitau in tėvų, jei priimt gyvenc.

- A, ne tep raikia.

Pas antrų klausia:

- O ką tu darytai?

- Verktau, paraitau pas tėvų.

- Ne tep raikia.

Tai tos klausia:

- O ką tu, sesute, darytai, jei tavi vyras mušt?

- Aš tai rėktau. Ojoj. Ojoj. ... Gelbėkit, gelbėkit

Seserys jų maldo, kad nerėkt, o ji dar labiau rėkia. Užgirdo tėvai, kad svirnan tokis riksmas. Tėvas griebė už kirvio, mota už kažergos atbėga in svirny.

- Kas yra?

Jauniausia sako:

- Vai, tėvulia, vai, motula, po lovų raudoni Burloko čebatai.

Nu, tai tad su kažergu šitų Burlokų tėvai ištįsė, su kirviu užmušė. Per jauniausios pamaldumų visos liko gyvos. Dziewas pasgailė. (4)

Sesuo Jadvyga labai norėj, kad jai brolis Juozulis vis pasakas pasakotų. Paraina ar pailsjs, ar kokis, joj pas jį an laškos užlanda ir vis prašo, kad pasakotų. O kadu jis nori miego ar pailsėc, tai visadu sako šitų pasakų.

RAGANOS DUKTĖ

Gyveno tėvas su momu ir turėjo labai gražių mergaitį. Moma susirgo ir pamirė. Tėvas, kiek pabuvjs, apsiženino su raganu. Gimė jiem duktė, bet labai negraži. Pamotė podukros labai nemylėjo, siuntė sunkiuosna darbuosna visur visur...

Vienų rytų podukra rauna linus ir labai gailiai verkia, keikia savo sunkių dalių. Keliu palei laukų važiavo ponaitis ir užsižiūrėjo, kad tokia graži mergaitė tep gailiai verkia. Sumislįo jis jų paime už žmonių. Ragana nori savo dukterį išlaisc. Podukrį apskarmalavo, o savo dukterį gražiai aprėdė, padarė nuoteku. Ponaitis nepažino ir apsiženino su raganos dukteriu. Našlaitė liko ir vargo toliau. Raganos duktė tokia buvo išsibazurinus, kad nieko daugiau nevalgė, cik kepenis. Ponas turėjo kasdien pjauc po gyvulį, ji kasdien cielus kepenis suvalgo. Išpjovė ponas visus gyvulius. Kas daryc? Ty netoli buvo kapinės, ir ponas matė, kap tydzien atlydėjo moteriškį ir pakavojo. Sugalvojo, nuvei, atsikasė tų nabaščikų, išėmė kepenis, parnešė, išvirė ir sušėrė savo paciai. Duobės neužkasė, paliko atvirų.

Varnos jai išlasė akis, mėsos nuplėšytos... Pono paci privalgius užmigo. Nakcu ateina nebaščikas. Paci pramerkia akis, pasižiūro ir sako:

- Kas tau akis išlasė?
- Varnos.
- O kas tau mėsas tep nutysė?
- Šunes.
- O kas vidurius tep išėdė?

Kap šoko tas nebaščikas in raganos dukterj su nagais ir sako:

- Tu, kurva, suėdei
- Iš to strioko raganos duktė ir pamirė.

Sesuo ausis užsikiša ir graina, kap ji moka, kad negirdėt tos pasakos. Brolis šitų pasakų pradeda, ji pabėga nog jo ir jis tadų pailsi. (4)

PASAKA APĖ KVAILŲ BROLĮ

Gyveno tėvas su motku ir turėjo tris sūnus. Du protingus, trečių kvailų. Užsimanė vyriausias brolis ženycis, reikia pinigų. Kvailiu liepė nuvesc kermošiun jaučj parduoc. Kvailys klausia, kiek paime. Brolis sako, šimtų auksinių prašyk, jei duos penkiasdešimt ir aduok. Raikia vasc per miškeli. Veda. Klausio - toliau nuo kelio girgžda. Ty senas beržas augo. "Tai ko tu ca ūbauni, gal nori jauco pirkc?" Vėjas pucia, beržas girgžc. "Tai ar duosi šimtų auksinių?" Vėjas pucia, beržas girgžc. "Tai galiu atvest." Vėjas pucia, beržas - girgžc. Privedė jaučj prieg beržo. Beržas vėl girgžc. "Tai pirkci?" Vėjas pucia, beržas - girgžc. "Tai ar duosi šimtų auksinių?" Beržas girgžc. "Tai neturi pinigų?" Vėjas pucia, beržas - girgžc. "Rytoj aduosi?" Beržas - girgžc. Kvailys pririšo jaučių palei beržų ir pareina namopi. Broliai klausia, ar pardavė. "Pardaviau." "Kiek paėmei?" "Šimtų auksinių." "Nu, tai duok." Sako, kad dar neturėjo, rytoj parnešiu. "Kur jį pardavei?" "Miški." "Kam?" "Beržu." "Vai tu, kvaily, raikia parvesc jaučj." "Kam jį vasc, rytoj nuveisiu ir parsinešiu žadėtus pinigus." Anryt paskėlė kvailys ir nuvejo pinigų. Vėjo nėra, beržas negirgžda. Mato palei beržų cik raikštė ir jauco kaulai. "Jaučių jau suėdei, duok dar pinigus." Vėjas nepucia, beržas negirgžda. Cyli. "Tai ko užsitainai, nekalbi su manim?" Vėjas nepuca, beržas cyli. "Nu, aš tau parodžysiu." Parejo namopi, pasėmė kirvj. Nu, tai dar skaicykis, paskuciniai mano žodžiai. Vėjas nepucia, beržas cyli. Jis su kirviu kap pradės beržų kirsc iš visų pusių. Beržas trokšt ir an šono. O tan berži buvo pono supilta auksiniai. Jis prisisėmė kepurj, kas liko suspylė kišeniuose. Gerai prisgrūdo auksinių. Paraina švilpaudamas.

Broliai klausia, kur pinigai. "Te pinigai. Nenorėjo aciduoc šimto, tai acidavė kelis šimtus." Išpylė krūvų auksinių. Apsidžiaugė broliai, kad ciek pinigų. Galės iškelc dzidelį veseilių.

Broliai turi daug darbo, tai liepia kvailiu parnešc iš miestelio maišų cukraus. Grįžtanc ajo per upelį, užsimanė labai gerc. Galvoja, būt gerai saldaus vandenio acigėrus. Inpila sauųj vieny, kitų nesaldu. Kliusc visų maišų. Atsigėrė ir pareina. "Tai ar nupirkai cukraus?" "Nupirkau, ale labai užsimaniau gerc saldaus vandenio, tai nog liepto supyliu upėn, ale buvo visciek nesaldu." Nu, sako, kad kvailys, tai kvailys. Su broliu sutaria, kad druskos nepils vandenin tegu parneš maišelį druskos. Kur tau Aina per upelį ir užsimano sūraus vandenio. Vėl maišelį supila nog liepto. Broliai cik galvom linguoja. Kvailys tai kvailys! Siųskim baronų, tų gal nesumėcys. Nuperka kvailys baronų, nešas namopiu. Jau pavakarė. Žūro, kad kokis tai juodas jį vejas. Meta jam vieny šniūrų baronų ir bėga. Tas iš paskos bėga. Metė kity. Vėl bėga. Atsigrįžta vis palink jį tas juodas. Nusėmė nog pecų visas baronkas ir parbėgo namo. "Tai kur baronkos?" "Vijos mani juodas balvonas, tai jam visas ir adaviau." Kų tu padarysi kvailiu, šešėlio nepažino. Paciem broliam toliau raikėjo tvarkycis. (4)

NYKŠTUKAS

Atlėkė nykštukas, acitūpė an builio ir sako:

-Builiau, builiau, supk mani.

Builius nenori. Sako, nesupsiu. Nulėkė nykštukas in ožkas ir sako:

- Ožkos, ožkos, aikit builiaus graužc. Mani builius nesupa.

Ožkos atsisakė. Neisim. Nulėkė nykštukas in vilkus ir sako:

- Vilkai, vilkai, aikit ožkų gaudzyc, ožkos neina builiaus graužc, builius mani nesupa. Vilkai atsisakė. Neisim. Nulėkė nykštukas in strelčius ir sako:

- Strielčiai, strielčiai, aikit vilkų šaudzyc. Vilkai neina ožkų gaudzyc, ožkos neina builiaus graužc, builius mani nesupa. Neisim. Nulėkė nykštukas in vadžias ir sako:

- Vadžios, vadžios, aikit strielčių karc. Strielčiai neina vilkų šauc, vilkai neina ožkų gaudzyc, ožkos neina builiaus graužc, builius mani nesupa. Neisim. Nulėkė nykštukas in ugnį:

- Ugnie, ugnie, aik vadzių degyc. Vadžios neina strielčių karc, strielčiai neina vilkų šauc, vilkai neina ožkų gaudzyc, ožkos neina builiaus graužc, builius mani nesupa.

Ugnė sako, kad neis. Nulėkė nykštukas in vandenį.

- Vanduo, vanduo, aik ugnės gesyc. Ugnė vadzių nedegina, vadžios strielčių nekaria, strielčiai vilkų nešauna, vilkai ožkų negaudo, ožkos builiaus negraužia, builius mani nesupa.

Neisiu. Nulėkė in jaucių.

- Jauci. jauci, aik vandenio gerc. Vanduo ugnės negesina, ugnė vadzių nedegina, vadžios strielčių nekaria, strielčiai vilkų nešauna, vilkai ožkų negaudo, ožkos builiaus negraužia, builius mani nesupa.

Neisiu. Nulėkė nykštukas in buožį ir sako:

- Buože, buože, aik jaucio mušč. Jaucis vandenio negeria, vanduo ugnės negesina, ugnė vadzių nedegina, vadžios strielčių nekaria, strielčiai vilkų nešauna, vilkai ožkų negaudo, ožkos builiaus negraužia, builius mani nesupa.

Neisiu. Nulėkė nykštukas in kirmėlas ir sako:

- Kirmėlės, kirmėlės, aikit buožės graužc. Buožė jauco nemuša, jaucis vandenio negeria, vanduo ugnės negesina, ugnė vadzių nedegina, vadžios strielčių nekaria, strielčiai vilkų nešauna, vilkai ožkų negaudo, ožkos builiaus negraužia, builius mani nesupa.

Neisim. Nulakia pas vištas:

- Vištos, vištos, aikit kirmėlių lasc. Kirmėlės buožės negraužia, buožė jaucio nemuša, jaucis vandenio negeria, vanduo ugnės negesina, ugnė vadzių nedegina, vadžios strielčių nekaria, strielčiai vilkų nešauna, vilkai ožkų negaudo, ožkos builiaus negraužia, builius mani nesupa.

Neisim. Nulėkė in vanagų ir sako:

- Vanage, vanage, aik vištų vaikyc. Vištos kirmėlių nelasa, kirmėlės buožės negraužia, buožė jaucio nemuša, jaucis vandenio negeria, vanduo ugnės negesina, ugnė vadzių nedegina, vadžios strielčių nekaria, strielčiai vilkų nešauna, vilkai ožkų negaudo, ožkos builio negraužia, builis mani nesupa.

Vanagas kad šoko in vištas, vištos in kirmėlas, kirmėlės in buožį, buožė in jaucį, jaucis in vandenį, vanduo in ugnį, ugnė in vadžias, vadžios in strielčių, strielčius in vilkus, vilkai in ožkas, ožkos in builį, builius nykštukų supc. (4)

APIE KITOKIŲ MERGŲ

Gyveno ponas ir turėjo dukterį. Raikėt jau žanycis. Nenori. Sako, aš tekėsiu už tokio berno, katris be pautų. Kur tu tokį rasi... Nu, ir sėdži netekėjus. Užgirdo vieno kampinyko sūnus, kad pono duktė ieško tokio berno ir sumislino jį paimc. Matai, pono duktė. Pasisamdė jis tam ponu, stengias, dirba. Pavasarį jam

taikės arc netoli pono sodo, o pono duktė po tų sodų vaikščiojo. Tai jis ariaučiaus ir vis balsiai rėkia:

- Na, Margi, tu be rago, aš be pautų, mes abu vienodži.

Išgirdo pono duktė ir užsimanė ženycis su šitu bernu. Insiuto ponas. kad duktė aina už ubago, išsivarė abudu. Nu kų, gyvena kampinyko trobelėn. vargsta. . . Praaina katra para, pono duktė jau norėt sugulc, ale bernas iš tolo: "Neturu to, ko raikia. . ." Nu, jau paci: "Daryk, kų nori, gaur kur nori, bet pautus kad turėtai". Bernas sako: "Jei turėtau daug aukso, gal ir nuspirktau." Pono duktė dastaike, kap tėvo nebuvo, ir nuvoge tėvo auksų. Nu, gerai, nuspirko. Turi ir jis pautus. Praaina katra para, pono duktė vėl rėkia, kad jai tokio vyro neraikia. "Parduok šitų daiktų arba aš su tavim negyvensiu." Kap gi jis parduos? Šita visciek jam neduoda ramybės; parduok ir parduok. . . Važiuoja jie vienųkart kermošiu, bile tai ratas kliba, bernas išlipo, pakrapštė, paskėlė jai nematanc akmenukų, insidėj kišenėn, o kap važiavo per ciltų, jis tų akmenaicų upėn taukšt. "Pautus išmetiau, tau, sakei, neraikia." Ak, kap nepaciko paciai. "Tu šitokį brangų daiktų nuskandei. Ainam ieškoc." Kų darys. Braidzoja abudu po upj, ieško. Važiuoja papas. Užmatė. "Kų jūs ca darot?" "Brangaus labai daikto ieškom". Nu, ir papas insibrido ieškoc. Papai kelnių nenešojo, suknėlį paskėlė ir braidzioja. Ak, pamato paci, kad šitas brangus daiktas papo tarpukojin. Kap stvėrė, traukia in sau:

- Tai tu jį paėmei, tai tu jį paėmei

Papu sopulys, nežino, kų daryc. Sako, prašyk, ko nori cik, bet mani palaisk. Pono duktė sako, jei atneši man cieki ir cieki aukso, tai palaisiu. Kur dėsis. Atnešė jai papas visų turtų kiek cik turėjo.

Nuo to rozo pradėjo laimingai bernas su pono dukteriu gyvenc. Pinigų turėjo, nuspirko dzidelį trobų, žemės. . . (4)

PINIGAI ŽMOGŽUDŽIAI

Gyveno boba su dziedu. Vaikų neturėjo, visų gyvenimų sunkiai dirbo, dėjo pinigėlių prie pinigėlio ir sustaupė bačkutį auksinių. Nuveina dziedukai kartų bažnyčion ir išgirsta kunigų per pamokslų sakanc: "Pinigai žmogžudžiai". Parajo jie namuose, pastarė, kad raikia acikracyc pinigais; kunigas tai nemeluos. Sulaukė jie nakcies, insidėjo bačkutį kašalėn ir neš raistan, nuskandzis. O kap rozas tų vakarų keturi razbainykai ajo šitų dziedukų grabyc. Nu, ir susciko šoni raisto šitus dziedukus. Sako, kų jūs ca toki seni žmonės tep sunkiai tempiat? Nu, jie pasakė, kad nori žmogžudžiais acikracyc. Razbainykai sako, ko jumi vargc, mes ainam in raistų ir nunešim, acikracysit. Dzaugias dziedas su boba, kad gerus

žmones susciko. Džiaugias ir razbainykai, kad šicie pinigų jiems pacys in rankas atejo. Nu, paejo jie kiek toliau, džiaugias pinigais... Ale susmislino, kad būt gerai po tokios laimės pavalgyc ir išgerc. Siunca du nuveic miestelin ir nupirke, o kici du liko saugoc bačkelės su pinigais. Nu, cieji du razbainykai nupirko visko, ale grįždami galvoja, kam mumi dalycis keturiem, pripylsim vyni nuodų, acigers ir po jų. O cieji lik tepgi galvoja - kam mumi dalycis, už krūmo paskavosim, kap cik jieji ais, mes jiems kuolu galvon ir pinigai mūs. Tep ir padarė. Užtvėčino du, o pacys prisėdo gerai užvalgyc ir išgerc. Begerdami, bevalgydami ir nusbaigė, kap ty nuodų būta. Rado žmonės pali pinigus ketris negyvus vyrus. Tai kalba dziedukai teisybį sakė kunigėlis: pinigai-žmogūdziai. (4)

VERŠUKAS

Vienas dziedas turėjo veršukų. Biednai gyveno, nieko neturėjo, cik veršukų. Vienų rytų išsivarė dziedas veršukų paganyc. Veršukas cik pasispardė ir nulėkė miškan. Dziedas vijos vijos. Nepavijo. Dziedu bėda turėjo vienų veršukų ir to neteko. Veršukas lėkdamas per miškų rado mažų pirkaitį. Pradėjo gyvenc. Ty būta lapės pirkaitės. Paraina lapė randa pirkaitėn veršukų. Sako, ca ne tavo pirkia. Aik iš čia. Veršukas lapei sako:

- Bėk, ba aš kap šoksiu, subadzysiu, dziedo tvartan pavarysiu

Išsigando lapė, aina verkdama per miškų, ir suscinka kiškį. Klausia, ko tu, lapute, verki? Sako, kap aš neverksu, kad veršukas mani in mano pirkaitį nelaidzia. Aina, sako, mes tų veršukų abudu išvarysim. Dar jau abudu prašo, kad veršukas išaitų iš pirkaitės. Veršukas sako:

- Bėk, ba aš kap šoksiu, subadzysiu, dziedo tvartan pavarysiu

Jau dar verkdami aina kiškis su lapi. Sucinka vilkų. Klausia, ko jieji tep graudziai verkia? Sako, kap mes neverksim, kad veršukas nelaidzia pirkaitėn. Vilkas aina jiems padėc veršuko varyc. Prašo visi trys, kad veršukas palikt lapės pirkaitį. Veršukas sako:

- Bėk, ba kap šoksiu, subadzysiu, dziedo tvartan pavarysiu

Ir vilkas išsigando. Aina visi per miškų ir verkia. Susciko bitukį. Toj vėl tep klausia, ko jieji tep labai verkia? Kap mes neverksim, sako, kad veršukas lapės nelaidzia in jos pirkaitį. Aš aisiu su jumi, padėsiu išprašyc. Veršukas, kap pamatė visus, kap šoko ir pavarė visus dziedo tvartan. Dziedas džiaugias: ir veršukas sugrįžo, ir pilnų tvartų žvėrių privarė.

Aina dziedas vilko pjauc. Vilkas prašo, kad jo nepjaut. Sako, aš tau prinešiu ir karvių, ir jaucių, ir avių. Visko. Palaido vilkų. Laputės ais pjauc. Toj vėl

prašo gražiausiais žodžiais, kad jų palaist. Sako, dziedulia, aš tau prinešiu žąsų, ančių, vištų. Pasgailėjo džiadas ir lapės. Dar jau džiadas pjaus bitelį. Ir bitelė prašo, kad jų palaistų. Pažadėjo parnešti medaus, vaško. Jau liko tik kiškis. Kiškelis, sako, džiadu, kad jau jį palais, tai jis prineš aukso, sidabro. Visko. Palaido ir kiškį. Palaistas kiškis nulėkė an dvaro ir kad šoka, kad šoka. Pamatė ponas ir sako:

- Kas per kiškis, kaip jis gražiai šoka.

- Pone karaliūne, kad tu man duotai žiponaicį, tai aš dar gražiau pašoktau.

Ponas davė žiponaicį. Kiškis dar gražiau šoka.

- Pone karaliūne, kad tu man duotai kelnaites, aš dar gražiau pašoktau, - sako kiškis.

Davė jam ponas karaliūnas ir kelnaites.

- Ot, kad man ponas duotai aukso žiedų, aš dar gražiau pašoktau.

Davė jam ir aukso žiedų. Tadu kiškis šoka ir sako:

- Ot, kad ponas karaliūnas man pripilt kišenės pinigų, tai aš gražiai šoktau.

Dar ir pinigų kišenės jam ponas karaliūnas pripylė Tadu kiškelis vėl sako:

- Ot, kad mani ponas karaliūnas šunimi užpjudyt, tai aš dar gražiau pašoktau.

Ponas užpjūdė kiškį šunimi, tas kaip lėkė nulėkė pas džiadų ir viskų džiadu adavė, ką ponas jam davė. (4)

KARALIŪNAS IR SKRAIDANCIS JO ARKLUKAS

Pasakojo, kad vienas karalius turėjo gražių dukterį. Kad jos nenužiūrėt, laikė jų uždarys akmeniniam bokšti. Nieko neprilaido, apė jų tik tarnaitės mergos vaikščiojo. Kitos karalystės karaliaus sūnus iš kur tai sužinojo apė karalaitės grožį ir sugalvojo pasižiūrėti į ją. Jis buvo labai gabus; susmeistravo skraidancį arkluką (kaip dar tai gal sakyti lėktuvą). Nuskrido jis su tuo arkluku kitoj karalystėn, apsistojo pas tokių bobukų, katroj gyvena netoli karalaitės bokšto, ir laukia gal pasirodys, gal kaip nor priais. ... Toj moteriškė tep bajina: "Tu, vaikel, į ją nepriaisi ir jos nepamatysi, neprilaidzia jokio vyro. Sako, kaip karalaitė nemiega, tai bokštan dega geltona ugnelė, o kadu toj karalaitė miega, tai tadu dega mėlyna lempelė."

Sulaukė nakties, užsidegė mėlyna lempelė. Karalaitis su savo arkluku

užskrido, nuslaido ir inejo tan pakajun, kur ji miega. Tokia gražutė, kad jis neiškentė ir pabuciavo. Jis per kelias dienas tep darė. Karalaitėi ca kas neaišku, ji jauca, kad kažin kas būna, bet nežino, ar ji sapnuoja, ar kas ca yra. Tai dar ji kitynakc uždega mėlynų lempelį, o paci nemiegi, laukia, kas ca bus. Insiduoda. Karalaitis atskrenda su savo arkluku, ineina, jį apsikabina, pabuciuoja. O ji kap nemiegojo, tai jį už kaklo... Pradeda šnekėc vienas su kitu, prasdeda visų... Ir jis kasnakc tep ackrisdzinėja. Ji jam palieka valgių. Tarnaitės tėvu pasako, kad ji paslienka valgių. "Kam tu paslienki?" Bet ji neišsipažįsta. Tai tadu tėvas ištepa priangį smalu. Jis atskrido, aina pas karalaitį, tai bukerėjo ir prilipo skvernas, kampų išplėšė. Tėvas liepė ieškoc po visas valstybes. Darė kratų, rado ir atvedė. Ir jau jį nušaus, ir dukterį rozu nušaus. Iškasu duobj, suvaru kariuominį ir liepia jam stoc palei tų duobj. Jis maišan insideda tų skraidancį arklukų ir turi prieg savi. Savo šitai karalaitėi jis prisako: "Aš lėksiu su savo arkluku dzvi ailas, o tracių kap dalėksiu in tavi sakysiu: "Op", tai tu šok an arkluko, mani apsikabyk ir mes pabėgsim." Nu, ir tep padaro. Paprašo pas karalių, kad laist prieš mirtį atsisveikyc su arkluku, katris jį atnešė šiton valstybėn, kad jam ca mirtis ataina ir už jo mergaitę užmuša. Kap jau jis paimė acisveikyc, tai vienykart su tuo arkluku aplėkė tų duobj, kitųkart... Treciųkart priskrido prie karalaitės, paslankė in jį ir sako: "Op". Ji šoko, jį už kaklo pagriebė. Kariuomenė pamatė, kad jie paskėlė skrisc, jie šaudzyc. Spėjo, pabėgo. Jie parėjo savo valstybėn, pasisakė tėvu ir iškėlė veseilių, sušaukė visų savo giminį. (5)

JUOZUKAS

Gyveno kartą motina. Ji turėjo tris dukteris ir Juozukų. Dukterys dzvi razumnos ir viena durna. Kartą prieš Velykas išnešė iš pirkios laškų ir an jos paliko Juozukų. Tuočės atlėkė ragana ir pavogė Juozukų. Pamatius motina, kad Juozukų pavogė ragana, išsiuntė vyriausią dukterį ieškoc Juozuko. Išėjo ieškoc Juozuko, sa broluko, ajo ajo, dajo šulnį. Šulnys sako:

- Mergela, mergela, išsemk iš mani vyny. Bus tau geriau ir man langviau.

Ji sako:

- Neturiu česo, ainu broluko ieškoc.

Toliau ajo, ajo ir priaėjo upį, o toj upėj buvo daug, daug žuvų, net knibždėjo.

Žuvis sako:

- Mergela, mergela, išsemk mus. Bus tau geriau ir mum langviau.

Mergelė sako:

- Neturiu česo, ainu broluko ieškoc.

Toliau aidama rado duonų nekeptų. Duona sako:

- Mergela, mergela, iškepk mani. Bus tau geriau ir man langviau.

Mergelė sako:

- Neturiu česo, ainu broluko ieškoc.

Ji vis ajo ir ajo, ir priašo pirkutį. Inajus pirkutėn pamatė, kad už stalo sėdži jos brolukas Juozukas ir bovinas, o ragana verda smalų. Kap cik inajo mergelė, ragana paprašė, kad jai paieškot galvų. Mergelė jai galvų ieškojo ieškojo, kolei ragana užmigo. Tadu stvėrė nog ugnies smalų, užpylė jai an akių, o užpylus pastvėrė Juozukų ir bėgč kiek galėdama. Prabudus ragana sako kacinu:

- Kacinėli murinėli, pradraskyk akis.

Kacinas atlėkė ir pradraskė akis. O tadu išlėkus an kiemo ragana užrėkė savo žūsim:

- Žūsys garbuonėlės, vykit Juozukų.

Vijos vijos žūsys mergelį su jos broluku ir dasvijo. Dasvijį acėmė Juozukų ir parnešė atgalio raganai. O mergelė grįžo namo be nieko. Tadu išsiuntė motina antrų dukterį. Bet ir šitai pastaikė tas pats, kas ir pirmai, ir ji neparnešė Juozuko. Tadu išsiprašė durnelė, kad jį laistų ieškoc Juozuko. Jai viskas tas pats pastaikė, kas ir pirmom, bet ji viską padarė: vynų išsėmė iš šulnio, žuvų prisgaudė ir pasėmė su savim, ir duonų pakepė.

Nuvejus pas raganų padavė jos kacinu žuvų, kap ragana užmigo, užpylė jai smalų an akių ir pabėgo su Juozuku. Ragana prabudus šaukė šaukė kacinų, kad jai adraskytų akis, bet kacinas sakė:

- Mur mur, neturiu česo, ėdu žuvis.

Ragana draskės draskės akis, o paskui išlėkus liepė vycis žūsim Juozukų. Žūsys vijos vijos ir dasvijo, acėmė Juozukų ir nešė raganai atgal. Kap lėkė pro pečių, kap pradėjo lakioc bakanai duonos iš pečiaus ir išmušė visas žūsis. Juozukų paėmus durnelė parnešė namo. LTR 1187 (216); (15)

MANDRA LEVONIJA

Buvo viena merga, ją vadzino Mandra Levonija. Ji visadu audė ir audė. In jį kasnakc ateidzinėdavo gražus jaunikaicis. Vienųkart Levonija patėmino, kad šito berno kojos su kanopom. Ji išsigando, bet nieko nesakė. Kitų vakarų ji duris užstūmė ir audzia kap visadu. Nakciu atajo in jį tas jaunikaicis ir sako:

- Mandra Levonija, adaryk duris

Levonija sako:

- Neadarysiu, ba tu mano kamuolius pavogei.

Jaunikaicis sako:

- Adaryk, ba tavo tėvas mirs, jei mani neinlaisi.

- Tegu sau miršta pakavosiu, - atsakė Levonija.

An rytojaus pamirė jos tėvas, pakavojo ji savo tėvų. Kitų vakarų atėjo tas jaunikaicis ir vėl prašo, kad adarytų duris. Neadarė. Kitą dieną mirė jos motina. Trečių vakarų atėjo jaunikaicis ir liepė adaryti duris, o jei ne, tai sakė, kad ji pati numirs. Levonija nusprausė, acigulė an lantų ir numirė. Prieš mirdama parašė laišką, kad ją pakavot kryžiaukelėn. Pakavojo ją, kur prašė, o pavasarį ton vieton išaugo labai gražūs kvietkai. Vieną kartą važiojo pro šalį ponas. Pamatęs tokius gražius kvietkus, liepė savo vežikui, kad nuskintų jam tuos kvietkus. Kap cik vežėjas nori skinti kvietkus, tai jie pragaišta. Tada išlipo pats ponas ir nuskynė sau kvietkų. Parsivežė kvietkų namo. Nakčiu šito kvietko lapeliai nukrenta an žemės, ir iš jų virsta labai graži merga. Ją norėjo sugauti, kap cik, atrodo, sugauti ji pradingsta. Tada davė jam patarimų, kad jis turi gauti verbos rykštį ir, kap ji pasirodys, suduoc tris kartus šituo rykšči ir ji visadu pasliks mergu. Tėp jis ir padarė. Kap cik pavirto mergu, sudavė jis rykštį. Ir negalėjo ji atvirsc kvietku. Tada šitas ponas apsidėdė su ja ir laimingai gyveno. Ir aš ty buvau, vynu midų per veseilių gėriau, per barzdų varvėjo, cik burnon neturėjau. LTR 1187 (218); (15)

KAP VIENAS BROLIS DURNESNIŲ IEŠKOJO

Gyveno kartų motka su sūnum ir dukteriu. Vieną kartą atvažiojo in dukterį svotai. Duktė tuomros nuvejo vandenio. Semdama vandenį pirstelėjo. Apsidairė, ar cik niekas negirdėjo, kap ji pirsterėjo. Pamatė netoli telukus šokinėjanc po daržų. Danu tadų prašyc telukų, kad nesakytų svotam, kų ji pirsterėjo. Vaikos telulus ir prašo:

- Telukai, brolukai, nesakykit svotam, kų aš pirsterėjau.

Laukė laukė motka su svotais, kadų merga grįš namo nog šulnio su vandeniu ir niekap sulaukc negali. Aina tadų motka ieškoc dukteries. Nuveina kad vaiko duktė telukus po daržų ir prašo, kad nesakytų, kų ji pirsterėjo. Nugsando ir motka, kad svotai sužinos, kų duktė pirsterėjo. Danu ir motka prašyc telukų, kad cylvėtų. Laukė, laukė brolis su svotais motkos su seseriu pareinanc ir nesulaukė. Nuveina brolis pažiūrėc, kur jos nusdėjė ogi motka su dukteriu kad vaiko telukus po daržų. Neiškentė sūnus iš piktumo ir sako:

- Jei jūs tokios durnos, tai aš su jumis negyvensiu, aisiu pažiūrėc po pasaulį. Jei rasiu durnesnių kap jūs, tai grįšiu atgal, o jei nerasiu negrįšiu.

Išejo sūnus po sviety durnesnių ieškoc kap savo motka ir sesuva. Aina aina ir žiūro, kad pulkas žmonių tjsia jaucių an pirkios stogo, kad nuėstų žolas an šiaudzinio stogo. Pamokė juos, kad reikia nupjauc žolas ir paduoc jauciu, neraikės tjsc an stogo.

Aina brolis toliau. Žiūro, kad vienan kieman žmogus išlakia iš pirkios, inlakia svirnan ir grįžta su šaukštu pieno pirkion. Užaina jis pirkion pažiūrėc, kami reikalas. Žmogus pasistatjs košės puodų an pripečko ir lakioja svirnan pieno acineše su šaukštu. Pamokė jį brolis, kap reikia daryc, ir aina dar durnesnių ieškoc kap savo motka ir sesuva. Aina aina keliu, žiūro, kad gaudo senis su rėčiu saulės spindulius ir vis neša pirkion. Ateina jis in senį ir klausia, ką jis ce daro. Senis sako:

- Jau antra nedėlia, kap gaudau saulį ir nešioju pirkion, ir visciek tamsu.

Pamokė jį kap padaryc langus, kad būt šviesu. Pamatė brolis, kad jo motka ir sesuva durnos, bet dar ir daugiau sviete yra durnesnių žmonių. Sugrįžo ir vėl gyveno kap gyvenjs. LTR 1187 (240); (15)

VAGIS

Gyveno kartų dziedas ir boba. Jiej turėjo dukterį. Išvažiavo rozų tėvas su motku kieminėc, o dukterį paliko namie. Duktė priskvietė vakarotojų. Mergos vakaroja, kad girdzi kas tai baladojas aplink svirnų. Duktė pažiūrėjo per langų, o vagiai kad storojas, kad storojas an svirno stogo, kad cik gračiau insiplėšus svirnan. Duktė pasėmė dalgį, nulėkė svirnan ir, kap cik inkišo vagis galvų pro stogų, dalgi kap užkabino už ausies ir nupjovė jam ausį. Persigando vagiai ir pabėgo, o merga grįžo pirkion. Vagies būta vieno gaspadoriaus sūnaus, ir jis nusistatė tai mergai atlygyc už savo ausį.

Po kurio česo atvažiuoja tas pats vagis beausis pas mergų, katra jam ausį nupjovė, svocijon. Bernas suciko su pasogu, ir mergai pasdabojo bernas, padarė veseilių. Parsivežjs namuose pačių liepė savo tėvam, kad iškastų po slankscu duobį ir pripiltų pilnų verdancios smalos ir vandenio. Vagio paci suprato, ką ca jie daro, bet neišsidavė. Paci prašo šešuro su anytu, kad laistų jai parnešc vandenio. Šicie nežinodani, kad ji viskų suprato, išlaido jų parnešc vandenio. Merga nuvejo in šulinį, pastatė nasylius, apvilko juos kailiniais, aprišo skepatu, o paci lėkė namo in savo tėvus kiek galėdama. Vagio tėvai laukė laukė pareinanc su vandeniu, jos kap nėra, tep nėra. Išeina, pažūro, kad marci stovi prieg šulinio. Stovi - tai stovėk. Vis negrįžta. Siunca jos vyrų pažiūrėc, kas ty

pasdarė. Nuveina, kad cik naščiai pastacyci, o jos pačios nei dūko. Palėkė vyras nog šulnio, pasakė tėvam, kad paci pabėgus ir vėl atgal iš paskos mergos vycis. Vijos vijos - ir nakcis užėjo, o jos vis neparveja. Pradėjo lietus lyc kap iš viedro. Merga, inlėkus miškan, insikorė aglėn po šakom ir sėdzi. Ir vagis, užpultas lietaus, atlėkė pas tų pacių aglj ir atsistojo. Vagio motka sako: "Pažiūrėk, gal tavo paci šiton aglėn." Paci net apmirė aglėn sėdėdama, kap šitėp pasakė. Ale vagis cik stovėdamas apacioj pabadė pabadė su durtuvu pro šakas ir toliau nežiūrėjo. Nustojo lietus, jieį toliau bėga mergos ieškoc, vycis mergų. Vijos vijos pernack, o kap išaušo, žiūro, kad jų visi rūbai kruvini. Vagis buvo savo paciai perdurjs kojų su durtuvu, ale net nesujautė, kad kam indūrė, kap kraujas varvėjo mislino, kad šiltas lietus. Suprato dartės vagis, kad buvo aglėj jo paci. Dui bėgc vėl atgal in tų aglj. Mergos būta nedurnos - kap cik jieį acitraukė, ji dui bėgc kitais keliais in savo tėvus. Sugrįžo vagis in tų aglj, mato, kad būta, ale jau nėra. Vagis tadu ciesaia in mergos tėvų. Merga pirma parlėkus, viskų pabajino tėvam. Mergos tėvai nuvedė savo dukterį kameron, o po slanksciu kamaros iškasė duobj, pripylė verdancios smalos ir laukia, kadu žentas atais ieškoc savo pačios. Cik spėj pagynėc savo darbų, atlakia ir žentas visas iškaitjs, inširdjs. Mergos tėvas adarė kamaros duris ir sako:

- Aik ir daryk tu jai kų nori, kad ji nog tavi pabėgo.

Jis kap lėkė insiutjs in kamary - duobės nepamatė. Kap krito duobėn ir prasmego. LTR 1187 (241); (15)

VILKO PIRKELĖ

Buvo dziedas su bobu. Jie buvo apsiženinj našlys su našli. Dziedas turėjo savo dukterį, boba savo. Boba dziedo dukters labai neapkentė ir liepė jam savo dukterį išvesc miškan ir palikc. Dziedas, vesdamas dukterį miškan, liepė bobai pripilc tarbeli kruopy. Boba nuvejo an oro, vienon tarbelėn pripylė žvirgždų, kiton piesko. Tėvas savo dukterį vedė, vedė mišku ir dajo mažų pirkutį. Inajį pirkutėn nieko nerado, tadu tėvas sako: "Tu, dukrala, nusrenk ir pailsėk, o aš aisiu malkos parnešč." Išejo tėvas iš pirkelės, pakorė kirvį an medzio šakos ir nuvejo namo. Vėjas kirvį judzina, jis baladojas in medzj, o mergelė mislina, kad tėvas malkų kapoja. Tai ji laukė laukė, ale niekap nesulaukė, o an oro bijojo išeic. Tadų ji susieškojo pirkelėn kelias skiedrukes, užsikūrė pečių ir verda košelį iš pieskų. Klauso, kad kas in duris baladojas ir šaukia:

- Kas mano pirkelėj?

Mergelė atsiliepia išsigandus. Liepia adaryc duris. Adarė mergelė duris ir inlaido vilkų pirkion. Inajjs pirkion vilkas klausia:

- Kų tu cia darai?
- Večėirų verdu.
- Virk, ir man duosi.

Mergelė išvirė košį iš pieskų, ale kap paragavo, kap rozas buvo kap milcinė. Neša an stalo. Išlindo tuomroz pelukė iš popečelės ir sako:

- Duok ir man, mergela, košės.

O vilkas sako:

- Duok jai šaukštu per galvų.

Mergelė nepaklausė vilko, o pasėmus šaukštelį košės numetė pelukei an žemės. Po večėirios vilkas sako mergelai:

- Paklok man an pečiaus guolį iš trijų ailių pagalių, kecvirtos ailios akmenų. Paci acigulsi an pripečko ir šitu zvaneliu pazvanysi, kap aš tavi šauksiu.

Paklojo mergelė vilku patalų, o paci acigulė an pripečko su zvaneliu. Nakcu išlindo pelukė iš popečelės ir sako mergelai:

- Duok man zvanelį, o tu paci lįsk už pečiadangtės pečiun.

Mergelė paklausė. Nakciu šaukia vilkas:

- Mergela, mergela, paskambyk

Pelukė paskambino. Tadu vilkas tvoksc akmeniu nog pečiaus ir sako:

- Mergela, mergela, paskambyk.

Pelukė vėl paskambino. Tep vilkas per visų nakcj mėtė pagalius ir akmenis, bet nei mergelės, nei pelukės neužmušo.

An rytojaus vilkas sako mergelai:

- Mergela, mergela, paieškok man galvų.

Mergelė ieško. Vilkas sako:

- Papūsk man ausin.

Mergelė papūtė. Vilkas apsvirtė an kito šono ir sako:

- Papūsk kiton.

Kap cik papūtė, kad išlanda išlanda iš ausies karieta su lakajais ir furmonais. O karieton gražiausių rūbų ir šilkų. Apsirengė mergelė šilkais, atsisėdo karieton ir važiuoja namo.

Parvažiuoja sodziun, an kiemo pas dziedų kalukė kad loja, kad loja:

- Čiau čere riau, parvažiuoja dziedo duktė, čiau čere riau, su karietu, čiau - čere riau, su furmonais, čiau čere riau, su liokajais, čiau čere riau.

Dar nespėjo kalukė lojus, o dziedo duktė parvažiavo gražiausioj karieton an kiemo.

Pamatė tai boba ir liepė dzeidui ir savo dukterj vėsc miřkan ir palikc, kad ir ji parvažiutuų karieton. Pripylė boba savo dukteriai tarbelj kruopy, o kitų miltų ir išlaido dzeidų su savo dukteriu miřkan. Ajo ajo dzeidas ir dajo tų pacių pirkutj. Invedė pirkutėn bobos dukterj ir paliko tep, kap ir savo.

Pradėjo virc bobos duktė kořj, kad girdi kas baladojas durysna, nuvejo ir inlaido vilkų. Vilkas klausia:

- Kų tu cia darai?
- Kořj verdu.
- Virk, duosi ir man, - sako vilkas.

Iřvirė mergelė kořj ir paragauna, kad kořė pieskinė. Kų gi darys, neřa an stalo ir prieskinj. Iřlindo pelukė iš popečkės ir sako:

- Duok ir man, mergela, nors trupucj kořelės.

O vilkas sako:

- Duok jai řaukřtu galvon.

Bobos duktė ir paklausė, užmuřė pelukj. Po večeirios liepė vilkas pakloc patalų kap ir anai. Paklojo bobos duktė patalų ir acigulė paci an pripečko su zvaneliu. Vilkas nakciu sako:

- Mergela, mergela, paskambyk.

Kap cik mergelė paskambino, vilkas vienų, kitų akmenj metė ir užmuřė bobos dukterj . An rytojaus paskėlė vilkas, suėdė bobos dukterj ir sudėjo jos kaulukus vidurin pirkelės. Tuomroz dzeido kalukė an kiemo loja:

- Čiau čere riau, nėra bobos duktės, čiau čere riau, cik kaulaliai, čiau čere riau, vidurin pirkios, čiau čere riau.

Užgirdo boba kalukės lojimų ir išvarė dzeidų duktės ieřkoc. Nuveina dzeidas pirkelėn, kad kap rozas, cik kaulaliai bobos dukterios. Sudėjo kaulus tarbelėn ir parneřė namo bobai pārodzyc. LTR 1187 (243); (15)

BANDELĖ

Gyveno rozų dzeidas ir boba. Jiej turėjo gaidzj ir viřtų. Išlaido dzeidas gaidzj, o boba viřtų an mēřlyno. Gaidzys kapstė kapstė ir iškapstė pupų. Viřta kapstė kapstė ir iškapstė řirnj. Atneřė jiej pupų ir řirnj pirkion. Dzeidas sumalė, o boba pakepė ir indėjo pečiun bndukj, o paci nuvejo an pirkios taukų bandukei patepc. Tuomroz išřoko bandukė iš pečiaus an pripečko. Dzeidas sako:

- Bobula, bobula, bandukė an pripečko.
 - Tai nieko, dzeiduli, tegu pasbovina.
- Bandukė nuřoko an žemės. Dzeidas sako:

- Bobula, bobula, bandukė jau an žemės.

- Tai nieko, dzieduli, tegu pasbovina.

Bandukė užšoko an slinkscio. Dziedas sako:

- Bobula, bobula, bandukė jau an slankscio.

- Vykis, dzieduli, ir aš vysiuos

Boba kap šoko nog pirkios su peiliu ir persipjovė sau pilvų, o dziedas vijos vijos bandukį ir nepasivijo.

Lakia bandukė pro pjovėjas ir sako:

- Vijo mani dziedas, vijo mani boba ir jūs vysit nedavysit.

Metė pjovėjos pjautuvus ir vijo vijo bandukį nedavijo.

Bėga bandukė pro šienpjovius ir sako:

-Vijo mani dziedas, vijo mani boba, vijo pjovėjos ir jūs vysit nedavysit.

Metė šienpjūviai dalges ir vijo vijo banduki nedavijo.

Bėga bandukė ir suscinka lapį. Sako:

- Lapute kūmute, vijo mani dziedas, vijo mani boba, vijo pjovėjos, vijo šienpjūviai ir tu vysi nepavysi.

Laputė sako:

- Sesute, aš an šitos ausies neprigirdzu.

Bandukė užėjo iš kito šono ir sako:

-Vijo mani dziedas, vijo. . .

Tuomroz lapė kapc už bandukės ir sugavo bandukį. Išgraužė jai vidurį, prišiko ir an saulės apdziovino. Tadu nusnešė bandukį pas piemenis ir pamainė an veršiuko. Lapė liepė piemenukam, kap valgis bandukį, perlaužc an skerdžiaus plikės. Kap valgė piemenukai, tep ir padarė. Kap cik laužė bandukį ir apdėjo skerdziui plikį šūdą.

Laputė, gavus veršukų, nuvėjo miškan, pasdarė roguites, paskinkė veršukų ir važiuoja. Važiuodama suscinka vilkų. Vilkaš sako:

- Lapute kūmute, pavežėk nor vienų lopelį.

Laputė veža vienų lopų vilko. Kiek pavažiavus vilkas sako:

- Lapute kūmute, pavežėk ir kitų lopelį.

Veža laputė abidzvi vilko lopas. Vilks prašo:

- Lapute kūmute, pavežėk ir visų.

Liepė laputė atsisėsc visam roguitėsna, ale kap sėdo vilkas, tai ir sulaužė roguites. Laputė sako:

- Tu, vilkeli, lik ir papilniavok veršukų, o aš ainu kitas padarysiu roguites.

Kap ciktai nuvejo laputė miškan, vilkas parsigriovė veršukų, išėdė vidurius, paskum prikimšo virkščių ir pats pabėgo. Atajo laputė su roguitem,

paskinkė veršukų ir sako:

- Tpruc pabaliais, aš tavi mušiu pagaliais.

Tpruc kalnais, aš tavi mušiu kaulais.

Kap ciktai pajudzino veršukų -ir pargriuvo jis. Paliko laputė veršukų ir aina keliu. Žiūro, kad paskui jų važiuoja žmogus. Ji pargriuvo šali kelio ir apsimetė kap negyva. Privažiavo žmogus, mislino, kad lapė negyva. Paėmė jų ir insidėjo maišan rozu su žuvim. Lapė prakando maišų ir primetė žuvų, o paskui ir paci išlindo iš maišo. Susrinko žuvis ir ėda tupėdama palei akmenį . Atlakia vilkas ir klausia:

- Lapute kūmute, ką tu cia ėdzi?

- Žuvis.

O kap tu jų prisgaudei?

- Nugi, inkišau vuodegų aketėn, paturėjau pernako ir ištraukiau žuvų.

Nuvejo ir vilkas. Inkišo vuodegų aketėn ir turi. Inšalo vilko vuodega aketėn, o lapė nulėkus sodziun sako:

- Vyrai mūrai, moterys šūdai, vilkas vuodegų aketėn prišalo.

Kap šoko vyrai ir moterys vilko gauc, o vilkas išsigando, kad šoko ir nutraukė vuodegų. Lapė, inlindus pirkion, priskrovė dešrų ir išlėkė laukuosna. Paskum nuvejo an kalnelio ir ėda dešras. Ataina ir vilkas be vuodegos. Klausia:

- Lapute kūmute, ką tu cia ėdzi?

- Dešras.

- Kur tu jų govei? klausia vilkas.

- Nugi, persipjoviau pilvų ir pasėmiau, kiek aš norėjau.

Vilkas pasėmė peilį ir šniokšc per pilvų peiliu ir paspjovė. LTR 1187(244); (15)

NYKŠTUKAS

Gyveno dziedas ir boba. Jiej neturėjo vaikų. Rozų boba atsinešė bacvinių ir, trupydama juos, acipjovė sau nykščj. Abudu su dziedu pūtė pūtė ir išpūtė iš nykščio bernaicj. Šitas vaikucis užaugo, jau ir piemenaicis. Tėvai išlaido jį ganyc. Jis ganė ganė ir ganydamas rado vuogelį. Jis permetė jų per vienų pecį, per kitų ir pasdarė jauna mergelė iš vuogelės. Tadu jis pastatė pirkelį, išpjovė langelį ir inlaido mergelį jon gyvenc. Kas rytas atnešdavo jai nykštukas duonos kampelį ir pieno puodelį. Ateina ir sako:

- Mergela vuogela, iškišk baltų rankelį, aš tau atnešiau duonos kampelį, pieno puodelį.

Iškišdavo mergelė vuogelė savo baltų rankelį, pasimdavo duonelį, pienelį iš savo bernelio. Užgirdo rozų vilkas, kap šitas nykštukas piemenukas šaukia mergelį. Nuvejo in mergelės pirkelį ir rėkia storai:

- Mergela vuogela, iškišk baltų rankelį. Aš tau atnešiau duonos kampelį, pieno puodelį.

Suprato mergelė, kad cia ne jos bernelio balselis, o vilko, ir sako:

- Cia ne mano bernelis šaukia. Mano bernelio plonas balselis, o cia storas.

Ir neiškišo rankelės pro langelį. Nuvejo vilkas in kavolių ir sako:

- Kavol, kavol, paplok man liežuvį.

Tuomčės liepė padėc kavolius vilku liežuvį an kavodlos, o jis su kujeliu paplojo, paplojo ir palaido vilkų. Atejo dartės in mergelės pirkelį ir sako:

- Mergela vuogela, iškišk baltų rankelį, aš tau atnešiau duonos kampelį, pieno šlakelį.

Nepažino mergelė vuogelė, kad cia ne jos bernelis šaukia ir iškišo rankelį. Tuomroz vilkelis kapc mergelai už rankelės ir nusnešė miškan. Atginė kitų rytų jos bernelis, dajis in langelį šaukė šaukė mergelės nedašaukė. Metė tadu duonelį ir pienelį ir pradėjo ardžyc pirkelį. Išardė, išmetė pirkelės rųstus, ale mergelės kap nerado, tep nerado. Neradjs mergelės nusjuosė nog kelnų juostų, užsimetė an kaklo ir paskorė lazdy krūmi. Pareina karvė iš lauko an dziedo dvaro ir mūkia:

- Dziedai karaliūne, mū-mū,
Tavo sūnus pasikorė, mū-mū,
Dėl mergelės, mū-mū,
Dėl vuogelės, mū-mū,
Lazdy krūmi, mū-mū,
Šilko juostu, mū-mū.

Išsivarė dziedas karvį nesuprasdamas, ką ji sako apie jo sūnų. Nespėjo išvaryc karvės, parlakia kiaulė ir žviegia.

Dziedai karaliūnai, kvy -kvy,
Tavo sūnus pasikorė, kvy -kvy,
Dėl mergelės, kvy -kvy,
Dėl vuogelės, kvy -kvy,
Lazdy krūmi, kvy- kvy,
Šilko juostu, kvy -kvy.

Išvijo senis ir kiaulį laukan suduodamas dar gerai botagu per nugary. Cik išvijo kiaulį parlakia avis an dvaro ir bliaina:

Dziedai karaliūnai, ba-ba,

Tavo sūnus pasikorė, ba-ba,
Dėl mergelės, ba-ba,
Dėl vuogelės, ba-ba,
Lazdų krūmi, ba-ba,
Šilko juostu, ba-ba.

Parūpo seniu, ką cia gyvuliai sako apė jo sūnelį, argi cikrai jis paskorė dėl mergelės vuogelės. Nuveina pažiūrėc laukuosna sūnelio, kad sūnelis karo an juostos jau negyvas. Nuėmė iš krūmo, parsinešė namo, paverkė su bobeli sūnelio ir pakavojo. O jieį vėl vieni liko be vaikų. LTR 1187 (244; (15)

DURNIUS SU DURELĖM

Gyveno rozų du broliai: vienas razumnas, o kitas durnius. Tas durnius daugiau nieko nedarė, kap ciktai sėdėdamas an pečiaus pautus su aguonom trynė. Vienų pavasarį pasėjo razumnus žirnius. Šituosna žirnuosna prijunko kiškiai. Razumnus pilniavojo, pilniavojo kiškių su buoži, ale niekap negalėjo dapilnevoc. Tadu nuvejo durnius papilniavoc. Jis paėmė buožį, nuvejo žirnuosna ir laukia kiškių. Žiūro, kad ataina boba taku palei žirnius ir vis skabinėja aidama žirnių ankščis. Jis dalėkjs kap duos bobai kakton buoži ir užmušė bobų. Parsinešė namo ir sako broliu razumniu:

- Va, kas žirnius ėdė, o ne kiškiai.

Persigando razumnus, kad jo nenuteistų už bobų ir nutarė pabėgc iš gaspadorstvos. Kap ciktai pamatė durnius, kad aina jo brolis apsirengjs, su tarbeli, tai ir jis pasėmjs nog sklepo durelas, aina paskum razumnių. Žiūro aidamas razumnus, kad atvažiuoja cigonai. Pabijojo jų ir inlipo pakeleš medzin. Neliko ir durnius, ir jis insikorė su savo durelėm in medzių.

Cigonai, kap rozas, dawažiavo šitų medzių, atsikinkė arklius, susėdo po medziu ir pradėjo valgyc. Durnius laukė laukė, kadu cigonai nuvažiuos, bet niekap nesulaukė. Tadu durnius sako razumniu:

- Oi, brolali, noriu myžc.

- Nemyžk, saugok, Dzieve

- Myšiu.

Ir pradėjo myžc iš medzio viršūnės cigonam an galvų. Cigonai sako:

- Ale kokis šiltas lietus lyja.

Nu, išsimyžo durnius ir gerai. Po kiek laiko durnius vėl sako razumniu:

- Oi, brolali, noriu šikc.

Razumnus baras, kad cik durnius šito nedaryt. Durnius neklauso.

Pavarė cigonam an galvų. Cigonai sako:

- Ale koku šiltu sniegu sniegi.

Pailso durnius, durelas belaidamas, ir sako broliu:

- Brolali, nedaturėsiu, laisiu duris.

- Nelaisk.

- Laisiu.

- Nelaisk.

- Visciek laisiu.

Ir kad palaido durelas per šakas, tai cik dun dun ir kap rozas cigonam an galvų. Cigonai persigandį kad lėks. Paliko valgius, ir ratus, ir arklius. Durnius išlipo iš medžio, pavalgė, paskvietė dar ir brolių, o paskui, sugavę arklius, paskinkė ir pabėgo abudu broliai važiuoci kraštan svieto. LTR 1187 (245); (13)

MERGAITĖ IŠ SCIKLINIO GRABO

Buvo varginga mergaitė. Pamotė jos buvo negera. Ji būdavo nepavalgius, neapsirangus, tai, kad kap nor pragyvent, tep užsiimdžinėjo: šluotas rišo ir pardavinėjo. Vienąkart joja keliu karalaitis ir girdzi, kad krūmuose kas tai šiugzda. Užaina pažiūrėc, kad tokia graži mergaitė šakelas laužo. Užsimanė karalaitis jų pasimc pas savi, cik uždavė jai tris dalykus. Sako, kap tu būsi mano, tai negalėsi niekam valgyc paduoc, o jei ir paduosi, tai kavon dėsi druskos, o viralan cukraus. Aš tavi išmokysiu an daktarės, bet tu nigdi nesucik gydzyc vyrų, ir trecia aš tau užmausiu žiedukų, tu jo niekam neaduok. Mergaitė buvo varginga su viskuoj sucinka. Parsiveda jis jų savo karalystėn. Karalienė nepatenkyta marciu, nemyli jos ir sūnu visap prikalba... Nu, karalaitis motkos neklauso, jų gražiai užlaiko, išmokina an daktarės... Prasdeda karas. Karalaitis, prieš išjodamas karan, sako mergaitei:

- Aš išjoju kariauc. Jei tu darysi viską, kap tau sakiau, tai mes abudu laimingai gyvensim. Jei tu mano prisakymų nepaisysi negyvensim.

Mergaitė lienka viena, anyta visap kap stengias, kad cik acikracyc juom. Pirmiausia prisako jos tėvam (tėvu ir pamotei), kad ateit pas jų žebrovodami. Tep ir acitinka. Mergaitė tėvus gražiai priima, pavalgydzina ir dar an kelio visko prideda.

Anyta dar prisako tarnaiti pavogc iš jos žiedelį. Toj mergaitė kap prausias, tai žiedelį nusima. Tarnaitė pristaikė ir atvogė žiedelį. Dar ne viskas. Karalaičio motka sustaria su kitu karaliu, kad jis apsimest serganciu. Kviecia mergaitį, kad pagydyt. Šita ne ir ne, ir ne. Sako, jau žmogus prie mirties, kap tu

nepadėsi. Neiškencu mergaitė ir nuveina pagydzyc...

Baigias karas, parjoja karalaitis, šita šluotrišė pascinka jį markatna. Ko cik jis prašė, to ji neišpildė. Karalaitis sako: "Man nieko neliko, kap cik nusiskandzyc." "Ne, - sako šita mergaitė, - man raikia aic in marias ir nusiskandzyc, tai aš neišlaikiau duoto žodžio." Nu, tep ir sutaria. Karalaitis jai padaro brangų sciklinį grabų, indeda mergaitį ir instumia mariose. Kur vėjas pucia, ty grabas plaukia. Pakranti vaikščiojo senis ir užsižiūrėjo, kad mariose kas tai labai gražiai žiba. Priplaukia arčiau kranto, žiūro senis, kad sciklinis grabas, o tan graban gražiausia mergaitė guli. Ištraukė senis grabų su mergaiti ir tep sutarė, kad grabų parduos ir pinigų pasdalis per pusį. Senis už savo dalių pinigų pasistato namų, o mergaitė sėda laivan ir nuplaukia in kitų karalystį. Mato, visur juodos vėliavos iškabytos, visi liūdni vaikščioja serga mirtinu ligu karalaitė. Šita mergaitė pasverca savi, kad ji vyras, ir nuveina gydzyt karalaitės. Graitai pagydo, dzaugsmas dzidzausias, ir karalius su pacu ir karalaitė nori, kad būt veseilia su šitu daktaru. Nu, kapgi gali būc? Ca gi mergaitė, vyrų pasvertus. Karalaitė užsispyrė: žanycis ir žanycis... Nu, šita mergaitė sako, ainam abidzvi in marias maudzycis... Viskas paaiškėja ir nutaria, kad šita mergaitė gyvens pas karalaitį pasvertus vyrų ir toliau... Ji pagydė karalaitį, tai buvo dzidelėn pagarbon... Po kiek laiko išgirsta, kad šitos mergaitės krašto karalius kvieca visus, kas gali savo gyvenimų kuo įdomiausį papasakoc nuo pradzios iki galo. Šita mergaitė sėda laivan ir išplaukia. Randa daug žmonių susrinkusių ir kiekvienas savo gyvenimus pasakoja nuo pradzios. Ateina akaleina mergeitei. Ji pradeda nuo to, kap šluotos rišo, jaunų karalaitį suciko, kap anyta jų visap prikalbėjo, kap jos vyras jai sciklinį karstų padarė, kap ji per marias plaukė ir gyva išplaukė... Pažino karalius, kad ca jo paci, puolė jai po kojom klupscas ir atleidimo prašė. Sustaikė ir - pasakos galas. (5)

DEVYNI BROLIAI JUODVARNIAI IR JŲ SESUTĖ

Buvo labai biedni tėvai ir net dešimt vaikų turėjo. Devynis bernaicius ir vieny, jauniausių, mergaitį. Motulė duonų kepa, o vaikai po kojom maišos, landa. Motka ir sako:

- Kad jūs, vaikeliai, prapultut skradžiai žemėn, kap jūs ca vis landat, iš bakano grėbojat, iš dziečkos -grėbojat duonelį... Tuo momentu visi devyni juodvarniais virto ir išskrido per langų... Mergaitė liko viena. Paaugo, išeina in vaikus, tai ciej jų primuša, apstumdo. Ji pareina namo ir verkia:

- Tai, motula, kap negerai, kap aš brolių neturiu, nēr kas mani apgint, kas mani užstot. Kap man vienai sunku.

Motka atsako neiškentus:

- Vaikeli, tu turėjai devynis brolius, aš duonelį kečiau, jieį lindo, maišės, tai aš ir pasakiau, kad jieį skradžiai žemėn prasmegtų. Pavirto visi paukščiais ir išskrido.

Apsiverkė abidzvi. Mergaitė sako aisiu ir negrįšiu, kol jų nerasiu. Inrišk man skepatukėn vištukį ir aš išeinu. Ajo ajo mergaitė, žiūro pamiškėn trobukė pastacyta, krosnis kūrinas, o an slankscio sena bobukė sėdzi.

- O kad tu mani, bobute, priimtai pernkvoc.

- Priimtau, ale kap parlėks mano sūnus, tai tavi sušaldzys negyvai.

- Nesušaldzys, tu man vištukį išvirk, po niekotuki pavožk ir aš pernkvosiu.

Tep ir padarė. Po kiek laiko girdzi viesulas - dzidžiausias pakilo. Parlekia sūnus:

- Kur ca žmogiena, viščiena kvėpia.

Bobukė jį nuramina, sūnus užmiegi. Ryti mergaitė paskelia, vištukės kaulukus susriša ir toliau keliauna. Aina aina antrų trobelį priaina. Dar senesnė bobukė an slankscio sėdzi.

- Bobula, gal priimtai mani pernkvoc. Man daug neraikia, cik vištukį išvirk ir mani po niekotuki pavožk.

- Man negaila, ale mano duktė kap parlėks, tai tavi sudegys. . .

Jai vištukį išvirė, jų po niekotuki pavožė - kad jos duktė parlakia, ugniū paralsuoja.

- Kur ca žmogiena, paukščiena kvėpia?

Bobukė jų nuramino, apmigdė. Atejo rytas, mergaitė vištukės kaulukus vėl skepetaitėn susrišo ir keliauna toliau. Aina aina - pamato trecių trobelį ir an slankscio bobukį sedincų. Pasprašo nakvynės:

- Man daug neraikia, cik vištukį išvirc, mani po niekotuki pavožc.

- Man negaila, bet kap parlėks mano sūnus Mėnulis, tai tavi sušildzys. . .

Mergaitė nebijo, po niekotuki permiegi, anryt susriša kaulukus vištukės ir vėl aina toliau. Priaina aukštų kalnų nei inlipc, nei inšliauč. Atsiriša ji skepataitį, išsiima vištukės kaulukus ir pasdaro kopetaites. Lipa lipa. . ., jau ir viršūnė, cik vieno kauluko pritrūksta. Tai ji nuslaužia savo mažų pirštukų ir daslibdo in kopetaites, užlipa. Randa ca namelį, namelin devynias laškelas, devynis stalalius, devynis bliūdukus, šaukštukus. . . Viskų sutvarko, ašlų iššluoja

ir paci po laškuti palanda... Vakari atskrido devyni juodvarniai, pavirto žmonėm ir dzyvinas:

- Kas tep gražiai sutvarkė, išlavė. Raikia pakaraulyc.

Pradedą vyriausias karaulyc. Neišlaiko ir užmiegi. Mergaitė išlanda, viskų sutvarko ir vėl paskavoja. Visi karaulino ir nieko... Jauniausias brolis liko karaulyc. Insidavė, kad miegi, o kap cik mergaitė išlindo, sugriebė jų už rankos ir nepalaidzia. Ji pasisako, kad jų sesutė. Parskrenda broliai. Viskų papasakoja; mūs brangiausia sesulė atėjus. Neacidziaugia... Ji tadų prašo, kad jie grįžtų namuose ir visi laimingai gyvent. Ne, sako, mus motulė prakeikė ir mes negalim grįšč. Jų paima ir parneša namo. (5)

KAP VAIKAS PAS VELNIŲ TARNAVO

Buvo biednas žmogus ir turėjo daug vaikų. Paėmė jis savo vyriausį vaikų ir veda per kraštų, kad jį pasamdyt tarnauc. Ajo dzienu, ajo ir kitų niekas neima. Aina namo ir dejuoja nėra kapeikėlės, kap gi gyvenc? Sako, tai, vaikeli, kad tavi nor pats velnias imt, tai aš tavi aduotau. Kap rozas, va, netoli paraiscis, ir prisistato ponas:

- Tai kur tu aini?

- Va, vaikų vediau, kad kas paimt tarnauc, bet niekas neima.

- Laiskit in mani. Kiek jūs už jį norėtut? Bet be metų jūs jo nemacysit. Pinigus iš rozo aduodu.

- Nu, gerai, duokit, penkiasdešimt litų.

Iškart adavė, bet vėl priminė, kad pamacis cik už metų. Palaido jis tų bernaicį tarnauc... Metai suvejo, tėvas važiuoja ieškoc vaiko. Važiuoja važiuoja, kad iš karčemos barškina langan, kad užeit. Užaina; kad tas pats ponacis klausia, kur aini. Sako, ainu vaiko, jau metai pravej. Sako, geras vaikas, dirba gerai, dar an metų palik. Kiek nori? Šimto? Imk šimtų. Daug pinigų, sako, paliksiu. Bet be metų nemacysi. Jau metai suvejo, žmogus važiuoja savo vaiko ieškoc. Važiuoja pro tų karčiamų, vėl langan barškina. Kur aini? Sako, tep ir tep. Vaikų raikia pasimc. Geras tavo vaikas, gerai dirba, dar metam palik. Kiek tu nori pinigų, ciek duosiu. Nu, sako, koki du šimtus. Te tau du šimtai cik už metų pamacysi tu jį. Suvejo treci metai. Dziedas taiso vežimų ir galvoja, kad jau daugiau vaiko nepaliks, parsiveš... Plūmpc varna palei jį nutupia ir sako:

- Mani, tėvulia, atvažiuok ir jau paimk. Jei dar paliksi, tai mani daugiau nemacysi. Mani visap pavers, paprastai mani nepalais. Pavers karveliu, arkliu,

varnu, o tau raikēs iš daugelio atspėc, katris aš. Kap būsiu varnas, tai snapų paskrapščysiu kojuki. Kap būsiu arklys koju pakasiu žamj. Kap pavers karveliu, tai aš paspurcysiu. O nepaimsi, tai mani nemacysi.

Tep pasakė ir nuskrido. Dziedas pasdarė tvarkų ir jau važiuoja. Langan barškina, jis neužeina. Ponas jį pasvijo. Dar deras. Ne, sako, jau nepaliksiu. O sniegci, o oras blogas, bet jau dziedas užsispyrė. Nu, važiuok, cik ar tu jį paimsi?

Važiavo jis per krūmus, visokias balas. Kiba cia, sako, velnias gyvena, o ne žmonės tokiuose raistuose? Tas ponas sako, kad tep ir yra. Pats velnias gyvena. Atveda, kur jis gyvena ir liepia acpėc, katris sūnus. Suvaryta varnos, dzidzausias būrys. Visos sukas, skraido. Sutūpė visi kap vienas. Aina dziedas ir kojos gerai nelinksta, tep jau jis nori acpėc. Mato - viena varna kojeli snapelį paskrapštė. Atspėjo. Nu, gerai. Palaido arklius. Cik žvengia, šokinėja. Šūkterėjo. Sulėkė visi tvartan arkliai. Atspėk, katras tavo sūnus. Vienas arklys koju žamj kasa. Mano šitas sūnus. Atspėjai. Palaido karvelius. Vienas ėmė ir paspūtė, ir vėl dziedas atspėjo. Atminiai, tu gerasnis ir už velnių. Palaido vaikų su dziedu namo. Namuose biednysta, ką mes, vaikelia, darysim, kap mes gyvensim? Vaikas sako, nieko, tėvuli, aš pas velnių tarnaudamas daug ko išsimokiau. Pavirto jis sakalu ir kiškių primušė, paukščių prigaudė. Jau dziedas ir jo vaikai turi ko valgyt. Nebėdavok, dziedai, dar turėsim ir pinigų. Jis pavirsta arkliu. Sako, tu mani pardavinėk, cik nigdi nepalik, neparduok mani su apinasriu. Raikštė labai pakenks. Jis pavirsta arkliu, dziedas jį buveda kermošiun, parduoda. Nori pirkt ir apinasrj. Neparduoda; na mano tėvo, dziedo... Parsiveda kupčius arklij namo, tarpuvartėn arklys suklumpa ir pavirsta bernu. Ir veršiu pasverca, dziedas parduoda veršj, cik raikštj paslienka. Jis vėl pareina. Prasgyvena. Užgirsta tas velnias-raganius, kad jo bernas tokis gudrus... Tu jau šitokis mano mokinyš, už mani geriau darai... Nuveda vienykart dziedas arklij parduoc ir prisistato tas raganius, pasvertj ūkinyku; pirkt arklij ir vis apinasrio reikalauna. Neparduoda už jokius pinigus. Šitas velnias-raganius dziedų nugirdo ir pasima arklij su apinasriu. Sėda an arklio ir jodzineja. Ciek duoda, kad arklys net putotas. Cigonai cik sukas apė arklij; labai gražus arklys. Pririša godniai arklij in stulpų ir pats nuveina karčemon. O cigonai brūkšt nupjauna apinasrj, sėda an arklio joc. Arklys kiek kojos laidzia lakia, žemė dunda... Šitas velnias pamatė, kad arklys pabėgs, pasvertė vilku ir vejas. Arklys jaucia, kad jau pasvis vilkas, suklumpa ir pavirsta ancium. Prilakia vilkas prie cigono, pakalicino už skvernų ir pavirto vanagu. Vejas ancj. Pavirto ancis žuvis ir panėrė vandenin, velnias pavirto lydeku ir praryc taiko. Mergaitė vaikščiojo pakranti. Žuvis ribc ir pavirsta gražiu žiedu ir prie mergaitės kojų parituoja. Toj gleśc, kad tokis gražus žiedas. Vajai vajai Užsideda an rankos;

paki gyva jo nenusimsiu. Ras prisistato bernas. Vai, kokis gražus tavo žiedas, kad tu jį man padovanotai. Jį pareina namo - jis ir ca ateina, ir duoda jos tėvam daug pinigų už tų žiedų. Tėvai liepia parduoc. O ji ne ir ne. Visap jų kalbina... Kur dėsies? Mauna žiedų drebanciom rankom. Jis nukrenta an žemės ir pavirsta aguonos grūdūkais. Tadu raganius pavirsta gaidziu ir davai lasc šitus grūdūkus. Sulasė ir užšoko an tvoros, ir dzaugias, kad nugalėjo. O vienas pats mažiausias grūdūkas buvo po mergaitės koju. Jis pavirto vanagu ir lapatai an gaidzio, ir suplėšė. Nelienka jo nei skudurų. Pavirsta vanagas bernaicu, padėkavoja mergaitei ir - pasaka baigta. (5)

DU BROLIAI

Pas tėvų gyveno du broliai. Tėvas mirdamas liepė jiems aic per svietų laimės ieškoc. Aina jie per miškų, randa kilpon kiškį. Jau ruošės užmušc. Kiškis prašo, kad nemušų. "Pas mani maži kiškuciai, kap aš juos paliksiu." Broliai pasgaili kiškio, tai jis jiems duoda po kiškucų. Aina broliai toliau. Randa lapį kilpon. Ruošias užmušc. Ir lapė prašo, kad jų palaist. Palaidzia. Lapė jiems duoda už tai po lapukų. Broliai aina, aina toliau randa vilkų. Ir tas prašos, kad jo neužmušų. vilkucų vieny nepalikų. Pagaili. Jiems vilkas duoda po vilkucų. An pagynos randa meškų, ir toj išsiprašo. Jau turi ir po meškucų broliai. Priaina visi kryžkelį. Broliai sustaria skircis, cik palikc insmeigtus savo peilius; kieno peilis surūdzis, tai jau, reiškia, to brolio nėra gyvo.

Vienas brolis aina aina ir priaina karalystį. Karalius liūdnas ir visi žmonės liūdni. Sako, kas mūs karalystės miškan eina, tas negrįžta, nor tu nesugalvok aic. Bernas galvoja aisiu, pažiūrėsiu, kas ty daros. Aina jis su žvėrim miškan. Cik inejo - jam pro akis pralėkė auksinė kumelė ir iš karto sutemo. Tamsu tamsu. Sukūrė laužų, acisėdo, visi žvėraliai prieg jo sugulė. Cik, girdi, medzin dejuoja:

- Vai, kap man šalta, vai, kap man šalta...

- Lipk pas mus, sušils prieg laužo.

- Ne, nelipsiu, bijau tavo žvėralių.

Kalbina brolis, kad nulipty, nebijoty. Ne ir ne. Sako:

- Paimk rykštelių ir šitu rykštuki sukirsk žvėraliam, tadu aš lipsiu.

Numetė rykštukį, jis tuoj rykštuki žvėraliam sukirto ir jie pavirto akmenim, ir jis pats akmaniu virto...

Antras brolis po kiek laiko sugrįžta in kryžkelas, kur su broliu išsiskyrė,

išsitraukia peilį brolio, kad vienos rūdžys. Pradeda jis aic tuoj keliu, kur pirma brolis nuvejo. Aina aina ir jis šitų karalystį priaina. Visi jam aiškina, kad jis neit miškan kur tu aisi, kur būsi, cik neik šitan miškan. Jau jam per širdį perajo, tai ca jau mano brolis bus prapuolįs. Ainu. Nuvejo. Ir jam pro akis auksinė kumelė pralakia. Suteimsta. Jis sukuria ugnį, o jo žvėraliai vis tuos akmenis laižo laižo prigulį. ... Ir jis išgirdo verksmų:

- Va ja jai, kap man šalta, kap man šalta. ...

- Lipk, pasišildzysi prieg ugnies.

- Ne, nelipsiu. Bijau tavo žvėralių. Imk rykštukį ir jiems sukirsk.

- Ne, lipk, ba aš liepsiu savo žvėraliam, tai jieį tavi graitai iškels.

Jis jau suprato, kad ca negerai. Jis vargais negalais iškėlė jų iš medžio.

Ty buvo negera macis. Kap išlipo, tai jis jų kap stvėrė, pakratė ir sako:

- Pasakyk, kur mano brolis, ba jei ne, tai, va, tavi meška kap paglamonės, tai tau užteks.

Išsigando nečysta macis, davė jam rykštukį ir liepė kirsc akmenis. Vienų kirto atvirto brolis, kirto kitus žvėraliai atvirto. Ir liepė broliai meškom, kad jų paglamonėt. Meškos jų paglamonėjo. O jieį pasėmį tų rykštukį per miškų ajo ir kur, cik akmuo rykštuki kirto, žmonės stoji. Kap pradėj iš miško aic žmonės. ... Parėjo jieį in tų karalystį - su koku džiaugsmu juos priėmė karalius ir visi žmonės Ir aš ty buvau, alų midų gėriau, per barzdų varvėjo, burnon neturėjau. Kašikan mani indėjo ir net Pavarėnin su kašiku atvežė.

Kap vaikai labai prašydavom, kad tėvulis pasakyt pasakų, o jam acibosta, tai visadu šiteį sakė:

Paporysiu pasakų,

Iššiko vilkas ašakų

Tokių kap Mariukų;

An raudono kelmo,

An Mariukos delno. (5)

Pavarėnio kapinaitės

Pavarėnio kaimas

Varenės upė

Akmuo "Marcynukas"

Zagorskas Bolius ir Saulėnas Bronius, 1943 m.

Bakanavičienė - Saulėnaitė Marytė, 1938 m.

Saulėnas Bronius su motina Saulėnienė Ona, 1975 m.

*Korkutienė Marija, Zagorskienė Jadvyga ir Saulėnas Bronius
Pavarenio kapinėse prie tėvų kapo, 1993 m.*

*Plonadūmytė Marytė g. 1928 m.
Saulėnas Juozas, Gabrio
Antanavičiūtė Stasė, Gabrio g. 1929 m.
Saulėnas Uolius Jono, g. 1935 m.*

Saulėnaitė Marytė, Gabrio, 1927 m.

Tarasevičienė Ona, g. 1907 m.
Tarasevičius Tomas, g. 1987 m.
Tarasevičius Jonas, g. 1931 m.
Tarasevičienė Bronė g. 1930 m.
Tarasevičiūtė Ona, g. 1932 m.

Pavarėnio, Kirklių, Aleksandravos bernai, 1948 m.

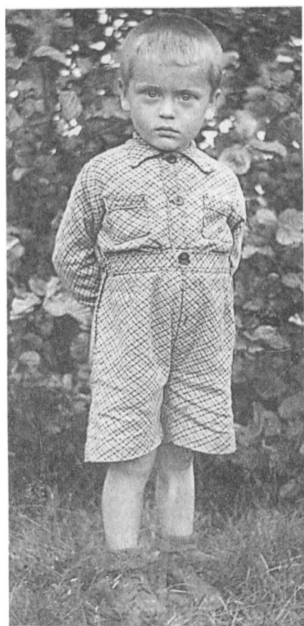
Saulėnaite - Tarasevičienė Bronė ir Tarasevičius Jonas, 1957 m.

Saulėnaite Verutės vestuvių "cigonautojai", 1965 m.

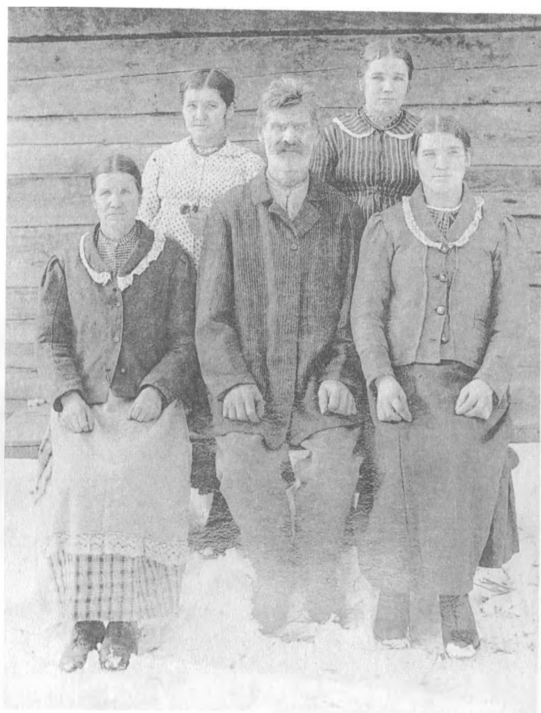
*Saulēno Tomo pirkia. Apie 1912 m. Saulēnas Tomas, Saulēnienē Ieva,
Saulēnaitē Mikalia, Saulēnaitē Urša, Saulēnaitē Katrē*

Česnulevičius Algis, 1950 m.

*Tarasevičiūtė Antosė,
Saulēnaitē Marytė, Gabrio*

Saulėno Tomo šeima. Saulėnas Tomas, Saulėnienė Ieva, Saulėnaitė Mikalija, Saulėnaitė Urša, Saulėnaitė Karė. Apie 1912 m.

Saulėnaitė Marytė, Paustino, 1950 m.

Saulėnienės Veronikos laidotuvės, 1959 m.

PATEIKĖJAI

1. Andrijauskas Vaclovas, g. 1932 m.
2. Bakanavičienė-Saulėnaitė Marytė, g. 1920 m.
3. Glebienė-Putytė Julė, g. 1925 m.
4. Korkutienė-Saulėnaitė Marytė, g. 1923 m.
5. Saulėnaitė Marytė, g. 1927 m.
6. Saulėnienė-Lebeliūnaitė Julė, g. 1907 m.
7. Saulėnas Bronius, g. 1919 m.
8. Tarasevičienė-Saulėnaitė Bronė, g. 1930 m.
9. Tarasevičiūtė Antosė, g. 1922 m.
10. Zagorskienė-Saulėnaitė Jadvyga, g. 1927 m.

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto

Lietuvių tautosakos rankraštyno (LTR 1002, 1187, 1310)

Pateikėjai:

11. Laniauskaitė
12. Saulėnas Jonas
13. Saulėnas Juozas, g. 1909 m.
14. Saulėnienė M.
15. Saulėnienė Ona, g. 1887 m.
16. Saulėnienė U., g. 1889 m.
17. Skendelienė U.
18. Glėbienė

Nijolė MARCINKEVIČIENĖ
PAVARĖNIS

Redagavo Juozas ŠORYS
Dailininkė Audronė LASINSKIENĖ
Natografas Sigitas MICKIS
Natas šifravo Ingrida BOBENAITĖ

SL 420.1998 11 05. 12.5 sąl.spaudos lankų. Tiražas 500 egz. Užsakymas 326
Išleido Lietuvos liaudies kultūros centras, Barboros Radvilaitės 8, 2600 Vilnius
Spausdino P. Kalibato IĮ "PETRO OFSETAS", Žalgirio 90, 2600 Vilnius